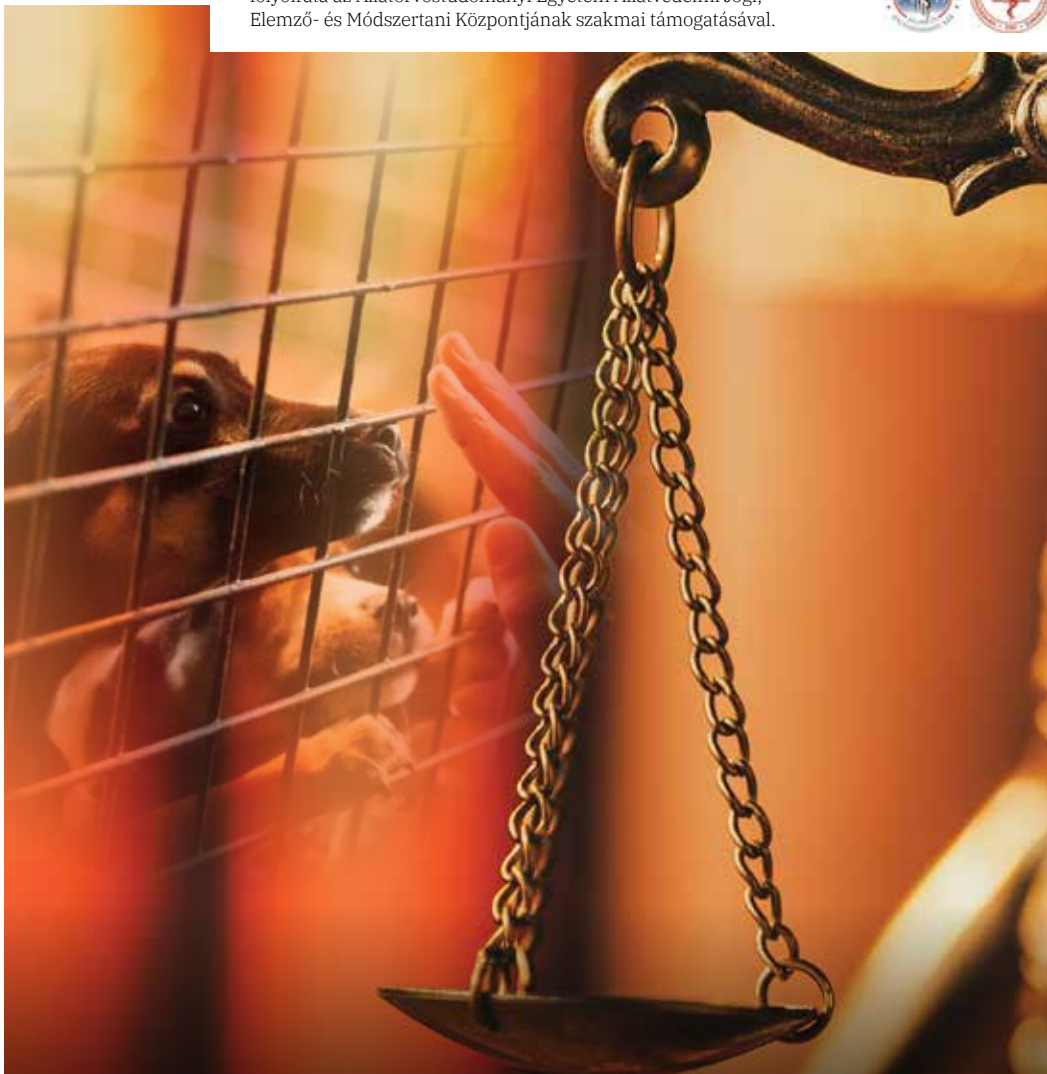

ACTA ANIMALIA HUNGARICA

1. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának tudományos folyóirata az Állatorvostudományi Egyetem Állatvédelmi Jogi, Elemző- és Módszertani Központjának szakmai támogatásával.

SHORT REVIEW ON VETERINARY FORENSIC PATHOLOGY AND ANIMAL ABUSE

ANNA SZILASI, ISTVÁN TÓTH,
JULIA AYSU, MIRA MÁNDOKI

LEGAL FRAMEWORKS FOR WILDLIFE PROTECTION, WITH A SPECIAL FOCUS ON CHINA AND INDIA

SZILVIA VETTER, ANITA PAULOVIC, CSILLA CSÁK

A KEDVTELÉSBŐL TARTOTT ÁLLATOK VÉDELME EURÓPÁBAN

JÁMBOR ADRIENN

MISKOLCI EGYETEM ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR

**A Miskolci Egyetem
Állam- és Jogtudományi
Kara a szakirányú
továbbképzések széles
kínálatával várja az
érdeklődőket.**

**Képzéseink közül sok
unikális, az országban
egyedülálló képzés.**

Az országban elsőként 2022-től az ME-ÁJK az Állatorvostudományi Egyetemmel közösen elindította az Állatvédelmi szakjogász képzést, 2023-tól a Jogi Szakokleveles Állatvédelmi Szakember képzést.

A képzések mellett a Karon magas szintű tudományos kutatás folyik az állatjóllétről. A doktori képzésben részt vevő hallgatók számára magyar és angol nyelven lehetőség van az Állatvédelmi jog című tantárgy hallgatására.

A képzésre várjuk az érdeklődőket.

jogikar.uni-miskolc.hu

RÉSZLETES INFORMÁCIÓK:

Az „Acta Animalia Hungarica” (AAH) a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának tudományos folyóirata, amely az Állatorvostudományi Egyetem Állatvédelmi Jogi, Elemző- és Módszertani Központjának támogatásával működik.

SZERKESZTŐSÉG

Főszerkesztő:

Prof. Dr. Paulovics Anita LL.M.

Főszerkesztő-helyettes:

Dr. Vetter Szilvia PhD. LL.M.

A Szerkesztőbizottság tiszteletbeli elnöke:

Dr. Visnyei László CSC.

A Szerkesztőbizottság tagjai:

Dr. Jámbor Adrienn PhD. LL.M.
Dr. Ritó Evelin PhD. LL.M.
Dr. Koska Hedvig DVM
Dr. Koncz Ibolya PhD. LL.M.
Dr. Sebők Melinda LL.M.
Fazekas Fanni
Dr. Nagy Csilla LL.M.
Prof. Dr. Nochta Tibor
Dr. Maletics Borbála PhD
Prof. Dr. Elek Balázs
Prof. Dr. Domokos Andrea
Dr. Rampasek Éva LL.M.
Eva Bernet Kempers
Dr. Frigyer László r. alezredes
Dr. Bányai Krisztina PhD. LL.M.
Prof. Dr. Fekete Sándor György DSC
Dr. Tóth Szabina DVM.
Dr. Jurkovich Viktor PhD.
Dr. Bándli Bence DVM.
Prof. Dr. Dunay Anna
Szűcs Attila
Dr. Horváth Orsolya PhD.

A Tanácsadó Testület tiszteletbeli elnökei:

Prof. Dr. Csák Csilla
Prof. Dr. Sótornyai Péter DSC.
Prof. Dr. Deli Gergely

A Tanácsadó Testület tagjai:

Dr. Csáki-Hatalovics Gyula PhD.
Dr. Daróczy István LL.M.
Dr. Gerencsér Ferenc LL.M. DVM
Dr. habil. Fodor Kinga PhD
Dr. habil. Korsós Zoltán PhD
Dr. Kiss Anna PhD
Dr. Lorászki Gábor PhD.
Dr. Németh Ágnes LL.M. DVM
Dr. Orczy-Sturmann Ágnes LL.M.
Dr. Pallós László
Dr. Sós Endre PhD. DVM.
Pető Krisztina
Prof. Dr. Barta Judit
Prof. Dr. Fodor László DSC
Prof. Dr. Illés B. Csaba
Prof. Dr. Mándoki Míra
Prof. Dr. Özsvári László
Prof. Dr. Szilágyi János Ede
Prof. Dr. Wopera Zsuzsa

Grafika, tördelés:

Czegledi Zoltán

KAPCSOLAT

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
3515 Miskolc-Egyetemváros, Á/6. épület

Email:

info@actaanimaliahungarica.hu

Web:

actaanimaliahungarica.hu

Sokszorosított:

Bibor Kiadó, Miskolc

ISSN:

3058-1699

Minden jog fenntartva.®

Megvalósult a Közös ügyünk az állatvédelem Alapítvány támogatásával.

TARTALOM

- 04** Miért reagálunk hevesen az állatokkal szembeni kegyetlenségre? Az állatokkal szembeni kegyetlen bánásmód erkölcsi és kulturális felfogásának antropológiai nézőpontja
Why Do We React So Strongly to Cruelty Towards Animals? An Anthropological Exploration of the Ethical, Emotional, and Socio-Cultural Dimensions
KÁNTOR BARBARA
- 24** Állatbántalmazás a „globális faluban”? Az állatokkal kapcsolatos bűncselekmények online vetületei
Animal cruelty in the “global village”? Online aspects of animal-related crimes
D. HORVÁTH VANESSZA
- 44** Állatvédelem a bírósági végrehajtás tükrében
The Protection of Animals in the light of Judicial Enforcement
LUKÁCS BEATRIX
- 60** Turisztikai szolgáltatások nyújtásában részt vevő állatok jogi helyzete finn Lappföldön
The legal status of animals involved in touristic services in Finnish Lapland
SZATMÁRI ANNA
- 76** Az emberi élet, mint az állatkínzás bűncselekmény védett jogi tárgya
Human Life as the Protected Legal Interest of the Crime of Animal Cruelty
GÓCZA ÁGNES
- 92** Legal Frameworks for Wildlife Protection, with a Special Focus on China and India
A vadvilág védelmének jogi keretei, különös tekintettel Kínára és Indiára
SZILVIA VETTER, ANITA PAULOVICS, CSILLA CSÁK
- 104** A kedvtelésből tartott állatok védelme Európában
Protection of Pet Animals in Europe
JÁMBOR ADRIENN
- 120** Short review on veterinary forensic pathology and animal abuse
Az állatkínzás felismerése az állatorvosi igazságügyi patológia eszközeivel – rövid áttekintés
ANNA SZILASI, ISTVÁN TÓTH, JULIA AYSU, MIRA MÁNDOKI

Miért reagálunk hevesen az állatokkal szembeni kegyetlenségre?

Az állatokkal szembeni kegyetlen bánásmód erkölcsi és kulturális felfogásának antropológiai nézőpontja

Why Do We React So Strongly to Cruelty Towards Animals? An Anthropological Exploration of the Ethical, Emotional, and Socio-Cultural Dimensions

ABSZTRAKT

Az állatokkal szembeni kulturálisan agresszívnek minősülő esetek kiváltotta közfelháborodás gyakran meghaladja az emberi szenvedésre adott reakciókat, a bántalmazott háziállatokról, a vadon élő állatokról és az elhanyagolt haszonállatokról szóló közösségi médiában feltűnő, exponenciálisan terjedő történetek erős érzelmeket, tiltakozásokat és sok esetben jogalkotási intézkedéseket váltanak ki. Ez a jelenség rávilágít az állatjóléttel kapcsolatos növekvő globális tudatosságra, ugyanakkor kérdéseket vet fel azokkal a társadalmi-kulturális mechanizmusokkal kapcsolatban, amelyek az állatok szenvedésének elsőbbséget biztosítanak az olyan emberi tragédiákkal szemben, mint a háború, a szegénység vagy a rendszerszintű igazságtalanságok. Ez a tanulmány az állatok elleni erőszak szociokulturális dimenzióit, és az általuk kiváltott érzelmi reakciókban a média szerepét vizsgálja, hogy azok szélesebb körű etikai következményeit is beillesse az állatvédelemről szóló interdiszciplináris diskurzusba.

Kulcsszavak: antrozoológia, állatvédelem, állatokkal szembeni kegyetlenség, média és közfelháborodás

ABSTRACT

Public outrage over incidents of cruelty towards animals often surpasses reactions to human suffering. Viral stories of abused pets, distressed wildlife, and neglected farm animals shared on social media frequently evoke strong emotions, spark protests, and, in many cases, lead to legislative actions. This phenomenon highlights a growing global awareness of animal welfare but also raises important questions about the socio-cultural mechanisms that prioritize animal suffering over human tragedies such as war, poverty, or systemic injustice. This paper examines the socio-cultural dimensions of violence against animals, with a particular focus on the role of the media in shaping emotional responses with its ethical implications and integrates these insights into a broader interdisciplinary discourse on animal welfare.

Keywords: anthrozoology, animal welfare, cruelty towards animals, media and public outrage

¹ Kulturális antropológus, doktorjelölt, Debreceni Egyetem BTK, Humán Tudományok Doktori Iskola, kantor.barbara@catapult.hu.

1. BEVEZETÉS

Az utóbbi időszakban az állatokkal szembeni kegyetlennek vélt bánásmódról szóló eseteket követő heves közfelháborodás mintha érzékelhetően háttérbe szorítaná az emberi szenvedésre adott hasonló reakciókat. A bántalmazott háziállatokról, a bajba jutott vadon élő állatokról és az elhanyagolt haszonállatokról szóló, virálisan terjedő történetek igen heves érzelmi reakciókat képesek kiváltani – ezeket sok esetben tiltakozások, közösségi média-kampányok, olykor pedig jogalkotási intézkedések is követik. Miközben a paradox jelenség egyértelműen az állatjólét iránti növekvő tudatosságról ad tanúbizonyságot, számos kérdést is felvet azokról a szociokulturális mechanizmusokról, amelyek miatt hajlamosak vagyunk az állatok szenvedését az emberi tragédiákkal szemben akár előnyben is részesíteni.⁴ Vajon miért reagál a társadalom hevesen az állatok elleni agresszióra, kegyetlenségre, miközben sokszor érzéketlennek tűnik a háború, a szegénység vagy a rendszerszintű igazságtalanságokkal szemben?

Koncepcionálisan az írás az ember-állat tanulmányok (Human Animal Studies, HAS, illetve Animal Studies, AS) – más néven antrozoológia⁵ – interdiszciplináris szakterületéhez illeszkedik. Ez a szakterület az ember társadalmi és kulturális világában nem csak az állatok által elfoglalt helyet, de az embereknek az állatokkal való kölcsönhatásait is vizsgálat alá helyezi, központi elemként meghatározva annak feltárását, hogy az állatok élete az emberek mindennapi valóságát milyen sokféle módon keresztetzi. A trófeavadászattól kezdve az ételmisszerfogyasztáson és a rituális gyakorlatokon át a szórakozás különböző fajtáiig a különféle kulturális praxisok ugyanis bemutatják, hogy az egyes társadalmak (vagy társadalmi csoportok) milyen

összetett módon lépnek kapcsolatba az állatokkal, és milyen eltérő értékeket tulajdonítanak nekik.

Tanulmányomban az állatok elleni „erőszak” szociokulturális dimenzióinak feltárására törekszem antropológiai szempontból. Míg a hagyományos jogi és kriminológiai keretek úgy határozzák meg az erőszakot, mint egy ember által egy másik ember ellen elkövetett cselekményt, addig a kritikai társadalomtudományok képviselőinek értelmezésében az „erőszak” kifejezés túlmutat ezen, egy olyan strukturális, szimbolikus és fizikai jelenség, amely mind a közvetlen fizikai károkozás (például bántalmazás, kínzás és elhanyagolás), mind egyes rendszerszintű jelenségek (például nagyipari állattartás, állatkísérletek) leírására bevett fogalom.⁶ A kifejezés társadalmilag konstruált fogalomként a fajok között a hatalmi dinamikák bonyolult összefonódásának kulturális és etikai dimenzióit jelöli.⁷ Mivel az állatokkal szembeni kegyetlen bánásmód a kutatások alapján mélyen beágyazódik a kulturális és gazdasági rendszerekbe, így az erőszak fogalom használata egy szélesebb értelemben vett társadalomfilozófiai diskurzusban releváns.⁸ Antropológiai szempontból az „erőszak” kifejezés nem csak érvenyes, hanem kulcsfontosságú is az ember-állat interakciók vizsgálatakor – ugyanakkor a cikkben a kegyetlenség és agresszió szavakat használom, és külön jelzem, amennyiben az antropológiai szempontból indokolt az állatok elleni erőszak kifejezés alkalmazása az aktuális kritikai állatkutatások alapján.

A tanulmány célja hozzájárulni az állatokkal szembeni kegyetlenséget övező szociokulturális kérdések mélyebb megértéséhez, s annak tisztázásához, hogy a társadalomtudósok egy meghatározott

4 Wolfe 1999.

5 Az antrozoológia olyan multidiszciplináris tudományterület, amely az ember és a nem emberi állatok közötti kölcsönhatásokat és kapcsolatokat vizsgálja. Az etnobiológia egyik ágának tekinthető, amely a kölcsönhatások kulturális, pszichológiai, ökológiai és társadalmi dimenzióira összpontosít. Amióta az 1980-as években hivatalos kutatási területként megjelent, az antrozoológia számos tudományág – többek között a pszichológia, az antropológia, a történelem, a jog, az állatorvoslás, az ökológia, a nyelvészet és a művészetek – tudását bevonva vizsgálja az emberek és az állatok együttélésének és egymásra gyakorolt hatásának összetett módjait. Lásd például DeMello 2021; Serpell 2005.

6 Pachirat 2011; Nibert (eds.) 2013; Galtung 1969.

7 Vö. Bourdieu 1991; Agamben 2004; Nibert (eds.) 2013; Wadiwel 2015.

8 Lásd például Fudge 2002; Nibert 2002; Nibert (eds.) 2013.

csoportja miért tartja indokoltnak az „állatok elleni erőszak” kifejezés használatát, ami nem csak alapvető a hatékonyabb érdekérvényesítő stratégiák kidolgozásához, de egyensúlyt is teremt mind az emberi, mind az állati közösségek igényei között. A cél eléréséhez az állatok elleni kegyetlen bánásmódra adott társadalmi válaszokat vizsgáljuk, ezen belül is az állati szenvedésre adott nyilvános reakciók érzelmi, etikai és kulturális dimenzióit. A kulturális antropológia megközelítése különösen alkalmas e dinamikák feltárására, mivel az állatokkal szembeni – kegyetlennek ítélt – bánásmódra adott társadalmi reakciókat nem csupán az állatok szimbolikus reprezentációi befolyásolják, hanem az ezekhez kapcsolódó különféle (szocio)kulturális gyakorlatok is. Ezek a gyakorlatok lehetnek formálisan intézményesítettek, vagy – ahogyan látni fogjuk – akár informálisan működő, de kulturálisan mégis elfogadott jelenségek is.⁹

A „praxis” kifejezést az antropológiában, a kritikai elméletben és a filozófiában sajátos jelentést hordoz. Az általánosabb „gyakorlat” kifejezéssel ellentétben, amely egyszerűen ismétlődő cselekvésekre vagy viselkedésekre utal, a „praxis” olyan társadalmilag és kulturálisan beágyazott gyakorlatot jelent, amelyeket ideológiai, strukturális és történelmi feltételek alakítanak és reprodukálnak.¹⁰ A kritikai teoretikusok ezzel a kifejezéssel nem csupán azt írják le, amit az emberek tesznek, hanem azt is, ahogyan cselekedeteik beágyazódnak tágabb kulturális, politikai és gazdasági rendszerekbe.¹¹ Ahogy majd látni fogjuk, a spanyolországi bikaviadal vagy a délkelet-ázsiai kakasviadal például nem csupán „gyakorlat” az ismétlődő cselekvés értelmében, hanem egy identitáshoz, kulturális örökséghez és adott lokális közösség hatalmi struktúráihoz kötődő praxis.¹² Ez különösen fontos az olyan intézményesült praxisok

elemzésekor, mint a nagyipari gazdálkodás vagy az állatok kereskedelme, amelyek a történetileg kondicionált termelési és fogyasztási rendszerekként láthatatlanul részesei a mindennapjainknak. Ráadásul, a kritikai elméletben a praxis az elnyomó rendszerek kritikájának és átalakításának képességével is összefügg.¹³ Azzal, hogy az állatokkal szembeni kegyetlenség – bizonyos társadalmi csoportok szemszögéből nézve erőszak – kulturális gyakorlatára „praxisként” hivatkozunk, elismerjük, hogy ezek a cselekedetek társadalmilag konstruáltak, és éppen ezért meg is változtathatók.¹⁴ A gyakorlat és praxis a megkülönböztetés azért fontos, mert a vitát a kulturális szokások egyszerű leírásáról áthelyezi azok összetettebb, ideológiai alapjainak és etikai következményeinek kérdéseire.

Ebben az írásban amellett érvelek, hogy az állatok elleni „kegyetlenséggel, agresszióval és erőszakkal” kapcsolatos közfelháborodás szélesebb szociokulturális és antropológiai összefüggésekben gyökerезik, olyan kulturális konstrukciókban, amelyek az állatokat az ártatlanság és az erkölcsi tisztaság szimbólumaként pozícionálják, ami figyelmet a szenvedésükre irányítja rá. Az állatok szenvedésének szentelt, aránytalanul tűnő figyelem nem pusztán érzelmi túlfűtöttség vagy erkölcsi eltévelyedés, hanem az emberi viselkedést alakító és értékrendünket formáló összetett kulturális narratívák által irányított. Ilyen narratívák alakításában pedig kulcsfontosságú szerepet játszik az antropocentrizmus, a fajizmus (speciesism), valamint az „ártatlanság” és az „áldozattá válás”, illetve „szenvetés” kulturális konstrukciói.¹⁵

⁹ DeMello 2021.

¹⁰ Vö. Bourdieu 1977; Freire 1970.

¹¹ Wadiwel 2015.

¹² Marvin & Ingram 2013; Fudge 2002; Nibert (eds.) 2013.

¹³ Lásd például Freire 1970; Gramsci 1971.

¹⁴ Deckha 2021.

¹⁵ Vö. Singer 1990; DeMello 2021.

2. AZ ÁLLATOK SZEMBENI KEGYETLEN BÁNÁSMÓDRA ADOTT TÁRSADALMI VÁLASZOK

A média döntő szerepet játszik az „állatok elleni erőszakkal” kapcsolatos közvélemény alakításában. Az állatkínzásról szóló történetek gyakran tartalmaznak élénk képeket és érzelmekkel teli nyelvezetet, amelyek célja, hogy empátiát és felháborodást váltsanak ki – a közösségi média pedig különösen felerősíti ezeket a történeteket, ráadásul hozzáférhetőbbé és hatásosabbá teszi őket. Az olyan platformok, mint a Facebook, az Instagram, az X (Twitter) és a TikTok lehetővé teszik a felhasználók számára, hogy az állatok szenvedéséről szóló történeteket azonnal megosszák, ráadásul cselekvésre való felhívásokat használó hashtag kíséretében.¹⁶ Ezek a digitális elbeszélések visszacsatolási hurkot hoznak létre, amely során a nyilvánosság felháborodása további médiamegjelenésekhez vezet, ami viszont újabb felháborodást gerjeszt.¹⁷ Ez történt 2015-ben Cecil,¹⁸ a Zimbabweben élő oroszlánnal is, „aki”¹⁹ a természetvédelem és az állatkínzásról szóló viták egyik globális szimbólumává vált. Az ominózus oroszlán (*Panthera leo leo*) az Oxfordi Egyetem Vadvédelmi Kutatócsoportjának (Wildlife Conservation Research Unit) hosszú távú tanulmányának részeként a Hwange Nemzeti Parkban, egy védett rezervátumban élt 2015-ben bekövetkezett „haláláig”²⁰ amely eseményről a globális közvélemény egy virálissá vált Facebook bejegyzésből értesült (1. ábra).

1. ábra Cecil, mint trófea a Walter Palmer Facebook posztjában²¹

3. CECIL, AZ AFRIKAI OROSZLÁN ESETE

Cecil elpusztulásáról a média első tudósításai alapján a következőket lehetett tudni: 2015. július 1-jén éjjel Walter J. Palmer amerikai fogorvos állítólag 50 000 dollárt (akkori áron több mint 15 millió forintot) fizetett azért, hogy oroszlánra vadászhaszon. Cecil a Hwange Nemzeti Parkba szervezett szafarik közönségkedvence volt, egyike a park 42, nyomkövetőnyakörvvel ellátott és megfigyelt hím oroszlánjának.²² Cecil elpusztulására azt követően derült fény, hogy a parkban dolgozó kutatók 2015. július 2-án két napos leállást majd egy rövid újraindulást regisztráltak az oroszlán mozgását rögzítő GPS-adatok továbbításában – a szerkezet 2 óránként rögzítette az állat helyzetét. A furcsaságot követően megindult a parkban a nyomozás, és csakhamar fény derült arra, hogy Cecilt egy elefánttetemmel csalogatták a park területén kívülre lefizetett vadőrök közreműködésével, hogy aztán levadásszák. Az afrikai nemzeti parkokban és azok

¹⁶ Gruen 2011.

¹⁷ Wolch et al. 1995.

¹⁸ Cecil egy brit üzletemberről, politikusról és bányamágnásról, nevezetesen Cecil Rhodesról kapta a nevét, akárcsak Rhodesia, a mai Zimbabwe.

¹⁹ A tudósok által az állatok leírására használt nyelvezet jelentős szerepet játszik abban, hogy az állatokat pusztán biológiai entitásokká redukálják. A nyelv azonban nem semleges, alapvetően alakítja az állatok ábrázolását. A tudományos diskurzusban az állatokra általában tárgyként tekintenek, a hétköznapi nyelvben inkább alanyként jelennek meg. Lásd erről Crist 1999.

²⁰ Mornadin et al. 2014.

²¹ Be Magazine 2025.

²² A parkban élő oroszlánokat, köztük Cecilt is, az Oxfordi Egyetem kutatói egy 1999 óta tartó tudományos projekt (WildCRU) keretében tanulmányozták, az ominózus állat mozgását 2008 óta követték figyelemmel. A programban több mint 1000 oroszlán életét követik nyomon, közülük 43 hím és 46 nőstény mindennapjait GPS jeladók segítségével követik még pontosabban. Lásd: <https://www.wildcru.org/>.

vonzáskörzetében tilos a vadászat, legálisan csak egy kerítéssel elzárt, ellenőrzött területen ejthető el, kizárólag kilövési engedéllyel.²³

Az azóta eltüntetett Facebook poszt, ami Cecilt, mint trófeát ábrázolta világszerte felháborodást váltott ki, amit védett állat státusza csak fokozott.²⁴ Palmer visszatérve az Egyesült Államokba, jelezte, hogy együttműködik a hatóságokkal a nyomozás során és nyilatkozatot adott ki, miszerint „a vadászat végéig foglalmam sem volt arról, hogy az általam elejtett oroszlán egy ismert, helyi kedvenc volt, nyakörvvel volt ellátva és egy tudományos kutatásban vett részt. A helyi hivatalos idegenvezetőim szakértelmére támaszkodtam a legális vadászat biztosítása érdekében.”²⁵ Az állatvédőknek ez a nyilatkozat olaj volt a tűzre, a trófeavadász rendelője előtt tüntettek, a halálát kívánták a Facebookon, és a minnesotai fogorvos csakhamar a világ leggyűlöltebb vadásza lett. A teljes képhez hozzátartozik, hogy Palmernek már volt egy hasonló esete: 2008-ban bűnösnek vallotta magát abban, hogy hamis nyilatkozatot tett a hal- és vadvédelmi szolgálatnak egy fekete medvéről, amelyet Wisconsin nyugati részén, az engedélyezett vadászterületen kívül lőtt halálos lövést.²⁶ A vádalku részeként egy év próbaidőt kapott, és közel 3000 dollár pénzbírságot szabtak ki rá. Cecil lelövése után Palmer gyűlöletzene-tek ezreit, még halálos fenyegetéseket is kapott, az aktivisták az „Oroszlángyilkos” magánéletének adatait közzétették az interneten. A tett nyilvánosságra kerülését követően a közösségi médiában a trófeavadászat ellen indított kampányt közéleti személyiségek kommentálták és a közösségi média platformokat #JusticeForCecil hashtaggal ellátott bejegyzések ezrei árasztották, aminek eredménye-

ként bekerültek a főáramú közbeszédbe a trófeavadászzal összefüggő állatjóléti kérdések – ugyan nem Afrikában, de a tengerentúlon mindenképp.

Cecil lelövése ugyanis az állat szülőhazájában észrevétlenül maradt. Az országos The Chronicle így írt az esetről: „Nem túlzás, hogy a zimbabweiek majdnem 99,99%-a hétfőig nem tudott erről az állatról. Most tudtuk meg, hála a brit médianak, hogy mindvégig nálunk volt Afrika leghíresebb oroszlánja, egy ikon!... Nekünk több tízezer oroszlánunk van, csak azok nem viselnek nyakörvet és nem egy gyarmatosítóról kapták a nevüket.”²⁷ Emanuel Fundira, a zimbabwei szafari szolgáltatók szövetségének elnöke szerint Cecil jelenléte »vonzerőt jelentett«, a Zimbabwei Turisztikai Hatóság igazgatója, Karikoga Kaseke szerint „Zimbabwét mostanra olyan országnak tekintik, amely nem érdekelt az állatok jogainak védelmében és előmozdításában, és ez negatívan hatott a turisztikai ágazatra is.” Egy hónappal később a zimbabwei környezetvédelmi miniszter, Opa Muchinguri ígéretet tett arra, hogy a továbbiakban ilyen vadászat csak akkor lesz folytatható, ha azt a Zimbabwei Parkok és Vadvédelmi Hatóság főigazgatója engedélyezi, ám a moratóriumot 10 nappal később feloldották.²⁸ Az esetet Afrika-szerte szkeptikusan kommentálták, Namíbia környezetvédelmi és idegenforgalmi minisztere az eset kapcsán arról beszélt, hogy trófeavadászból származó bevétel segíti az állatvédelmi erőfeszítéseket, a visszاسzorításra tett intézkedések a természetvédelem végét jelentenék Namíbiában. Dél-Afrika akkori elnöke, Jacob Zuma az esetet kommentálva annyit mondott, hogy a vadász „csak egy szép oroszlánt látott, és nem volt tisztában az állat jelentőségével.”²⁹ Zambia turisztikai minisztere, Jean Kapata pedig a követke-

23 2001 és 2011 között a sportcélú vadászat keretében 90 oroszlán kilövésére adtak engedélyt Zimbabwében. Forrás: Roseline Chikerema-Mandisodza, Zimbabwe Parks and Wildlife Management Authority sport hunting quotas, Groom, Funston & Mandisodza 2014, 385–393.

24 Az afrikai oroszlán (*Panthera leo*) természetvédelmi helyzete a Nemzetközi Természetvédelmi Unió (IUCN) vörös listáján a „sebezhető” kategóriába sorolt, ami azt jelenti, hogy a fajt a vadonban a kihalás magas kockázata fenyegeti. A besorolás elsődleges oka, hogy az oroszlán egyetlen jelentős ragadozója közvetlenül és közvetve is az ember. Lásd: <https://www.iucnredlist.org/species/15951/266696959>.

25 Tshabalala 2015.

26 Tran 2015.

27 Mavhumashava 2015.

28 Smith 2015a.

29 Smith 2015b.

zőképpen fogalmazott: „a Nyugat úgy tűnik, jobban aggódik egy zimbabwei oroszlán jóléte miatt, mint maguk az afrikaiak.”³⁰

Ahogy később az esetet rekonstruálták, többek között a műholdas adatok alapján, egyre több részlet derült ki. Például az is, hogy Palmer a vadászat előtt, 2015 júniusában megállapodott a területen működő hivatásos vadászvezetővel, Theo Bronkhorsttal. Július 1-jén késő délután Bronkhorst és Cornelius Ncube vadnyomkeresővel együtt az Atoinette Farmon volt, egy magánbirtokon, amely Honest Ndlovu tulajdonában van, a parkkal szemben lévő vasúti sínek mentén. Délelőtt 9:00 és 11:00 óra között Palmer a vadlesről súlyosan megsebesítette Cecilt egy íjjal, de az állat akkor még nem pusztult el.³¹ A vadászok követték a sebesült oroszlánt, és másnap reggel (10–12 órával később) egy második nyíllal terítették le az állatot, majd megnyúzták, lefejezték, és eltávolították a nyomkövető nyakörvet, ami kicsit messzebb rejtettek el. Mivel Palmer engedéllyel vadászott, így a zimbabwei hatóságok nem vádolták meg és azóta is szabadon látogathatja az országot turistaként, bár nem vadászként. A vadászatot segítő két embert – a vadászatvezetőt és annak a farmnak a tulajdonosát, ahol a vadászat lezajlott – letartóztatták oroszlán illegális elejtése ügyében, majd óvadék ellenében szabadlábon védekeztek, és a bíróság végül ejtette az ellenük felhozott a „jogellenes vadászat megakadályozásának elmulasztása” vádját, mivel az ország vadvédelmi törvényei alapján rendelkeztek engedéllyel vadászatra.

Afrikán túl az incidens alapvető változásokat eredményezett a vadvédelmi szakpolitikában. Öt hónappal Cecil megölése után az Egyesült Államok Hal- és Vadvédelmi Szolgálatá veszélyeztetett fajokról szóló törvény (ESA) hatálya alá vonta az Indiában, valamint Nyugat- és Közép-Afrikában élő oroszlánokat, és szigorította az oroszlántrófeák behozatalára vonatkozó korlátozásokat is.³² Az esetet követően azonban az oroszlánok trófeavadászatában érzékelhető növekedést tapasztaltak.³³ Franciaország és Ausztrália betiltotta az oroszlántrófeák behozatalát, az ENSZ Közgűlése pedig elfogadott egy nem kötelező érvényű határozatot a vadon élő állatok és növények tiltott orvvadászatával és kereskedelmével szembeni erőfeszítések megerősítéséről.³⁴

Zimbabwe egyszerre szembesült az eset pozitív és negatív hatásaival. Az ország bizonyos régiói a vadászturizmusból származó bevételek csökkenéséről számoltak be,³⁵ amelyre a természetvédelmi programok részben támaszkodnak, ugyanakkor a vadászatmentes szafarikra megnőtt a turisztikai igény. A nagy médiafigyelem és a Cecil megöléséről szóló negatív tudósítások miatt az esetet követő hónapokban jelentősen kevesebb vadász érkezett Zimbabwebe, aminek következtében oroszlán-túlszaporulat alakult ki a Buby-e-völgyi természetvédelmi területen.³⁶

Cecil halálának esetével jól illusztrálható, ahogy az állati szenvedés láthatósága és a történetmesélés képes átalakítani a közbeszédet az állatok ellen elkövetett kegyetlen bánásmód kapcsán, sőt akár jogszabályi változásokat is eredményez a természet

30 The New York Times 2015.

31 Általános a vélekedés a vadászok körében arról, hogy az íjjal történő vadászati technika állítólag „megbecsültebb” mint a puskával történő vadászat. Andrew Loveridge az *Lion Herated: The Life and Death of Cecil & the Future of Africa's Iconic Cats* (2018) című könyvében felveti a teóriát, miszerint a vadászok hagyták, hogy Cecil több mint 10 órán át szenvedjen, anélkül, hogy löfegyverrel siettetnék volna a halálát, valószínűleg azért, hogy Palmer íjjal elejtett vadként be tudja adni a vadászrekordok könyvébe.

32 Ez azonban nem jelentett teljes tilalmat – a jegyzékbe vétel megtiltotta az oroszlántrófeák behozatalát, kivéve, „ha megállapítható, hogy a behozatal előnyös a faj számára”. Azoknak a vadászoknak, akik oroszlántrófeákat akarnak behozni USA-ba, bizonyítaniuk kell, hogy az importot legálisan olyan országokból szerezték be, amelyek „tudományosan megalapozott gazdálkodási programmal rendelkeznek, amely a vadon élő állaj javát szolgálja”. (Harvey 2015.)

33 2022-ban az Egyesült Államok 30 oroszlán behozatalát engedélyezte (Magyarország ebben az évben hatot) forrás: CITES Trade Database.

34 Vaughan 2015.

35 Derespina 2016.

36 Thornycroft 2016.

és állatvédelmi erőfeszítések érdekében. A szenvedéséről szóló szemléletes beszámolók által kiváltott széleskörű társadalmi empátia ráirányította a sportcélú vadászat etikai dilemmáira a figyelmet: a vadászat hozzájárulása a természetvédelemhez vs. a vadászat erkölcsi és ökológiai következményeinek kritikája. Ugyanakkor fontos figyelembe venni azt is, hogy Zimbabweben – sok más afrikai országhoz hasonlóan – az oroszlánpopulációk csökkenésének fő oka nem a trófeavadászat, sokkal inkább a mezőgazdasági terjeszkedés miatti élőhelyvesztés, az emberek és a haszonállatok behatolása a vadon élő állatok területére, az oroszlánok zsákmányállatainak (például gazella) orrvadászata bozóthús³⁷ céljából, és az ember és a vadon élő állatok közötti állandósuló konfliktusok (beleértve a ragadozók által elpusztított haszonállatok életének megtorlását is).³⁸

Ráadásul az oroszlánok és más vadon élő állatok megítélése jelentősen eltér Afrika és a nyugati országok között, amit a különböző kulturális, történeti és ökológiai kontextusok alakítanak. Az afrikai hagyományokban az oroszlánokat egyszerre tisztelik és félik – az erő, a rugalmasság és a tekintély szimbólumaként tekintik a veszélyes ragadozót. Ezzel szemben a média és az irodalom által erősen befolyásolt nyugati ábrázolások az oroszlánt gyakran nemes, fenséges teremtményként, a „dzsungel királyaként” idealizált állatként antropomorfizálják. Az antropomorfizmus, azaz az emberi tulajdonságok nem emberi entitásoknak való tulajdonítása, az emberi megismerés és kultúra egyik átható aspektusaként lehetővé teszi, hogy az állatok viselkedését úgy értelmezzük és viszonyuljunk hozzájuk, hogy hozzánk, emberekhez hasonló szándékokat, érzelmeket vagy motivációkat tulajdonítunk nekik.³⁹

Az ilyen attribúciók megkönnyíthetik a nem emberi entítások iránti megértést és empátiát, de egyben azt is kockáztatják, hogy az emberi perspektívát ráerőltetjük a tőlünk alapvetően különböző élőlényekre.⁴⁰ Az antropomorfizmus sokrétű szerepének megértése kulcsfontosságú lenne az állatvédelem kapcsán is, mivel az emberi észleléseket és interakciókat számos területen befolyásolja, a háziállatokkal való személyes kapcsolatoktól kezdve a fogyasztói magatartáson át a tudományos kutatásig.⁴¹ Az állatok felfogásbeli eltérései pedig még inkább megmutatják a globális természetvédelmi kérdések kezelésének komplexitását, és azok kulturálisan specifikus narratívákon keresztül leszármazásának következményeit.⁴²

Ez az oka annak, hogy Afrikán kívül a Cecil halála miatti felháborodás elsősorban a trófeavadászat etikusságára és a „híres állat” megölése körüli erkölcsi felháborodásra összpontosított. Ezzel szemben Zimbabweben, ahol a helyi nézőpontot a vadon élő állatokkal való együttélés mindennapi valósága alakítja, ahol az oroszlántámadások miatt az állattalomány vagy akár az emberi élet elvesztése is aggodalomra ad okot.⁴³ Az eltérő nézetek arra mindeképp rávilágítanak, hogy a természetvédelmi erőfeszítésekhez kulturálisan érzékeny megközelítésekre lenne szükség, amelyek egyaránt figyelembe veszik a helyi közösségek megélt tapasztalatait, valamint a vadon élő állatok védelmének globális etikai és ökológiai szükségszerűségeit. Az állatokról alkotott ellentétes képzetek megértésével talán a helyi igények és a globális érdekérvényesítés közötti szakadék is áthidalható lenne azzal, hogy olyan megoldások születessenek, amelyek az összes érintett fél számára méltányosak.

37 A bozóthús a vadonélő állatok orrvadászok általi legyilkolásából származó állati húsféhéjre.

38 Az illegális bozóthúsvadászat az kereskedelem drámaian csökkenti az oroszlánok táplálékkául szolgáló állatok populációját, ráadásul megöli azokat az oroszlánokat is, amelyek fennakadnak a drótkadályokon.

39 Epley et al. 2007.

40 Mitchell et al. 1997.

41 Lásd például Lovas Kiss 2023.

42 Crist 1999; Gruen 2011.

43 DeMello 2012.

4. AZ ÖSSZEHASONLÍTÓ SZENVEDÉS PARADOXONA

Az állatok elleni kegyetlen bánásmódra adott társadalmi válaszok megértésének egyik központi kihívása az összehasonlító szenvedés paradoxonában rejlik. Az emberi szenvedést, amit igen gyakran a háború, az éhínség vagy a kitelepítés képein keresztül ábrázolnak, az emberek túl elvontnak érzékelik, ami érzelmi fáradtsághoz vagy erkölcsi elvonatkoztatáshoz vezet.⁴⁴ Ezzel szemben a kiszolgáltatott helyzetben lévő állatok – mint például egy elhanyagolt kiskutya, egy partra vetett bálna, vagy akár a közvélemény által annak vélt esetek, mint Cecil oroszlán levadászása – sokkal könnyebben idéznek elő érzelmi reakciókat. Ez a különbség részben annak köszönhető, hogy az állatok többsége kulturálisan az ártatlanság és az erkölcsi tisztaság szimbólumaként konstruálódik meg.⁴⁵ Az állatok, különösen a háziállatok, számos kultúrában egyedülálló érzelmi és társadalmi teret foglalnak el: a globális észak kultúráiban jellemzően „családtagnaként” tekintenek rájuk, és ezt a felfogást a média ábrázolásai csak tovább erősítik.⁴⁶ Ez a szimbolikus státusz pedig felerősíti az erkölcsi felháborodásunkat, amikor védtelen lényeknek tekintett állatokat ért agresszióról hallunk – az ilyen narratívák az állatokat „ártatlan áldozatként” pozicionálják.⁴⁷ Az ártatlanságnak ez a kulturális konstrukciója olyan erkölcsi hierarchiát hoz létre, amelyben az állatok szenvedése erősebb érzelmi reakciókat vált ki, mint az emberi szenvedés, amelyet gyakran analitikusabb, távolságtartóbb (objektívizáló) szemszögből értelmezzünk.⁴⁸

Azt, hogy az állati szenvedést erkölcsileg jelentősebbnek tekintjük, mint az emberi szenvedést, az antropocentrizmus és a fajizmus egymással összefüggő keretein keresztül érthető meg. Az antropocentrizmus, az emberi felsőbbrendűségbe vetett hit más fajokkal szemben paradox módon felértékeli az állatok morális jelentőségét azáltal, hogy „ártatlan másokként” ábrázolja őket, akik az emberi erkölcsi hibák birodalmán kívül léteznek.⁴⁹ Ez a szemlélet az állatokat tisztának és az emberiségnek tulajdonított morális hibáktól – mint például a kapzsiság, az erőszak vagy a kizsákmányolás – mentesnek állítja be.⁵⁰ Az antropocentrizmusban gyökerezik az állatok kizárása az erőszak definíciójából történetileg, amely mind a büntetőjogban, mind az erkölcsfilozófiában alakította az állatok megítélését.⁵¹ A faji alapon történő megkülönböztetés, amely párhuzamba állítható a rasszizmusban fellelhető önkényes megkülönböztetésekkel, tovább erősíti ezt a nézetet. Ahogyan a rasszizmus az emberek között hierarchiát hoz létre olyan felszínes tulajdonságok alapján, mint a bőrszín, a faji megkülönböztetés az állatokat az ember által felállított kritériumok szerint rangsorolja, gyakran bizonyos állatfajokat előnyben részesítve másokkal szemben, erkölcsi indoklás nélkül.⁵² A kritikai állatkutatás képviselői azzal érvelnek, hogy mind a rasszizmus, mind a faji megkülönböztetés az elnyomás olyan formái, amelyek társadalmi konstrukciókra támaszkodnak az egyenlőtlen bánásmód és kizsákmányolás igazolására.⁵³ Történelmileg a marginalizált emberi csoportok dehumanizálása gyakran járt állatokkal való

⁴⁴ Cohen 2001.

⁴⁵ Franklin 1999.

⁴⁶ DeMello 2021.

⁴⁷ A civil állatvédelem éppen ezt használja fel társadalmi célú a reklámozásra. Lásd erről hosszabban Kántor 2024.

⁴⁸ Serpell 1996.

⁴⁹ Singer 1990.

⁵⁰ Singer 2019.

⁵¹ Francione 2000.

⁵² Nibert 2002; Singer 1975; Deckha 2021.

⁵³ Taylor 2017; Adams 1990.

összehasonlításával, ami a hierarchizálás mechanizmusát megerősítette.⁵⁴

Napjainkra antropológiai kutatások feltárták, hogy az „áldozattá válás” konstruálása szerepet játszik ebben a dinamikában. Az állatokat gyakran paszszívnak és erőtlennek ábrázolják, ami empátiát és a védelem iránti vágyat vált ki.⁵⁵ Ezzel szemben az erőszak emberi áldozatait gyakran úgy ábrázolják, mint a körülményeik aktív szereplőit, akár tetteik, akár döntéseik révén. Az érzékelt cselekvőképességbeli különbség befolyásolja a közvélemény attitűdjeit, és az állatok szenvedését igazságtalanabbnak, és ezért nagyobb figyelmet érdemlőnek tünteti fel. Ehhez adódik hozzá a „Bambi-hatás”;⁵⁶ amikor az aranyosnak vagy ártatlannak tartott állatok még erősebb empatikus reakciókat váltanak ki, és ezáltal felerősítik a szenvedésükkel kapcsolatos aggodalmakat. Ezzel szemben a haszonállatokat, mint például a sertéseket és a teheneket – annak ellenére, hogy képesek szenvedni – kizárják ugyanezen erkölcsi megfontolásokból.⁵⁷ Az állatok kulturális narratívákban gyökerező megkülönböztetése megerősíti a társadalmi előítéleteket arról, ahogyan az emberek az állatok életét és szenvedését értékelik, azaz erkölcsi értéket rendelnek a különböző állatfajokhoz. Ezek a keretek együttesen szolgálnak arra magyarázatként, hogy az állatokkal, és különösen a társállatokkal szembeni kegyetlenség miért vált ki ilyen erős érzelmi reakciókat.

5. AZ ÁLLATOKKAL SZEMBENI KEGYETLENSÉG KULTURÁLIS PRAXISAI

Amikor az állatokkal szembeni „erőszakra” gondolunk, általában olyan esetekre jutnak eszünkbe, amikor valaki – gyakran nyilvánosan és indokolatlanul – bántalmaz egy állatot vagy esetleg egy állatcsoportot. Abba jóval ritkábban gondolunk bele, hogy az állatokkal szembeni „kegyetlenség”, károkozás része a társadalmi szövetünknek.⁵⁸ Valójában az állatokkal szembeni agresszió egyetemes – minden kultúrában megtalálható és a történelem minden egyes korszakában jelen lévő kulturális praxis.⁵⁹

Fontos, a kritikai társadalomtudományi diskurzusban az erőszak, az elnyomás, kizsákmányolás és károkozás szélesebb struktúráit foglalja magában.⁶⁰ Míg az erőszak hagyományos értelmezései általában a közvetlen, fizikai károkra összpontosítanak, antropológiai szempontból, az erőszak magában foglalja a rendszerszintű és szimbolikus erőszak kulturális gyakorlatokba, intézményekbe és gazdasági rendszerekbe ágyazott ártalmakat.⁶¹ Például az ipari állattenyésztésben az állatok sokszor rendszeres és súlyos hátrányokat szenvednek el, de mivel ezek a káros hatások jogilag szabályozottak és társadalmilag elfogadottak, gyakran kívül esnek az erőszak hagyományos értelmezési keretein.⁶² A kritikai állattudomány és a politikai ökológia teoretikusai azonban gyakran amellet érvelnek, hogy az ilyen rendszerszintű „kizsákmányolás” a „strukturális erőszak” egy formáját képezi, mivel olyan folyamatos károkat eredményez az állatok szempontjából, amelyeket intézményesen fenntartanak.⁶³

54 Ko 2019; Kim 2015.

55 Franklin 1999.

56 A kifejezés, amit Walt Disney 1942-ben bemutatott „Bambi” című animációs filmje ihletett, az antropomorfizmus egyik formájára utal. Erről lásd Hastings 1996.

57 Singer 2019.

58 DeMello 2021, 281.

59 A jogi vonatkozások kapcsán remek összefoglalót ad Vetter 2004.

60 Galtung 1969; Wadiwel 2015; Pachirat 2011.

61 Bourdieu 1991; Galtung 1969.

62 DeMello 2021.

63 Nibert (eds.) 2013; Twine 2010.

Bizonyos állatok – különösen a haszonállatok – megkárosítása, életének elvétele nemhogy nem tekinthető az erőszak egyik formájának, hanem társadalmilag elfogadott. Az erőszaknak ezt a típusát a társadalomtudósok „intézményesített erőszaknak” nevezzük, ami a biomedicinális, mezőgazdasági, szórakoztató és kisállat-ipar szerves részét képezi.⁶⁴ A nagyipari állattenyésztés, az ipari halászat vagy épp az állatkiérletek nem csak mélyen beágyazódtak a globális iparágakba, de olyan kulturális narratívák által igazoltak, amelyek normalizálják létezésüket.⁶⁵ Hiszen ezeket szükségesnek, elkerülhetetlennek vagy akár előnyösnek állítják be. Ezek a narratívák pedig megerősítik az elképzelést, miszerint az ipari állattartás elengedhetetlen az élelmezésbiztonság, a gazdasági növekedés és a tudományos fejlődés szempontjából.⁶⁶ A status quo megtartásához azok az állatjóléti kutatások is hozzájárulnak, amelyek a rendszereken belüli körülmények (például állattartás) javítására összpontosítanak, mintsem az etikai alapok megkérdőjelezésére.⁶⁷ Egyes tanulmányok az állatjólétet gyakran a termelési rendszereken belüli gyakorlati kérdésként kezelik.⁶⁸ Továbbá nem hagyható figyelmen kívül – amint azt az állatjóléttel kapcsolatos társadalmi narratívákat vizsgáló kutatások is jelzik –, hogy a különböző érintett szereplők milyen érvrendszerek mentén támasztják alá álláspontjukat a fennálló gyakorlatok, például a nagyipari állattenyésztés fenntartása érdekében.⁶⁹ Ezek az egymásba fonódó kulturális és tudományos diskurzusok nem csak segítik a nagyipari állattartási gyakorlatok fenntartását, de olyan módon formálják a közvéleményt és a (szak)politikát, hogy a rendszerszintű változásnak a kérdése szinte elképzelhetetlen. Összegzőképpen: több kritikai megközelítés is rámutat arra a veszélyre, hogy az

„erőszak” fogalmának következetes elutasítása az állatokkal összefüggésben hozzájárulhat egy olyan szelektív értelmezés fenntartásához, amely az antropolocentrikus jogi keretekre épül, és kevésbé veszi figyelembe az állatokkal szembeni bánásmód tényleges hatásait.⁷⁰

Évente több milliárd állatot ölnék le élelmezési célból, ugyanakkor kutatások szerint, ahogy nő a bajba jutott emberek vagy állatok száma és a róluk való híradás, úgy csökken az irántuk érzett együttérzésünk. Ugyanakkor a szenvedés egyedi eseteire viszont azért irányítjuk rá figyelmünket, mert azokat könnyebb érzelmileg feldolgozni.⁷¹ Amikor Cecilhez hasonló egyedi történetekre vagy amikor pozitívabb, rehabilitált állatok történeteire összpontosítunk, akkor egyszersmind felmentjük magunkat a rendszerszinten megjelenő anomáliák vizsgálata alól. Az a tendencia, hogy az állatok szenvedéseit bemutató egyedi esetekről szóló tudósítások nagyobb figyelmet kapnak, mint az állatok elleni intézményesített hátrányos hatások, nem véletlen, hanem az ember-állat kapcsolatokat strukturáló, mélyen gyökerező kulturális és pszichológiai mechanizmusokat tükrözi. Az antropológusok és szociálpszichológusok régóta hangsúlyozzák, hogy az „erőszak” nem csupán fizikai aktus, hanem társadalmi praxis is, amelyet intézményi gyakorlatok normalizálnak, elfednek és igazolnak.⁷² Ebben a kontextusban a szociálpszichológus Melanie Joy karnizmus fogalma segít megmagyarázni, hogy bizonyos állatok fogyasztása nem pusztán étrendi választás, hanem egy láthatatlan ideológia (hitrendszer) része, amely arra kondicionálja az embereket, hogy a haszonállatokra másként tekintsenek, mint a társállatokra. Ezt a rendszert olyan kognitív disszonanciacsökkentő

64 DeMello 2021.

65 Vö. DeMello 2021; Franklin 1999.

66 Bolotnikova 2022; Vox 2024.

67 Bock & Buller 2023.

68 Bock 2023.

69 Lundmark et al. 2022.

70 Cochrane 2012; Dunayer 2004.

71 A téma kapcsán lásd például Kogut & Ritoy 2005.

72 Joy 2002; Pachirat 2011; Nibert (eds.) 2013.

stratégiák erősítik, mint a tagadás, az igazolás és a disszociáció, amelyek lehetővé teszik az egyének számára, hogy az állatokkal kapcsolatos erkölcsi aggodalmukat elkülönítsék, miközben részt vesznek olyan gyakorlatokban, amelyek kárt okoznak nekik.⁷³ Hasonló képet mutatnak az étkezési tabukkal és a kulturális osztályozásokkal kapcsolatos antropológiai kutatások, miszerint a közösségek szimbolikus határokat hoznak létre az „ehetőnek” és megfontolást érdemlőnek tartott állatok között, ami alakítja az emberek értelmezését és reakcióit a szenvedésre.⁷⁴ Az „állatok elleni intézményesített erőszakot” olyan strukturális mechanizmusok tartják fenn, érvelnek a kritikai teoretikusok, amelyek az állatok felhasználását láthatatlanná és társadalmilag elfogadhatóvá teszik. Ennek egyik komponense az, hogy a modern iparosodott társadalmakban az állatok termelése és levágása a szemünk elől elzárva történik, vágóhidakon, ahol a fogyasztók és az állattenyésztés valósága közötti fizikai és érzelmi távolság is megakadályozza a fogyasztók etikai reflexióit.⁷⁵ A kulturális normák ráadásul megerősítik a faji hierarchiákat az állatvilágon belül is, amelyekben egyes állatfajokat (például kutyák, macskák) családtagnak, míg másokat (például szarvasmarha, sertés, baromfi) árucikknek minősítenek, annak ellenére, hogy a recens etológiai kutatások hasonló kognitív és érzelmi képességekről számolnak be.⁷⁶ Így, bár az állatok egyéni szenvedéséről szóló jelentések fontos szerepet játszanak a figyelemfelkeltésben, egy olyan szelektív erkölcsi keretben működnek, amely eltereli a figyelmet az „erőszak” rendszerszintű és nagyszabású formáiról.⁷⁷

Az állatjogi aktivisták értelmezésében az állatfajok közötti rangsorolás és az ezzel összefüggő, általuk gyakran „fogyasztói tagadásként” jellemzett mechanizmus olyan, önmagát fenntartó körforgás, amelyet igyekeznek megtörni. Ennek érdekében rendszeresen felhívják a globális közvélemény figyelmét a haszonállatokkal való bánásmód különféle, általuk károsnak tartott vetületeire. Az egyik legvitatottabb ilyen kezdeményezés a PETA⁷⁸ „Holokauszt a tányérodon” kampánya volt még 2003-ban, ami az állatokkal való nagyipari bánásmódot a holokauszthoz hasonlította.⁷⁹ A kampány még az állatvédőket is megosztotta, hiszen rávilágított az összehasonlításban rejlő morális feszültségre. Ezek a felkavaró összehasonlítások transzgresszív jellegűek, azaz megbontják az emberek és állatok között érzékelt határt.⁸⁰ Arluke és Sanders a „határmunka” (boundary work) kifejezése azon határok létrehozására utal, amely az egyes emberek és más emberek között, állatok és emberek között, valamint egyes állatok és egyes emberek között meghúzódnak.⁸¹ Amikor az állatokat „mássá” tettük,⁸² egy olyan határt húztunk, amely az összes állatfajt elválasztotta egyetlen állatfajtól – az embertől –, és hatalmat adott ennek a fajnak az összes többi felett. A határ nélkül az állatok feletti emberi uralom nem jöhetett volna létre, ám a határ törekény szerkezetét olyan önkényes jellemzők építik fel, mint az ember nyelvhasználata, racionalitása vagy elméjének működése. Mára azonban egyértelmű a tudásunk arra vonatkozóan, hogy ezen tulajdonságok közül sok az állatoktól sem tagadható el. A PETA kampány ominózus képei okozta nyomasztó érzés részben olyan történelmi összefüggésekből

73 Kántor 2023; Joy 2002.

74 Douglas 1966; Twine 2012.

75 Pachirat 2011; Wadiwel 2015.

76 DeMello 2021.

77 Nibert (eds.) 2013; Twine 2012.

78 A People for the Ethical Treatment of Animals (a továbbiakban: PETA).

79 Az említett kampány részletes elemzését lásd Kántor 2024.

80 Kim 2011.

81 Arluke & Sanders 1996.

82 Az antropológusok által használt „mássá tétel” (othering) kifejezés arra gyakorlatra utal, amikor az embereket – vagy állatokat – másnak állítják be, hogy ezzel igazolják a velük való eltérő bánásmódot.

ered, ahol az állatokat eszközként használták a marginalizált csoportok dehumanizálására (ahogy a zsidókat a holokauszt és az afroamerikaiakat a rabszolgaság idején).⁸³ Az összehasonlítások megkérdőjelezzik az emberi felsőbbrendűség mélyen gyökerező elképzeléseit, amelyek többek között azon a meggyőződésen alapulnak, hogy az emberek az állatoktól alapvetően eltérő erkölcsi kategóriát képviselnek. A vitatott kampány egy fontos momentumra mégis csak felhívta a figyelmet: az együttérzés nem „zérőösszegű játék”, az emberi vagy állati szenvedés felismerése és kezelése nem csökkenti az egyik jelentőségét a másik javára.

6. ÁLLATOK OSZTÁLYOZÁSÁNAK ELTÉRÉSEI A SZENT ÉS PROFÁN KONTEXTUSOKBAN

Az „állatok elleni erőszak” intézményesített formáin kívül minden társadalomban létezik egy sor olyan praxis, amely nem (vagy nem teljesen) intézményesített, hanem kulturálisan elfogadott egy adott környezetben, egy adott társadalmi csoport számára. Ilyen a spanyolországi bikaviadal, az angliai rókaviadást, a balinéz kakasviadal, vagy az Amerika- és Európa-szerte illegális kutyaviadal. Ezek mind olyan példák az antropológiai értelmezésben állatokkal szembeni, „erőszakosnak” tekinthető tevékenységekre, amelyek nem épülnek be a társadalom intézményeibe, de kulturálisan mégis elfogadhatónak tekinthetők, legalábbis a lakosság egy bizonyos szegmense számára. Az egyik ilyen szélsőséges példa a kutyák megevése és az állatok vallási célú feláldozása, amely erősen megbélyegzett (tiltott) a globális észak társadalmában, máshol azonban kulturálisan is megszokott, elfogadott praxis. Hogyan magyarázhatjuk az ilyen különbségeket?

A kínai Jülin városában megrendezett kutyahús-fesztivál és a nyugati ipari állattenyésztési gyakorlatok eltérő társadalmi megítélése jól példázza, milyen kulturális különbségek jellemzik az egyes társadalmak állatokhoz – jelen esetben a kutyához – való viszonyát, azok osztályozását és funkcioná-

lis szerepét. A Jülin Kutyahús Fesztivál, hivatalos nevén a Lychee és Kutyahús Fesztivál, egy évente megrendezett 10 napos esemény a kínai Kuanghszi tartomány városában, Jülinban, a nyári napforduló idején, jellemzően június 21. és június 30. között. A kutyahús-kereskedők által 2009-ben kezdeményezett fesztiválon kutyákat vágnak le és fogyasztanak el, gyakran licsi kíséretében⁸⁴ – a fesztivál szervezői szerint kifejezetten fogyasztásra tenyésztett kutyákat használnak fel. Ennek a fesztiválnak nincsenek kulturális vagy történelmi gyökerei, és elsősorban kereskedelmi céllal jött létre. Az állatjogi aktivisták folyamatosan kampányolnak ellene, s szervezik a Jülinba tartó kutyák megmentését, és szigorúbb állatjóléti jogszabályokat követelnek Kína egész területén. A fesztivált jelentős kínai és nemzetközi kritika éri évről-évre az állatkínzás, a közegészségügyi kockázatok és olyan állatvédelmi megfontolások miatti aggodalmak miatt, miszerint a kutyákat szűkös, embertelen (sic!) körülmények között szállítják a helyszínre, köztük sok nyakörvet visel és brutális vágási módszereknek (például elevenen égetés stb.) vetik alá az eseményen (2. ábra).

2. ábra A Jülin Kutyahús Fesztiválra érkező kutyák⁸⁵

Az Animals Asia közreműködésének hatására a jülini önkormányzat 2014-ben megszüntette az esemény hivatalos támogatását.⁸⁶ 2020-tól a kínai

⁸³ Davis 2005.

⁸⁴ Ahluwalia 2020.

⁸⁵ Animals Asia állatvédelmi szervezet, Leavenworth 2016.

⁸⁶ Animals Asia 2014.

Mezőgazdasági és Vidéki Ügyek Minisztériuma a kutyákat nem haszonállatnak, hanem társállatnak minősítette át, ami tükrözi a kutyahús-fogyasztással kapcsolatos hozzáállás megváltozását.⁸⁷ Ez az átsorolás azonban nem jelenti a kutyahús-kereskedelem országos tilalmát, a Jülin fesztivál továbbra is megrendezésre kerül, bár az utóbbi években a rendelkezésre álló források⁸⁸ alapján kevesebb résztvevővel és kevesebb levágott állattal. A közvélemény megosztott a kutyahúst illetően: Jülin lakosainak csak kis része (19,3%) ellenzi a kutyahús kereskedelem betiltását, míg 70% szerint a tilalomnak egyáltalán nem lenne hatása, vagy nem lenne jelentős hatása az életére. Jelentősen több válaszdó (81%) nem emelt kifogást a tilalom ellen, amikor arról kérdezték, hogy Jülinnak követnie kellene-e az olyan kínai városok példáját, mint Sencsen, amely 2020-ban bevezette a kutya- és macskahús forgalmazás tilalmát. A kereskedők igyekezete ellenére Jülinban az emberek közel háromnegyede nem eszik rendszeresen kutyahúst, felmérések szerint a kínaiak 69,5%-a soha nem evett még kutyahúst, és a 16 és 50 év közöttiek 64%-a támogatná a fesztivál végleges megszüntetését a Hszinhua állami hírügynökség által közzétett felmérése szerint.⁸⁹

Az igazsághoz viszont az is hozzátartozik, hogy Kína egyes részein és más kelet-ázsiai országokban⁹⁰ is a kutyahús fogyasztásának történeti előzményei vannak. Kínában a kutyahús-fogyasztás nem illegális, évente körülbelül 10–20 millió kutyát ölnek le emberi fogyasztásra.⁹¹ A fogyasztói hozzáállás azonban mára Kínában is változik. Ez összefüggésbe hozható azzal is, hogy a kulturális forradalom

idején betiltották a kutyák háziállatként való tartását, de ahogy a kutyatartás egyre népszerűbbé vált Kína növekvő középosztálya körében (jelenleg kb. 52 millió kutyát tartanak társállatként⁹²), úgy az állatvédők aktivisták, hírességek és fiatalabb kínaiak is egyre hangosabban tiltakoznak a közösségi médiában (weibo, a kínai Twitter megfelelője) a kutyafesztiválok és általában a kutyahús fogyasztás ellen. A folyamatos tiltakozások és az állatjóléthez való hozzáállás változása ellenére az esemény továbbra is megrendezésre kerül.

A kutyahús fogyasztása egyébként tilos 2020 óta Sencsen és Zhuhai kínai városok mellett Hongkongban, valamint Dél-kelet Ázsia számos más országában is, például Tajvanon, Thaiföldön, Szingapúrban és a Fülöp-szigeteken, illetve Kambodzsában Siem Reap tartományban, és Indonézia nagyrészen.⁹³ Ugyanakkor a kutyahúst bár korlátozott mértékben, de napjainkban is fogyasztják Kambodzsában, Indiában, Indonéziában, Ghánában, Laoszban, Nigériában, Észak-Koreában és Vietnamban is. Ezeken a területeken a kutyahús-fogyasztás jogszerűsége változó, egyes nemzetek engedélyezik, vagy nincs országos tilalom. 2014-es becslések szerint világszerte évente 25 millió kutyát esznek meg az emberek, túlnyomórészt Ázsiában és néhány afrikai országban.⁹⁴ Egyes kultúrák a kutyahús fogyasztását a hagyományos, rituális vagy mindennapi konyhájuk részének tekintik, más kultúrák tabunak tartják a kutyahús fogyasztást.⁹⁵

A kulturális hagyományok, legyenek azok vallási, rituális vagy szabadidős jellegűek, gyakran mélyen

87 Reuters 2020.

88 2020-ban körülbelül 1000 kutya esett áldozatul a fesztiválon, ami a korábbi évekhez képest jelentős visszaesést mutat. Lásd: Qi 2020.

89 Humane World for Animals 2023.

90 A nyári időszakban egyébként Dél-Koreában is megnő a kutyahús-fogyasztás, ahol a kutyahúsleveset vagy „bosintangot” (tan'gogikuk) gyakran fogyasztják jellemzően idősebb koreaiak. Erről lásd részletesebben: Czajkowski 2014.

91 Qi 2020.

92 Statista 2025.

93 Rakhyun 2008.

94 Czajkowski 2014.

95 2018 decemberében Donald Trump aláírta a 2018. évi törvényt a kutya- és macskahús-kereskedelmének tilalmáról (H.R.6720). Korábban a kutya- és macskahús-kereskedelem USA 44 tagállamában volt legális.

gyökerező értékeket és hiedelmeket tükröznek az ember és állat kapcsolatáról. Ezek a gyakorlatok egyre inkább globális közvélemény ellenőrzése alá kerülnek, különösen mivel a médiában megjelenő hírek felerősítik az állatjóléttel kapcsolatos etikai aggályokat. Cecil oroszlán megölése, vagy a Jülin kutyahúsfesztivál elleni globális visszhang például jól mutatja, hogy a média miként képes a lokalizált kulturális gyakorlatokat a nemzetközi reflektorfénybe helyezni, gyakran erkölcsi véteknek minősítve azokat.⁹⁶ A kutyahúsfogyasztással szemben a haszonállatok rutinszerű fogyasztása a hasonló etikai aggályok ellenére is normalizált tevékenység. Ez a kettősség pedig kiemeli a kulturális normák hatását az eltérő morális nézőpontok esetében. Az 1. táblázat a Linné-féle osztályozási rendszer (zootaxonomía) mellett az állatok osztályozásának alternatív módozati is mutatja be.

1. táblázat *Állatok szociokulturális taxiómá*⁹⁷

VALLÁSI ALAPÚ (SZAKRÁLIS) OSZTÁLYOZÁSI RENDSZEREK	KERESZTÉNY TEOLÓGIA SZERINTI OSZTÁLYOZÁS	Minden állatot az embernél alacsonyabb rendűnek és Istentől távolabbinak tekintettek, bár a hierarchiában voltak magasabbrendűnek számítók: a húsevők álltak a hierarchia csúcsán, a növényevők és a háziasított állatok pedig a ranglétra alján helyezkedtek el.
	ÉTKEZÉSI TABUK SZERINTI ÁLLATOK	Ehető vagy tiltott állati vagy állati eredetű élelmiszerek.
	TOTEM(ÁLLATOK)	Spirituális jellegű tabuállatok, amelyek nem, vagy csak kivételesen fogyaszthatóak.
NEM VALLÁSI ALAPÚ (PROFÁN) OSZTÁLYOZÁSI RENDSZEREK	HÁZIÁLLAT-HASZONÁLLAT	Az ember közvetlen környezetében él - társállatként nevet kap vagy húsát, bőrét stb. hasznosítják, kísérleti állat, vagy jellemzően nem az emberrel él együtt és a társadalom többsége számára láthatatlan a mindennapokban, ilyen a haszonállat.
	ÉLŐHELY SZERINT (EMBERI KULTÚRA RÉSZEI VAGY SEM)	Az emberi kultúra határain belül vagy azon kívül él. Ebben modellben az állatok vagy vadak (azaz a kultúra határain kívül élnek), vagy szelídek (és az emberi kultúrán belül élnek) - ebben a felosztásban az állatkertben élő állatok, a kóbor állatok és az visszavadult állatok helyzete kivételes (pl. musztángok).
	SZOCIOZOOLOGIAI SKÁLA	Az állatokat rangsorolja az emberi társadalom számára nyújtott hasznuk alapján, ami lehetővé teszi az emberek számára, hogy meghatározzák őket, megerősítsék pozíciójukat, és igazolják a többi élőlényrel való interakcióikat.

A szakrális és profán kontextusban az állatok az emberekkel való kapcsolatuk, a vélt hasznosságuk és kulturális vagy spirituális jelentőségük alapján kerülnek osztályozás alá. Ezek az osztályozási rendszerek egyszerre tükrözik az emberek összetett érzékelését az állatvilágról és az állatvilággal való interakciókról, és azt, ahogyan a különböző állatfajok társadalmi státusza meghatározásra kerül az egyes társadalmi csoportok által. Az, ahogyan (fel) használjuk az állatokat, legalábbis részben meghatározza azt, ahogyan osztályozzuk őket, és fordítva: az, ahogyan osztályozzuk őket, befolyásolja, ahogyan bántunk velük – jogszabályok vonatkoznak a gondozásukra és a velük végezhető műveletekre, amennyiben például társállatként, haszonállatként, vagy épp kísérleti állatként tekintünk rájuk.⁹⁸ Az állatokkal kapcsolatos kulturális gyakorlatok nem monolitikusak, társadalmanként eltérnek, viszont jellemzően mélyen beágyazódnak az adott lokalitás történelmi, társadalmi és gazdasági kontextusába.

⁹⁶ Gruen 2011; Wolch, West & Gaines 1995.

⁹⁷ Sorabji, valamint Arluke és Sanders alapján saját szerkesztés: Sorabji 1993; Arluke & Sanders 1996.

⁹⁸ DeMello 2021.

ugyanakkor számos állattjállétre vonatkozó etikai aggályt is felvetnek. Az Eid al-Adha és a Gadhimai fesztivál egyaránt jelentős események az iszlám és hindu vallásban, amelyek egyik központi rituáléja az állatáldozatok bemutatása.

Az állatáldozat fontos része az iszlámnak,⁹⁹ a mai napig az Íd al-Adhā („áldozatok ünnepe”) szinte minden muszlim országban hivatalos ünnep. Ezt az eseményt minden évben az iszlám holdnaptár utolsó hónapjának, a Dhu al-Hidzsza 10. napján tartják, ami egybeesik a mekkai zarándoklat (Haddzs) csúcspontjával. Ilyenkor a hívők arra emlékeznek, hogy Isten parancsára Ábrahám (Ibrahim) felvitte Ismaílt Mórija hegyére, hogy feláldozza a fiát, ám egy angyal megállította, és egy kost adott neki a fiú helyett. Az Eid al-Adha megünneplése több kulcsfontosságú rituálét foglal magában, köztük az állatáldozatot (Qurbani), amit az imákat követően hajtanak végre s feláldoznak Ibrahim tiszteletére egy megengedett állatot (udija) – például juhot, kecskét, tehenet vagy tevét. A húst három részre osztják: egyharmadát a családnak, egyharmadát a rokonoknak és barátoknak, egyharmadát pedig a szegényeknek és rászorulóknak adják. Az európai országokban legtöbbször rendőrségi ügy lesz az Íd al-Adhā muszlim áldozati ünnep első napján elkövetett állatlevágásból. Franciaországban – ahol jelentős muszlim közösség él – az ellenőrzés nélküli vágás illegális, sérti a francia vágóhidakon alkalmazott egészségügyi és biztonsági előírásokat. A rendőrség rendszeresen megbünteti az illegális állatlevágást és elkobozza a még élő állatokat.¹⁰⁰

Hasonlóan megosztják a nyugati közvéleményt Délkelet-Ázsia hindu fesztiváljainak állatáldozati rituális gyakorlatai, amelyeket a hívők a jóléthez, a védelemhez és az isteni kegyelemhez kötnek. A világ egyik legnagyobb állatáldozati eseményének

tartják a Gadhimai Fesztivált, amelyet ötévente tartanak a nepáli Bariyarpurban található Gadhimai templomban. A fesztivál Gadhimai, az erő és a hatalom hindu istennője előtt tiszteleg. A hívők úgy vélik, hogy az állatáldozat megbékíti az istennőt, jólétet és szerencsét hoz. A fesztivál során bivalyokat, kecskéket, csirkéket és galambokat vágnak le rituálisan – becslések szerint 250 000 állatot áldoztak fel 2009-ben. (Humane Society International/India erőfeszítéseinek köszönhetően ez a szám 2019-re 3500 bivalyra csökkent¹⁰¹). Az állatáldozatok Dél-Ázsia bizonyos régióiban, különösen Durga istennő tiszteletére rendezett hindu fesztiválok gyakori elemei. Banglades, Nepál és India egyes részei, a Durga Puja fesztiválon Durga istennő tiszteletére rituálisan állatokat vágnak le a templomokban. A hívők úgy vélik, hogy ezek az áldozatok az odaadást szimbolizálják, és az istennő védelmét idézik meg. India nagy részén azonban az állatáldozat illegális, és a hatóságok, valamint az állatvédő szervezetek alternatív áldozatok, például tök és uborka felajánlását szorgalmazzák az állati rituálék helyett.

Dél-Ázsiában egyetlen fesztivál sem követel több állatéletet, mint a nepáli Dashain fesztivál. Az október közepén kezdődő, 15 napon át tartó fesztivál során több százezer vízbivalyt, sertést, kecskét, csirkét és kacsát vágnak le rituálisan az ország templomaiban (3. ábra). Az áldozatokat Durga tiszteletére mutatják be, akiről úgy tartják, hogy védelmet nyújt a gonosz erőkkel szemben. A Dashain idején olyan nagy a kereslet az állatok iránt, hogy további állatokat importálnak a szomszédos országokból, például Indiából és Tibetből.¹⁰²

99 Ezen rituális szertartáson kívül állatokat áldozhatnak fel az iszlám hívők hét nappal a gyermek születése után, fogadalmak teljesítése és a mekkai zarándoklat során elkövetett bűnök kiengesztelése céljából is. Lásd például Foltz 2014; Masri 2016; Tlili 2012.

100 Expatica no date.

101 The Guardian 2019.

102 2014-ben India Gauri Maulekhi állatvédelmi aktivista petíciója nyomán megtiltotta az élő állatok határon át történő szállítását Nepálba. 2016-ban a nepáli legfelsőbb bíróság utasította a kormányt, hogy a vonatkozó jogszabályok kidolgozásával és az emberek tudatosságának növelésével fokozatosan szüntesse meg az állatáldozatokat. A gyenge állami mechanizmusok gyakran akadályozzák a bírósági ítéletek végrehajtását, így az állatáldozatok alacsony prioritású kérdéssé válnak, amelyről nincs jelentős nyilvános vita.

3. ábra Vízibivaly-áldozat a Daishin fesztiválon¹⁰³

Az ilyen vallási fesztívalok során történő állatáldozatok egyre nagyobb figyelmet kapnak mind országos, mind nemzetközi szinten. Az állatok ellen elkövetett rituális gyakorlatok visszaszorítására tett erőfeszítések közé tartozik az alternatív áldozatok népszerűsítése (például gyümölcsökkel, zöldségekkel) és a különféle jogi korlátozások bevezetése. Ennek részeként az indiai hatóságok számos államban betiltották az állatáldozatot, a végrehajtás azonban továbbra sem következtetés. A globális médiatérben egyre jobban láthatóvá váló állatáldozatokkal együtt járó kulturális és vallási hagyományok azonban mind jobban növelik a feszültséget az állatjólét kapcsán.

Hasonlóan változik az olyan kulturális gyakorlatok megítélése is, mint a spanyolországi bikaviadal, vagy a dél-kelet ázsiai kakasviadal: ezeket egyesek kulturális örökségnek tartanak, amely gyakorlatok mélyen beágyazódtak az adott régió kulturális örökségébe, a közösségi identitás, a történelmi folytonosság és a helyi művészet szimbólumaként szolgálnak, mások viszont etikátlan „erőszaknak” tekintik. A corrida de toros olyan művészeti forma, állítják képviselői, amely mélyen kötődik a spanyol

történelemhez és a regionális identitáshoz, különösen Andalúziában és Madridban. A hagyomány támogatói szerint olyan kulturális kincs, amely az ember természet feletti uralmát ünnepli, miközben a bikát nemes és tiszteletre méltó ellenfélként tiszteli.¹⁰⁴ Etnográfiai kutatások megerősítették, hogy a bikaviadal nem pusztán turisztikai látványosság, hanem a kollektív identitás és a történelmi hagyományok kifejeződésének is tekinthető. Hasonló az álláspont a kakasviadalokról az olyan országokban, mint a Fülöp-szigetek, Indonézia vagy Thaiföld. Ez a szabadidős tevékenység vallási szertartásokhoz és közösségi összejövetelekhez kapcsolódik az évszázadok során.¹⁰⁵ A balinéz kakasviadalokról például tudjuk, hogy mélyebb kulturális jelentéseket és társadalmi struktúrákat hordoznak magukban, hiszen a közösségben elfoglalt státuszért működtetett sportként üzik a balinéz férfiak.¹⁰⁶

Kulturális jelentőségük ellenére ezeket a véres sportokat egyre több kritika éri. Az ellenzők azzal érvelnek, hogy a szórakoztatás érdekében szükségtelen szenvedést okoznak az állatoknak. A bikákat gyakran fizikai sérüléseknek és stressznek teszik ki, mielőtt megölik őket, míg a kakasviadalokon a kakasokat éles sarkantyúkkal látják el, hogy maximális sérülést okozzanak.¹⁰⁷ Az állatok jogi védelme és jólléte iránti növekvő tudatosság korában sokan ezeket a hagyományokat elavultnak tekintik. A globalizáció és a médiamegjelenések felerősítik ezeket a kritikákat, és szélesebb vitákat váltanak ki arról, hogy a kulturális örökség létjogosultsága vajon igazolhatja-e az állatok elleni „erőszakot”.¹⁰⁸ Ugyanakkor azt is látni kell, hogy a kulturális gyakorlatok nem statikusak, s alkalmazkodnak a változó értékekhez és társadalmi nyomáshoz. Például Spanyolország egyes bikaviadal-régióiban mára alternatívákat, például vértelen bikaviadalt lehetőségét is vizsgálják, Katalóniában 2011-ben tör-

¹⁰³ Jigme 2024.

¹⁰⁴ Brandes 2009; Marvin & Ingram 2013.

¹⁰⁵ Geertz 1994; Eller 2016.

¹⁰⁶ Geertz 1994.

¹⁰⁷ Marvin & Ingram 2013; Lawrence 1994.

¹⁰⁸ Eller 2016; Elder, Wolch & Emel 1998.

vényt fogadtak el arról, hogy tilos az állatok elpusztításával végződő bikaviadal. A törvényt a spanyol alkotmánybíróság 2016-ban megsemmisítette, ennek ellenére 2011 óta nem pusztítottak el bikát Katalóniában.¹⁰⁹ Hasonlóképpen, Délkelet-Ázsiában a kakasviadatok szabályozására irányuló erőfeszítések a hagyomány és az állatjóléti szempontok közötti egyensúly megteremtésére irányuló kísérleteket tükröznék.

7. ZÁRSZÓ: EMBER ÉS ÁLLAT KÖZTI HATÁROK ELMOSÓDÁSA?

Ebben a tanulmányban a kulturális gyakorlatok és a médiareprezentáció kereszteződésében vizsgáltam az állatok elleni kegyetlenség különböző formáit. Bemutattam, ahogyan bizonyos kulturális praxisok normalizálják az állatokkal szembeni kegyetlenség bizonyos formáit, sőt bizonyos gyakorlatok helyi szinten miképp értékelődhetnek fel. Emellett azt is áttekintettem, hogy ezek kapcsán milyen etikai feszültségek merülnek fel a globális közvéleményben. Ebben a dinamikában a média kettős szerepet játszik: egyrészt kritikával illeti a kulturális gyakorlatokat, a modern etikai normákkal összeegyeztethetetlen kulturális relikviákként pozícionálva azokat. Másrészt szelektíven felerősíti a kegyetlenség bizonyos formáit a kulturális elfogultságok alapján – nem véletlenül váltottak ki erősebb reakciókat az „ártatlannak” tartott Cecil oroszlan megölését elítélő tudósítások. A szelektív közösségi médiakampányokban megjelenő narratívák gyakran erkölcsi hierarchiát alakítanak ki, amely bizonyos – „ártatlannak” vagy esztétikailag vonzóknak tartott – állatokat vagy állatfajokat előtérbe helyez, miközben háttérbe szorítják az olyan rendszerszintű problémákat, mint az élőhelyek pusztulása, az ember és állat együttélésének konfliktusai, illetve a kegyetlenség kevésbé látványos, de tartós formái, mint például a kakas- és kutyaviadatok.

A további mechanizmus az esszencializáció gyakorlata, amely az állatokkal való bánásmódot az embe-

ri elnyomással kapcsolja össze. Ez az egyének vagy állatok fajuk vagy nemük alapján meghatározott tulajdonságokra való redukcióját jelenti – a sztereotipizáló attitűdöt nyelvünk is őrzi, közmondásaink és vicceink formájában (vö. tárgyasítás és a nevetőségessé tétel olyan kifejezésekkel, mint a nők esetében használt „tehén”, „liba”, „disznó” vagy „tyúk”). Ezek a hierarchiák elmoszák a határt azok között, akiket erkölcsi bánásmódra érdemesnek tartanak (akár ember, akár állat), és azok között, akiket nem. Ez a vonal képlékeny, és a hatalmon lévők érdekeinek megfelelően mozog. Bizonyos állatokat az általuk nyújtott élvezet vagy gazdasági haszon alapján értékesebbnek tartanak, másokat pedig kizárnak az erkölcsi gondoskodásból. Álláspontom szerint az igazi veszélyt ennek a választóvonalnak a létezése jelenti: amíg egyes élőlényeket elkülönítenek és leértékelnek, addig egyetlen csoport sincs igazán biztonságban.

Az elképzelés, miszerint az állatok szenvedése és kizsákmányolása összefügg az emberi szenvedéssel és elnyomással, nem ismeretlen a kritikai állattudomány, a politikai gazdaságtan és az antrozoológia tudásterületén, a terület egyes képviselői azzal érvelnek, hogy a kapitalizmus, mint gazdasági rendszer felemelkedése, fokozta mind az emberek, mind az állatok kizsákmányolását, és megerősíti a hierarchikus struktúrákat, amelyek a hatalmi pozícióban lévők számára előnyösek.¹¹⁰ Egyes kutatók szerint ugyanazok az elnyomó rendszerek – mint például az osztály-, kaszt- és munkaerő kizsákmányolás – mind az emberi, mind az állati szenvedésben szerepet játszanak, mivel az ipari állattenyésztés, a nagyipari gazdálkodás és a környezetromlás aránytalanul nagyobb mértékben érinti a marginalizált közösségeket.¹¹¹ Ez a perspektíva összhangban van Crenshaw interszekcionalitás fogalmával,¹¹² amelyet annak elemzésére használnak egyre szélesebb körben a kritikai tudósok, hogy az embereket és az állatokat egyszerre érintő elnyomási rendszerek miképp erősíthetik egymást, például nagyüzemi gazdálkodás

¹⁰⁹ White 2020.

¹¹⁰ Nibert 2002; Nibert (eds.) 2013, Porcher 2016.

¹¹¹ Gunderson 2013; Wadiwel 2015.

¹¹² Crenshaw 1989.

esetében.¹¹³ A társadalomtudományokon azonban nem mindenki fogadja ezt a perspektívát, s megkérdőjelezi a közvetlen kapcsolatot az emberi és állati elnyomás között, mondván az emberi társadalmi és gazdasági küzdelmeinek kell elsőbbséget élvezniük, következésképp az összehasonlítás problematikus.¹¹⁴ A kritikusok szerint az interszekcionalitás alkalmazása az ember-állat kapcsolatokra azt okoztatja, hogy az emberi jogi küzdelmek sürgősségét felhígítja azáltal, hogy egyenlővé teszi azt a nem emberi szenvedéssel.¹¹⁵ Mások azzal érvelnek, hogy az állatok kizsákmányolásának nem minden formája illeszkedik az emberi elnyomáshoz.¹¹⁶ Míg ezek a kritikák kiemelik az emberi és az állati elnyomás összehasonlításának összetettségét, az interszekcionalitás alkalmazása az ember-állat tanulmányoknál igen meggyőző keretet nyújt annak megértéséhez, ahogy a kapitalizmus, az iparosítás és a társadalmi hierarchiák hozzájárulnak a fajok közötti rendszer-szintű ártalmakhoz. Az interszekcionalist hangsúlyozó megközelítések amellett kardoskodnak, hogy ahelyett, hogy az emberi és az állati elnyomást azonosnak tekintenénk, a kölcsönös függőségi rendszert hangsúlyozzák, és azt, ahogyan a hatalmi rendszerek a kizsákmányolt csoportok közötti megosztottság fenntartásából profitálhatnak, legyen az emberi vagy nem emberi.¹¹⁷ Bár továbbra is vitatják az interszekcionalitás alkalmazhatóságát az állattanulmányokra, az antropológiai, szociológiai és szakpolitikai kutatások egyre növekvő része megerősíti, hogy az összekapcsolódások felismerése nem csökkenti az emberi küzdelmeket, hanem inkább kiszélesíti a rendszerszintű elnyomás megértését és a modern társadalmakat alakító etikai megfontolásokat az emberekről és az állatokról egyaránt. A kapcsolódási pontoknak a felismerése nem von le az emberi küzdelmekből, sőt, inkább elmélyíti annak megértését, hogy a hatalmi rendszerek a fajok közti határokat átlépve működnek. Végül is, erkölcsi megfontolásaink kibővítése nem egy zéró végösszegű játék, hanem egy lépés a hierarchiák lebontása felé.

BIBLIOGRÁFIA

1. Adams C J (1990) *The Sexual Politics of Meat: A Feminist-Vegetarian Critical Theory*, Continuum, London.
2. Agamben G (2004) *The Open: Man and Animal*, Stanford University Press, Redwood City, DOI: <https://doi.org/10.1515/9780804767064>
3. Ahluwalia R (2020) Yulin Dog Meat Festival: What is it, how did it start and will activists ever manage to get it banned? (<https://www.independent.co.uk/news/world/asia/yulin-dog-meat-festival-explainer-what-is-it-when-start-banned-controversy-a8410426.html>) [2024. 09. 08.]
4. Animals Asia (2014) Yulin: Authorities discourage dog eating festival (<https://www.animalsasia.org/us/media/news/news-archive/yulin-authorities-discourage-dog-eating-festival.html>) [2024. 10. 01.]
5. Arluke A & Clinton R S (1996) *Regarding Animals*, Temple University Press, Philadelphia.
6. Be Magazine (2025) Gandhi's Be Magazine Exclusive: American Dentist Kills Cecil the Famous Lion in Zimbabwe (<https://bemagazine.org/gandhis-be-magazine-exclusive-american-dentist-kills-cecil-the-famous-lion-in-zimbabwe/>) [2024. 08. 07.]
7. Bock B & Buller H (20123) Healthy, Happy and Humane: Evidence in Farm Animal Welfare Policy, *Sociologia Ruralis* 53(3), pp. 390–411. *Farm Animal Welfare—From the Farmers' Perspective*, *Animals* 13(2), pp. 248. DOI: 10.1111/soru.120110.3390/ani13020248
8. Bolotnikova M (2022) The Moral Atrocity of Factory Farming and Why We Must Not Look Away. *Current Affairs* (<https://www.currentaffairs.org/news/2022/08/the-moral-atrocity-of-factory-farming-and-why-we-must-not-look-away>) [2024. 10. 02.]
9. Bourdieu P (1977) *Outline of a Theory of Practice*, Cambridge University Press, Cambridge, DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511812507>
10. Bourdieu P (1991) *Language and Symbolic Power*, Harvard University Press, Cambridge.
11. Brandes S (2009) *The Politics of Bulls and Bullfights in Contemporary Spain*. Anthropology Faculty Publications. University of California, Berkeley. Pérez-Álvarez L (2018) Heritage, Politics, and Bullfighting in Spain, *International Journal of Cultural Property* 25(2), pp. 179–202, DOI: 10.1017/S0940739118000126
12. CITES Trade Database (no date) (https://trade.cites.org/en/cites_trade/#) [2024. 10. 03.]
13. Cochrane A (2012) *Animal Rights Without Liberation: Applied Ethics and Human Obligations*, Columbia University Press, New York, DOI: 10.7312/coch15826
14. Cohen S (2001) *States of denial: Knowing about atrocities and suffering*, Polity, Cambridge.
15. Crenshaw K (1989) Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory, and Antiracist Politics, *University of Chicago Legal Forum* 1989(1), pp. 139–167.
16. Crist E (1999) *Images of Animals: Anthropomorphism and Animal Mind*, Temple University Press, Philadelphia.
17. Cudworth E (2015) Killing Animals: Sociology, Species Relations and Institutionalized Violence, *The Sociological Review*, 63(1_suppl), pp. 1–18, DOI: 10.1111/1467-954X.1220010.1111/1467-954X.12200

¹¹³ Cudworth 2015; Deckha 2021; Stull & Broadway 2013; Pachirat 2011.

¹¹⁴ Midgley 1983.

¹¹⁵ Srinivasan 2016.

¹¹⁶ Francione 2008.

¹¹⁷ Deckha 2021; Cudworth 2015.

18. Czajkowski C (2014) Dog meat trade in South Korea: A report on the current state of the trade and efforts to eliminate it, *Animal Law Review* 21(1), pp. 29–64.
19. Davis K (2005) *The Holocaust and the Handmaid's Tale: A Case for Comparing Atrocities*. Lantern Books, New York.
20. Deckha M (2021) Animals as Legal Beings: Contesting Anthropocentric Legal Orders, University of Toronto Press, Toronto, DOI: <https://doi.org/10.3138/9781487538248>
21. DeMello M (2021) *Animals and Society: An Introduction to Human-Animal Studies*, Columbia University Press, New York, DOI: <https://doi.org/10.7312/deme19484>
22. Derespina C (2016) Cecil Effect' dangerous for lions, guides (<https://www.foxnews.com/world/cecil-effect-dangerous-for-lions-guides/>) [2024. 09. 08.]
23. Douglas M (1966) Tisztaság és veszély, in: Douglas M (2003) *Rejtett jelentések*, Osiris, Budapest, pp. 179–263.
24. Dunayer J (2004) *Speciesism*, Ryce Publishing, Derwood.
25. Elder G, Wolch J, Erel J (1998) *Le Pratique Sauvage: Race, Place, and the Human-Animal Divide*, Animal Geographies: Place, Politics, and Identity in the Nature-Culture Borderlands, Verso, London, pp. 72–90.
26. Eller J (216) *Introducing Anthropology of Religion: Culture to the Ultimate*, 2nd ed, London: Routledge, London.
27. Epley N, Waytz A, Cacioppo J (2007) On Seeing Human: A Three-Factor Theory of Anthropomorphism, *Psychological Review* 114(4), pp. 864–886, DOI: <https://doi.org/10.1037/0033-295X.114.4.864>
28. Expatica (no date) French Muslims fined for illegal lamb slaughter (<https://www.expatica.com/fr/general/french-muslims-fined-for-illegal-lamb-slaughter-118324/>) [2024. 08. 07.]
29. Foltz R (2014) *Animals in Islamic Tradition and Muslim Cultures*, Oneworld, Oxford.
30. Four Paws (2020) Dog Meat Festival Takes Place in China Despite New Regulation That Protects Dogs – FOUR PAWS regards the celebrations in Yulin as a threat to animals and public health (<https://www.four-paws.org/our-stories/press-releases/june-2020/dog-meat-festival-takes-place-in-china-despite-new-regulation-that-protects-dogs>) [2024. 10. 11.]
31. Francione G (2000) *Introduction to Animal Rights: Your Child or the Dog?*, Temple University Press, Philadelphia.
32. Franklin A (1999) *Animals and Modern Cultures: A Sociology of Human-Animal Relations in Modernity*, SAGE, London, DOI: <https://doi.org/10.4135/9781446217764>
33. Freire P (1970) *Pedagogy of the Oppressed*, Continuum, London.
34. Fudge E (2002) *Animal*, Reaktion Books, London.
35. Galtung J (1969) Violence, Peace, and Peace Research, *Journal of Peace Research* 6(3), pp. 167–191, DOI: <https://doi.org/10.1111/002234336900600301>
36. Geertz C (1994) Mély játék: jegyzetek a bali kakasviadról, *Az értelmezés hatalma: Antropológiai írások*, Századvég Kiadó, Budapest.
37. Govindarajan R (2015) The Goat Who Died for Family: Animal Sacrifice and Interspecies Kinship in India's Central Himalayas, *American Ethnologist* 42(3), pp. 504–519, DOI: 10.1111/amet.12144/10.1111/amet.12145
38. Gramsci A (1971) Selections from the Prison Notebooks, in: Hoare Q & Nowell Smith G (eds. & trans.) *International Publishers*, pp. 206–276.
39. Groom R J, Funston P J, Mandisodza R (2014) Surveys of lions Panthera leo in protected areas in Zimbabwe yield disturbing results: What is driving the population collapse?, *Oryx* 48(3), pp. 385–393, DOI: <https://doi.org/10.1017/S0030605312001457>
40. Gruen L (2011) *Ethics and Animals: An Introduction*, Cambridge University Press, Cambridge, DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511976162>
41. Gunderson R (2013) From Cattle to Capital: Exchange Value, Animal Commodification, and Barbarism, *Critical Sociology* 39(2), pp. 259–275, DOI: <https://doi.org/10.1177/0896920511421031>
42. Harvey S (2015) US authorities make landmark decision on lion trophies (<https://www.discoverwildlife.com/news/us-authorities-make-landmark-decision-on-lion-trophies>) [2024. 09. 13.]
43. Hastings A W (1996) Bambi and the Hunting Ethos, *Journal of Popular Film and Television* 24(2), pp. 53–59, DOI: 10.1080/01956051.1996.9943714
44. Humane World for Animals (2023) Ahead of China's Yulin dog meat "festival," a new survey reveals fewer than 20% of Yulin residents oppose a dog and cat meat ban and 70% say a ban would have no significant impact on their lives (<https://www.hsi.org/news-resources/ahead-of-chinas-yulin-dog-meat-festival-a-new-survey-reveals-fewer-than-20-of-yulin-residents-oppose-a-dog-and-cat-meat-ban-and-70-say-a-ban-would-have-no-significant-impact/>) [2024. 08. 14.]
45. Jigme M C (2024) Dashain Festival (<https://www.tibettravel.org/nepal-festival/dashain-festival.html>) [2024. 10. 18.]
46. Joy M (2002) *Why We Love Dogs, Eat Pigs, and Wear Cows: An Introduction to Carnism*, Conari Press, San Francisco.
47. Kántor B (2023) Az ember-állat kapcsolat meghatározó törésvonala: A húsfogyasztás kulturális magyarázatai, Tanulmányok az ember és állat kapcsolat értelmezéséhez I. Debreceni Egyetem, Antropológiai kutatócsoport, pp. 40–57.
48. Kántor B (2024) A Playboy nyusztól a WWF pandamackójáig – állatok reklámcélú ábrázolása. A PETÁ állatvédelmi szervezet társadalmi zajkeltése, Tanulmányok az ember és állat kapcsolat értelmezéséhez, Antropológiai könyvek II. Debreceni Egyetem, Antropológiai kutatócsoport, pp. 129–150.
49. Kim C (2011) *Dangerous Crossings: Race, Species, and Nature in a Multicultural Age*, Cambridge University Press, Cambridge.
50. Kim Rakhyun E (2008) Dog Meat in Korea: A Socio-Legal Challenge, *Animal Law Review* 14(2), pp. 224–225, DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1325574>
51. Ko A (2019) *Racist Love: Asian Americans and the Animality of Racism*, University of Minnesota Press, Minneapolis.
52. Kogut T & Ritov I (2005) The "Identified Victim" Effect: An Identified Group, or Just a Single Individual?, *Journal of Behavioral Decision Making* 18(3), pp. 157–167, DOI: <https://doi.org/10.1002/bdm.492>
53. Lawrence (1994) *Rodeo: An Anthropologist Looks at the Wild and the Tame*, University of Chicago Press, Chicago.
54. Leavenworth S (2016) China's Dog Meat Festival Will Go On Despite Growing Protests (<https://www.npr.org/sections/goatsand Soda/2016/06/02/478225732/chinas-dog-meat-festival-will-go-on-despite-growing-protests>) [2024. 10. 12.]
55. Lovas Kiss A (szerk.) (2023) Tanulmányok az ember és állat kapcsolat értelmezéséhez I. Debreceni Egyetem, Antropológiai kutatócsoport, Debrecen, DOI: <https://doi.org/10.18458/KB.2022.8.161>
56. Loveridge A (2018) *Lion Heritage: The Life and Death of Cecil & the Future of Africa's Iconic Cats*. Regan Arts, Los Angeles.
57. Marvin G & Ingram S (2013) *Ritual, Violence, and the Bullfight*, Berg, Oxford.
58. Masri B (2016) *Animals in Islam*, Kube Publishing, Markfield.
59. Mavhumashava K (2015) Cecil: what's going on?, *Chronicle* (<https://www.chronicle.co.zw/cecil-whats-going-on/>) [2024. 10. 03.]

60. Midgley M (1983) *Animals and Why They Matter*, University of Georgia Press, Athens.
61. Mitchell R, Thompson N, Miles H (eds.) (1997) *Anthropomorphism, Anecdotes, and Animals*, State University of New York Press, Albany.
62. Mornadin C, Loveridge J, Segelbacher G, Elliot N, Madzikanda H, Macdonald D W et al. (2014) Gene Flow and Immigration: Genetic Diversity and Population Structure of Lions (*Panthera Leo*) in Hwange National Park, Zimbabwe, *Conservation Genetics* 15(3), pp. 697–706, DOI: <https://doi.org/10.1007/s10592-014-0571-6>
63. Muhammad M, Stokes JE, Morgans L, Manning L, Lundmark F, Berg C, Röcklinsberg H (2022) The Social Construction of Narratives and Arguments in Animal Welfare, *Animals* 12(11), 2145, pp. 1–19, DOI: [10.3390/ani12112145](https://doi.org/10.3390/ani12112145)
64. Nibert D (2002) *Animal Rights/Human Rights: Entanglements of Oppression and Liberation*, Rowman & Littlefield, Lanham, DOI: <https://doi.org/10.5771/9780742599376>
65. Nibert D (eds.) (2013) *Animal Oppression and Human Violence: Domestration, Capitalism, and Global Conflict*, Columbia University Press, New York.
66. Pachirat T (2011) *Every Twelve Seconds: Industrialized Slaughter and the Politics of Sight*, Yale University Press, New Haven, DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctt5vm69m>
67. Porcher J (2016) *The Ethics of Animal Labour: A Collaborative Utopia*, Palgrave Macmillan, New York.
68. Qi G China's annual dog meat festival is underway, but activists hope it will be the last. <https://www.cbsnews.com/news/dog-meat-festival-china-underway-in-yulin-but-activists-hope-it-will-be-the-last-amid-coronavirus/> [2024. 10. 02.]
69. Reuters (2020) China reclassifies dogs as pets, not livestock, in post-virus regulatory push (<https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-china-dogs/china-reclassifies-dogs-as-pets-not-livestock-in-post-virus-regulatory-push-idUSKCN21R1V1/>) [2024. 10. 02.]
70. Serpell J (1996) *In the company of animals: A study of human-animal relationships*, Cambridge University Press, Cambridge.
71. Serpell J (2025) Anthropomorphism and Anthropomorphic Selection—Beyond the „Cute Response“ *Society and Animals* 10(4) pp. 437–454. DOI: [10.1163/156853002320936926](https://doi.org/10.1163/156853002320936926) Anthropomorphism and anthropocentrism as influences in human-animal relationships, *Anthrozoös* 18(3), pp. 129–143.
72. Singer P (1990) *Practical ethics*, Cambridge University Press, Cambridge.
73. Singer P (2019) *Az állatok felszabadítása, Oriold és Társai*, Budapest.
74. Smith A (2015a) Cecil the Lion: Zimbabwe Lifts Hunting Ban After Just 10 Days (<https://www.nbcnews.com/news/world/cecil-lion-zimbabwe-lifts-hunting-ban-after-just-10-days-n406971>) [2024. 09. 08.]
75. Smith D (2015b) Cecil killer just saw a nice lion, says Jacob Zuma (<https://www.theguardian.com/world/2015/aug/11/cecil-killer-nice-lion-jacob-zuma-south-africa>) [2024. 09. 10.]
76. Sorabji R (1993) *Animal Minds and Human Morals: The Origins of the Western Debate*, Cornell University Press, Ithaca.
77. Srinivasan K (2016) The Biopolitics of Animal Being and Welfare: Dog Control and Care in the UK and India, *Transactions of the Institute of British Geographers* 41(4), pp. 491–503, DOI: [10.1111/tran.12138](https://doi.org/10.1111/tran.12138)
78. Statista (2025) Number of domestic cats and dogs kept as pets in urban households in China from 2020 to 2024 (<https://www.statista.com/statistics/1196715/china-number-of-domestic-dogs-and-cats-kept-as-pets/>) [2024. 10. 10.]
79. Stull D & Broadway M (2013) *Slaughterhouse Blues: The Meat and Poultry Industry in North America*, 2nd ed., Wadsworth Publishing, Belmont.
80. Taylor S (2017) *Beasts of Burden: Animal and Disability Liberation*, The New Press, New York, DOI: <https://doi.org/10.2307/jj.26193044>
81. The Guardian (2019) World's largest animal sacrifice 'starts in Nepal after ban ignored' (<https://www.theguardian.com/world/2019/dec/02/worlds-largest-ritual-animal-slaughter-goes-ahead-despite-ban>) [2024. 10. 10.]
82. The New York Times (2015) A Hunting Ban Saps a Village's Livelihood (https://www.nytimes.com/2015/09/13/world/a-hunting-ban-saps-a-villages-livelihood.html?_r=1) [2024. 10. 10.]
83. The New York Times (no date) A Hunting Ban Saps a Village's Livelihood (<https://www.nytimes.com/2015/09/13/world/a-hunting-ban-saps-a-villages-livelihood.html>) [2024. 10. 16.]
84. Thornycroft P (2016) 'Cecil effect' leaves park's lion at risk of cull – Bubyre Valley Conservancy says it may have to cull 200 lions due to overpopulation and „the Cecil effect“ (<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocan/zimbabwe/12166651/Cecil-effect-leaves-parks-lion-at-risk-of-cull.html>) [2024. 08. 06.]
85. Tili S (2012) *Animals in the Qur'an*, Cambridge University Press, Cambridge.
86. Tran M (2015) Cecil the lion killer Walter Palmer breaks silence and returns to work (<https://www.theguardian.com/environment/2015/sep/07/cecil-the-lions-killer-walter-palmer-going-back-to-work-within-days>) [2024. 09. 21.]
87. Tshabalala S (2015) Cecil, Zimbabwe's famous lion, was killed by an American dentist (<https://qz.com/africa/465678/cecil-zimbabwes-famous-lion-was-killed-by-an-american-dentist/>) [2024. 10. 02.]
88. Twine R (2010) *Animals as Biotechnology: Ethics, Sustainability, and Critical Animal Studies*, Earthscan.
89. Västfjäll D, Slovic P, Mayorga M, Peters E (2014) Compassion fade: affect and charity are greatest for a single child in need, *PLoS One* 9(6), pp. 1–10, DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0100115>
90. Vaughan A (2015) France bans imports of lion hunt trophies (<https://www.theguardian.com/environment/2015/nov/19/france-bans-imports-of-lion-hunt-trophies>) [2024. 09. 22.]
91. Vetter Sz (2024) Állatvédelmi jog, L'Harmattan Kiadó, Budapest.
92. Vox (2024) How Factory Farming Built America. Vox Future Perfect (<https://www.vox.com/future-perfect/394801/how-factory-farming-built-america-meat-dairy-industry-influence>) [2024. 09. 23.]
93. Wadiwel D (2015) *The War against Animals*, Brill, Link, DOI: <https://doi.org/10.1163/9789004300422>
94. White C T (2020) Catalonia's ban on bullfighting, ten years later (<https://www.catalannews.com/society-science/item/catalonia-s-ban-on-bullfighting-ten-years-later>) [2024. 10. 18.]
95. Wolch J, West K, Gaines T (1995) Transspecies Urban Theory, *Environment and Planning D: Society and Space* 13(6), pp. 735–760, DOI: <https://doi.org/10.1068/d130735>
96. Wolfe C (1999) Faux Post-Humanism, or, Animal Rights, Neocolonialism, and Michael Crichton's Congo, *Arizona Quarterly: A Journal of American Literature, Culture, and Theory* 55(2), pp. 115–153, DOI: <https://doi.org/10.1353/arq.1999.0016>

Állatbántalmazás a „globális faluban”? Az állatokkal kapcsolatos bűncselekmények online vetületei

Animal cruelty in the “global village”? Online aspects of animal-related crimes

ABSZTRAKT

Tanulmányom az állatbántalmazás kriminológiai háttértényezőit hivatott vizsgálni az online devianciák fényében. A gyakorlat tapasztalatai azt tükrözik, miszerint a normaszegő magatartások hatásai napjainkban egyre inkább a virtuális valóságban érhetők tetten. E folyamatok áttekintése után írásom az illegális állatkereskedelem és a zoofília problematikáját az online világ térhódítása tükrében mutatja be, emellett pedig a tanulmány kitér a nagy nyilvánosság előtt elkövetett állatkínzás és a gyermekvédelmi aspektusok közötti szoros összefüggésekre.

Kulcsszavak: állatvédelem, deviancia, állatkínzás, cyberbűncselekmények

ABSTRACT

My study aims to examine the criminological background of animal abuse in the light of on-line deviance. Practical experience shows that the effects of deviant behaviour are increasingly felt in virtual reality. After an overview of these processes, the paper will present the problems of illegal animal trafficking and zoophilia in the context of the rise of the online world and will also address the close links between animal cruelty in the public domain and child protection issues.

Keywords: animal protection, deviancy, animal cruelty, cybercrime

„Most, hogy már képesek vagyunk madarakhoz méltón repülni a levegőben és halakhoz méltón úszni a vízben, már csak egy dolog maradt megtanulni, hogyan lehet emberekhez méltón élni a Földön.”

George Bernard Shaw

1. BEVEZETŐ GONDOLATOK

Tanulmányom címében „a globális falu” kifejezés Marshall McLuhan „A Gutenberg – galaxis” című művében megfogalmazottakra utal. A neves kanadai médiateoretikus már a 2000-es évek elején

kifejtette azon nézetét, amely szerint az emberiség globálisan kifejlesztette idegrendszerét.⁴ S hogy mit is jelent mindez a gyakorlatban, valamint miért is releváns írásom fő irányvonala tükrében? A választ szintén McLuhan sorai között találhatjuk meg: „az elektromagnetikus felfedezések létrehozta minden emberi viszonylatban az egyidejűség mezejét, úgy, hogy a mai emberiség családja most a „globális falu” állapotában él.”⁵

A torontói médiatudós megjósolta tehát mind-

¹ Dr., PhD. hallgató, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Kriminológiai és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék, d.horvathvanessza@gmail.com.

⁴ McLuhan 2012, 63.

⁵ McLuhan 2001, 45.

azt, ami napjainkra már világtapasztalattá vált, azaz előre látta a „technikába bekötött” embert.⁶ Egyes gazdaságilag fejlettebb államokban már az internethez való hozzáférés alapvető jogként való deklarálása iránt is igényt mutatkozott, így például okáért az alkotmánybíróság Észtországban 2000-ben, Franciaországban 2009-ben, míg Costa Ricában 2010-ben alkotmányos jogként ismer- te el az internethasználatához fűződő állampolgári érdekeket.⁷

Mindezek alapján felmerül a kérdés: a virtuális va- lóság térhódítása vajon a bűnözés más dimenzió- ba helyeződését is eredményezi?

Már a cyberbűncselekmények megjelenése előtt is nőtt azon deliktumok száma, amelyeknél a cselek- mény célja és jellege folytán egyszerre több állam jogrendjének megsértése vagy veszélyeztetése is felmerülhet,⁸ a kiberbűnözés azonban ezt a jelen- séget megsokszorozza, és alapjaiban változtatja meg a bűnözés arculatát.⁹

Vitathatatlan, hogy az online világ napjainkban fénykorát éli, ezzel együtt azonban – természetese- sen sok más fontos terület térnyerése mellett – az élővilág védelme, és ennek egy szegmensként az állatvédelem kérdése is egyre hangsúlyosabbá válik. Kérdéses ellenben, hogy az internetes felü- letek vajon segítségül hívhatók-e ezen kétségekívül fontos és aktuális problémák megoldása során, vagy éppen ellenkezőleg: a számítógépes bűnözés révén az állatok sérelmére elkövethető cselekmé- nyek is új köntösbe bújtatva jelennek meg?

Dolgozatom e kérdésekre keresi a választ. Írásom- ban az internet szerepét a magyar büntetőjogi szabályozás állatkínzás törvényi tényállásának

„nagy nyilvánosság előtt elkövetett”, minősített eset megállapítását megalapozó fordulata fényé- ben vizsgálom, valamint a számítógépes bűnözés és az illegális állatkereskedelem, a zoofília, továb- bá a viadalok kapcsolódási pontjainak bemutatá- sára törekszem. Írásom abból a felvetésből indul ki, miszerint a technológia fejlődés révén nem új bűncselekménytípusok jönnek létre, hanem a már létező büntettek nyernek új teret és eszközt.¹⁰

2. MAGYARÁZATOK A MEGMAGYARÁZHATATLANRA

Az állatkínzás áldozata jogi értelemben sehol sem az állat, hanem a társadalom, ez így van még ak- kor is, ha az érzelmi alapú állatvédelem manapság mindenütt az állatok helyzetét jobbítani szándé- kozó törekvések legfőbb mozgatórugója.¹¹ Noha dolgozatom nem az állatkínzás törvényi tényállása alá vonható cselekmények részletes vizsgálatát tűzte ki célul, azonban az állat bántalmazása – ha nem is feltétlenül a büntetőjog terminus technicu- sa szerint – a vizsgált cselekmények közös eleme, így álláspontom szerint témánk szempontjából re- leváns az emberi motivációk ismertetése.

Az egyes elkövetési magatartások némiképp mó- dosultak a büntetőkódexek lapjai között, azonban közös elemként jelenik meg, hogy a jogalkotó az állatbántalmazás kirívóan súlyos eseteit rendeli, és rendelte büntetni már a szabályozás korai éveitől kezdődően.

A szabályok végső soron nem egyebek, mint az előző nemzedékek erkölcsi értékítéleteinek az objektivációi, így természetes módon változnak.¹² Amennyiben azonban a jogpolitika mögött meg- húzódó magasztos célokat félretéve leegyszerű- sítjük az állatkínzás kérdését: miért esik, vagy esett

⁶ Varga & Fodor 2018, 447–454.

⁷ Udvardy 2019, 195.

⁸ Nyitrai 2020, 208.

⁹ Tóth & Gáspár 2020, 140.

¹⁰ Parti 2009, 51.

¹¹ Vetter 2020, 1.

¹² Barabás (ed.) 2020, 28.

bármikor is jól bárkinek, ha nála gyengébb élőlényt bántott? Természetesen a bűncselekmény komplex jellegéből fakadóan eltérő motivációk rejlenek egy – egy, ugyanazt a törvényi tényállást kimerítő állatkínzó tett mögött, amely tényezőket tanulmányom alább részletesen igyekszik is kifejtetni, azonban mindenekelőtt szeretném kiemelni, hogy véleményem szerint a kriminológiai értelemben vett bántalmazás – legyen szó akár partner-, gyermek-, kortárs vagy éppen állatbántalmazásról – mind a hatalom más felett való gyakorlásának vágyára vezethető vissza. E tekintetben pedig az állatkínzás társadalomra veszélyessége is markáns tárgyi súllyal jelenik meg.

Természetesen nem jelenthetjük ki evidenciaként, hogy minden állatbántalmazás személy elleni erőszakos bűncselekmény elkövetését vonja maga után, azonban a probléma álláspontom szerint semmiképpen sem bagatellizálható el, ugyanis felhívhatja a figyelmet más, a bűnügyi tudományok szempontjából szintén releváns tényezőkre. Amennyiben feltesszük a kérdést: „vajon ki az állatkínzó?”, a válaszokat nagymértékben befolyásolja, hogy e felvetést a közvélemény álláspontja, vagy pedig a jogi szaknyelv által használt terminus technikusok által közelítjük-e meg.

Az állatok sérelmére elkövetett cselekmények túlmutatnak az állatkínzás törvényi tényállásán.¹³ A teljesség érdekében fontosnak tartom megjegyezni, hogy az állatkínzás szabályozásával nemcsak a büntetőjogi rendelkezések soraiban, hanem a közigazgatási jogban is találkozhatunk, hiszen az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény (a továbbiakban: Ávtv.) 3. §-a – részben a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) által deklarált elkövetési magatartásokkal összhangban – szintén definiálta, mit értünk állatkínzás alatt. Amikor abban kell állást foglalnunk, hogy adott elkövetési magatartás a büntetőjog, vagy a közigazgatási jog szankciórendszere alá esik-e, figyelemmel kell len-

nünk arra is, hogy a büntetőjogi törvényi tényállás nem keretrendelkezés, így a büntetőjogban ismert és alkalmazott megfogalmazással maga a büntető norma határozza meg az elkövetési magatartást.¹⁴ A hazai jogalkotó többféle elkövetési módot nevesített a hatályos szabályozás sorai között, ebből fakadóan az elkövetők motivációi is rendkívül változatosak.

Országhatárokon átvélően szemlélve e problematikát, általánosságban elmondható, hogy az alábbi tényezők húzódnak meg az állatbántalmazás mögött:

- tudatlanság (gyakori elhanyagolás által megvalósított állatkínzás esetén),
- állatokkal szembeni érzéketlenség,
- szórakozás egy formája,
- kezeletlen érzelmek, amelyek állatra irányuló erőszakos viselkedést eredményeznek,
- adott fajjal szembeni előítéletes viselkedés,
- „megtorlás” egy adott személy ellen, vagy másik személy befolyásolása (például bántalmazott partner zsarolása a házikedvencére irányuló fenyegetés kilátásba helyezésével),
- hatalom és kontroll érzet megszerzése,
- szadista viselkedés,
- gazdasági haszonszerzés (ld. például tiltott állatviadal szervezése, illetve állatkínzás szaporítás által megvalósított fordulata),
- kulturális háttérrel bíró rituálé.¹⁵

3. AZ ÁLLATBÁNTALMAZÁS AZ ONLINE DEVIACIÁK FÉNYÉBEN

3.1. Az állatbántalmazás, mint deviáns viselkedés

Annak érdekében, hogy egy nem kívánatos jelenséggel szemben megteheszük a megfelelő lépéseket, célszerű meghatároznunk, hogy pontosan mivel is kell megküzdenünk. Tekintettel a vizsgált problematika nemzetközi jellegére, dolgozatomban pontján nem az egyes államok büntetőjogi törvényeinek a fényében, sem pedig az egyes közigaz-

¹³ Bárándy 2010, 5.

¹⁴ EBH 2006.1391.

¹⁵ Why Do People Abuse Animals? 2023 <https://strayanimalfoundationindia.org/why-do-people-abuse-animals/>.

gatási jogi aspektusok szerint törekszem definiálni a közös nevezők mentén az állatbántalmazást, hanem a dedukció segítségével hívása által az állatvédelem fogalmából szeretném levezetni az állatokkal kapcsolatos devianciák definícióját. Különösen indokoltnak tartom mindezt abból fakadóan, hogy bizonyos állatok sérelmére elkövetett cselekmények – példának okáért a zoofília – nem kaptak helyt minden állam büntető törvénykönyveinek lapjai között, azonban nem lehet vita tárgya, hogy a devianciák körébe kell sorolnunk e tetteket.

A tudatos állatvédelem céljai az alábbi két szempontban öltöttek testet az elmúlt két évszázad során:

- az állatok indokolatlan kínszásának, valamint a velük való kíméletlen bánásmódnak a megakadályozása, illetve a lehető legkisebb mértékre szorítása,
- az állatok életfeltételeinek és állatfajok fennmaradásának a biztosítása.¹⁶

Ebből fakadóan tehát megítélésem szerint az állatok sérelmére elkövetett cselekmények körébe tartozónak kell tekintenünk minden olyan magatartást, amely a fentebb ismertetett két cél valamelyikének megghiúsítására alkalmas. Előbbi deviáns viselkedésre lehet példa az online felületen közzétett zoofil tartalom, míg az illegális állatkereskedelem többek között az állatfajok fennmaradása szempontjából jelenthet problémát.

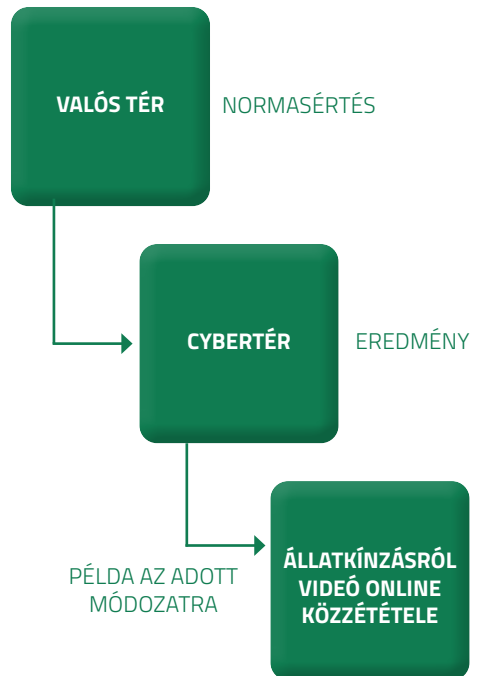
3.2. Deviáns magatartások a virtuális valóságban

Társas együttélésünk alapvető kritériuma, hogy a többség alkalmazkodjon az adott társadalom által elfogadott normákhoz. A normaszegést devianciának, míg a normaszegő magatartást deviáns viselkedésnek nevezzük.¹⁷ Nem általában a társadalmi normák megszegéséről van szó ezesetben, hanem azon normák áthágásáról, amelyek a társadalom

többé-kevésbé zavartalan működését biztosítják.¹⁸

Adott deviáns magatartás akkor tekinthető cyberdevianciának, amennyiben a normasértés valamely mozzanata érinti a virtuális teret. A cyberter a normasértés folyamatában négy különböző módozat képében kapcsolódhat be, amelyet az alábbi ábrák segítségével¹⁹ szemléltetek:

Eredménymódozat:

1. ábra Szerző szerkesztése, a 16. lábjegyzet alatt feltüntetett szakirodalom alapján.

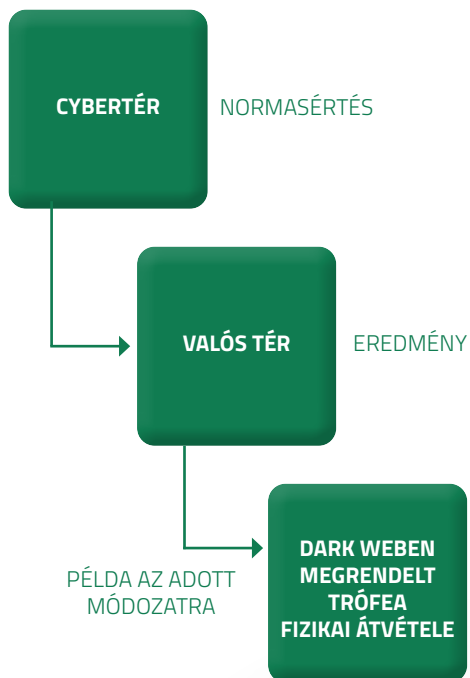
¹⁶ Metzger 2019, 59.

¹⁷ Andorka 2006, 598–600.

¹⁸ Tóth 2011, 40–49.

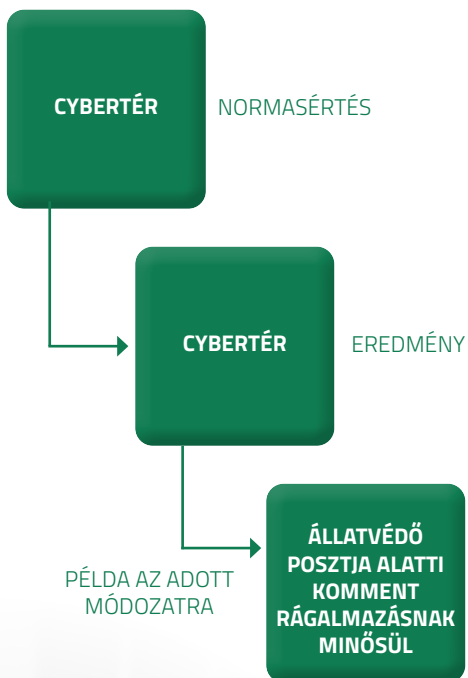
¹⁹ Az ábrák elkészítéséhez szolgáló szakirodalom: Kiss, Parti & Prazsák 2019, 65–67. Az egyes példákat a tanulmány által vizsgált problematika szempontjából relevánsnak tartott, kitalált esetekkel helyettesítettem.

Szintérmódozat:

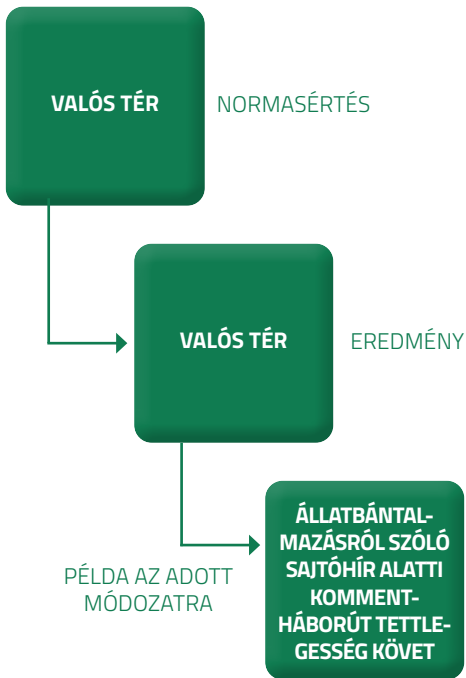

2. ábra Szerző szerkesztése, a 16. lábjegyzet alatt feltüntetett szakirodalom alapján.

Eredmény- és szintérmódozat:

3. ábra Szerző szerkesztése, a 16. lábjegyzet alatt feltüntetett szakirodalom alapján.

Katalizáló módozat:

4. ábra Szerző szerkesztése, a 16. lábjegyzet alatt feltüntetett szakirodalom alapján.

Összességésképp elmondható, hogy a cyberdeviancia két feltétel mentén tér el a hagyományos deviancia fogalmától, nevezetesen a virtuális világhoz kapcsolódás szükségességében és az éppen ezt lehetővé tevő digitális kompetencia meglétében.²⁰

4. AZ ILLEGÁLIS ÁLLATKERESKEDELEM ONLINE VETÜLETEI

4.1. Az illegális állatkereskedelem

Az illegális állat és növénykereskedelem fogalma alá tartozik bármely nemzetközi vagy nemzeti jogszabály alapján védett állat-, és növényfajjal kapcsolatos cselekmény, így ezek orrvadászata, kereskedelme, birtoklása, szállítása és értékesítése.²¹

Az egzotikus állatok iránti érdeklődés hosszú múltra tekint vissza, már a Római Birodalomban is szervezett hálózat biztosította az afrikai nagyvadak szállítását a cirkuszi játékok fényének emelése érdekében.²² Az államkassza azonban időnként olyannyira megszenvedte a szállítás megszervezésének költséges folyamatát, hogy a császár kénytelen volt magánembereket megajándékozni a felhalmozott állatseregletből, ez pedig a vadállatok szempontjából teljes populációk megváltozását idézte elő.²³

Noha a társadalom számára napjainkban már nem nyújtanak legális szórakozási lehetőséget az antik korok nagyszabású viadalai, az emberi természet az állatkereskedelmet illetően nem sokat változott e tekintetben. Az utóbbi évszázadban az állatfajok kihalása elrettentő ütemű, amelynek elsődleges oka a természetes élőhelyek rohamos csökkenése mellett az illegális állatkereskedelem.²⁴ E szomorú tény tükrében rendkívül fontos a nemzetközi együttműködés.²⁵

A vadon élő állatok védelmét nemzetközi szinten, kronológiai sorrendben az elsősorban természetvédelmi területek megővésére irányuló Ramsarai Egyezmény (1971), a Washingtonban elfogadott A veszélyeztetett vadon élő állat- és

²⁰ Kiss, Parti & Prazsák 2019, 74.

²¹ Zsigmond 2022, 195–223.

²² Gedeon 2002, 128.

²³ Gedeon 2002, 131.

²⁴ Paulovics 2014, 11–1.

²⁵ Jámbor 2018, 196.

növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény (1973), a Berni Egyezmény (1979), A vadon élő vándorló állatfajok védelméről szóló Bonnban kihirdetett Egyezmény (1986), és a Rio de Janeiroban megkötött Biológiai Sokféleség Egyezmény (1992) hivatott biztosítani.²⁶ Hazánkban az alapvető szabályokat a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény, míg a részletszabályokat a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatásra vonatkozó részletes szabályokról szóló 348/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet tartalmazza.²⁷

4.2. Aktuális kihívások

Azon közismert mondás, amely szerint „a kereslet tartja életben a kínálatot”, e téren is igaznak bizonyul. Az érintett fajokat a kereslet szempontjából az alábbiak szerint csoportosíthatjuk, valamint e célok függvényében alakul az is, hogy az állatot élve, elpusztítva vagy már feldolgozva szállítják:

1. étkezési és gyógyászati célok: orrszarvú tülök,
2. divat: hüllők bőre,
3. kozmetikai célok,
4. hobbiállatok tartása: papagájfélék,
5. dísz tárgyak készítése: elefántcsont.²⁸

Az ENSZ Bűnmegelőzési és Kábítószerügyi Hivatalának legfrissebb átfogó jelentése 2020-ban készült. E jelentés 2016 és 2019 között vizsgálta az illegális kereskedelem jellemzőit. Noha a vizsgált időszak alapján még nem lehetett előre megjósolni a pandémia hatásait, a szakemberek feltételezése szerint a COVID-19 azt eredményezte, hogy a vevői és az eladói kör egyre nagyobb hangsúlyt fektet a jövőben az online kereskedelmi csatornákra és az ehhez kapcsolódó mechanizmusokra.²⁹

4.3. Az illegális állatkereskedelem online kereskedelmi csatornái

Az internet alapvetően három részre osztható. Az egyik része a közismert „clearnet”, míg a másik az úgynevezett „dark web”, vagy más néven „darknet”, a kettő között pedig a „deep web” helyezkedik el. Az internet legnagyobb részét a deep web alkotja, amelyen olyan tartalmak találhatók, melyeket biztonsági vagy fizetős fal véd az elérhetőségtől.³⁰ A „clearnet” és a „dark web” felülete abban hasonlít, hogy mindkettő esetben felhasználók által elérhető fórumokról, honlapokról, közösségi szolgáltatásokról beszélhetünk, azonban a dark webre jutáshoz speciális böngésző szükséges.³¹

Az ismert böngészők közül a The Onion Router (a továbbiakban: Tor) örvend a legnagyobb népszerűségnek. Működését tekintve előnye abban rejlik, hogy titkosítja a végpontok közötti tartalmakat, elfedi az IP címeket, így teljes körű anonimitást garantál,³² ami kétségtől kedvez a tilosban járó felhasználóknak – az pedig, hogy a titkosítási folyamatok csökkentik a böngészési sebességet, igazán nem tekinthető nagy árnyalat cserébe. A teljesség kedvéért azonban fontosnak tartom megjegyezni, hogy hangozzék bármilyen ellentmondásosan is, a darknet bizonyos téren értékes találmány a szólásszabadság biztosítása érdekében. Olyan vitathatatlan létjogosultsággal rendelkező fórumoknak is színtere, amelyekben az elnyomó rezsimekben élő polgárok kifejezhetik véleményüket anélkül, hogy tartaniuk kellene az egyén beazonosításától.³³

Az INTERPOL által közzétett jelentések szerint a darknet, elsősorban a Torböngészőn keresztül, 2015 óta a vadon élő állatok illegális kereske-

26 Paulovics 2020, 116–123.

27 Paulovics 2018, 414.

28 World wildlife crime report, Trafficking in protected species 2016. Idézi: Zsigmond 2019, 288.

29 World wildlife crime report 2020. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/wildlife/2020/WWLC20_Chapter_1_Introduction.

30 Györki 2023.

31 NMHH MTMI 2016.

32 Samhuri 2020.

33 Yalalov 2023.

delmének fő forrása. Hivatalos statisztikák értelemszerűen nem állnak rendelkezésre, becslések szerint azonban a vadon élő állatok kereskedelme a kábítószer- és fegyverkereskedelem után a harmadik legnagyobb illegális kereskedelmi területet képezheti.³⁴

A „Dark Jungle” onion oldal a darknet első számú, olyan apróhirdetési felületként aposztrifálja önmagát, amely élő állatokat (például teknősokeket, kígyókat), illetve állati eredetű termékeket, például jaguárból készült szőrme kabátokat kínál eladásra.³⁵

A szervezett bűnözés sok apró, ám a végén mind – mind egymásba fonódó szálak láncolatából felépülő arculatát tárja elénk az a szomorú összefüggés, ami a kábítószer kereskedelem és az állatkereskedelem összefüggései kapcsán érthető tetten. Phill Cassey kutatása során meglepődve tapasztalta, hogy a sonoriai sivatagi varangy (*Incilius alvarius*) rendkívül keresett „terméknek” számított,³⁶ ez pedig azzal magyarázható, hogy mirigyei 5 – MEO – DMT vegyületet tartalmaznak, amely hallási és vizuális hallucinációkat okozhat, emellett pedig minden készítmény formájában könnyű bejuttatni a szervezetbe. Intranazálisan és vape-be töltve egyaránt magas biohasznosulást eredményez, az intravénás készítmények pedig maximális, 100 %-os felszívódást biztosítanak.³⁷ Évtizedek óta jellemző, hogy a kábítószer-fogyasztók öszszegyűjtik e varangy váladékát, majd leszárítják és elszívják,³⁸ az internet térhódításával pedig mindez még több fogyasztó számára elérhetővé vált.

4.4. Empirikus vizsgálat

Annak érdekében, hogy minél átfogóbb képet kaphassak az illegális állatkereskedelem online

formáiról, 2024 áprilisában a Tor böngésző segítségével én is igyekeztem elmélyedni a darknet rejtelmeiben.

Az előzetes várakozással szemben azt tapasztaltam, hogy – figyelemmel feltehetően a cselekmény tárgyi súlyára, nemzetközi szintén is szinten minden államban büntetni rendeltségére, illetve arra, hogy a folyamat koordinálásban a magasabb bűnözői körök is érdekeltek, így ebből fakadóan érintettek – a trófeakereskedelem, vagy az élő egzotikus állatok kereskedelme még a dark weben belül is megkülönböztetett védelemben részesül. Példának okáért, amíg zoofil tartalmak, gyermekpornográf tartalmak vagy kábítószer vásárlására buzdító hirdetések néhány, megfelelő fórumon megtett kattintás után láthatók, addig az egzotikus állatok kereskedelmére nincs találat. Feltételezem, hogy az ilyesfajta tartalmak eléréséhez az érdeklődőnek pontosan tudnia kell, kit és milyen chatszobában keressen.

Egy 2018-as kutatás során egy olasz chatszobában egy felhasználó számos egzotikus állatot kínált eladásra, kínálatában többek között a leopárd, a kutyahús és az „egész medve” és a „medvemancs” is szerepelt,³⁹ azonban erre az oldalra már nem találtam rá úgy sem, hogy tudtam, milyen kulcsszavakat kell keresnem. Mindez nem meglepő, figyelemmel arra, hogy a Tor-ban használatos onion linkek jellemzően rövid időn belül törlik saját magukat a titkosítás jegyében. A „mezei dark web” tehát nem kapcsolódhat be egykönnyen az illegális egzotikus állatkereskedelembé, azonban a pszichoaktív anyagokhoz valóban pár kattintással hozzá lehet jutni. E körben pedig ismét említést érdemel a kábítószerkereskedelem és az állatvédelem egy ritkábban tárgyalt metszete.

³⁴ Koumoundouros 2023.

³⁵ DarkOwl 2023.

³⁶ ABC News 2023.

³⁷ Reckweg et al. 2022, 128–130.

³⁸ Balthazar 2023.

³⁹ DarkOwl 2024.

2024 áprilisában a fentebb említett soronjai varangy mirigyei több hirdetésben is felbukkantak, egy orosz fórumon az ár 500 mg/135 \$ volt, azaz dolgozatom írásakor körülbelül 50.000,- Ft-ba került volna a vásárlás. A legkedvezőbb hirdetés szerint 100 mg ára 30 \$, a Spanyolországból történő kiszállítás pedig 9 \$-ba kerül, azaz potom 3.000,- Ft ellenében megoldható.

Az, hogy a dark weben milyen találatokhoz férünk hozzá, annak a függvénye, hogy melyik országot állítjuk be tartózkodási helyként, ez azonban a valuta neve szempontjából irreleváns: a dark web berkeiben a Bitcoin az egyetlen elfogadott fizetőeszköz.

5. AZ ÁLLATOK SZEXUÁLIS BÁNTALMAZÁSÁNAK ONLINE VETÜLETEI

5.1. Az állat szexuális kizsákmányolását rögzítő anyag

„Akkor tudom, ha látom” – noha ezen híressé vált mondás eredetileg a gyermekpornográf tartalmakkal kapcsolatosan került megállapításra a Jacobellis v. Ohio ügyben,⁴⁰ véleményem szerint egzakt definíció hiányában valamennyi pornográf tartalom kapcsán rávilágít a jogi megítélés nehézségeire.

A gyermekeket szexuális kontextusban ábrázoló anyagokra a legtöbb állam terminológiája a gyermekpornográfia kifejezést használja, azonban – tekintettel arra, hogy egy gyermek esetében kizárhatjuk a tudatos, következmények mérlegelését követően megtett beleegyezést – „a gyermek szexuális kizsákmányolását rögzítő anyag” kifejezés pontosabban írja le a cselekményeket.⁴¹ Ennek analógiájára, véleményem szerint a köznyelvben

leginkább „zoofil tartalom” elnevezéssel illetett felvételeket az „állat szexuális kizsákmányolását rögzítő anyag” gyűjtőfogalom körébe vonhatjuk. A szexuális célú állattántalmazás okai az alábbi csoportokba sorolhatók:

- kísérletezés (fiatalkori opportunista tapasztalatszerzés, mivel az állat elérhető),
- parafília (zoofília),
- antropomorfizmus,
- hatalom gyakorlása (az alacsonyabb szociális szinten lévőek megalázásra visszavezethetően),
- szadizmus,
- áruba bocsátás (anyagi okok miatt, e körbe tarthat az például interneten pornográf felvételek közzététele).⁴²

5.2. A zoofília mint deviancia

A társadalom felismerte, illetve el is ismerte a szexuális integritáshoz fűződő jogot, és a büntetőjog általában szankcionálja azon magatartásmintákat, amelyek keretében szexuális aszimmetria valósul meg, azaz amelyekben nincs jelen a szabad és felelős döntés, ennél fogva a recesszív fél egészsége, nem ritkán akár az élete is veszélybe kerülhet.⁴³ Az állatkínzás elkövetési magatartásaihoz különböző pszichológiai jellemzők kapcsolódhatnak. A zoofília – amely alatt az állatokra irányuló, ismétlődő és intenzív szexuális izgalmat értjük – egy DSM-ben (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) jelzett kórkép, amely vezethet állatkínzáshoz is.⁴⁴ Egyes jogi szabályozási modellekben a büntetőjog nem kriminalizálta a zoofília által motivált azon cselekményeket, amelyek nem járnak fizikai fájdalommal vagy sérelemmel.⁴⁵

Tanulmányom az állatkínzás törvényi tényállásának elkövetési magatartásainak vizsgálatára nem vállalkozik, azonban véleményem szerint érdekes

⁴⁰ Jacobellis v. Ohio, 378 U.S.184 (1964).

⁴¹ NMHH 2020.

⁴² Brayford et al. 2013, 160–168.

⁴³ Németh 2023, 4.

⁴⁴ Vetter 2023, 27.

⁴⁵ Vetter, Boros & Ózsvári 2020, 2.

felvetés lehet a következő eset: Amennyiben a zoofil elkövető cselekménye alkalmas arra, hogy kimerítse az állatkínzás vétségének tényállását, figyelemmel arra, hogy pszichés problémáról van szó, vajon megalapozza-e eme kórkép a Btk. 17. §-ának alkalmazását, vagyis értékelhető – ezen parafília kóros elmeállapotként, amely pedig, mint büntethetőséget kizáró ok eleve meggátolja bűncselekmény létrejöttét? E kérdésre csupán az adott eset összes körülményének és a kirendelt igazságügyi elmeorvos szakértő véleményének mérlegelését követően adható válasz, általánosságban kijelenthetjük azonban, hogy önmagában valamely személyiségzavar fennállta nem befolyásolja a büntetőjogi értelemben vett beszámítási képesség meglétét, a büntetés kiszabása során azonban az elkövető esetleges mentális problémája értékelendő tény – ám annak megítélésben, hogy ez inkább enyhítő vagy súlyosító körülmény, már eltérnek a vélemények.⁴⁶

A zoofília jogi megítélése, és ebből fakadóan az e körbe tartozó cselekmények büntetni rendeltsége nem egységes. Csúpn néhány példát említve, Ausztriában, Hollandiában, Lengyelországban és Szlovákiában büntetendő az állatpornográf tartalmak terjesztése, míg amennyiben csupán a tartalom birtoklása valósul meg, e fordulat Hollandiában és Norvégiában ütközik a büntető törvénykönyv valamely paragrafusába.⁴⁷

5.3. A birtoklás és hozzáférhetővé tétel dilemmái az online tartalomszabályozás fényében

Amint azt a 2001. november 12-én Budapesten elfogadott Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezmény (a továbbiakban: Cyber Crime Egyezmény) a nemzetközi dokumentumok közül elsőként kinyilatkoztatta, a virtuális térben nincsenek államok, és ha nincsenek államok, akkor a virtuális világban a bűnözésnek nem kell számolnia a

határok átlépésével sem.⁴⁸ A valós, fizikai világunk határai azonban mégiscsak hatással vannak a virtuális valóságra is, hiszen az online világ kapui csak akkor tárulnak ki előttünk, amennyiben a szükséges technikai feltételek biztosítottak, e feltételek szabályozása pedig az adott állam jogalkotói hatalmától függ. „Megfordítva” a fentebb kifejtetteket: az államhatalom határozza meg, hogy mi minősül illegális tartalomnak, így azt is, hogy milyen szankciókkal kell számolnia annak az állampolgárnak, aki az interneten szinte bármit büntetlenül láthat és bármihez hozzáférhet ugyan, azonban a tartalom feltöltése (azaz terjesztése) és birtoklása már nem marad feltétlenül a büntetlen nézelődés szürke zónájában. Éppen ezért releváns témánk szempontjából annak vizsgálata, hogy miképp alakul az állatpornográf tartalmak büntetni rendeltsége.

Hazánkban az Ávtv. 8/B. §-a deklarálja, hogy állatot tilos nemi vágy kielégítésére irányuló cselekmény során felhasználni. A zoofil magatartás tehát ennek fényében közigazgatási jogi eljárást alapozhat meg, továbbá, amennyiben a cselekmény kimeríti a Btk. vonatkozó passzusát, úgy az elkövető állatkínzás miatt büntetőjogi felelősségre vonható. Egyetlen jogszabály sem rendezi azonban az állatpornográf tartalmak birtoklásának és terjesztésének kérdését.

Ezen túlmenően is indokolt utalni az állatpornográf tartalomról való értekezés kapcsán a gyermekpornográf felvételekre, ugyanis a két fogyasztói kör részben átfedésben áll egymással. Általánosságban elmondható DeViney, Lane és Ressler kutatásainak a fényében, hogy a pedofilok nagy számban kezdték elkövetéseiket állatkínzással és zoofiliával.⁴⁹ Egészen friss példa annak a fiatal olasz férfinak a 2024. április 17. napján elrendelt letartóztatása, akit gyermekpornográf felvételek készítésével és egy állat szexuális bántalmazásával vádolnak.⁵⁰

46 Domán 2019, 146.

47 Vetter & Özsvári 2019, 764.

48 Convention of Cybercrime 2001.

49 Kajó 2019.

50 WAFB Staff 2024.

Naivitás lenne azt feltételeznünk, hogy Magyarországot e deviancia elkerüli. A Győri Járási Ügyészség által közzétett sajtóhír szerint 2020 telén egy férfi az interneten megismert partnerének – mivel megtudta, hogy a hölgy szereti az állatokat – olyan képeket küldött, amelyek között kiskorú személy is szerepelt félreérthetetlen helyzetben egy állattal, a nemiséget súlyosan szeméremszértő nyíltsággal ábrázolva. A vádemelésre sor is került vele szemben 2021 augusztusában, a vádiartban foglaltak szerint pedig átadással,⁵¹ illetve tartással⁵² elkövetett gyermekpornográfia büntettét róttá a terhére a nyomozhatóság.⁵³ Látható tehát: a nullum crimen sine lege elv értelmében nem lehet a vádlott terhére halmazati bűncselekmény megállapítani a kétfajta pornográf tartalom birtoklása miatt.

A büntetni rendeltség hiányából adódóan pedig még a Tor-böngésző sem szükséges ahhoz, hogy állatok szexuális kizsákmányolását bemutató anyagot láthassunk. 2012-es statisztikai adatok szerint a Google felületén globálisan havonta 3.350.000 keresés érkezett az „animal sex” kulcsszavakra. Összehasonlításképpen, a „child porn” kifejezésre ugyanezen időszak alatt 368.000 keresés érkezett.⁵⁴ Figyelemmel arra, hogy az extrém tartalmak iránti igények növekvő tendenciát mutatnak, érdemesnek tartottam megnézni ezen adatokat 2024. májusában is. Előbbi kifejezésre 2.570.000.000 találat, míg utóbbira 919.000.000 találat érkezett.

6. AZ ONLINE KÖZZÉTETT ÁLLATKÍNÁZÁS ÁLLATVIADALOZTATÁS TÜKRÉBEN

6.1. Az elkövetői kör

Az elkövetői kör kettő nagy csoportra osztható. „Fontos, hogy megkülönböztessük egymástól a gazdag profikat, akik a szó legszorosabb értelmé-

ben, mint a sportolókat, kiképzik az összecsapásra a kutyáikat, illetve a „hátsó kertek nagylegényeit”, akik próbálják többé-kevésbé utánozni a nagyokat. Mindkettő értelmetlenül kínozza a kutyákat, de az utóbbi a veszélyesebb az átlagemberekre. Azok, akik profi módon űzik a kutyák harcoltatását, általában nem csak a tiltott állatviadal bűncselekmény szervezését követik el. Bűnlajstromuk többnyire terjedelmes, gyakran drog-és fegyverkereskedők. (...) Nem városi legenda, hogy a kutyáknak bedobálnak kisebb állatokat, hogy a zsákmányosztónt felébresszék. Pontosan kiszámolják a táplálékuk fehérje-szénhidrát arányát, gyakran szteroidot és doppingszereket is kapnak. Úgy tűnik, mintha ki-látszódná a bordájuk, az azonban a harántizmjuk. Ezek a kutyák az emberrel alázatosak, egy-egy ilyen gladiátor 8–10 millió forint érhet.”⁵⁵ A tenyészítés során az elkövető arra törekszik, hogy kiszűrje a legagresszívabb egyedeket, illetve a már szűrt egyedeket olyan viselkedésre képezi, amely által a viadalon alkalmazhatóvá válnak.⁵⁶

A szervezett bűnözés és a viadaloztatás közötti kapcsolat vonatkozásában számos jogesetet találunk, például pár évvel ezelőtt éppen egy kábító-szerbirtoklás kapcsán elrendelt nyomozás során végzett házkutatás hívta fel a figyelmet arra, hogy a vádlott tizenhét, ellátatlan harapásnyomokkal borított staffordshire terrier jellegű kutyát tartott.⁵⁷

Az állatviadalkok problematikája az online világban két szempont szerint közelíthető meg, nevezetesen a harci állatok illegális kereskedelme és a viadalokról készült felvételek közzététel tükrében. Írásomban e két kérdéskört a magyar szabályozás fényében vizsgálom.

51 Btk. 204. § (1) bekezdés b) pont.

52 Btk. 204. § (1) bekezdés a) pont.

53 Magyarország Ügyészsége 2021.

54 Brayford et al. 2013, 158.

55 Riposter 2019.

56 Paulovics 2002, 51.

57 Budapesti Rendőr-főkapitányság 2020.

6.2. Állatviadalk a magyar büntetőjogi szabályozás fényében

Az állatkínzás vétsége és a tiltott állatviadal szervezése büntett bűncselekmények közös fejezetben való elhelyezését az azonos jogi tárgy indokolja.⁵⁸ Szintén a két bűncselekmény együttes vizsgálatát alapozza meg, hogy ezek számos esetben halmazatban állnak egymással.

A bűncselekmény központi elemét az Ávtv. 7. §-a definiálja.⁵⁹ Eszerint az állatviadal az állat fizikai, pszichikai állapotának olyan megterhelése, küzdelemre késztetése egy másik állattal vagy emberrel, amely sérülést vagy halált okozhat.

Mivel az állatviadalk elsődleges főszereplője nem az állat, hanem az ember, így a legfontosabb az ember büntethetőségének a szabályozása.⁶⁰ Adott cselekmény állatkínzásként és egyúttal tiltott állatviadal szervezése büntettként való minősítése egyrészt a büntetéskiszabás körében is releváns – figyelemmel a halmazat büntetési tételeire –, másrészt pedig a cselekmények közötti szoros összefüggés értékelése sem a generális és speciális prevenció, sem pedig a társadalom védelme szempontjából nem elhanyagolható szempont. E kapcsolatot felismerve, a magyar jogalkotó a fentebb már ismertetett módon utal az állatkínzás deklarálásakor a tiltott állatviadal szervezése bűncselekményre. 2022-t követően új minősített esetenként szerepel az állatkínzást vagy a tiltott állatviadal szervezését történő elítélést követő két évben elkövetett újabb állatkínzás. A módosítást azon gyakorlati megfontolás indokolta, amely szerint súlyosabban legyen büntetendő a hasonló bűncselekményt rövid időn belül ismételt elkövető személy akkor is, ha nem minősül különös visszaesőnek, mivel a

korábbi bűncselekményei miatt nem végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték.⁶¹

6.3. Állatviadalk a világhálón

A Zöld Könyv szerint az emberi méltóság védelme érdekében szükséges, hogy bizonyos tartalmak a felhasználók korától és a médiumtól függetlenül tiltottak legyenek. Illegális tartalomnak minősül így többek között a kegyetlen erőszakot ábrázoló tartalom,⁶² amely körébe az állatviadal látványa is sorolható. A Youtube-on azonban korlátozás nélkül elérhető számos kutyaviadalról készített amatőr felvétel, ezzel pedig el is érkeztünk a tartalomszűrés kérdéséhez, amelyben jellemző tendencia az MI térhódítása. Felmerül a kérdés: vajon képes-e felismerni a mesterséges intelligencia, ha egymással vetélkedő állatokat lát, képes-e különbséget tenni egy dominanciaharc és egy életre-halálra vívott küzdelem között? A megoldás feltehetően az illegális tartalmak korlátozása során általánosságban nem az emberi és a gép általi moderálás közötti döntést, hanem a kettő együttes használatát jelenti. A mesterséges intelligencia a vizsgált témakör kapcsán bizonyos felhasználható a moderálás előtti szakasz javítására, mivel segítségül hívható az ember által felülvizsgálni szükséges tartalom megjelölését illetően, így a mesterséges intelligencia jelzése után következhet az ember általi felülvizsgálat.⁶³ A dark web vonatkozásában pedig, amint az illegális egzotikus fajokat érintő kereskedelem kapcsán, úgy a harcra használt ebeket illetően is kiemelhető a kábítószerek kereskedelem kérdésköre. Oroszországban, Japánban, Afganisztánban és Albániában még mindig legálisak az állatviadalk, így az ilyen nyelvű fórumok tartalmazzák a legtöbb találatot. Gyakran kínálnak és vásárolnak a felhasználók kábítószert abból a célból, hogy javítsák az állatok teljesítményét.⁶⁴

⁵⁸ Tilki 2020.

⁵⁹ Jámbor & Paulovics 2014, 170.

⁶⁰ Jámbor & Paulovics 2014, 169.

⁶¹ Végső előterjesztői indoklás az állatok védelme érdekében szükséges egyes büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról szóló 2021. évi CXXVIII. törvényhez – Indokolások Tára 2021/147.

⁶² Kóczián 2014, 31.

⁶³ Gosztonyi 2021, 18–19.

⁶⁴ DarkOwl 2023.

7. ÁLLATKÍNZÁS A NYILVÁNOSSÁG ELŐTT

7.1. Problémafelvetés

Írásom e pontjáig arra igyekeztem rávilágítani, milyen veszélyekkel járhat, ha az állatokkal kapcsolatos deviancia nemcsak a normasértést megvalósító személlyel közvetlenül érintkezők komfortzónáját sértheti, hanem nagyobb közösséghez is eljuthat. Erre tekintettel indokolt, hogy a „globális faluban” történő elterjedés lehetőségét megalapozó nyilvánosságot a jogalkotó a normaszövegben is értékelje. A következő sorokban azt vizsgálom, miképp befolyásolta a nyilvánosság előtti elkövetés az állatkínzás megítélését a magyar büntetőjogban.

7.2. Az elkövetési magatartások a törvénykönyvek lapjai között

A 2013. július 1. napjától kezdődően hatályos Btk. a környezet és a természet elleni bűncselekmények között szabályozza az állatkínzás bűncselekményét. Az e fejezetben való elhelyezést az állatok kímélete indokolja, amely szoros összefüggést mutat a környezetkárosítás bűncselekmény tényállásában szereplő növények és állatok védelmével.⁶⁵

A téma aktualitását szemlélteti, hogy 2022-ben a jogalkotó újabb minősített eseteket vezetett be, többek között az állatkínzó illegális szaporítók és állatmérgezők által elkövetett cselekményekre.⁶⁶

A valaha hatályban volt büntető törvénykönyvek rendelkezései az elkövetővé válás szempontjából táblázatba foglalva a jobb oldali táblázat szemlélteti.

7.3. Az állatkínzás a nyilvánosság fényében

7.3.1. A virtuális valóság és a Btk. 244. § (2) bekezdés c) pontjának összefüggései

Az általam készített táblázat rubrikáit áttekintve látható, hogy ugyan eltérő megfogalmazásban, de korszakonként megmutatkozott azon jogalkotói igény, miszerint a nyilvánosság előtti elkövetés valamilyen formában a tényállás részét képezze.

A szabályozás kezdeti éveiben mindez oly mértékben érvényült, hogy „nyilvánosság” nélkül végső soron nem is lehetett elkövetni állatkínzás vétségét, hiszen a jogalkotó azt rendelte büntetni, aki „nyilvánosság előtt”,⁶⁷ majd később pedig „közterületen vagy nyilvános helyen”⁶⁸ követte el az állatkínzást. Mindez feltehetően azzal magyarázható, hogy ekkor a fókuszban inkább az emberek kímélete, megrázó látvánnyal szembeni védelme állhatott, nem pedig az állatot saját létezéséből fakadóan megillető védelem kinyilvánítása. Ezt támasztja alá az is, hogy a kódexek mely fejezeteiben helyezte el a jogalkotó e tényállásokat.

Amint fentebb említettem, a nyilvánosság szerepe a hatályos törvényi tényállással összefüggésben a minősítés kapcsán érhető tetten. Az állatok védelme érdekében szükséges az egyes büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról szóló 2021. évi CXXVIII. törvény emelte fel az állatkínzás büntetési tételének felső határát három évre többek között abban az esetben, ha azt nagy nyilvánosság előtt követik el.

A „nagy nyilvánosság előtti elkövetés” nem csupán az állatkínzást illetően tűnik fel a Btk. lapjai között, e fogalom megkerülhetetlen példának okáért a becsületsértés,⁶⁹ a rágalmazás,⁷⁰ a kiszolgáltatott sze-

⁶⁵ Vaskuti 2013, 530–531.

⁶⁶ Vetter 2023, 28.

⁶⁷ 1879. évi XL. törvény cikk 86. §.

⁶⁸ Az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) Korm.rendelet 2. §.

⁶⁹ Btk. 227. § (1) bekezdés b) pont.

⁷⁰ Btk. 226. § (2) bekezdés b) pont.

	1879. évi XL. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a kihágásokról 86. §	Az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendelet 2. §	a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 266/B. §	a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 244. §
Elkövetési magatartás	kínzás, bántalmazás	bántalmazás, fájdalomkózos, természetével ellentétes cselekedetre kényszerítés	maradandó egészségkárosodás, pusztulás okozására alkalmas, indokolatlan bántalmazás/ bántásmód alkalmazása, elűzés, elhagyás, mérgezés vagy állat elpusztítására alkalmas csapóanyagok alkalmazásával több állat elpusztítása; szaporítással összefüggő hasznosítási cél érdekében, tíznél nagyobb számú kedvtelésből tartott állatra, a jó gazda gondosságának elmulasztásával elkövetett maradandó egészségkárosodás, pusztulás okozására alkalmas, indokolatlan bántalmazás/ bántásmód alkalmazása	maradandó egészségkárosodás, pusztulás okozására alkalmas, indokolatlan bántalmazás/ bántásmód alkalmazása, elűzés, elhagyás, mérgezés vagy állat elpusztítására alkalmas csapóanyagok alkalmazásával több állat elpusztítása; szaporítással összefüggő hasznosítási cél érdekében, tíznél nagyobb számú kedvtelésből tartott állatra, a jó gazda gondosságának elmulasztásával elkövetett maradandó egészségkárosodás, pusztulás okozására alkalmas, indokolatlan bántalmazás/ bántásmód alkalmazása
Elkövetés helye	nyilvánosság előtt	közterületen vagy nyilvános helyen	irreleváns	irreleváns, de a nyilvánosság minősített eset megállapítását eredményezheti
Büntethetőségi korlát	12. életév	14. életév*	14. életév	14. életév
Alkalmazható jogkövetkezmények	elzárás, pénzbüntetés	pénzbírság	38. § szerinti büntetések és 70. § szerinti intézkedések	33. § szerinti büntetések és 63. § szerinti intézkedések

A táblázat a szerző szerkesztése.

*A gyermek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 5. § b) pontja szerint fiatalok az a személy, aki a szabálysértés elkövetésekor 14. életévét betöltötte.

mély megalázása,⁷¹ és a rémhírterjesztés⁷² törvényi tényállások kimerítésére alkalmas cselekmények értékelésekor.

A jogalkotó nem alkotott pontos definíciót, a 459. § (1) bekezdés 22. pontja csupán azt rögzíti, hogy „nagy nyilvánosságon a bűncselekménynek a sajtótermék, médiaszolgáltatás, sokszorosítás vagy elektronikus hírközlő hálózaton való közzététel útján történő elkövetését is érteni kell”.

A bírói gyakorlatra hárult tehát a fogalmi meghatározás tartalmi kereteinek a kimunkálása. Az állandó bírói gyakorlat szerint megvalósul a nagy nyilvánosság előtti elkövetés, amennyiben az elkövetéskor nagyobb létszámú (azaz egyszeri ránézéssel nem megállapítható számú), kb. 15–20 személy van jelen, vagy pedig reális lehetősége van annak, hogy nagyobb vagy előre meg nem határozható létszámú személy szerezzen tudomást a bűncselekményről.⁷³

71 Btk. 225. § (2) bekezdés b) pont.

72 Btk. 337. §.

73 Tóth & Nagy (ed.) 2014, 195.

Noha azt feltételezhetnénk, hogy az online felületeken történő elkövetés szükségszerűen megfelel a feltételnek, ez nem fogalmazható meg általános érvényű igazsággként. Válaszul éppen a büntető-jogszabályok létrehozására, gyakori olyan anoním szerverek létrehozása, amelyek csak bizonyos ideig működnek, mi több, olyan IP-címen találhatók, amelyet csak a bennfentesek ismernek és használnak, így annak, aki nem ismeri az adott IP-címet, gyakorlatilag nincs esélye a tartalom elérésére.⁷⁴ Ennek tükrében pedig megfontolandó, hogy nem a reális esély, hanem az abszolút esély vizsgálata szükségeseltetik, és ha bárkinek abszolúte esélye van egy jogellenes tartalom elérésére, úgy megvalósultnak kell tekinteni a nagy nyilvánosság tényállási elemét.⁷⁵

A Btk. 244. § (2) bekezdés c) pontjának bevezetése azon jogpolitikai megfontolásra vezethető vissza, miszerint a technikai fejlődés adta új lehetőségek az állatkínzók számára is új utat nyitottak arra, hogy az állatkínzást az online közösségek előtt kövessék el. Az állatok védelme érdekében szükséges az egyes büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról szóló 2021. évi CXXVIII. törvény indokolása szerint a jogalkotó különös figyelemmel volt arra, hogy a gyermekek milyen sok időt töltenek a virtuális térben, ebből fakadóan kiemeli az állatok bántalmazásával kapcsolatos online közvetítéseknek a gyermekek egészséges fejlődésére gyakorolt negatív hatását.⁷⁶

7.3.2. Gyermekevédelem vs. állatkínzás nagy nyilvánosság előtt

A gyermekevédelem és az online formában/platformon közzétett állatkínzó tartalmak metszetének vizsgálatakor megkerülhetetlen az online kihívások említése.

A virtuális kihívásokat három főbb kategóriába sorolhatjuk. A szakirodalom szerint megkülönböztethetünk valamely fontos társadalmi ügy melletti kiállásra ösztönző, ennél fogva veszélytelen online kihívásokat (például Jerusalema – tánckihívás), a lehetetlen tevékenység megtételére buzdító, ennél fogva eleve csalás céljával létrejött kihívásokat (valótlan tartalmak továbbküldése, mint például a MOMO – kihívás esetén), és a résztvevőket fizikai vagy pszichikai veszélynek kitévő, esetenként károkozásra buzdító kihívásokat.⁷⁷ Ez utóbbi kapcsán talán legtöbbünknek a híres/hírhedt Kék Bálna kihívás 50 feladatból álló, az öngyilkosság elkövetése előtt teljesítendő listája⁷⁸ juthat eszünkbe, nem ritka azonban, hogy a kihívás középpontjában az állatkínzás áll. 2023 tavaszán nagy vihart kavart a brit sajtóban egy WhatsApp segítségével terjedő „játék”, amely keretében egészen fiatal gyermekek, köztük általános iskolás korosztályba tartozók is, zárt csoportokban osztottak meg olyan saját magukról készített felvételeket, amelyeken kisméretű, legálisan beszerezhető kézi katapult segítségével megsebzett vagy megölt állatok mellett pózoltak, illetve hangüzenetek arról tanúskodnak, hogy miképp büszkélkednek egymás előtt és liciálnak egymással az elejtett állatok számát illetően a kamaszok.⁷⁹

Bármilyen szörnyűséget is követtek el ezek a fiatalok, végső soron nem feledkezhetünk meg arról, hogy gyermekekről van szó, akik esetében az elsődleges szempont a megtorló szankció helyett a nevelő célzat érvényre juttatása. Tekintettel a családon belüli erőszak és az állatkínzás kriminológiai összefonódásaira, az sem zárható ki, hogy az állatkínzásban részt vevő gyermekek tette éppen saját családjuk patológiás voltára, illetve ebből fakadóan más, eddig leplezett bűncselekményekre hívhatja fel a hatóság figyelmét, így semmi esetre

⁷⁴ Szentkúti & Szűts 2003.

⁷⁵ Szentkúti & Szűts 2003.

⁷⁶ 2021. évi CXXVIII. törvény indokolás az állatok védelme érdekében szükséges egyes büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról szóló 2021. évi CXXVIII. törvényhez.

⁷⁷ Varga 2023, 21–28.

⁷⁸ BBC News 2019.

⁷⁹ Harper 2024.

sem bagatellizálható el a fiataalkori állatbántalmazás.

Figyelembe kell vennünk ugyanakkor azt is, hogy az ilyesfajta tartalmakat közzétevő gyermekek nemcsak az állatokat, hanem a megosztások által a közösségi média hírfolyamát gyanútlanul bön-gésző embereket is veszélyeztetik, e tartalmak pedig különösen ártalmasak lehetnek az életko-rukból fakadóan könnyebben befolyásolható sze-mélyekre.

A káros tartalmak elleni eredményes fellépéshez nem elegendő csupán önmagában a büntetőjogi tilalomban bízni, ugyanilyen fontos a médiatuda-tosságra nevelés kérdése is. Fontos, hogy egy-egy káros tartalommal való szembesüléskor az adott kép vagy video jelentésre kerüljön.

Ennek fényében megvizsgáltam napjaink népsze-rű közösségi médiáinak irányelveit. A TikTok külön kategóriát tart fenn az állatbántalmazás miatti bejelentéseknek,⁸⁰ ehhez hasonlóan pedig a Meta termékei (Facebook, Messenger, WhatsApp és Ins-tagram) esetében is tilalmazott bizonyos, alábbi-akban felsorolt tartalmakat ábrázoló képek meg-osztása: embereket állatok legyilkolása közben ábrázoló videók; állatviadok képei; embereket élő állat kínzása vagy bántalmazása közben ábrázoló képek; olyan képek, amelyek a zsigereket feltáró sebeket, vágásokat vagy végtagok eltávolítását ábrázolják.⁸¹ Kiemelem azonban, hogy mindegyik kategória esetében találunk kiskapukat, így példá-ul közzé tehető állatok leölését kifejezetten él-el-miszer-előállítási kontextusban ábrázoló videó.⁸² Emellett nem feledkezhetünk meg bizonyos „szür-ke zónák” említéséről sem, ilyennek tekinthetjük véleményem szerint az elkábított, szórakoztatás céljából tartott vadállatokkal posztolt selfiek kér-dését. Dolgozatomnak nem célja a vadállatokat fogságban tartó létesítmények értékelése – véle-ményem szerint önálló írás szükségeltetne a téma

alapos ismertetéséhez és az ezután megtehető állásfoglaláshoz – azonban érdekes felvetésnek tartottam megnézni, könnyen hozzáférhetünk-e ezen tartalmakhoz. Példának okáért, a „tiger” és „photo” kulcsszavak releváns variációira rákeresve az Instagram egyetlen találatot sem hoz be, sőt, arra figyelmeztet, hogy az általam keresett kifeje-zés a vadvilág kizsákmányolásáról szóló tartalmat tölthetne be.

Az algoritmus azonban nem tökéletes – termé-szetesen ez nem is várható el – a keresett szava-kat #–el elválasztva számos olyan fotót láthatok, ahol turisták boldogan pózolnak lánkra vert vadál-latok mellett.

8. ZÁRÓ GONDOLATOK

Az internet térhódításának eredményeképpen az állatok bántalmazása előtt is új dimenziók nyíltak meg. Tekintettel arra, hogy az egyes államok bün-tető kódexei eltérő szempontok szerint definiálták, hogy mit ért a nemzeti jogalkotó állatkínzás alatt, nem e cselekmények, hanem az általános érte-lemben állatok felhasználásával, állatok sérelmére elkövetett állatbántalmazó jellegű cselekmények kerültek írásom fókuszába.

Dolgozatomban a virtuális világban zajló cselek-mények bemutatására törekedtem, azonban az-által, hogy a Btk. az állatkínzás bűncselekményét deklaráló 244. § (2) bekezdés részévé tette a nagy nyilvánosság előtti elkövetést, indokoltnak tar-tottam e körben részletesen foglalkozni a hazai szabályozás kérdésével. Tanulmányom vonatkozó fejezetében ismertettem, milyen szerepet töltött be a nyilvánosság előtti elkövetés az egyes bün-tető törvénykönyvek lapjai között. E folyamatokat áttekintve következtetésként levonható, hogy a nagy nyilvánosság előtti elkövetés jogalkotó ál-tali „visszaemlése” a Btk. vonatkozó szakaszába akár anakronisztikusan is tekinthető, ám e „visz-szaillesztés” napjaink felgyorsult életritmusához

80 TikTok 2024.

81 Meta 2024.

82 Meta 2024.

igazítva történt.⁸³ A technikai feltételek lehetővé teszik, hogy az állatkínzás nagy tömegekhez, akár azonnal is eljuthasson.

Az illegális állatkereskedelem és az állatviadatok online vetületeinek vizsgálata rávilágított arra, hogy e területek a kábítószer-kereskedelemmel is összefüggésbe hozhatók, ezáltal pedig felértékelődik az állatvédelem és a bűnüldöző szervek közötti együttműködés fontossága.

Hazánkat illetően az Internet Hotline (a továbbiakban: IH) szerepét emelem ki a jogsértő tartalmak elleni küzdelem kapcsán. Az IH 2012 óta tagja az Internetes Forródrótok Nemzetközi Szövetségének, és a kiskorúak védelme érdekében anonim bejelentéseket fogad többek között adathalászat, grooming, drogfogyasztásra, terrorizmusra buzdító és más, fiatalokra nézve veszélyes mondanivalójúnak ítélt online közlésekről.⁸⁴ Figyelemmel a fentebb kifejezettekre, érdemes lenne e kategóriákat az állatbántalmazással kapcsolatos bejelentések körével bővíteni.

Emellett véleményem szerint fontos előrelépést jelentene az állatok szexuális kizsákmányolását rögzítő tartalmak megszerzésének, tartásának, készítésének, kínálásának, átadásának, hozzáférhetővé tételének, fogalomba hozatalának és az ezekkel való kereskedésnek a kriminalizálása. Igazodva ahhoz, hogy a cselekmény tárgyi súlya értelemszerűen nem lehet azonos a gyermekek szexuális kizsákmányolását rögzítő pornográf felvételekkel kapcsolatos tettekkel, annak ellenére, hogy logikusak tartanám ugyanazon elkövetési magatartásokat büntetni rendelni, a büntetési tétel felső határát kettő évben tartanám indokoltnak rögzíteni. Hiába minősülne ekképp a bűncselekmény vétségnek, véleményem szerint a kisebb súlyú bűncselekményként történő kriminalizálás is fontos mérföldkövet jelentene az állatvédelem terén.

Noha írásomban a virtuális világ árnyoldalait igyekeztem bemutatni, tanulmányom zárásaként fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy amint a minket körülvevő fizikai valóság, úgy a virtuális valóság sem fekete vagy fehér.

Az internetnek számos pozitív hatása érzékelhető az állatvédelem területén is, így például az online megosztások révén gyorsabban értesülhetnek az állatvédők egy-egy segítségkérésről, vagy például könnyebb az adott állat menekítését megszervezni, és a nemzetközi örökbefogadás is biztonságosabban megoldható azáltal, hogy az internet nyújtotta elérhetőségek által egyszerűbb az adott állat sorsának nyomonkövetése.

Szintén a pozitívumok körébe sorolhatjuk az ingyenesen elérhető edukációs tartalmakat, amelyek által azok a személyek is megismerkedhetnek a felelős állattartás alapjaival, akiknek mikrokörnyezetük által nem adatott meg ez a lehetőség. Amint azt James Herriot megfogalmazta, az állatok kiszolgáltatott teremtmények, akik felett a gyámságot az emberiség gyakorolja.⁸⁵ Ezen eszmé szélesebb körben való megismertetése véleményem szerint csupán az edukáción keresztül elérhető szemléletformálás révén lehetséges.

⁸³ Vetter 2023, 24.

⁸⁴ Inhope 2014.

⁸⁵ „I wish people would realize that animals are totally dependent on us, helpless, like children, a trust that is put upon us.”

BIBLIOGRÁFIA

1. ABC News (2023) VIDEO: Different species being illegally sold on the dark web (<https://www.abc.net.au/news/2023-05-05/species-sold-illegally-dark-web/102309632>) [2024. 11. 19.]
2. Andorka R (2006) Bevezetés a szociológiába, Osiris Kiadó, Budapest.
3. Barabás A T (ed.) (2020) Alkalmazott kriminológia, Dialóg campus Kiadó, Budapest.
4. Bárándy G (2010) Az állatkínzás jelen és jövője, Debreceni Jogi Műhely 7(2), pp. 1–13, DOI: <https://doi.org/10.24169/DJM/2010/2/1>
5. Balthazar D (2023) The Sonoran Desert toad can alter your mind – it's not the only animal. Psychedelic and other potentially mind – bending compounds show up on land and by sea, Science News (<https://www.sciencenews.org/article/sonoran-desert-toad-psychedelic-animal-chemistry>) [2024. 11. 19.]
6. BBC News (2019) Blue Whale: What is the truth behind and on-line 'suicide challenge'? (<https://www.bbc.com/news/blogs-trending-46505722>) [2024. 11. 19.]
7. Brayford J, Cowe F & Deering J (2012) Sex offenders: Punish, Help, Change or Control? Theory, Policy and Practice Explored, Taylor & Francis Group, Routledge Frontiers of Criminal Justice, London, DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203114735>
8. Budapesti Rendőr-főkapitányság (2020) Korozott férfiért mentek, sebesült kutyákat találtak a XVIII. kerületi rendőrök, Rendőrség (<https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bu-nugyek/korozott-feriert-mentek-sebesult-kutyakat>) [2024. 11. 29.]
9. DarkOwl (2023) Silent Victims: Exposing the Cruelty of Animal Abuse on the Dark Web (<https://www.darkowl.com/blog-content/silent-victims-exposing-the-cruelty-of-animal-abuse-on-the-dark-web/>) [2024. 11. 19.]
10. DarkOwl (2024) The Underground Exotic Wildlife Trade (<https://www.darkowl.com/blog-content/exotic-wildlife-sales-on-the-dark-net/>) [2024. 11. 19.]
11. Gedeon M (2002) A cirkuszi játékok szabályozása az antik Rómában, PhD-disszertáció, Miskolc, Miskolci Egyetem.
12. Gosztonyi G (2021) A tartalomszabályozás emberi és technikai vonatkozásai, Erdélyi Jogélet (4), pp. 7–19.
13. Györki M (2023) DarkNet: a digitális alvilág működése – könyvjárló, Jogászvilág (<https://jogaszvilag.hu/a-jovo-jogasza/darknet-a-digitalis-alvilag-mukodes-e-konyvajarlo/>) [2024. 11. 19.]
14. Harper A (2024) Children using catapults to kill and torture animals before sharing 'sick' images on WhatsApp, skynews (<https://news.sky.com/story/amp/children-using-catapults-to-kill-and-torture-animals-before-sharing-sick-images-on-whatsapp-13089025>) [2024. 11. 19.]
15. Inhope (2014) Fighting CSAM (<https://www.inhope.org/EN>) [2024. 11. 19.]
16. Jámbor A & Paulovics A (2014) A társállatokkal kapcsolatos rendelkezések a büntetőjogban, in: Szabó M (ed.) Studia Iurisprudentiae Doctorandum Miskolciensis, Miskolc, pp. 159–177, ISSN 1588-7901.
17. Jámbor A (2018) Gondolatok az állatvédelmi törvény fejlesztéséről, Iustum Aequum Salutare 14(1), pp. 195–211.
18. Kajó C (2019) A zoofília jogi és pszichológiai háttere, arsonbi (<https://arsonbi.hu/mit-mondott-biro-ur-elmehetek-vagy-elmebeteg/>) [2024. 11. 19.]
19. Kiss T, Parti K & Praszák G (2019) Cyberdeviancia, Dialóg Campus Kiadó, Budapest.
20. Koumoundouros T (2023) The Drak Web Sells Thousands of Wild Animals. But Not as Pets, sciencealert (<https://www.sciencealert.com/the-dark-web-sells-thousands-of-wild-animals-but-not-as-pets>) [2024. 11. 19.]
21. Kőczián S (2014) Gyermekvédelem a médiajogban, Média tudományi Intézet, Budapest.
22. Magyarország Ügyészsége (2021) Állatokkal kapcsolatos gyermekpornográfia – a Győr–Moson–Sopron Megyei Főügyészség sajtóközleménye (<https://ugyeszseg.hu/allatokkal-kapcsolatos-gyermekpornografia-a-gyor-moson-sopron-megyei-fougyeszseg-sajtokozlemenye/>) [2024. 11. 19.]
23. Nyitrai P (2006) Nemzetközi és Európai Büntetőjog, Osiris Kiadó, Budapest.
24. McLuhan M (2001) A Gutenberg – galaxis. A tipográfiai ember létrejötté, Trezor Kiadó, Budapest.
25. McLuhan M (2012) Médiamasszázs. Egy rakás hatás, Typotex Kiadó, Budapest.
26. Meta (2024) Erőszakot megjelenítő és durva tartalom (<https://transparency.meta.com/en-gb/policies/community-standards/violent-graphic-content/>) [2024. 11. 19.]
27. Metzger Sz (2019) Az állatkínzás bűncselekmény kérdései, Acta Scientiarum Socialium: Historia, Oeconomia, Paedagogia, Philosophia, Sociologia = Társadalomtudományi Tanulmányok 32, pp. 59–69 (<https://journal.uni-mate.hu/index.php/asc/article/view/208/2669>) [2024. 11. 19.]
28. Németh G (2023) A „delictum contra sextum Decalogi praeceptum cum minore” büntetendő cselekményének kánonjogi megítélése, PhD-disszertáció, Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem.
29. NMHH MTMI (2016) A hálózat láthatatlansága és a láthatatlanság hálózata – Mi is az a Silk Road és mi maradt utána? (<https://mtmi.hu/cikk/a-halozat-lathatatlansaga-es-a-lathatatlansag-halozata-mi-is-az-a-silk-road-es-mi-maradt-utana/>) [2024. 11. 19.]
30. NMHH (2020) Pedofil tartalommal kapcsolatos bejelentések vizsgálatának eredményei 2019-ben (<https://nmhh.hu/cikk/215985>) [2024. 11. 19.]
31. Parti K (2009) Gyermekpornográfia az interneten, Bibo Kiadó, Miskolc.
32. Paulovics A (2002) Állatvédelem az EU jogharmonizáció tükrében, Virtuóz Kiadó, Budapest.
33. Paulovics A (2014) A védett állatokkal kapcsolatos hatályos jogi szabályozás problematikus pontjai, Jogtudományi Közöny 59(3), pp. 111–119.
34. Paulovics A (2018) A vadvilág természetvédelme, Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica, Tomus 36(2), pp. 408–417.
35. Paulovics A (2020) Nemzetközi szerződések a vadon élő állatok védelméről, Miskolci Jogi Szemle 15(2. különszám), pp. 116–124.
36. Reckweg J T, Uthaug M V, Szabo A, Davis A K, Lancelotta R, Mason N L et al. (2022) The clinical pharmacology and potential therapeutic applications of 5-methoxy-N,N-dimethyltryptamine (5-MeO-DMT), Journal of Neurochemistry 162(1), pp. 128–146, DOI: <https://doi.org/10.1111/jnc.15587>
37. Riposter (2019) Mutatjuk, milyen a magyar kutyaviadalk titkos világa, Ripost (<https://ripost.hu/riposter/2019/07/mutatjuk-milyen-a-magyar-kutyaviadalk-titikos-vilaga>) [2024. 11. 19.]

38. Samhuri A (2020) Hosting Anonymous Website on Tor Network, Medium (<https://medium.com/axon-technologies/hosting-anonymous-website-on-tor-network-3a82394d7a01>) [2024. 11. 19.]
39. Szentkúti D & Szűts M (2003) Az Internet és a büntetőjogi felelősség egyes kérdései, Jogelméleti Szemle (3), pp. 1–24 (https://epa.oszk.hu/05200/05288/00015/pdf/EPA05288_jogelméleti_szemle_2003_3_11.pdf) [2024. 11. 19.]
40. Tiktok (2024) Sensitive and Mature Themes (<https://www.tiktok.com/community-guidelines/en/sensitive-mature-themes/>) [2024. 11. 19.]
41. Tilki K (2020) A jogerős felmentő ítélettel befejezett állatkínzásos ügyek, Ügyészek Lapja 27(1), pp. 45–53 (<https://ugyeszeklapja.hu/?p=2783>) [2024. 11. 19.]
42. Tóth D & Gáspár Zs (2020) Nemzetközi bűnügyi együttműködéssel összefüggő nehézségek a kiberbűnözés területén, Büntetőjogi Szemle (2), pp. 140–150, ISSN: 2063-8183.
43. Tóth L (2011) Deviancia és szexualitás, Közelítések 1(3), pp. 40–49.
44. Tóth M & Nagy Z (eds.) (2014) Magyar Büntetőjog. Különös rész. Osiris Kiadó, Budapest.
45. Udvardy P (2019) Jogunk van-e az internethez? in: Bendes Á, Nagy M & Tóth D (eds.) Lépést tud-e tartani a jog a XXI. század kihívásaival? Konferenciakötet. Pécsi Tudományegyetem Állam – és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, pp. 195–204.
46. Varga Á (2023) A gyermekekre veszélyes online kihívások fogalma, jellemzői, okai és hazai fiatalok érintettsége, Családi Jog 21(4), pp. 21–28.
47. Varga P & Fodor P (2018) Marshall McLuhan, Média- és kultúratudomány, Budapest.
48. Vaskuti A (2013) A Büntető Törvénykönyv 2012–1978, Wolters Kluwer Hungary Kft, Budapest.
49. Vetter Sz & Őzsvári L (2019) A zoofília megítélése és büntetőjogi szabályozása tizenöt európai országban, Magyar Állatorvosok Lapja 141(12), pp. 759–768.
50. Vetter Sz (2020) Az állatkínzás szabályozása gazdasági és társadalmi mutatók tükrében, PhD–disszertáció, Gödöllő, Szent István Egyetem.
51. Vetter Sz (2023) Az állatkínzás büntetőjogi tényállásának szigorítása Magyarországon az elmúlt évtizedek kriminológiai és pszichológiai kutatásainak tükrében, Ügyészek Lapja 33(3), pp. 17–28.
52. WAFF Staff (2024) 20-year-old accused of child porn, sexual abuse of animal (<https://www.wafb.com/2024/04/17/20-year-old-accused-child-porn-sexual-abuse-animal/?outputType=amp>) [2024. 11. 19.]
53. Why Do People Abuse Animals? 2023 (<https://strayanimalfoundationindia.org/why-do-people-abuse-animals/>) [2024. 11. 19.]
54. Word wildlife crime report 2020 (https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/wildlife/2020/WWLC20_Chapter_1_Introduction) [2024. 11. 19.]
55. Yalalov D (2023) Best 10 Dark Web Browsers for Anonymous Deep Web Surfing, MPOST (<https://mpost.io/best-darknet-browsers/>) [2024. 11. 19.]
56. Zsigmond Cs (2019) Védett fajok nemzetközi csempészete és a szervezett bűnözés, in: Gaál Gy & Hautzinger Z (eds.) Pécsi határőr Tudományos Közlemények XXI, Pécs, pp. 287–292.
57. Zsigmond Cs (2022) Bünszervezetek a nemzetközi illegális állat- és növénykereskedelemben, Magyar Rendészet 22(1), pp. 195–223, DOI: <https://doi.org/10.32577/mr.2022.1.12>

FELHÍVÁS

Az Állatorvostudományi Egyetem

ÁLLATORVOSI ASSZISZTENS felnőttképzést hirdet

A felnőttképző engedélyszáma: E/2022/000070

A programkövetelmény azonosító száma: 08415001

A képzésen résztvevő az ország egyetlen állatorvosképző intézményében tudja elsajátítani az Állatorvosi asszisztens szakképesítés megszerzéséhez szükséges elméleti és gyakorlati ismereteket, készségeket és kompetenciákat.

A képzés tervezett kezdete: 2025. ősz

A képzés díja: 890 000 Ft (négy részletben)

Felvételi követelmények: érettségi bizonyítvány, foglalkozás egészségügyi igazolás

A programkövetelmény alapján szerezhető szakmai képzés: Állatorvosi asszisztens

Jelentkezési határidő: 2025. augusztus 31.

A változtatás jogát fenntartjuk!

FELHÍVÁS

Lovastanár (Hippológus) és -szervező

szakirányú továbbképzési szakra

(önköltséges, levelező tagozat)

A hallgatók a megszerzett szakképzettség birtokában oktatóként, szervezőként és/vagy üzemi vezetőként alkotó módon tudnak bekapcsolódni a lovas ipar valamennyi szakágának a munkájába, miközben egy általuk választott szakágban az átlagosnál elmélyültebb gyakorlati ismeretekre is szert tesznek, illetve a ráépített szakági kiegészítő képzés nyomán pályaeépítői, versenybírói feladatokra is alkalmassá válnak.

Szakfelelős: Prof. Dr. Fehér Károly CSc. c. egyetemi tanár

A képzés tervezett kezdete: 2025. ősz

Felvételi követelmények: Bármely tudományágban szerzett felsőfokú végzettséget igazoló diploma

Oklevélben szereplő végzettség megnevezése:

Lovas-tanár (hippológus) és -szervező

A képzés díja: 350 000 Ft / félév

Jelentkezési határidő: 2025. június 22.

A változtatás jogát fenntartjuk!

Jelentkezés és további információ: Állatorvostudományi Egyetem Továbbképzési Osztály

E-mail: admin.tkk@univet.hu • Tel: +36 1 478-4100/8880 • Mobil: +36 30 820 8709 • tkk.univet.hu

Prof. Dr. Ózsvári László
oktatási rektorhelyettes

Dr. Gyurcsó Adrienn
továbbképzési igazgató

Állatvédelem a bírósági végrehajtás tükrében

The Protection of Animals in the light of Judicial Enforcement

ABSZTRAKT

A tanulmány célja, hogy bemutassa a bírósági végrehajtás és az állatvédelem kapcsolódási pontjait. Feltárja a bírósági végrehajtási eljárások során előforduló, állatvédelmet érintő problémákat és lehetséges megoldásokat keresen, illetve a gyakorlatban alkalmazott megoldásokat vázolja. A szerző a vonatkozó jogszabályok vizsgálata mellett, a saját szakmai tapasztalatait, az állatvédelem és a bírósági végrehajtás területén tevékenykedő szakemberekkel készített anonim mélyinterjúkat használta fel a tanulmány elkészítéshez.

Kulcsszavak: állatvédelem, bírósági végrehajtás, foglалás, árverés, kilakoltatás

ABSTRACT

The aim of the study is to present the connection points between judicial enforcement and animal protection. It explores the problems affecting animal protection occurring during judicial enforcement procedures and looks for possible solutions and outlines the solutions used in practice. In addition to examining the relevant legislation, the author used her own professional experience and anonymous in-depth interviews with experts active in the field of animal protection and judicial enforcement to prepare the study.

Keywords: animal protection, judicial enforcement, confiscations, auction, eviction

1. BEVEZETŐ

Jelen írásban az állatvédelmet egy elsőre talán furcsának tűnő jogterülettel való kapcsolódása vonatkozásában kívánom ismertetni, ami nem más, mint a bírósági végrehajtás. Miként is kötődhet ez a két terület egymáshoz, annak ellenére, hogy látszólag teljesen mást képviselnek? Az alábbi tanulmányban a két jogterületnek a találkozási pontjait és azok esetleges nehézségeit és lehetséges megoldásait szeretném vázolni.

Az állatvédelem fogalmi meghatározását tekintve beszélhetünk szűkebb és tágabb értelemben is az állatvédelemről. „Az állatvédelem tágabb értelem-

ben „az állatok indokolatlan kínzásának, a velük való kíméletlen bánásmód megakadályozása, illetőleg a lehető legkisebb mértékre szorítása, az életfeltételeik biztosításáról, valamint az állatfajok fennmaradásáról való emberi gondoskodás”.⁴

„Szűkebb értelemben állatvédelmen az állatvilág egyedeinek kíméletét, a velük való emberséges bánásmódot, illetve a háziállatok gondos és kíméletes tartását értjük, tartózkodva a bántalmazásuktól, kihasználásuktól és elpusztításuktól.”⁵

Az állatvédelem szempontjából a legfontosabb törvények a természet védelméről szóló 1996.

¹ Dr., LL. M., állatvédelmi szakjogász, végrehajtási jogi szakjogász, önálló bírósági végrehajtó, beatrix.lukacs@gmail.com.

⁴ Vetter 2024, 20.

⁵ Elekházy 2022; Láng I (szerk.) 2002.

évi LIII. törvény (a továbbiakban: Tvt.), az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény (a továbbiakban: Ávt.), a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: Szabs.tv.), a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.), a polgári jog területéről pedig a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.).

„A bírósági végrehajtás – Vida Istvánnak a magyar jogirodalomban általánosan elfogadott meghatározása szerint – az a polgári nemperes eljárás, amelynek során a bíróság, illetve a végrehajtásra felhatalmazott szerv általában vagyoni kényszerrel juttatja érvényre a kötelezettség teljesítésére vagy biztosítására irányuló szankciót.”⁶

A bíróság végrehajtással kapcsolatos legfontosabb törvények a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.), a polgári eljárásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.), valamint a Ptk.

Az állatvédelem és a bírósági végrehajtás kapcsolódási pontját a Ptk. határozza meg, amikor is a IV. Fejezet „A tulajdonjog tárgyai” cím alatt az 5:14. §-ban meghatározza a dolog fogalmát, miszerint dolog minden birtokba vehető testi tárgy. Azonban a (3) bekezdésben kimondja, hogy „a dologra vonatkozó szabályokat az állatokra a természetüknek megfelelő eltéréseket megállapító törvényi rendelkezések figyelembevételével kell alkalmazni”. Azaz meghatározza az állatot, mint speciális dolgot, ami tulajdonjog tárgyát képezheti. A tulajdonjog tárgya, lehet ingó és ingatlan. Az állat pedig egy speciális ingó dolog.

A bírósági végrehajtó eljárása során a Vht. 7. § alapján a „fokozatosság elvét” betartva jár el, azaz „(2) Ha előre látható, hogy a követelést a munkabérre, illetőleg a pénzforgalmi szolgáltatónál kezelt összegre vezetett végrehajtással nem lehet viszonylag rövidebb időn belül behajtani, az adós bármilyen lefoglalható vagyontárgya végrehajtás alá vonható. A lefoglalt ingatlant azonban csak ak-

kor lehet értékesíteni, ha a követelés az adós egyéb vagyontárgyaiból nincs teljesen fedezve, vagy csak aránytalanul hosszú idő múlva elégíthető ki.” Láthatjuk, hogy a bírósági végrehajtás során az adós vagyontárgyai kerülnek lefoglalásra úgy, mint munkabér, bankszámla, ingó és más lehetőség hiányában ingatlan. Tehát a kapcsolódási pont az állatvédelem és a bírósági végrehajtás során maga az állat, mint speciális ingóság, ami a végrehajtás tárgya lehet.

2. AZ ÁLLAT, MINT SPECIÁLIS INGÓSÁG A FOGLALÁS SORÁN

2.1 A foglalás általános szabályai

A Vht. Második részében a „pénzkövetelés végrehajtása” cím alatt, a VI. Fejezetben szabályozza az ingóvégrehajtást. Az ingóságra vezetett végrehajtás a foglalással kezdődik, melyet a 84. § az alábbiak szerint szabályoz:

84. § (1) Ha az adós a végrehajtható okiratban felüntetett kötelezettségét önként nem teljesítette, a végrehajtó az adós ingóságait foglalási jegyzőkönyvben összeírja, és ilyen módon lefoglalja.

(2) Az ingófoglalásra a végrehajtási költség megelőlegezésének időpontjától számított 30 napon belül kerül sor. Ha a végrehajtó az adósnak a végrehajtható okiratot személyesen adta át, az önkéntes teljesítés elmaradása esetén köteles az ingófoglalást haladéktalanul elvégezni.

86. § (1) Lefoglalni az adós birtokában, őrizetében levő vagy más olyan ingóságot lehet, amelyről valószínűsíthető, hogy az adós tulajdonában van.

(2) Nem lehet lefoglalni az adós birtokában, őrizetében levő ingóságot, ha a rajta levő jelből vagy más körülményből minden bizonyítás nélkül kétségtelenül megállapítható, hogy az ingóság nincs az adós tulajdonában.

Ez a gyakorlatban úgy néz ki, hogy a végrehajtó vagy a végrehajtó-helyettes egy helyszíni eljárás során foglalási jegyzőkönyvben összeírja az adós ingóságait tételesen, sorszámmal és becsértékkel ellátva. A foglalást addig folytatja – nyilván a le-

⁶ Kengyel 2002, 530.

hetőségekhez mérten –, míg a követelés járulékaival együtt nincs teljesen fedezve. Egy ilyen eljárás során fordulhat elő például, hogy a foglалás tárgya egy állat lesz. Amennyiben a végrehajtó azzal a nem várt helyzettel szembesül, hogy állatot kell lefoglalnia, hamar egy nem hétköznapi helyzetben találja magát. A gyakorlatban bármilyen állat foglалása elképzelhető, amit az emberek otthon tartanak. Olyan gyakori háziállat foglалása, mint a kutya vagy a macska igen ritka, hiszen egy foglалás során mérlegelni kell, hogy „megéri-e” lefoglalni őket. Nyilván a végrehajtónak elsősorban az eljárás eredményessége szempontjából kell mérlegelni, melyhez az is hozzátartozik, hogy egy állat, mint speciális ingóság egy későbbi esetleges értékesítés során egyedi tartást igényel az árverés idejére és így meglehetősen költségessé teszi az árverést. Egy állat esetleges foglалása során is meglehetősen körültekintően kell a végrehajtónak eljárnia, hiszen a foglалási jegyzőkönyvben az állatot egyedileg beazonosítható módon kell feltüntetni, így például egy kutya esetében fajta, chip szám és az oltási könyv adatai, törzskönyv (ha van), lovaknál lóútlevél, chipszám szerepel a jegyzőkönyvben. Ha a foglалás az adóssal előre egyeztetett időpontban történik, akkor mindenképp célszerű lehet a fentiek érdekében egy állatorvos bevonása, aki egy chip leolvasóval segít a beazonosításban és adott esetben az adósnak az állat egészségügyi állapotára tett tájékoztatását is könnyebb így ellenőrizni. Abban az esetben, ha módjában áll a végrehajtónak állatorvos, mint szakértő bevonásával foglалni, úgy egy esetleges rossz tartás, vagy állatkínzás felismerése kapcsán az állatorvos szakmailag megalapozottan tud bejelentést, feljelentést tenni.

A gyakorlatban előfordult olyan eset, hogy a végrehajtónak lovakat kellett foglалnia egy olyan helyen, ahol egyébként a tulajdonos lován kívül több másik bértartott ló is el volt helyezve. Ekkor a végrehajtó már a foglалáshoz állatorvos segítségét vette igénybe, hiszen már csak a lovak azonosításához is szükséges volt a szakértő közreműködésére, aki megfelelő chip leolvasóval megkönnyítette és egyértelművé tette a beazonosítást.

Az állatorvos bevonására irányuló gyakorlat, lévén, hogy ritka az állat foglалása egy végrehajtási eljárás során, nem alakult ki. Mindig az adott helyzettől és a végrehajtó mérlegelésétől függ, hogy egy állatorvos közreműködését kéri-e.

2.2 Az állat, mint mentes ingóság

Fontos megemlíteni a Vht. 89–96/B. §-ában szabályozott mentes vagyontárgyak körét. A mentességet – egy két kivételtől eltekintve – a Vht. kizárólag a természetes személyektől történő foglалás során engedélyezi.

Kifejezetten az állatokra vonatkozóan a Vht. 91. §-a tartalmaz rendelkezést, miszerint: „Ha az adós élethivatásszerűen mezőgazdasági termeléssel foglalkozik – a 90. §-ban felsoroltakon kívül –, mentes a végrehajtás alól:

- a) az adós földjének megműveléséhez szükséges vetőmag, mezőgazdasági gép és felszerelés, igavonó állat és takarmány,
- b) 1 tehén vagy más haszonállat és a részére 3 hónapra szükséges takarmány.”

Ezen rendelkezés kizárólag a természetes személyek vonatkozásában biztosít mentességet, tehát, ha egy cég tulajdonában lévő állattartó telepen foglалást kell végezzen a végrehajtó a mentességi szabályokat alkalmazni nincs lehetősége.

Ugyan kifejezetten nem nevesíti a Vht. azonban álláspontom szerint egyértelműen alkalmazhatóak a mentességi szabályok például egy vakvezető vagy más segítő kutyára a Vht. 90. § (1) bekezdés i) pontjában foglaltak szerint, azaz: „az adós betegsége és testi fogyatékossága miatt szükséges gyógyszer, gyógyászati és technikai segédeszköz, a mozgásában korlátozott adós gépjárműve”. Tehát, ha elő is fordulna egy végrehajtó eljárása során olyan eset, hogy a végrehajtást kérő ragaszkodik egy vakvezető kutya lefoglalásához, akkor az a fenti szabály alapján egyértelműen visszautasítható a végrehajtó részéről és nem csak empátiusan, hanem teljesen jogszerűen jár el, ha a kutyát a mentes vagyontárgyak között tünteti fel.

Felmerül az ilyen jellegű mentesség továbbá a Vht. 90. § (1) bekezdés a) pontjában foglaltak alapján is, vagyis, „az olyan eszköz, amely nélkül az adós foglalkozásának (hivatásának) gyakorlása lehetetlenné válik, így különösen a nélkülözhetetlen szerszám, műszár, technikai, katonai és egyéb felszerelési tárgy, egyenruha, önvédelmi fegyver, szállítóeszköz, ide nem értve a gépjárművet”.

A fentiek alapján például mentes lehet a foglалás alól egy biztonsági őr kutyája, mentes lehet például egy állatasszisztált tevékenységet folytató személy kutyája, macskája, lova, gyakorlatilag bármely olyan állat, melynek bevonásával ezen tevékenységet végzi. Ily módon bizonyosan mentes lenne egy szolgálati kutya is, akit mondjuk a rendőrség a kutyavezetőtől „bérel”. Azonban ezt minden esetben az adósra kötelessége hitelt érdemlő módon igazolni, amennyiben nem teszi meg, úgy a végrehajtó kénytelen lehet foglалni és az adós már csak egy végrehajtási kifogásban kérhetné a bíróságtól az ingóság (jelen esetben az állat) feloldását a foglалás alól. Felmerülhet például egy tenyésztő esetében is a tenyészállatok tekintetében a mentesség, azonban kizárólag természetes személyek esetében és a kölykökre ez a mentesség semmi esetre sem vonatkozik.

Láthatjuk, hogy egy bírósági végrehajtónak eljárása során rendkívül körültekintően kell eljárnia és sokrétű ismeretet igényel, hogy a munkáját szakszerűen tudja végezni. A Vht. ezen része több szempontból is elavult és újításra szorulna, így kívánatos lenne például, hogy a segítő állatok bekerüljenek a mentes vagyontárgyak közé azok egyértelmű nevesítésével.

A Vht. a 98. §–103/D. §-ában sorolja fel az „egyes dolgok lefoglалásának eltérő szabályait”, amik például az arany, ezüst, platina, üzletrész, vízi, légi jármű és a számban lévő ingóságok. Az állat, mint speciális ingóság azonban nem szerepel ezen körben. Fő szabály szerint a foglалáskor az adós őrizetében marad a lefoglalt ingóság, így az állat is és amennyiben az adós a tartozását megfizeti nem kerül értékesítésre. Azonban, ha a tartozás nem kerül megfizetésre, vagy nem köt az adós részletfi-

zetést sem, úgy a foglалástól számított 30 napot követően intézkednie kell az árverés kitűzése iránt.

3. AZ ÁLLAT, MINT SPECIÁLIS INGÓSÁG ÉRTÉKESÍTÉSE

3.1 Az ingó árverés szabályai

A végrehajtó a lefoglalt vagyontárgyat árverés útján értékesíti. Az árverés egy eredeti szerzősmód, melyet a Ptk. az 5:41. § (1) bekezdésében akként szabályoz, hogy „aki a dolgot hatósági határozattal vagy hatósági árverés útján jóhiszeműen szerzi meg, tulajdonossá válik, tekintet nélkül arra, hogy korábban ki volt a tulajdonos”. A Ptk. 5:41. § (3) bekezdése alapján: „Hatósági árverés esetén az árverési vevő a tulajdonjogot az ingó dolog birtokának a hatósági árverést végző általi átruházásával, ingatlan esetén a tulajdonjog ingatlan-nyilvántartási bejegyzésével szerzi meg”.

A Ptk. 5:41. § (4) bekezdése szerint: „A dolog tulajdonának hatósági határozattal vagy hatósági árverés útján való megszerzésével megszűnnek a harmadik személynek a dolgot terhelő jogai, kivéve, ha a hatósági határozattal vagy hatósági árverés útján szerző e jogok tekintetében nem volt jóhiszemű”.

Az ingóság árverésen történő értékesítése kétféleképpen történhet: hagyományos, azaz személyes vagy elektronikus, azaz online árverés formájában. A hagyományos árverésre általában már csak akkor kerül sor, ha az ingóság elszállítása, tárolása nem lehetséges más módon. Valamint a Vht. 132/B. §-ában meghatározza mikor lehet elektronikus árverést tartani: ha az ingóság értéke eléri az 50.000,- Ft-ot, az elektronikus árverés tartását a végrehajtást kérő kérte és a szállítási és tárolási költségeket a végrehajtást kérő megelőlegezte; ha az ingóság őrzése és tárolása egyébként biztosított; üzletrész és értékpapír értékesítése esetén.

A Vht. rendelkezik arról is, hogy az értékesítés helyére történő szállítás iránt a végrehajtó gondoskodik. A hagyományos árverés során a helyszín lehet a bíróság árverési csarnoka, a bíróság épülete,

község, város, főváros önkormányzatának épülete vagy ezek jegyzője által kijelölt épület; az adós lakása, az ingóság foglalásának helye, vagy a végrehajtó által kijelölt más hely.

A hagyományos árverések során általában az adós lakóhelye, vagy a foglalás helye szokott lenni a tipikus árverési helyszín, hiszen pont a szállítással és tárolással felmerülő költségekkel a végrehajtási költségek tovább növelésének elkerülése a cél. A hagyományos árverések során a „veszi-viszi” elv szokott érvényesülni, azaz a legtöbbet ajánló árverési vevő nyeri az árverést, akinek a teljes vételárat azonnal, készpénzben ki kell fizetnie a végrehajtónak és az ingóságot egyből birtokba is veheti és neki kell az elszállításról gondoskodnia.

Az elektronikus árverés ennél kicsit elsőre bonyolultabbnak tűnő azonban lényegesen hatékonyabb eljárási mód.

A Vht. 132/C. § (1) bekezdés szerint: „Az ingó- és ingatlan-árverési hirdetmény elektronikus úton történő közzétételére és a vételi ajánlatok elektronikus úton történő megtételére a Kar hivatali szerve által működtetett, az interneten folyamatosan elérhető informatikai keretrendszer (a továbbiakban: elektronikus árverési rendszer) szolgál, amelyen keresztül elérhető a felhasználók számára az elektronikus árverési hirdetmények nyilvántartása, az árverezők elektronikus nyilvántartása és a licitnapló”.

A Vht. 132/C. § (2) bekezdés alapján: „A végrehajtó az elektronikus árverési rendszerbe történő bejegyzéshez (törléshez) a hivatali elektronikus aláírását használja; az elektronikus árverési hirdetmények nyilvántartásába és a licitnaplóba történő bejegyzésre (törlésre) csak az általa lefolytatott árverés tekintetében jogosult”.

A Vht. 132/C. § (3) bekezdése szerint: „Az elektronikus árverési rendszerbe árverezőként történő belépésre az árverezők nyilvántartásába bejegyzett felhasználó jogosult az e célból megállapított és aktivált felhasználói nevének és jelszavának megadásával”.

Árverési vevőként bárki kérheti az ország bármely végrehajtójánál a regisztrálást és azt követően áll módjában ingó, illetve ingatlan esetében árverésen licitálni.

Az árverést a végrehajtó árverési hirdetménnyel tűzi ki, melyben fel kell tüntetnie a felek nevét, az árverés helyét, idejét, az árverésre kerülő ingóságokat és becsértéküket, a licitküszöböt, az ingóságnak az árverés előtti megtekintésének helyét és idejét, valamint, hogy tulajdonostársnak van-e előárverezési joga. Az elektronikus árverés során feltüntetni továbbá az árverési előleg összegét, az árverés szakaszait és azok időtartamát, illetve az egyes szakaszokhoz tartozó legalacsonyabb vételár összegét, valamint a vételi ajánlat megtételének módját, az ingóságok pontos leírását és képfelvételét, valamint a végrehajtói letéti számla számát.

Az ingó árverés az árverési hirdetmény közzétételét követő 60. napnak a végrehajtó által meghatározott 8 és 20 órája közé eső időtartamban zárul. Ezen időszak alatt azok az árverési vevők, akik a vételár 10%-át átutalták a végrehajtó letéti számlájára és kérték az árverési rendszeren keresztül az aktiválásukat, tudnak licitálni. Az árverés első szakasza a hirdetmény közzétételét követő 15. napnak a 8–20 óra közé eső, végrehajtó által meghatározott órájában zárul és a legalacsonyabb vételár ebben a szakaszban a kikiáltási ár (ami az ingóságnak a foglaláskor meghatározott becsértéke) 75%-a. Ha az első szakaszban nem érkezik vételi ajánlat, úgy az árverés automatikusan a következő szakaszba lép, ami szintén 15 napig tart, itt azonban a legalacsonyabb vételár a kikiáltási ár 50%-a, ha itt sincs vételi ajánlat az árverés a következő szintén 15 napos szakaszba lép, ahol a legalacsonyabb vételár már 25%, ha itt sincs vételi ajánlat akkor az árverés az utolsó szakaszba lép, ahol a vételár legalacsonyabb összege a kikiáltási ár 1%-a.

Az árverés nyertese természetesen itt is, mint a hagyományos árverés során a legtöbbet ajánló lesz. A licitnaplót a rendszer automatikusan zárja le, amikor lejár az árverés és ezt követően a vég-

rehajtó értesítést küld az árverési vevő részére, hogy meghatározott időpontban jelenjen meg az árverési jegyzőkönyv aláírása és az ingóság átvétele végett.

Az árverések rövid ismertetését követően nézzük, hogyan is nézhet ki egy állat foglalását követően az értékesítés és milyen nehézségei és speciális esetei lehetnek.

3.2 Az állat, mint ingó árverés tárgya általában

A hagyományos árverések során az élő állat értékesítése viszonylag egyszerűbben megoldható, amennyiben az adós az árverésig tudja biztosítani az állat őrzését és ellátását. Nagyon fontos, hogy az adósnak ebben az esetben büntetőjogi felelőssége van már a foglalást követően, hiszen a Vht. egyértelműen kimondja, hogy a lefoglalt ingóság elidegenítési és terhelési tilalom áll fenn, azt köteles gondosan megőrizni, azt elidegeníteni, elzálogosítani, megsemmisíteni vagy más módon a végrehajtás alól elvonni nem lehet. Az adós rendeltetésének megfelelően használhatja, állagának sérelme nélkül. Azaz a lefoglalt állatot a jó gazda gondosságával kell továbbra is tartania, megfelelően ellátni és amennyiben szükséges lenne az állatorvosi ellátását is biztosítani.

Egy általam megkérdezett szakember elmondása alapján tudjuk, hogy a gyakorlatban előfordult eset, hogy egy tehéntelegen kellett foglalni a végrehajtónak az állatokat, azonban az adós lévén a kialakult helyzetére, nem tudta az állatok ellátását biztosítani a továbbiakban. Ekkor azonnali megoldás kellett hiszen az állatok ellátás hiányában elpusztulnak, ami mind az állatvédelem szempontjából, mind a végrehajtás eredményessége miatt az adós elleni büntetőeljárást vonta volna maga után. Ez esetben a végrehajtó közreműködésével sikerült egy közeli tehénteletet találni, akik árverésen kívül, de árverési vétel hatályával az egész állományt azonnal felvásárolták. Azonban ehhez az kellett, hogy mind az adós, mind a végrehajtást kérő együttműködjön, tekintettel arra, hogy az árverésen kívüli vételhez szükséges az adós – és ha a vételár a teljes tartozás összegét nem fedezné

–, akkor a végrehajtást kérő/végrehajtást kérők beleegyezése is.

A Vht. egyetlen esetben ad lehetőséget az azonnali értékesítésre, ez pedig a romlandó dolog. Azonban e körbe az állatok első ránézésre nem tartozhatnak. Azonban, ha arról az oldalról közelítjük meg, hogy amennyiben az állatot nem tudja értékesíteni azonnal a végrehajtó, úgy megfelelő tartás hiányában elpusztul, így már indokolható az eljárás, mely szerint romlandó dologra vonatkozó rendelkezések alapján intézkedik az értékesítés iránt. Azaz a Vht. 116. § szerint azonnal árverésen kívül, de árverés vétel hatályával, a felek által meghatározott vevőnek és vételáron adja el.

Ha az árverésen kívüli értékesítésre nincs lehetőség abban az esetben a romlandó dolog forgalmazására jogosult kereskedőnek adja el az ingóságot, vagy az önkormányzat által kijelölt legközelebbi piacon, vásáron, vásárcsarnokban. Ekkor árverési hirdetmény nem készül, hanem a helyi körülmények között legcélszerűbb módon teszi közzé „pl. „hangos-bemondással, plakáttal stb.”⁷

Amennyiben a fentiek alkalmazása bármi ok folytán nem lehetséges, úgy helye van a Vht. 106.§ (1) bekezdés a) pontja alapján – a lefoglalt ingóság megőrzésére – zárgondnok kijelölésének. Tekintettel arra, hogy a zárgondnok köteles ilyenkor az ingóságot, jelen esetben az állatot gondosan megőrizni és a tartásáról gondoskodni az árverésig ez gyakran speciális tudást, tartási helyet igényel, amire nehéz megfelelő zárgondnokot találni. Láthatjuk, hogy az eljárási határidőket figyelembe véve ez az idő a foglalástól számítva minimum 45 nap, ami meglehetősen hosszú idő. Itt azonban nagyon gyakran lehet olyan helyzet, hogy az állatok foglalásától számítva az árverés sikeres lezárásáig eltelt idő alatt a ráfordított költségek összege meghaladja az árverési vételár összegét és ilyen esetben a tartozás továbbra is fennmarad, így ez a helyzet sem az adós, sem a végrehajtást kérő részére nem előnyös.

⁷ Balogh 2006, 246.

3.3 Az állat árverésen történő értékesítésének speciális esetei

A gyakorlati előfordulásáról nem tudunk, de felmerülhet annak a kérdése, hogy hogyan alakul az árverés mondjuk egy veszélyes, vagy egy védett állat kapcsán. Azt láthattuk, hogy a Vht. nem zárja ki, hogy a végrehajtó ilyen állatot foglaljon, azonban az értékesítése már fejtörést okozhat, hiszen bárki nem vásárolhatja meg őket. A foglalásnál egyetlen körülmény merülhet fel, mégpedig az, hogy például megfelelő iratok hiányában egyáltalán fajtaspecifikusan biztonsággal beazonosítható-e az állat. Ilyen esetben első körben az adós szavára kell hagyatkozni, valamint ismét felmerül egy állatorvos vagy más szakértő esetleges igénybevétele. A végrehajtók más ingóságok esetében is a foglalási jegyzőkönyvben a „jellegű” vagy az „annak látszó” kifejezést tüntetik fel, hiszen nem szakértők, így teljes bizonyossággal nem fogják tudni ránézésre meghatározni az állat fajtáját.

A veszélyes állatokra vonatkozóan szabályozást a veszélyes állatok és egyedeinek tartásának szabályairól szóló 85/2015. (XII. 17.) FM rendelet tartalmaz. A rendelet vonatkozásában veszélyes állat, így a rendelet hatálya kiterjed:

1. § (1) bekezdés a) a veszélyes állatfajok élő egyedeinek és más, nem házasított állatfajjal alkotott élő hibrid egyedeinek valamennyi fejlődési szakaszára, alakjára és állapotára, és
- b) azon, veszélyes állatfaj házasított fajjal, illetve házasított alfajjal alkotott hibridegyedeinek valamennyi fejlődési szakaszára, alakjára és állapotára, amelyeknek négy felmenő generációjából egy vagy több példány az 1–3. mellékletben szereplő valamely fajba tartozott, akkor is, ha az érintett hibridek nem szerepelnek a mellékletekben megnevezve.⁸

Meghatározza továbbá milyen állatokra nem terjed ki a rendelet hatálya, így például a Magyarországon vadászható nagyvadfajok vadaskertben, vadsparkban és vadfarmon tartott egyedeire; valamint az állatkertben hatósági eljárás során elhelyezett állat esetében az egyedre az elhelye-

zés első 12 hónapjában; az állatkertben védelme és sorsáról való gondoskodás keretében a területi természetvédelmi hatóság (a továbbiakban: természetvédelmi hatóság) egyidejű értesítése mellett elhelyezett őshonos állat esetében az egyedre az elhelyezés első 12 hónapjában.

A veszélyes állatok körét a rendelet mellékletben határozza meg és három csoportba sorolja őket: az 1. mellékletben található a különösen veszélyes állatok köre, a 2. melléklet közepesen veszélyes állatok köre, illetve a 3. melléklet az elővigyázatosságot igénylő állatfajokat nevesíti.

A különösen veszélyes állatfajok, mint például medvéfélék, gepárd, gorilla, zsiráf, elefánt; kizárólag állatkertben és cirkuszi menazzsériában tartathatóak. A tartásuk, szaporításuk és elidegenítésük is engedélyköteles, mely engedélyt a természetvédelmi hatóság adja ki és szigorú feltételekhez kötött: az egyed tartásához megfelelő szakismerettel rendelkező személy/ek biztosítottak, az állat ártalmatlanításához megfelelő eszközzel rendelkeznek, méreggel rendelkező állat esetén pedig a megfelelő, szakszerű egészségügyi ellátás, az antidótum – vagyis a méreg semlegesítéséhez szükséges ellenszer – biztosított. Cirkuszi menazzsériában méreggel rendelkező állat engedéllyel sem tartható.

A közepesen veszélyes állatok, mint például a réti sas, a keleti szürke óriáskenguru, a szürke farkas, hiénakutya, dingó, a szervál, a vörös hiúz, vad-disznó, nem házasított lőfélék és kecskék összes fájának egyedeit bárki tarthatja, aki a feltételeket biztosítja. A tartásuk, szaporításuk, elidegenítésük szintén engedély köteles, amit a természetvédelmi hatóság ad ki. Az egyed tartás feltételeit tekintve azon túl, hogy megfelelő szakismerettel rendelkező személyt/eket kell biztosítani, valamint az állat ártalmatlanításához megfelelő eszközzel kell rendelkezni és a méreggel rendelkező állat esetén pedig a megfelelő, szakszerű egészségügyi ellátás, az antidótum biztosított kell legyen; hozzájáruló nyilatkozat szükséges a közvetlenül szomszédos lakóingatlan tulajdonosaitól; a méreggel rendel-

⁸ 85/2015. (XII. 17.) FM rendelet a veszélyes állatok és egyedeinek tartásának szabályairól 1. § (1) bekezdés.

kező veszélyes állat esetén pedig közvetlenül szomszédos lakóingatlanokat is magába foglalóan a tartási hely szerinti lakóépület valamennyi lakóingatlana kétharmadának tulajdonosaitól vagy – amennyiben a tulajdonosnak nem az érintett lakóingatlan a lakóhelye – az ott életvitelszerűen tartózkodóktól.⁹

Az elővigyázatosságot igénylő állatfajok, mint például strucc, a tevék összes faja, a tatu; szintén tartható mind természetes személy, mind jogi személy által. A tartási feltételek tekintetében az egyed számára szükséges feltételek (beleértve a biztonsági előírásokat is) biztosítása és a tartáshoz szükséges szakértelem megléte elengedhetetlen. Tartásuk bejelentésköteles, melyet a természetvédelmi hatóság felé kell megtenni.

A veszélyes állatok elidegenítésére vonatkozó speciális jogszabály a kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról szóló 4/1/2010. (II. 26.) Kormányrendelet, mely rendelet 1. § (2) bekezdés a) pontja szerint kedvtelésből tartott minden olyan állat, melyet „nem kizárólag tudományos kutatás, állati eredetű termék előállítás, igavonás, teherhordás, természetvédelem, géntartalék- védelem és – eb és macska kivételével – közcélú bemutatás céljából tartanak, tenyésztenek, forgalmaznak, továbbá az az állat, amelyet más kedvtelésből tartott állat táplálása céljából tartanak és szaporítanak, valamint a nem gazdasági céllal tartott házsonállat, és a vadászatra használt állat”.¹⁰

A rendelet egyértelműen meghatározza, hogy kedvtelésből tartott főemlős nem forgalmazható. Tilos továbbá a szalamandrafélék, a szögletesfog-sorú-gőtefélék bármely faja egyedének és a koreai hasadékszalamandra egyedének tartása, forgalmazása, tenyésztése, illetve e célra újabb példány nem szerezhető be. Tekintettel arra, hogy a fenti állatok forgalomképtelenségét maga a rendelet, mint speciális jogszabály mondja, ki így ezen körbe tartozó állatok egy bírósági végrehajtás során sem

értékesíthetőek árverés útján, így nem képezhetik foglalás tárgyát.

A veszélyes állatok értékesítésével kapcsolatban a kormányrendelet kimondja, hogy kizárólag olyan természetes vagy jogi személy részére értékesíthetőek, aki azon állat tartása tekintetében engedéllyel rendelkezik és ennek másolatát a forgalmazó vagy átruházó részére átadja. A forgalmazó vagy átruházó az új tulajdonos által átadott engedély másolatát és az átruházást rögzítő dokumentumot (például adásvételi szerződést) köteles 15 napon belül az új tulajdonos tartási engedélyét kiadó hatóság részére megküldeni.

„A veszélyes állat tartási engedélyét a természetvédelmi hatóság visszavonhatja, például akkor, ha az engedély jogosultja a tevékenységét az engedélytől több ponton vagy nagymértékben eltérve, az állatjóléti szempontokkal össze nem egyeztethető módon gyakorolja.”¹¹

Magyarország 1985-ben csatlakozott a Washingtoni – Egyezményhez (a továbbiakban: CITES), mely a veszélyeztetett vadon élő állat – és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény. Az egyezmény célja a természetben élő CITES hatálya alá tartozó fajok védelme, a természetben élő állományainak megőrzése. A CITES három függelékben tartalmazza az állat és növényfajokat, melyek rendszerezésének alapja, hogy a nemzetközi kereskedelem a fajt mennyire veszélyezteti. Egyes fajok esetében kifejezetten tiltja a kereskedelmet, míg a legtöbb esetében pedig nagyon szigorú feltételekhez köti. A nemzetközi kereskedelem mind az élő fajok, mind azok származékai, részei tekintetében biztosítja a védelmet és szabnak meg korlátozásokat.

Az 1. számú függelék tartalmazza azon fajokat, melyeket a kipusztulás fenyeget. Ezek a fajok a legszigorúbban védettek, így az egyezmény tiltja a vadon befogott példányok nemzetközi kereskedel-

⁹ 85/2015. (XII. 17.) FM rendelet 5. § (6) bekezdés.

¹⁰ 4/1/2010. (II. 26.) Kormányrendelet a kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról.

¹¹ Paulovics et al. 2023, 146.

mét. Ilyen fajok például az elefánt, orrszarvú, emberszabású majmok, tigris, ritka papagájok. Csak az adott faj fenntartása érdekében nagyon szigorú feltételek mellett engedélyezhető a befogásuk.

A 2. függelék tartalmazza a kereskedelem miatt szintén veszélyeztetett fajokat, azonban állományuk még nincs kritikus helyzetben. Az itt szereplő fajok egy tudományos állományfelmérés alapján meghatározott éves exportkvóta erejéig, engedélyekkel forgalomba kerülhetnek. A CITES hatálya alá tartozó fajok nagy része ebben a függelékben található egyébként. Egy-két kivételtől eltekintve itt szerepelnek például a macskafélék, medvék, főemlősök, papagájok, krokodilok.

A 3. függelékben olyan fajok szerepelnek, melyeknek egy adott országban lévő állománya veszélyeztetett és a helyi természetvédelem nem elég erős ahhoz, hogy megvédje. Ilyen például a rozmár, amit Kanada vett fel a függelékebe.

„A Washingtoni Egyezmény az összes ragadozó madarat tartalmazza, továbbá felsorolja mindazokat az állatfajokat, amelyek a kihalás szélére kerültek. Magyarországon az Egyezményhez történő csatlakozást követően a védett állatokra vonatkozó szabályozás szigorúbbá vált, napjainkban megfelel a nemzetközileg is elfogadott követelményeknek. A jövőben fontos feladat a társadalom minél szélesebb körű tájékoztatása, valamint a határvédelmet ellátó szervek tagjainak megfelelő tájékoztatása. Ez utóbbinak eredményeként egyre gyakrabban találunk rá az illegális állatszállítmányokra, sajnos azonban az állatok többsége addigra elpusztul. A jövőben a hatékonyság növelése érdekében a jogszabályi rendelkezések érvényesülését kell minél hatékonyabban biztosítani.”¹²

Az egyezmény az EU, mint szerződő fél számára 2015. július 8-án lépett hatályba. Az EU-n belüli szabályozásról a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló 338/97/EK Tanácsi Rende-

let (a továbbiakban: Tanácsi rendelet) és a Bizottság 865/2006/EK rendelete a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló 338/97/EK rendelet végrehajtásának részletes szabályairól (a továbbiakban: Bizottsági rendelet), a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló 338/97/EK tanácsi rendelet módosításáról szóló 2019/2117 Bizottsági rendelet (2019. november 29.), a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló 338/97/EK tanácsi rendeletben előírt engedélyek, bizonyítványok és más okmányok mintáira vonatkozó szabályok megállapításáról és a 865/2006/EK bizottsági rendelet módosításáról szóló a 792/2012/EU Bizottság végrehajtási rendelet, az egyes vadon élő állat- és növényfajok példányai Unióba történő behozatalának a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló 338/97/EK tanácsi rendeletben foglaltak szerinti tilalmáról szóló 2019/1587 Bizottság végrehajtási rendelet (2019. szeptember 24.) gondoskodnak. Ezen rendeletek a tagországokban közvetlenül alkalmazandóak.

A 338/97/EK rendelet a CITES egyezménynél szigorúbb és attól eltérően A, B, C és D megjelölésű mellékleteket tartalmaz, melyben minden állat és növény szerepel, ami a CITES függelékében is, azonban némelyik szigorúbb besorolásban, illetve a közösség szempontjából fontos, azonban a CITES függelékben nem szereplő fajok is felvételre kerültek D megjelölésű mellékletben. Mivel a CITES elsődleges célja a természetben fellelhető egyedek védelme, így a tenyészetek egyedeinek kereskedelmét nem tiltja, viszont ellenőrzi azokat.¹³

A fenti EU-s rendeletek közvetlenül alkalmazandóak Magyarországon, viszont a CITES-ben foglaltak végrehajtását a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelmét szabályozó nemzetközi és európai közösségi jogi

¹² Paulovics 2018, 412.

¹³ Lásd: CITES EU-szabályozás/mellékletek.

aktusok végrehajtásának egyes szabályairól szóló 292/1998. (XII. 10.) Kormányrendelet szabályozza. Tekintettel arra, hogy ezen állatok tartása engedélyköteles, így álláspontom szerint az esetleges értékesítésük során kizárólag a Vht. 127/A. §-ban foglaltak alkalmazhatóak, azaz engedély alapján birtokban tartható ingóság kizárólag bizományosi értékesítés keretei között adható el. A végrehajtó ilyen esetben az adott ingóság/állat forgalmazására jogosult részére adja át bizományosi értékesítésre, azzal, hogy meghatározza a legkisebb vételárat (becsérték). Ha 45 nap elteltével az ingóságot nem sikerül értékesíteni, akkor 15 naponként fokozatosan lejjebb szállítja a végrehajtó a vételárat a becsérték 1%-ig. Ha az értékesítés sikertelen nincs helye a végrehajtást kérő által történő átvételre, azt az adósnak vissza kell adni.

A végrehajtó egyébként az értékesítés során bármikor ellenőrizheti, hogy a forgalmazó eleget tesz-e a bizományosi értékesítésnek. A végrehajtó az ingó árverések tekintetében minden esetben árverési jegyzőkönyvet készít, melyben feltünteti a jegyzőkönyv általános tartalmi elemein túl az árverési vételárat, az előlvezetett ingóságot, annak beazonosításához szükséges adatokat, az árverési vevő nevét és személyi azonosítására szolgáló okmányának számát. Az árverési jegyzőkönyv igazolja a vevő tulajdonjogát. Annak aláírását követően az elektronikus árverés során az ingóságot 15 napon belül a végrehajtó a vevőnek átadja.

4. ÁLLATVÉDELMI SZEMPONTOK ÉRVÉNYESÜLÉSE A MEGHATÁROZOTT CSELEKMÉNYEK FOGANATOSÍTÁSA SORÁN¹⁴

4.1 A meghatározott cselekményekről általában

A Vht. a meghatározott cselekményeket a Harmadik részben, „Különleges eljárások” címszó alatt, a IX. fejezetben tárgyalja. A Vht. 172. §-ban meghatározza az általános rendelkezéseket, miszerint meghatározott cselekményről abban az esetben beszélhetünk, ha a végrehajtás meghatározott cselekmény elvégzésére vagy meghatározott magatartásra, abbahagyására, túrésére irányul.

A bíróság a végrehajtható okiratban, megfelelő határidő tűzésével felhívja a kötelezettet, hogy az abban foglaltaknak tegyen eleget. A végrehajtó – az általános rendelkezések szerint – a felek részére a végrehajtható okiratot postán kézbesítetteti. A végrehajtást kérőt felhívja benne, hogy amennyiben a kötelezett önként a megadott határidőben a végrehajtható okiratban foglaltaknak nem tett eleget, arról a végrehajtót írásban tájékoztassa.

Ha a kötelezett a végrehajtható okiratban foglaltakat nem teljesítette és ezt a végrehajtást kérő bejelenti, úgy a végrehajtó szükség esetén egy helyszíni eljárás keretében ezt ellenőrizheti és ezen jegyzőkönyvvel együtt betérjeszti az iratokat a foganatosító bíróság részére azzal, hogy a bíróság szíveskedjen meghatározni a végrehajtás további módját.

A végrehajtás módjait a Vht. taxatív felsorolja, azonban a felsorolás nem alkalmazandó sorrend azok közül a bíróság azt választja, amely a végrehajtás szempontjából a legcélszerűbb. Így a Vht. 174. § alapján a bíróság végzéssel az alábbiakat rendelheti el:

- a) a kötelezettet a meghatározott cselekmény pénzgyenértékének megfizetésére kötelezheti,
- b) feljogosíthatja a végrehajtást kérőt, hogy a meghatározott cselekményt a kötelezett költségére és veszélyére elvégezze, vagy mással elvégeztesse; egyúttal a kötelezettet az előreláthatólag felmerülő költség előlegezésére kötelezheti,
- c) a kötelezettel szemben 500 000 Ft-ig terjedő pénzbírságot szabhat ki,
- d) a rendőrség közreműködésével kényszerítheti ki a meghatározott cselekményt.

A pénzbírságot, mind a jogi személy, mind annak vezetőjével szemben kiszabhatja és amennyiben a kötelezett a pénzbírság kiszabását követően sem teljesíti a meghatározott cselekményt, úgy ismételtén kiszabható. A Vht. hét meghatározott cselekményt nevesít; meghatározott ingóság kiadása, gyermek átadása, gyermek átadása kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtása esetén,

¹⁴ Vht. 172–184/D. §§.

lakásügyben hozott bírósági határozat végrehajtása, önkényesen elfoglalt lakás kiürítése, szellemi tulajdonjog megsértése miatt indított perben hozott bírósági határozat végrehajtása, a hitelbiztosítéki nyilvántartásba való bejegyzést, módosítást. Ezek vonatkozásában tartalmaz minden esetben az általánostól eltérő rendelkezéseket is.

4.2 Az állat, mint a meghatározott ingó kiadás tárgya

Az állatok tekintetében a nevesített meghatározott cselekmények közül, ami előfordulhat, az a meghatározott ingóság kiadása, amikor is az állat, mint kiadandó ingóság szerepelhet. Ebben az esetben a végrehajtó a bíróság végzését a végrehajtást kérő jelenlétében, személyesen kézbesíti a kötelezett részére. Ha a végrehajtást kérő az ingóságot megjelölte, azt részére a végrehajtó átadja és a végrehajtást kérő köteles ilyen esetben az átadástól számított 15 napig, ha igényperről kapott értesítést a bíróságtól ezen idő alatt, akkor annak jogerős befejezéséig gondosan megőrizni.

Ha a kötelezett megtagadja az ingóság kiadását, akkor a végrehajtó köteles rendőrség közreműködését közvetlenül igénybe venni és az eljárást így lefolytatni.

Ha a kötelezett ilyenkor nincs jelen az az eljárás lefolytatásának nem akadály, azonban részére az itt készült jegyzőkönyv egy példányát postai úton meg kell küldeni.

Ha a végrehajtást kérő az ingóságot nem tudja megjelölni, vagy az más okból nem lehet fel, akkor a végrehajtó a kötelezett egyéb ingóságait lefoglalja és összeírja az ingóság valószínűsíthető értékének erejéig. Ezt követően pedig bejegykezteti az iratokat a foganatosító bírósághoz, aki meghatározza az ingóság értékét és ezt követően az abban foglalt összege, mint pénzkövetelésre folyik tovább az eljárás.

A gyakorlatban egy szakember ismertetett olyan eset, amikor egy válás következtében egy kutyát kért kiadni az egyik fél. Azonban a kiadásra nem került sor, mivel addigra a végrehajtást kérő tudom-

ására jutott, hogy a kutya elpusztult, így a végrehajtó a kutyának, a bíróság által meghatározott értékére, mint pénzkövetelésre folytatta tovább az eljárást.

Egy ingó kiadás gyakorlatilag bármilyen állat vonatkozásában előfordulhat. Különösen érdekes lehet olyan esetekben, amikor tartási engedélyhez kötött állatokról van szó, mivel ilyenkor a végrehajtást kérőnek engedéllyel kell rendelkeznie, azonban az engedély meglétét vagy hiányát nem a bírósági végrehajtónak kell megállapítania, mivel ez nem tartozik hatáskörébe vagy kötelességei közé. Ilyen esetekben a bíróság a végzését minden szükséges dokumentum birtokában hozza meg.

Legyen szó bármilyen állat kiadásáról a megfelelő, szakszerű szállításról történő gondoskodás minden esetben végrehajtást kérő kötelessége. Ha azonban szállítási kötelezettségének nem tud eleget tenni ott helyben akkor a végrehajtó jogosult az eljárást szüneteltetni tekintettel arra, hogy a „végrehajtást kérő a közreműködést megtagadta”.

4.3 Állatok helyzete a kilakoltatások során

Meghatározott cselekmények tekintetében további lehetőségei annak, hogy a végrehajtó állattal találkozhat azok a lakásügyben hozott határozat végrehajtása és az önkényesen elfoglalt lakás kiürítése. Valamint e körben kell megemlíteni egy sikeres árverést követően, az árverési vevő részére történő birtokba adást is.

A lakásügyben hozott határozat végrehajtása során a Vht. 181. § kimondja, hogy „a lakás és más – nem lakás céljára szolgáló – helyiség (a továbbiakban: lakás) kiürítésére, átadására vagy használatára irányuló, illetőleg a felmondás érvényességét megállapító bírósági határozatban, a bíróság által jóváhagyott egyezségben vagy bírósági végrehajtási záradékkal ellátott okiratban megállapított kötelezettség végrehajtására a 172–177. §-ban foglalt rendelkezéseken felül a 182. §-ban foglalt rendelkezéseket is alkalmazni kell.”

Az eljárás megkezdése az általános rendelkezések szerint történik, vagyis felszólítja a végrehaj-

tó írásban a kötelezettet, hogy tegyen eleget a végrehajtható okiratban foglaltaknak, ha ez nem teljesül, akkor a végrehajtást kérő nyilatkozatával együtt betereszti a foganatosító bírósághoz, hogy határozza meg a végrehajtás további módját. Ilyen esetekben a bíróság nagy számban a rendőrség közreműködésével történő kiürítést szokta elrendelni, mivel az eljárás szempontjából ez lehet a célravezető. Ritka esetekben elsőre egy pénzbírság kiszabásával próbálja a kötelezettet önkéntes teljesítésre ösztönözni, de ez az esetek többségében nem éri el a célját.

Az ingatlan kiürítése során szintén nem akadályozza az eljárás lefolytatásának az, ha a kötelezett nincs jelen; ilyen esetben a végrehajtó összeírja az adós ingóságait és az erről készült jegyzőkönyv egy példányát itt is elhelyezi. Ha az ingóságok tárolása olyan lakásban vagy helyiségben történik, melyet kizárólag a kötelezett vagy vele egy háztartásban élők használnak akkor az ingatlant le kell zárni és le kell pecsételni. Ha minden ingóságot itt nem lehetett elhelyezni, akkor raktárban vagy más helyiségben történő elszállításuk és elhelyezésük a végrehajtást kérő feladata, a kötelezett költségére és veszélyére. Az eljárások során ilyenkor a végrehajtást kérő kötelessége biztosítani a lakatost és pakoló személyzetet.

Felmerül a kérdés azonban, hogy egy olyan speciális ingóság, mint az élő állat esetében mi lehet a helyes eljárás. A végrehajtók igyekeznek minden meghatározott cselekmény foganatosítása előtt meggyőződni arról, hogy az eljárás időpontjában mire számíthatnak. Szerencsés eset, ha egy előzetes helyszíni eljárás során otthon találják a kötelezettet és felhívhatják a figyelmét a lakáskiürítés folyamatára, tájékoztatást tudnak nyújtani a lehetőségeket illetően, valamint felhívhatják a figyelmét abban az esetben, ha állat van az ingatlanban, hogy gondoskodjon a kitűzött eljárási napra az állat elhelyezéséről. Ilyenkor a kötelezett nyilatkozataiból következtethetünk arra, hogy a tényleges kilakoltatási eljárás során mire számíthatunk. Gyakran ígéri meg, hogy addigra kiürítik az ingatlant, van, hogy haladékat szeretnének kérni, erre

azonban kizárólag a végrehajtást kérő beleegyezése esetében van mód, tehát erről a végrehajtó nem dönthet.

Ha az előzetes eljárás során már állatot találunk és láthatóan a kötelezett önként nem hajlandó az ingatlant kiüríteni, akkor erre az állat védelme érdekében is érdemes felkészülni. Ilyenkor szükséges lehet a végrehajtást kérő előzetes értesítése és felhívása arra, hogy az állatok elhelyezése válik szükségessé. Ugyanis két eset fordulhat elő és mindkét esetben más az eljárás menete. Az egyik és egyszerűbb, ha a kötelezett a kilakoltatás időpontjában a szükséges holmijaival együtt magához veszi az állatot (megfelelő mennyiségű étellel, esetlegesen gyógyszerekkel) és elhagyja az ingatlant, még abban az esetben is, ha a többi ingóságot a végrehajtást kérő tárolni köteles 60 napig.

A nehezebb helyzet mindenki számára, ha a kötelezett nem tudja, vagy nem akarja elszállítani az állatot, illetve, ha úgy találunk élő állatot, hogy maga a kötelezett nincs jelen. Sajnos a jogszabályok – beleértve a Vht-t is – nem tartalmaznak egyértelmű rendelkezést ilyen esetekre, hiszen a végrehajtónak ott a helyszínen kell azonnali megoldást találnia. Kézenfekvő lehet egy állatvédő szervezet értesítése és jelenléte, vagy akár, ha szükséges egy állatorvosé. Állatvédő szervezetekre háruló ilyen típusú gyakorlat a bűncselekmények során történő lefoglalásokkal kapcsolatban ismeretes:

„Az állatvédő civil szervezetek szerepének jelentőségét emeli továbbá az a szabályozás is, hogy állatkínzás, tiltott állatviadal szervezése, orvadászat vagy orvhalászat bűncselekmények miatt indult büntetőeljárás esetén a lefoglalt élő állat díjazás ellenében civil szervezet őrzetébe és kezelésébe is adható, feltéve, hogy az a szakszerű kezelés feltételeivel rendelkezik. Főszabályként a lefoglalt élő állat elhelyezéséről a lefoglalás helye szerint illetékes megyei kormányhivatal köteles gondoskodni, azonban erre alkalmas állattartó telep vajmi kevés áll rendelkezésre – ha egyáltalán rendelkezésre áll –, így ezen állatok őrzése tekintetében lehetőséget biztosít a jogalkotó arra, hogy azok állatvédő civil szervezetnél kerüljenek elhelyezésre.”¹⁵

Az elhelyezés problémáját okozhatja bizonyos járványügyi szempontok figyelembe vételének szükségessége. A kutyák és macskák karanténözása megoldott általában, de például egy ló, vagy más nagytestű állat számára már nehézségekkel járhat megfelelő tartási hely biztosítása, mivel országos szinten, állami karantén istállók nincsenek és a magántulajdonban lévő istállók nagy része nem rendelkezik ilyen célra elkülönített boxokkal, vagy ha mégis akkor maximum egy-két ilyen helyük akad.

Amennyiben felmerül a bűncselekmény gyanúja, úgy a helyszínen jelen lévő rendőr esetleges segítségét igénybe véve a végrehajtó feljelentést tehet állatkínzás gyanújával. Ebben az esetben az ingatlan hamar egy bűnügyi helyszínné válik, amikor is a nyomok rögzítése és az állat, mint bűnjel lefoglalása következik, ami a végrehajtási eljárás szempontjából egy kényszerű halasztást jelent. Az ingatlan kiürítése és birtokba adása kizárólag akkor történhet meg, ha a rendőrség a helyszínelést befejezte és nem kívánja lezárni a helyszínt.

Egy másik lehetséges út a közigazgatásban keresendő, hiszen lehetőség van a jegyzőhöz fordulni. Ha a jogalkalmazó az állat kíméletére és az állatkínzás tilalmára vonatkozó rendelkezések megsértését észleli, vagy hozzá ilyen bejelentés érkezik, úgy köteles haladéktalanul eljárni. Az ember vagy állat életét veszélyeztető esetekben, veszélyes állat eltűnésére vonatkozó bejelentés esetén azonnal kell intézkedni.¹⁶ Felmerül például az a megoldás is, hogy mivel a kötelezett nem tudja az állatnak – tekintve a kialakult körülményére – a megfelelő ellátást, tartást biztosítani jogosult lehet például a jegyző, mint állatvédelmi hatóság a tulajdonos költségére elrendelni az állat megfelelő helyre szállítását. Ha a körülményeket a hatóság által megszabott határidőig nem tudja biztosítani, akkor helye lehet az elkobzásnak, amelyet követően a hatóság megpróbálja az állat tulajdonjogát átruházni, ha azonban az jogszabály rendelkezései alapján nem lehetséges, vagy az átruházás siker-

telen, abban az esetben az állat az állam tulajdonába kerül.

Ha nem merül fel bűncselekmény, tehát az állat láthatóan megfelelő egészségügyi állapotban van, akkor a végrehajtást kérő kötelezettsége az állat, mint ingóság őrzésének és tárolásának biztosítása, melyre állatvédő szervezetek közreműködésével van lehetősége. Ennek költségeit minden esetben a végrehajtást kérő előlegezi és a kötelezett viseli. Ebben az esetben az állatvédő szervezet gondoskodik az állat befogásáról és megfelelő tartásáról, őrzéséről a Vht. szabályai szerint 60 napig. Ha a kötelezett ezen idő alatt nem jelentkezik az állatért és nem viszi el, úgy a Vht. szerint a végrehajtást kérő „azt hulladékként kezelheti vagy intézkedik a megsemmisítése iránt”, ami az állat vonatkozásában annyit jelent, hogy az állatvédő szervezet jogosult örökbe adni az állatot ezt követően. Az Ávt. rendelkezései, mint speciális törvény ebben a helyzetben egyértelműen alkalmazandóak:

11. § (1) Az állat életét elfogadható ok vagy körülmény nélkül kioltani nem szabad. Elfogadható oknak, körülménynek minősül különösen az élelmezési cél vágóállat esetében, a prém termelése, az állományszabályozás, a gyógyíthatatlan betegség, illetve sérülés, a fertőző betegségek felszámolása, valamint az azok ellen való védekezés, a kártevők irtása, a másként el nem hárítható támadás megakadályozása, a tudományos kutatás, valamint közegészségügyi veszély elhárítása. Eb és macska tekintetében az élelmezési cél, illetve a prém termelése nem minősül elfogadható oknak, körülménynek, továbbá tilos e fajok élelmiszerként és prémként történő felhasználása.¹⁷

Az állatvédelmi előírások betartás ebben az esetben már a végrehajtási eljáráson kívül esik, azaz ez a végrehajtást kérő, illetve az általa megbízott állatvédő szervezet feladata.

Megoldás lehet az állat elhelyezésére az is, ha a kötelezett, azaz a tulajdonosa lemond az állatról. Abban az esetben az örökbe adás folyamata és az

¹⁶ Vetter 2024, 127–128.

¹⁷ 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről 11. §.

állat sorsa hamarabb rendezhető megnyugtató módon.

A gyakorlatban legtöbbször előforduló állatok nyilván a kutyák és a macskák vagy vidéken a gazdasági haszonállatok. Ezt támasztja alá az is, hogy a legtöbb eset ezen állatokkal kapcsolatos. Egy szakember által ismertetett eset során előfordult olyan eljárás, amikor a végrehajtható okirat alapján egy kutya menhelyet kellett kiüríteni. Az okirat ugyanis előírta a végrehajtónak, hogy „vigye el a kutyákat és adja a végrehajtást kérő birtokába az ingatlant”. A menhelyen kb. 200–250 kutya volt szabadon. Mint később bebizonyosodott sem megfelelő oltással, sem chippel nem rendelkeztek. A végrehajtást kérő nem előlegezte meg a kutyák chipelésével és elszállításával járó tetemes költségeket, azonban arra való tekintettel, hogy felmerültek a rossz tartási körülmények, az eljáró végrehajtó állatorvos segítségét kérte, aki a hatósági állatorvos és az akkor még megyei hatósággal karöltve intézkedtek az állatok beoltása és chippel történő ellátása, majd az ország különböző állattenhelyein történő elhelyezése iránt. Az eljárás elhúzódott tekintve az állatok nagy számát, hiszen a végrehajtónak csak a kutyák ellátását és elszállítását követően állt módjában az ingatlan birtokba adni.

Egy másik eljárás során pedig előfordult olyan eset is, hogy egy birtokba adás során nagy számú tyúk és galamb tartási helyeként szolgált az ingatlan. Az állatok elszállításának és megfelelő ellátásának költségeit végül ebben az esetben a végrehajtást kérő megelőlegezte, tekintve, hogy a végrehajtó tájékoztatta arról, ha az állatok megfelelő elhelyezését nem biztosítja, úgy az eljárást nem tudja lefolytatni.

Olyan eset a gyakorlatból nem ismeretes, hogy engedély köteles állatot talált volna a végrehajtó egy eljárása során, azonban előfordulhat. Abban az esetben kétféle kimenetele lehet az eljárásnak: az egyik, ha a tartási engedélyköteles állat vonatkozásában a kötelezett nem tudja igazolni az engedély meglétét, úgy bűncselekmény gyanúja

miatt az eljárást le kell folytatni a rendőrség, az állat elhelyezése iránt a hatóság intézkedik. Ha a kötelezett rendelkezik a szükséges tartási engedéllyel, úgy egy lakáskiürítés során amennyiben a kötelezett úgy nyilatkozik, hogy nem áll módjában magával vinni az állatot, úgy álláspontom szerint helyes eljárás lehet a végrehajtó részéről, ha – akár egy állatvédelmi szervezet közreműködésével – haladéktalanul felveszi a kapcsolatot egy állatkerttel, vagy olyan forgalmazóval, aki rendelkezik ilyen állat tartásához engedéllyel, akik az őrzési időre gondoskodnak az állat ellátásáról. Célzerű lehet ilyen esetben a solymászmadar és egyéb fokozottan védett állat esetén az országos természetvédelmi hatóságot (Pest Vármegyei Kormányhivatal Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Hulladékgazdálkodási Főosztály); minden más faj esetén a területileg illetékes természetvédelmi hatóságot a jegyzőkönyv egy példányának megküldésével tájékoztatni az állat tartási helyének megváltozásáról. A veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelmét szolgáló nemzetközi és európai közösségi jogi aktusok végrehajtásának egyes szabályairól szóló 292/2008. (XII. 10.) Kormányrendelet 4. § (3) bekezdése alapján ezt a bejelentést a tartási hely megváltoztatásától számított 30 napon belül kell megtenni.

Természetesen itt is érvényes a Vht. azon szabálya miszerint 60 napon belül bármikor elviheti az állatot a kötelezett és a hatóságok felé a szükséges bejelentéseket, akkor már ő köteles megtenni.

De megoldás lehet az is, ha az illetékes jegyzőt értesítik és kérnek segítséget, hiszen onnantól kezdve, hogy az állat tartója kénytelen az ingatlanát elhagyni az állat élete veszélybe kerül, így a jegyzőnek azonnali intézkedési kötelezettsége keletkezhet. Erre van lehetősége akár a végrehajtást kérőnek is figyelemmel a 451/2016. (XII. 19.) Kormányrendelet 154. § (2) bekezdés b) pontjában foglaltakra.¹⁸

A meghatározott cselekmények sorában az önkényesen elfoglalt lakás kiürítésének esete a fentiekől annyiban különbözik, hogy az eljárás sokkal

¹⁸ Nagy 2023, 26.

gyorsabban zajlik, hisz a törvény által meghatározott eljárási határidők rendkívül rövidek, így a kötelezettnek nincs olyan sok ideje mind a saját maga, mind az általa tartott állatok elhelyezéséről gondoskodni.

5. ÖSSZEZGÉS

A tanulmány készítése során – lévén, hogy szakirodalom a bírósági végrehajtás és az állatvédelem kapcsolatának vonatkozásában, a vonatkozó jogszabályokon kívül, nem ismeretes – a saját tapasztalatokon kívül, több szakemberrel készítettem rövid interjúkat, melyek során a gyakorlatban előfordult eseteket érintettünk, valamint lehetséges helyzetekre kerestem/kerestük a megoldásokat. Azt minden általam megkérdezett szakember (bírósági végrehajtó, rendőrségi gyakorlattal rendelkező állatvédelmi szakjogász, jelentős hatósági állatorvosi gyakorlattal rendelkező állatorvos, jegyző) elmondta és magam is arra a megállapításra jutottam, hogy egy végrehajtási eljárás során felmerülő állatvédelmi kérdés azonnali megoldása jogszabályi szinten nincs egyértelműen szabályozva, így a jogalkalmazók bizony egy-egy eljárás során nehéz helyzetben vannak. Márpedig egy bírósági végrehajtó eljárása során a legtöbb esetben azonnali megoldás kell, mely egy állat esetében fokozottan érvényes, hiszen élőlényről beszélünk. A végrehajtási eljárások során ugyan ritkán fordul elő olyan helyzet, hogy a végrehajtás tárgya, vagy elszenvedője egy állat, azonban lévén, hogy a végrehajtás egy olyan jogterület, mely rendkívül gyakorlatias és folyamatosan érint hétköznapi élethelyzeteket, így bármikor megtörténhet, hogy a jelen írásban vázolt helyzet áll elő.

Statisztika arra vonatkozóan nem áll rendelkezésre, hogy a végrehajtási eljárások során hány esetben kellett az önálló bírósági végrehajtóknak állat elhelyezése iránt intézkedni, vagy hány esetben került sor állat foglалására, de az a tanulmány elkészítése során világosan kitűnt, hogy minden ilyen esetben az állatjóléti szempontok, valamint az állatok érdekeinek maximális figyelembe vételével jártak el az önálló bírósági végrehajtók.

Jogalkalmazói szemmel kívánatos lenne, hogy a vonatkozó jogszabályok egyértelműbb és gyakorlatban könnyen alkalmazhatóbb lehetőségeket biztosítsanak az eljárások lefolytatásához. Ilyen lehetne álláspontom szerint a Vht.-ben annak analógiájára amikor is például egy kilakoltatásban kiskorú is érintett és ott köteles a végrehajtó az illetékes gyámhivatalt értesíteni, akik ezen értesítés alapján megteszi a szükséges intézkedéseket, hogy állat esetén az illetékes jegyzőt tájékoztassa, aki ez alapján lefolytatja a szükséges eljárást.

A bírósági végrehajtóknak eljárásuk során jelentős segítség lehet továbbá, ha a mentes vagyontárgyak körébe bekerülhetnének segítő állatok, lévén egyértelmű szabályozás esetén semmi esetre sem merülhet fel jogértelmezési kérdés. Továbbá érdemes lenne a Vht. ezen részét a XXI. században használatos nyelvezettel és életszerűbb mentes ingóságok meghatározásával aktualizálni. Ezt támasztja alá az az érdekesség is, hogy az egyetlen Vht. által ilyen körben állatokra vonatkozóan tett említés már a végrehajtási eljárásról szóló 1881. évi törvény cikk 67. §-ban is szerepelt.¹⁹ Ezen kérdéskör azonban egy következő tanulmány témáját veti fel.

Jogszabály általi konkrét eljárási rend meghatározásának hiányában jelenleg az egyetlen út arra, hogy egy ilyen helyzet mindenki számára megnyugtató módon rendeződhessen, az lehet, ha a hatóságok mindegyike következetesen, kellő szakmaisággal és egymással történő kölcsönös együttműködés mentén, egymás munkáját segítve végzik a dolgukat.

Jelen írásban igyekeztem a bírósági végrehajtási eljárások során előforduló állatvédelmet érintő cselekményeket felvázolni és egyes helyeken ismert gyakorlati példákkal, másutt pedig fiktív, lehetséges felmerülő helyzetekkel szemléltetni. Az élet adta számtalan lehetőségre kitérni lehetetlen, ezen munka inkább iránymutatásul szolgálhat arra az esetre, ha egy bírósági végrehajtás során állatvédelmi kérdés merül fel.

¹⁹ Vincenti 1930.

BIBLIOGRÁFIA

1. Balogh O, B. Korek I, Császtai F, Juhász E (2006) A megújult bírósági végrehajtás, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest.
2. Elekházy N (2022) Állatvédelem, infójegyzet (12), pp. 1–4 (3fc1411c-63f5-1f48-3cb5-7868b841116a) [2024. 04. 23.]
3. Jámbor A (2022) A kedvtelésből tartott állatok jogi védelme a közigazgatásban, Bíbor Kiadó Bt., Miskolc.
4. Kengyel M (2002) Magyar polgári eljárásjog, Osiris Kiadó, Budapest.
5. Láng I (szerk.) (2002) Környezet-és természetvédelmi lexikon, Akadémiai kiadó, Budapest.
6. Nagy Cs (2024) Az önkormányzatok és a jegyzők kóbor állatokkal kapcsolatos feladatainak jogszabályi háttere és gyakorlata a kóbor állat rendelet hatálybalépése előtt és után, Jegyző és Közigazgatás 26(1), pp. 13–18.
7. Nagy Cs (2023) A jegyző előtti állatvédelmi eljárás megindításának kérdései, Jegyző és Közigazgatás 25(3), pp. 23–27.
8. Paulovics A (2018) A vadvilág természetvédelme, Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica 36(2), pp. 408–417 (https://matarka.hu/koz/ISSN_0866-6032/tomus_36_2018/ISSN_0866-6032_tomus_36_2018_408-417.pdf) [2025. 03. 04.]
9. Paulovics A, Jámbor A, Vetter Sz & Koncz I K (2023) Az állatvédelem joga, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc-Egyetemváros.
10. Vetter Sz (2024) Állatvédelmi jog, L' Harmattan Kiadó, Budapest.
11. Vincenti G (1930) Végrehajtási eljárás, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest.

Turisztikai szolgáltatások nyújtásában részt vevő állatok jogi helyzete finn Lappföldön

The legal status of animals involved in touristic services in Finnish Lapland

ABSZTRAKT

Finnország területének mintegy egyharmadát teszi ki Lappföld, a maga sajátos természeti értékeivel és állatvilágával. Éves szinten számos turista fordul meg ezen a területen és szinte valamennyiük igénybe vesz élőállat bevonásával történő turisztikai szolgáltatást. Jelen tanulmány a turizmusban részt vevő állatokra – szánhúzó kutyákra és rénszarvasokra – vonatkozó finn nyelvű joganyagon keresztül az állatok tartásának, elhelyezésének és jóllétének alapvető és speciális szabályozását mutatja be. Mindemellett feltárára kerülnek a turizmus során felmerülő egyéb aspektusok, úgymint a gazdasági, kulturális és etikai kérdések. A cél annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy egy olyan ország, nép, illetve jogalkotó miként gondolkozik a természetéről és az állatokról, ahol az ország területének jelentős része az egyik utolsó a Föld vadonjai közül.

Kulcsszavak: turizmus, jogszabályok, Lappföld, állatjóllét, élőállat bevonásával történő turisztikai szolgáltatásnyújtás, kulturális érzékenység

ABSTRACT

Lapland, with its unique natural values and animal world, makes up about a third of Finland's territory. Many tourists visit this area every year and almost all of them use animal-based services. This study presents the basic and special regulation of the keeping, accommodation and welfare of animals through the Finnish legal documents concerning animals involved in tourism – sled dogs and reindeers. In addition, other aspects arising during tourism are explored, such as economic, cultural and ethical issues. The aim of this study is to answer the question of how a country, people, and legislator think about nature and animals, where a significant part of the country's territory is one of the last wildernesses on Earth.

Keywords: tourism, legislation, Lapland, animal welfare, animal-based service, cultural sensitivity

1. AZ ETIKUS TURIZMUS GLOBÁLIS MEGJELENÉSE

Világszerte ismert ma már olyan szolgáltatás, amely az egyes országokban a helyi természeti viszonyokat, élővilágot felhasználva igyekszik a turisták látókörébe kerülni. Ide sorolhatók az élőállat bevonásával történő turisztikai szolgáltatásnyújtások, amelyek a turista szempontjából aktív vagy passzív interakciót jelenthetnek az állatokkal. E körben említhető – a teljesség igénye nélkül – Spanyolországban a bikaviadal, Marok-

kóban a teveháton történő utazás, Gibraltáron a berber makákókkal való fotózkodás, Thaiföldön az elefántok fürdetése, Norvégiában a bálnales vagy a lundák megfigyelése. Ezekkel a tevékenységekkel összefüggésben érdemes foglalkozni az etikus turizmus kifejezéssel is, amely már egyes szolgáltatók esetében azt jelenti, hogy természetvédelmi vagy állatvédelmi okokból nem nyújtanak az utazással kapcsolatban bizonyos szolgáltatásokat, vagy csak szigorúan meghatározott feltételeket megvalósító turisztikai szereplőkkel működnek

¹ LL.M., állatvédelmi szakjogász, anna.szatmari91@gmail.com.

együtt. Érdemes tehát rendszerben látni azt, hogy a turisztikai szolgáltatásnyújtásban az állatok már globálisan is megjelennek, jelen tanulmány azonban kifejezetten a finn Lappföldön foglalkoztatott rénszarvasok és szánhúzó kutyák jogi helyzetét és az azzal összefüggő egyéb aspektusokat vizsgálja.

2. FINNORSZÁG JOGI ÉS FÖLDRAJZI SAJÁTOSSÁGAI

2.1. A finn jogrendszer bemutatása

A finn jogrendszer alapjainak áttekintése keretét adhat az ország jogi gondolkodásának elhelyezése és megértése szempontjából. Jelen fejezetben a nemzeti joganyag és a jogforrási rendszer került bemutatásra.

Három kategóriába sorolhatók a jogszabályi hierarchián belül a jogforrások: erősen kötelező az Alkotmány, a rendes törvények, a rendeletek, a hierarchiában alacsonyabb fokon elhelyezkedő hatóságok által kibocsátott jogi rendelkezések, valamint a szokásjog. Második kategória a gyengén kötelező jogforrások csoportja az előkészítő jogalkotási munkával és a bírósági határozatokkal. Harmadik jogforrási elemként pedig a figyelembe veendő jogtudomány, az általános jogelvek és a ténybeli érvek kerülnek említésre.⁴

Maga a finn jogrendszer önálló ismérvekkel rendelkezik a kontinentális és az angolszász jogrendszer mellett, tekintettel arra, hogy a skandináv jogcsaládba tartozik. Ezen belül is megkülönböztetjük a keleti és a nyugati skandináv vonalat. A keletihez tartozik a svéd és a finn, a nyugatihoz a dán és a norvég jogi gondolkodás.⁵

Lényeges kiemelni a finn jogrendszernek azon sajátosságát, miszerint egyes, elsősorban kontinentális fogalmak és jogintézmények szabályozása elmarad. Azok létét eleve feltételezik, ezért azokra vonatkozóan nem alkotnak jogot, tehát nem jogal-

kotói hanyagsággal magyarázható egyes, elsősorban dologi és kötelmi jogi fogalmak hiánya.⁶ Ahogy fentebb már említésre került, szintén kötelező erejű a szokásjog Finnországban. Erre jó példa a jokamiehenoikeudet, azaz a mindenki joga, amely a szokásjogi szabályok összességét jelöli. Ezek a jogosultságok mindenkit megilletnek állampolgárságtól függetlenül. A természethez való viszonylással összefüggésben ide sorolható az erdőben tartózkodás, a vadon termő gyümölcsök leszedése és elfogyasztása, amely azonban nem irányulhat haszonszerzésre.

Finnországban a jogszabálytervezetek előkészítése alaposabbnak mondható a kontinentális jogrendszerű országokhoz képest, amely nagyobb segítséget nyújt a jogalkotói szándék megértéséhez és a jogalkalmazáshoz.

A bírói gyakorlat kialakításában kiemelt szerepet játszik a Legfelső Bíróság és a Legfelső Közigazgatási Bíróság. Alapvetően nem kötelezően alkalmazandók a bíróságok határozatai, kivételesen azonban a bíróság alkothat kötelező erejű rendelkezést. Erre jellemzően a dologi és a kötelmi jog kapcsán kerül sor, ahol esetleg egyes jogintézményeket vagy fogalmakat nem tartalmaz az írott jog, mint elsődleges és feltétlen jogforrás.

A jogtudományra a jogalkalmazó abban az esetben támaszkodik, ha nem áll rendelkezésre írott jog és bírósági határozat sem vonatkozik az adott körülményekre.

Érdekeség, hogy Finnországban nincs Alkotmánybíróság, így a jogszabályok feletti alkotmányossági felügyeletet a köztársasági elnök, illetve a Parlament Alkotmányügyi Bizottsága látja el.⁷

Itt érdemes megemlíteni, hogy a Helsinki Egyetemen működik egy kutatócsoport Animal Law Centre, azaz Állatjogi Központ (a továbbiakban:

⁴ European e-Justice 2024.

⁵ Petrétei 2022, 207–239.

⁶ Petrétei 2011a, 503–509.

⁷ Petrétei 2011b, 22–36.

Központ) névvel, amely az állatjogi kutatók és az állatjog iránt érdeklődő emberek közössége. Havi rendszerességgel ad otthont a Központ szemináriumoknak, valamint szívesen látja az állatjogi témában kutatókat a Helsinki Egyetemen. A Központ keretein belül működik ANIWERE (2019–2024) címmel egy kutatási projekt, amely az állatjog alapjait és általános elveit vizsgálja.⁸ A projektet Dr. Visa A. J. Kurki, a Helsinki Egyetem jogtudományi docense irányítja, aki egyben a Központ igazgatója, valamint a Finn Állatjogi Jogászok Társaságának (Suomen Eläinoikeusjuristit) alelnöke.

2.2. Finnország természeti adottságai

Jelenleg negyvenegy nemzeti parkot tartanak számon Finnországban, amelyek közül kilenc darab található Lappföld területén (Botteni-öböl, Salla, Lemmenjoki, Oulanka, Pallas-Yllästunturi, Pyhä-Luosto, Riisitunturi, Syöte, Urho Kekkonen). A nemzeti parkok egy adott ország természeti adottságait hivatottak megőrizni és bemutatni.⁹ Emellett jelen vannak természetvédelmi területek is, amelyek viszont a természet speciális típusait emelik ki, ide tartoznak leginkább a lápok, mocsarak vagy a gyógynövényekben gazdag erdők.

A fenti két, hagyományosnak mondható természetvédelemhez kapcsolódó kategória mellett mindenképp ki kell emelni a vadon területeit, ezek az erämaa-alueet. E területek összesen 15.000 km²-t fednek le Finnországban és az erdőgazdálkodási hatáskörrel rendelkező szerv, a Metsähallitus kezeli ezeket. A vadon területeinek kulturális jelentősége abból ered, hogy jellemzően lakatlanok és a természeteshez közeli állapotban tudtak fennmaradni. Mindezért fontos, hogy az olykor zord természetet, illetve a még jelen lévő számi kultúrát megőrizzék.¹⁰ Az erämaa északi területeit egészen a kora újkorig a dél-finnországi falvakban lakók használták szezonálisan horgászati és vadászati célokra, azonban ezekben az időkben még kifejezetten csak számi lakosság volt jellemző

északon. A XVI. század közepén Gustav Vasa svéd király szorgalmazta a vadon nagy részén való letelepedést, amelynek eredményeként a következő három évszázad során annak jelentős része lakott területté vált, így a számi vagy asszimilálódtak az új lakosság körébe, vagy egyre inkább északra szorultak. Ennek ellenére azonban hatalmas területek mindeztől is lakatlanok maradtak. Maga az erämaa kifejezés a mai szóhasználatban általában egy távoli és úttalan területre utal, amely régi erdőket és lecsapolatlan lápokot jelent. Ilyen fennmaradt erämaa található a nemzeti parkokban, más védett területeken és a vadon területei között Lappföldön.¹¹

3. A JOGI SZABÁLYOZÁS BEMUTATÁSA

3.1. Alkotmánymódosítási javaslat

Habár az állatjóléthez általában és nem specifikusan a turizmusban dolgozó állatokhoz kapcsolódik, említést kell tenni arról, hogy éppen jelenleg Finnországban milyen jelentős alkotmánymódosítási javaslat került benyújtásra, illetve megtárgyalásra. 2023 végén lakossági kezdeményezésre benyújtottak a finn Parlamenthez egy alkotmánymódosító javaslatot, amelyet elsősorban az állatvédelem területén dolgozó és az az iránt fogékony jogászok közössége (Suomen Eläinoikeusjuristit) dolgozott ki.

A javaslatot első lépésben a Parlament 2024. március 1-jén vitatta meg, ezt követően az ügyet az Alkotmányügyi Bizottság elé terjesztették, illetve szintén márciusban szakértői egyeztetést követően nyilvános meghallgatásra került sor. Várhatóan 2025-ben szerveznek a témában közmeghallgatást és az Alkotmányügyi Bizottság is ezt követően hoz majd döntést. A javaslat jövője egyelőre még kérdéses, mindazonáltal a finn jogászok körében máris történelmi jelentőséget tulajdonítanak a benyújtásnak és az első parlamenti vitának. A Parlament online anyagai között is megtalálható iromány szerint az Alkotmány kiegészülne egy 2A

⁸ University of Helsinki Animal Law Centre no date.

⁹ Metsähallitus (1).

¹⁰ Metsähallitus (2).

¹¹ Saikku 2020.

fejezettel, amely az állatok alapvető jogairól rendelkezik. Ezek között öt szakaszban sorolja fel és részletezi a javaslat az alapvető jogokat. A javaslat öt szakasza közé tartozik az állatok védelme, az állatok alapvető jogainak védelme, a vadon élő állatok alapvető jogai, az emberi gondoskodástól függő állatok alapvető jogai és az állatok tenyésztésének bizonyos vetületét érintő tilalom.

Amit leginkább érdemes kiemelni a javaslat szövegéből, az az állatok jogalanyiségéhez köthető fogalom. E szerint az állatok ún. érdekelt felek, amely – az indoklásból kiderülve – azt jelenti, hogy elsősorban a hatóságok és a bíróságok előtt illeti meg ez a státusz az állatokat. Ez tulajdonképpen egyfajta jogképességgel ruházza fel őket és a felszólalási jogukat törvényes képviselőjük gyakorolja. A megfelelő képzettséggel rendelkező képviselőket az Igazságügyi Minisztérium nevezné ki, tehát a törvényes képviselők végsősoron állatvédelmi szakjogászok lehetnének. Fontos eleme a javaslatnak, hogy az állatok jogainak tiszteletben tartása és érvényre juttatása nem kizárólag egy társadalmi csoporthoz kapcsolódik, hanem az alapvető jogaikért, jóllétükért és védelmükért való felelősség mindenkit – beleértve a hatóságokat, természetes személyeket, jogi személyeket – terhel.¹²

Mindez azért bír nagy jelentőséggel, mert a jogi szabályozásban való megjelenés vagy annak hiánya leképezi, hogy hogyan viszonyulnak az emberek, illetve a jogalkotók az állatokhoz. Az a tény, hogy ez civil kezdeményezésre született meg és volt annyi támogatója az ügynek, hogy eljutott ebbe a fázisba, illetve a Parlament ezt valóban tárgyalta, azt jelzi, hogy egy haladó gondolkodással találkozunk Finnországban a jogszabályi hierarchia csúcsán lévő Alkotmányba akarják beemelni az állatokat, ami nagyfokú társadalmi érintettséget és érzékenységet mutat az országban az állatvédelem és az állati jogok iránt.

3.2. Állatjóléti törvény: a keretjogszabály

Az Alkotmányban tehát jelenleg – a kézirat lezárásáig – nem találkozunk az állatokra vonatkozó előírásokkal, azonban egy igen átfogó keretjogszabály áll rendelkezésünkre, ez az Állatjóléti törvény (693/2023 Laki elánten hyvinvoinnista; a továbbiakban: Állatjóléti törvény), amely 2024. január 1-jén lépett hatályba. Ez tulajdonképpen az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény finn megfelelője, ha megnézzük a fejezetek címeit. Érdekes, hogy a jogszabály neve nem az állatvédelmet viseli, hanem az állatok jóllétével foglalkozik. Mivel az állatvédelem inkább egy negatív kifejezés – hiszen az állatokat valamitől, konkrétan az emberektől kell megvédeni –, a cél elsősorban az állatok jólléte és nem a védelmük, így ezt a gondolatot követi a finn jogalkotó is. Ez a jogszabály fekteti le azokat az állatokra vonatkozó alapokat, amelyek a turizmusban dolgozó állatok, így elsősorban a szánhúzó kutyák és a rénszarvasok tekintetében is alkalmazandók. Néhány helyen kiemelésre érdemesnek tartom azokat a szakaszokat is, amelyek a magyar szabályozástól kifejezetten eltérnek vagy esetleg annak hiányosságának pótlására mutathatnak megfelelő példát. Általános elvként jelenik meg, hogy az állatokkal jól és tisztelettel kell bánni. Az állatoknak nem szabad felesleges fájdalmat, szenvedést okozni, jóllétüket szükségtelenül veszélyeztetni.

A gondozott állatot nem szabad elhanyagolni vagy elhagyni.¹³ Ezen kívül az állattartás tekintetében alapkövetelmény, hogy az állatoknak lehetőségük legyen mozgással, pihenéssel, élelemkereséssel, valamint a társas kapcsolatokkal felmerülő alapvető viselkedési szükségleteik kielégítésére. Figyelemmel kell lenni továbbá az állatok élettani szükségleteire, a megfelelő tartási hely kialakítására, illetve amennyiben betegek vagy sérültek, akkor a szükséges kezelésben részesülhetnek.¹⁴

¹² Eduskunta 2023.

¹³ Állatjóléti törvény 6. §.

¹⁴ Állatjóléti törvény 8. §.

Az Állatjóléti törvény az általános elvek között tehát gyakorlatilag felsorolja és részletezi az öt állati szabadságjogot.

Érdekes sajátossága a finn szabályozásnak, hogy tizenhat éven aluli gyermek nem lehet kizárólagosan felelős az állat jólétéért.¹⁵

Elsősorban a szánhúzó kutyák szempontjából érdemes kiemelni azt a rendelkezést, miszerint az állatot nem szabad durván vagy más módon úgy kezelni vagy kiképezni, hogy az szükségtelen fájdalmat vagy szenvedést okozzon neki. Az állatot nem szabad úgy megkötni, hogy az felesleges fájdalmat vagy szenvedést okozzon. Nem szabad továbbá túlterhelni vagy indokolatlanul szigorú fegyelem alatt tartani. Az állat képzettségi szintjét és teljesítményét figyelembe kell venni az állat kiképzése és használata során. Az állatot nem szabad arra kényszeríteni, hogy megkísérelje túllépni természetes képességeit.¹⁶

Részletesebb a magyar szabályozáshoz képest a finn Állatjóléti törvény a zoofília tételében is kimondott megítélését illetően, amikor meghatározza, hogy ember nem léphet nemi érintkezésbe állattal, valamint a jogalkotó részletesen és pontosan ki is fejt, hogy mi számít nemi érintkezésnek.¹⁷

Tekintettel arra, hogy a szánhúzó kutyákat nagyobb létszámú farmokon tartják, ezért kiemelt jelentősége van annak, hogy a csoport összetételénél figyelembe kell venni az állatok társas kapcsolatait, korát, nemét és méretét. Előfordulhat, hogy az együtt tartott és dolgozó kutyák összeférhetetlenné válnak, ekkor az állattartónak törekednie arra, hogy ha az állatok ellenségesek egymással, vagy más okból árthatnak egymásnak, akkor

egymástól távol kell tartani őket. Az állatcsoportok összevonásánál, új állatok csoportba hozatalánál kiemelt figyelmet kell fordítani a társas kapcsolatok újraformálódásából adódó problémákra. Szintén alapvetés a kutyák, de a turizmusban dolgozó rénszarvasok tekintetében is, hogy gondoskodni kell az állat mozgásigényének kielégítéséről, illetve az állatnak lehetőséget kell biztosítani a megfelelő pihenésre.¹⁸

Különlegessége a finn szabályozásnak az éghajlatból eredő természeti adottságok beemelése az Állatjóléti törvénybe, miszerint az emlősök és madarak állandó tartási helyén a víznek folyamatosan az állat rendelkezésére kell állnia, azonban a folyamatosan rendelkezésre álló víz nem szükséges rénszarvasok számára, ha korlátlan mennyiségű tiszta hó áll rendelkezésre.¹⁹

Jellemzően szabadon tartott állatok jelennek meg Lappföldön a turizmusban. Részükre megfelelő védelmet kell biztosítani a kedvezőtlen időjárási viszonyokkal szemben, vagy az állatot szükség esetén beltérre kell vinni.²⁰

Az állatok életének kioltására vonatkozó rendelkezések között kifejezetten szerepel, hogy a rénszarvast vadászati módszerrel nem lehet leölteni, azonban azt a rénszarvastartó lelővéssel, mint vadászati módszerrel elpusztíthatja.²¹

Röviden említést érdemelnek az állatjóléttel kapcsolatban eljáró szervek. Ide tartozik elsősorban az Élelmiszerügynökség, amely megtervezi, irányítja és fejleszti a nemzeti állatjóléti monitoringot, valamint felügyeli az állatjóléti előírások betartását. Emellett a Regionális Közigazgatási Hivatal a működési területének illetékességén

¹⁵ Állatjóléti törvény 11. §.

¹⁶ Állatjóléti törvény 13. §.

¹⁷ Állatjóléti törvény 14. §.

¹⁸ Állatjóléti törvény 20. §.

¹⁹ Állatjóléti törvény 21. §.

²⁰ Állatjóléti törvény 35. §.

²¹ Állatjóléti törvény 61. §.

látja el ezeket a feladatokat. A finn Élelmiszer-törvényben (297/2021 Elintarvikelaki) említett rénszarvasvágóhidakon és a hozzájuk kapcsolódó létesítményekben az állatok jóllétének ellenőrzésével kapcsolatos feladatokat országos illetékességgel a Lappföldi Közigazgatási Hivatal látja el. A Vámhatóság az Élelmiszerügynökséggel, a Regionális Közigazgatási Hivatallal és az önkormányzati állatorvossal együtt felügyeli az állatjóléti előírások betartását az állatok szállítása során. Az önkormányzati állatorvos és az önkormányzat egészségvédelmi ellenőrzéséért felelős tisztviselő ellenőrzi az állatjóléti előírások betartását az önkormányzat területén. Fentiek mellett pedig a rendőrség saját hatáskörében felügyeli az állatjóléti előírások betartását.²²

A jogalkotás szempontjából érdekes megoldás, hogy az Állatjóléti törvény tartalmazza az e területen alkalmazható intézkedéseket és közigazgatási szankciókat, valamint a büntető rendelkezéseket. Ez utóbbiak közé sorolhatók az állatjóléti szabálysértési alakzatok, valamint az állatvédelmi bűncselekmények. A Büntetőtörvényben (39/1889 Rikoslaki), a közrend elleni cselekmények között kaptak helyet az állatvédelmi deliktumok, amelyeket súlyossági fokuk szerint három kategóriába rendez a jogszabály: alapeset, durva, valamint enyhe állatvédelmi bűncselekmény.²³ Több melléklet tartozik az Állatjóléti törvényhez, amelyek közül az 1. számú melléklet határozza meg egyebek mellett azt, hogy mely állatok tarthatók használatként és e körben találkozhatunk a rénszarvassal.

3.3. A szánhúzó kutyákra vonatkozó részletszabályok

Az állatvédelem témakörében az Állatjóléti törvény tulajdonképpen egy keretjogszabályként értelmezhető, tekintettel arra, hogy annak hatálya valamennyi állatra kiterjed. Emellett azonban egyéb, speciális jogszabályok is léteznek, így a szánhúzó kutyák vonatkozásában a kutyák, macs-

kák és egyéb kisméretű társ- és hobbiállatok védelméről szóló 674/2010 kormányrendelet (a továbbiakban: Kormányrendelet) alkalmazandó.

Rögtön a jogszabály elején megtalálható az értelmező rendelkezések között a társ- vagy hobbiállat fogalma, amely kifejezetten kimondja, hogy egyebek mellett a szánhúzó kutya e fogalom körébe tartozik, azaz a Kormányrendelet rendelkezései ezekre az állatokra is kötelezők.

Itt már részletesebben tartalmazza a jogszabály a szánhúzókra vonatkozó tartási körülményeket. A kültéri kennel domborzatának, növényzetének, talajának az állatfajoknak megfelelőnek kell lennie. A kültéri tartási helynek kellően tágasnak kell lennie, figyelembe véve az állat fajtát, fajtáját, méretét és tevékenységét, valamint az állatok számát. A környezetnek kellően nyugodtnak és zajmentesnek kell lennie.²⁴

Ahogy az éghajlati adottságok miatt speciális előírást láttunk a rénszarvasok vonatkozásában az ivóvízellátásra az Állatjóléti törvényben, hasonló okok miatt találkozunk különleges szabályozással a szánhúzók tekintetében a Kormányrendeletben. Főszabály, hogy az emlősök és madarak állandó tartási helyén a víznek folyamatosan az állat rendelkezésére kell állnia. Azonban a professzionális szánhúzó kutyafarmokon tartott ebek állandó tartási helyén nem szükséges folyamatosan rendelkezésre álló víz, amikor a víz az időjárási viszonyok miatt megfagy. Ilyenkor a kutyát naponta legalább háromszor vízzel kell megkínálni. A szoptató szukák és az el nem választott kölykök részére azonban az állandó tartási helyükön mindig rendelkezésre kell állnia a víznek.²⁵

Önálló fejezet foglalkozik a Kormányrendeletben a kutyák tartási körülményeivel. Lényeges a szánhúzók szempontjából az a rendelkezés, miszerint csak olyan kutyafajták tarthatók kint egész évben,

²² Állatjóléti törvény 71–75. §§.

²³ 39/1889 Rikoslaki 17. fejezet 14–15. §§.

²⁴ Kormányrendelet 5. §.

²⁵ Kormányrendelet 7. §.

amelyek alkalmasak a folyamatos szabadtéri létre. A kutyák tartására szolgáló helyeknek olyannak kell lenniük, hogy a kutya halló- és látási kapcsolatot létesítsen a tartási helyen vagy környékén zajló tevékenységgel, és legyen lehetősége a társas interakcióra. A Kormányrendelet kitér a kutyák megkötésének kérdésére is: a kutyát egy helyre kint kikötni csak lakóépület közvetlen közelében szabad, kivétel ez alól az ideiglenes jellegű kinti tartás. Egy éven aluli kutyát csak átmenetileg lehet kint tartani pórázon. A kutya nyakörvének az ideiglenesen kint, egy helyen tartott kutya kivételével elég szélesnek és állítható kerületűnek kell lennie. Nem használható fém- vagy fojtónyakörv.²⁶

A fenti jogszabályi rendelkezéseken túl jelenleg nem ismert olyan egyéb szabályozás, amely kifejezetten csak a szánhúzó kutyákra vonatkozik.

3.4. A rénszarvastartás szabályozása

Finnországban a rénszarvastartás az országnak egy igen jelentős részét, a teljes terület több mint egyharmadát fedi le.

A rénszarvasok tartásának kérdését önálló jogszabály rendezi (848/1990 Poronhoitolaki; a továbbiakban: Rénszarvas törvény). Finnország területén rénszarvastartó területként alapvetően Lappföldet jelöli ki a jogszabály, amely alól egyes települések kivételt jelentenek, ide tartozik egyebek mellett Kemi, Tornio és Keminaa.

Elengedhetetlen a rénszarvasok tartásával kapcsolatban egy egészen sajátos tartási forma bemutatása, amelynek szabályozását nagyrészt a jogszabály is lefedi. Rénszarvas tulajdonosa lehet az Európai Gazdasági Térséghez tartozó ország azon állampolgára, akinek állandó lakóhelye a rénszarvas tartási területén van, továbbá

tulajdonos lehet a rénszarvastartó szövetkezet (ez utóbbi a paliskunta). A rénszarvastartó terület tehát tovább van osztva kisebb közigazgatási régiókra, úgynevezett paliskuntákra, amely különleges munkaközösséget jelöl.²⁷ A paliskunta nem követi az önkormányzati határokat, hanem több település területén is elhelyezkedhet. Ezt a szövetkezetet a rénszarvastartó területen élő tulajdonosok alkotják. Lényeges korlátozás, hogy egy rénszarvastulajdonos csak egy paliskunta tagja lehet.²⁸

A tartott állatok száma korlátozott, tekintettel arra, hogy a Mezőgazdasági és Erdészeti Minisztérium egyszerre tíz évre meghatározza, hogy a paliskunta évente hány élő rénszarvast tarthat a területén és ebből legfeljebb mennyi rénszarvast birtokolhat egy tag.²⁹

A Rénszarvas törvény speciális szabályokat állapít meg a rénszarvasok védelme érdekében. A paliskunta elnökségének engedélye nélkül gyűjteni, megjelölni és egyéb rénszarvasgondozási munkát végezni alapvetően tilos. Tételesen kimondja a jogszabály, hogy a rénszarvas legfeljebb harminchat órát tartható a kifutójában etetés nélkül. Külön rendelkezés vonatkozik továbbá a félelem okozásának tilalmára, hiszen a jogszabály kimondja, hogy tilos a rénszarvasokban ijedelmet kelteni; amennyiben erre mégis sor kerül, és az kárt okoz a tulajdonosnak vagy a paliskuntának, akkor a jogellenes magatartást tanúsító személy köteles azt megtéríteni.³⁰

Érdemes megjegyezni, hogy minden tulajdonos rendelkezik egy bizonyos jelzéssel (poromerkki), amellyel valamennyi rénszarvas egyedét el kell látni.³¹ A tulajdonosok csak egy, konkrét jelzéssel rendelkezhetnek, mivel ennek kiemelt szerepe van az állat azonosításában a találásuk, illetve adott

²⁶ Kormányrendelet 9–10. §§.

²⁷ Melamies 2021.

²⁸ Rénszarvas törvény 4–6. §§.

²⁹ Rénszarvas törvény 21. §.

³⁰ Rénszarvas törvény 41–42. §§.

³¹ Rénszarvas törvény 23. §.

esetben az idegen területen okozott kár megtérítése során. A jelölésre vonatkozó részletszabályokat a rénszarvastartásról szóló 883/1990 földművelésügyi és erdészeti miniszteri rendelet (a továbbiakban: Rénszarvas rendelet) tartalmazza. Itt már egyfajta védjegyként szerepel a konkrét jelölés megnevezése. A védjegy elfogadásakor kiemelt szempont, hogy az egyértelműen eltérjen a többi rénszarvas jelzésétől, vagy hogy a hasonló rénszarvasjelekkel rendelkező állatokat térben olyan távol kezeljék és tartsák egymástól, hogy ne álljon fenn az összetéveszthetőség lehetősége. A Rénszarvas rendelet tartalmazza továbbá, hogy a jelölés készítésekor a fül hosszának legfeljebb egyharmadát szabad levágni, illetve felsorolja, hogy miként történhet a jelölés és az hogyan néz ki.³²

4. A TURIZMUS SORÁN FELMERÜLŐ ASPEKTUSOK

4.1. A lappföldi turizmus számokban

Lappföld Norvégia, Svédország, Oroszország és Finnország területén található nagy kiterjedésű, észak-európai régió. Finnország lappföldi területe az ország területének 30%-át öleli fel, azonban itt a lakosság mindössze 3,5%-a él. Finn Lappföld közkedvelt természetközeli úti cél a turisták körében, elsősorban télen, decembertől márciusig tart a turisztikai főszezon. Rendkívül népszerű helyszín a lappföldi természeti adottságok, a téli sportok, valamint az autentikus rénszarvas és szánhúzó kutya túrák miatt. A turisták leginkább az Európai Unióból, valamint Ázsiából érkeznek ide. Alapvetésként fogadhatjuk el, hogy a turizmusban az emberek és az állatok kapcsolata több szempontot figyelembe véve igen szoros, minden szereplőnek valójában a másiktól is függ a jóléte. Fontos adat, hogy a turisták 68%-a kijelentette egy 2018-as kutatásban, hogy a látogatás során az állatokkal kapcsolatos tevékenységek a legfontosabbak számukra, illetve a turisták több, mint 80%-a aggódott az állatok jogainak érvényesülésével és bánás-

módjával kapcsolatban, valamint a leghevesebb érzelmi reakciót a szánhúzó kutyák váltották ki a turisták körében.³³

A két fő, turizmusban dolgozó állatfaj közé tehát a szánhúzó kutya és a rénszarvas tartozik. A szánhúzó kutyák kültéri kennelekben élnek és mintegy 50 kennel üzemel egész évben, de télen, a főszezonban más országokból is jönnek kutyatartók, hogy ott dolgozzanak. Leginkább alaszkai huskyt alkalmaznak a szánhúzásra, amely különböző északi fajták keveréke és különösen a húzóképeségük alapján szelektálják az egyedeket. Szintén használják a társaságok a szánhúzáshoz a szibériai huskyt, amelyet elsősorban a kereskedelmi marketing során, így a túrák internetes anyagában ábrázolnak. Maguk a túrák különböző távúak lehetnek. A rövid túra 0,5–2 km, a közepes 10–40 km, a hosszú pedig 2–8 napos is lehet. Egy szánt általában 4 vagy 6 kutya húz. A kisebb felkészülést igénylő túrák, így a rövid- és a középtávúak esetében a turisták az eligazítás után részt vesznek a kiránduláson, majd körbe sétálhatnak a farmon. A rénszarvas szános program során a turisták a rénszarvasfarm határain belül sétálhatnak és megetethetik őket, illetve fotókat készíthetnek az állatokkal, valamint sor kerül a szánhúzásra, amely 30 perctől pár óráig is eltarthat. Az igavonó rénszarvas a szánhúzásban tevékenykedik, aki egy kasztrált példány és az idegenforgalomba kerülés előtt egy 4–5 éves képzésen vesz részt.

Ugyan a jelen írás nem kifejezetten foglalkozik a lovakkal, de annyit meg kell említeni, hogy a lovak a turizmus során a harmadik leggyakrabban használt állatok. A nemzetközi utasok között kevésbé népszerű, de egyes finn turisták inkább a lovaglást preferálják a többi állatokkal kapcsolatos tevékenység helyett. Ezeknek a tevékenységeknek a keretében finn vagy izlandi lovakkal lehet találkozni, mivel vastag téli bundájuk van, ezért az extrém hideget is elviselik.³⁴

32 Rénszarvas rendelet 16. §.

33 García-Rosel 2018, 44–45.

34 García-Rosell & Tallberg 2021, 103–121.

Említést kell tenni arról a komoly, anyagiakban is megjelenő haszonról, amellyel a lappföldi, állatalapú turizmus a gazdasághoz hozzájárul. Ez a haszon éves szinten kb. ötvenmillió euróra tehető. 2023-ban 158 cég foglalkozott élőállat bevonásával történő turisztikai szolgáltatásnyújtással finn Lappföldön, ebből 42 kutyaszános társaság, 34 rénszarvas farm és 11 lóistálló formájában működött. Valamennyi rénszarvas egyed 5400 eurós forgalmat generált, így éves szinten a költségvetéshez 3,5 millió euróval járultak hozzá. A szánhúzó kutyák esetében egyedenként 2400 euró bevétel keletkezett, a naptári évben összesen 9,6 millió euró profitot termeltek.

Meg kell említeni, hogy a sarkvidéki vadon élő állatok megfigyelése a lappföldi idegenforgalmi ágazat döntő elemeként jelenik meg. A 158 állatalapú turisztikai cég között 53 olyan van, amely a vadon élő állatok megfigyelésére épít. Ha a fenti számokat összevetjük, látható, hogy a 158-ból ez utóbbi a legmagasabb szám a többi élőállat bevonásával történő turisztikai szolgáltatásnyújtáshoz képest. Ennek magyarázatául szolgál, hogy egyedülálló biológiai sokféleséggel és lenyűgöző vadvilággal megáldott régióként Lappföld a sarkvidéki állatokkal autentikus találkozásra vágyó turisták központjává vált. Ezek közé a sarkvidéki állatok közé tartoznak a medvék, a farkasok, a hiúzok, a rókák, a jávorszarvasok, a baglyok és más madarak, a vidrák, valamint a hódok.

Itt kell röviden szólni arról, hogy a COVID-19 világjárvány a lappföldi turizmusra is jelentős hatással volt, azt negatívan befolyásolta. Az utazási korlátozások, lezárások, biztonsági aggályok következtében jelentős mértékben csökkent a turisták száma. Az idegenforgalmi ágazat komoly kihívásokkal szembesült, ennek következtében egyes vállalkozások teljesen felszámolásra kerültek, vagy csökkentett lehetőségeikkel működtek tovább. A járvány bizonytalanságot és változásokat hozott az utazási szokásokban, ez a nemzetközi és a belföldi turizmust is érintette világszerte, így annak hatása

Finnországot is elérte. A koronavírus okozta piaci helyzet a külföldi turisták tekintetében 53%-os csökkenést eredményezett a Lappföldön eltöltött éjszakák számát illetően.³⁵

4.2. Lappföld jelképe: a rénszarvas

A turizmus szempontjából a lappföldi vidék legvédelmesebb turisztikai szezonja kétségkívül a karácsonyi időszak. Ilyenkor több százezer látogató érkezik Lappföldre, elsősorban Rovaniemi városba, amely Lappföld fővárosa is egyben, illetve a Mikulás (Joulupukki) otthonaként ismert. A legtöbb turista számára a lappföldi karácsonyi hangulat részét képezi a rénszarvas: szánózás, repülőtérei fogadás, az út szélén kőszáló egyedek, vagy a róluk és velük készült fotók formájában.

A rénszarvastartás egy ősi, de még mindig létfontosságú megélhetési forrás, amely elsősorban az őshonos számukhoz kötődik, azonban ma már a rénszarvastartók kevesebb, mint 20%-a számi.

A rénszarvasok tartásának egy állandó éves körforgása ismert. A borjak általában májusban születnek meg, amikor a hó már részben elolvadt és a hideg idő kockázata már elvonult. Nyáron a farmokon tartott rénszarvasok többségét a helyi erdőbe engedik ki kóborolni, de egy részüket a farmon tartják, hogy a nyáron érkező turisták megnézhesék és etethessék az állatokat. Júniusban és júliusban összegyűjtik az új borjakat, hogy megkapják a füljelzést, majd visszaküldik őket a legelőre az anyjukkal. Szeptemberben összegyűjtik őket és megkezdődik a párzási időszak. A szánhúzásra kijelölt egyedek megkezdik a felkészülést a turisztikai szezonra, illetve néhány új állatot is kiválasztanak, akiknek a képzése elkezdődik. Utóbbiakat az attitűdjük, húzóképességük és az emberekhez való viszonyuk alapján választják ki. Télen, különösen karácsonykor a forgalmas turisztikai szezonban dolgoznak a rénszarvasok. A márciusig, olykor áprilisig tartó főszezont követően a karácsonyi időszakban szolgáltatást teljesített rénszarvasok egy részét vágóhídra küldik, a csorda többi része

35 Laaksonen 2023, 6–9.

a legelőkön marad az új rénszarvasok születésére várva.³⁶

4.3. Etikai felvetések

Nem szabad elfelejtenünk azt a relációt, hogy amikor az állatokat a turizmus szolgálatába küldik, hogy szórakozást, oktatást vagy önmegvalósítást okozzanak a turisták számára, akkor a gazdaság szereplőivé is válnak. Az idegenforgalom gyakran kockázatos és sebezhető helyzetbe hozza az állatokat. Ha ezt a viszonylatot antropomorf módon akarjuk értelmezni, akkor azt mondhatjuk, hogy az állatok ilyenkor gyakorlatilag szerződéses munkaviszonyba kerülnek, azonban az emberekhez hasonló ellenszolgáltatásra nem számíthatnak, nem hagyhatják el ezeket a kötelezettségeiket, noha felléphetnek támadólag a turistákkal vagy a gondozókkal szemben.

Magánszemélyek utazása során gyakran azt lehet tapasztalni, hogy az emberek az utazásaik alatt otthon hagyják az etikát és idegen helyen sokkal kevésbé vannak tekintettel az állatjóléti elvekre, ezáltal egy attitűd-viselkedés szakadék van jelen az utazások alkalmával. Fentiek alapján tehát a turizmus sokszor a megengedés zónája az utazó számára, azaz állatjóléti elvek és az állatokkal történő interakciók a kulturális relativizmus tárgyává válnak. E mellett sokszor a helyi szokások és az egyetemes állatjóléti elvek ütköznek egymással, mert nem ritkán az állatok turizmusban való használata a helyi közösségek megélhetését jelenti.

Mint oly sok mindenben, az állatokkal kapcsolatos turisztikai tevékenységekkel összefüggésben is elengedhetetlen kiemelni a technológia fejlődését. Nem ritka manapság a drónok használata a filmiparban, így az állatokkal kapcsolatos dokumentumfilmek készítése során sem. A drónokkal készült felvételek már sokkal korszerűbb képeket mutatnak, így elképzelhető lehetne, hogy a természetfilmek a technika fejlődésével alternatívát jelentsenek az eleve nagyobb ökológiai lábnyomot eredményező egzotikus utazások helyett. Azon-

ban a turizmus egy adott téma iránti, multiszenzoros kapcsolódás, ahol nem kizárólag pusztán szemrevételezés történik, hanem az érintés és a hallás is bekapcsolódik az élménybe. Egy másik aspektusa a fejlődésnek, hogy ma már nemcsak profi fotósok készíthetnek képeket, hanem az amatőr turisták is be tudnak kapcsolódni a dokumentálásba az okostelefon vagy a saját fényképezőgép által, illetve egyes alkalmazások megmondják, hogy merre találhatók bizonyos állatok a szabadban. Az állatokra is lehet adott esetben go-pro kamerát helyezni, ezáltal megismerhetővé válik az állatok nézőpontja. Ezek a fejlődések, illetve lehetőségek mind az egyéni szintet erősítik, közelebb hozzák az állatokat az emberekhez. Azonban a technológiai fejlődésnek megvannak a veszélyei is, hiszen a közösségi médiába bárki feltölthet képet, videót és laikusként nem feltétlenül a megfelelő edukációs tartalmat osztja meg az ember az állatokkal kapcsolatban.

Felmerülhet egy olyan etikai dilemma a turizmus és az ismeretterjesztés kapcsán, hogy feláldozhatjuk-e az állati egyedet, hogy megmentjük az adott fajt. Ez alapján tehát a kérdés az, hogy amennyiben az egyed használnak az ismeretterjesztés során, akinek az állatjóléti feltételei adott esetben nem teljesen érvényesülnek, akkor megmenthetünk-e az edukáció révén több egyedet a konkrét fajból. Amennyiben erre a válaszuk nem, akkor a 3R elvére támaszkodva az egyed helyettesítésénél az edukációs tartalmak alkalmazásánál segítségül jelenhetnek meg a technika új vívmányai. A felelősségteljes turizmusból származó előnyöket érdemes a nagyobb turisztikai csomópontokon vagy egyéb fórumokon közölni. A multidiszciplinaritás itt is megjelenik, mert ilyenkor érdemes lehet reklámszakembereket bevonni a tájékoztatásba, ismeretterjesztésbe.³⁷

Érdekes megállapításokat és hasonlatokat alkalmazott egy 2019-es projekt, amely „Lappföld hangjai” címmel vizsgálta a turizmus és a hangok kapcsolatát akként, hogy az autentikus hangokat

36 García-Rosell & Hancock 2022, 91–110.

37 Von Essen, Lindsjö & Berg 2020, 1–17.

gyűjtötte össze a vadontól a helyi finn életig. A hangzásvilágnak három elemét határozták meg: alaphangként írták le azt, ami nem mindig hallható tartósan, a hangjelzést egy adott hely megkülönböztetésére használták, illetve a jel egy előtérben lévő, tudatosan hallott hang volt. Ezeket az elméletben meghatározott kategóriákat alkalmazták a szánhúzó kutyás túrák hangzásvilágában. Az alaphang a szél és a havon mozgó szán hangja lett, a hangjelzés a kutyák ugatása, amelynek körében egy gyakorlott kutyaszános meg tudja különböztetni az egyedek eltérő hangját és annak jelentését, illetve jelként a felszálló repülőgépek, más emberek, telefonok, fényképezőgépek hangját értelmezték. A repülőgépek hangja miatt a turisták csalódottságot éltek meg, mivel a szánon úgy érezték, hogy a vadon felé tartanak, azonban a repülőgép hangja visszarántotta őket a civilizációba. A projekt kapcsán a jelenlegi gyakorlat kritikájaként fogalmazódott meg, hogy a szánhúzó kutyák az eligazítás helyett kezdődhetnek a kutyák ugatásának, hangjának meghallgatásával, ami sokkal természetközelibbé tenné ezt a fajta turisztikai tevékenységet.³⁸

4.4. Kulturális érzékenység: a számik

Nem lehet megkerülni a turizmus kapcsán a kulturális érzékenység fogalmát, amely a számikhoz kötődik. A számik az egyetlen őslakos nép az Európai Unióban. Finnországban mindössze 10.500 számi ember él, a finn területek mellett pedig megtalálhatók Norvégiában, Svédországban és Oroszországban. Nyelvük nem egységes, többségük északi számi, inari számi vagy kolta számi. Utsjoki az egyetlen település finn Lappföldön, ahol a számik a lakosság többségét alkotják. Fontos kiemelni, hogy a finn alkotmány tartalmazza sajátos helyzetüket, miszerint a számiknak joguk van a saját nyelvükhöz és kultúrájukhoz, valamint ezek fenntartásához, fejlesztéséhez, illetve a hatóságok kötelesek a Számi Parlamenttel megtárgyalni mindazon ügyeket, amelyek közvetlenül és kifejezetten befolyásolják a számik helyzetét. Az állatokkal és a turizmussal is összefüggő ilyen jogszabály a Rénszarvas törvény.

A kulturális érzékenység előzményeként írható le, hogy az elmúlt évtizedekben az utazásszervező társaságok által kínált tevékenységek visszaéltek a számi kultúra sajátosságaival, anélkül, hogy figyelembe vették volna, hogy ez mit okoz magának az őslakos népnek. Sok számi bírálta, hogy a kultúrájukat sztereotip módon ábrázolja ez a fajta turizmus és a nem számi turisztikai cégek részére hoz gazdasági hasznot.

Fentebb már szerepelt a jokamiehenoikeudet, azaz a mindenki joga, amely a turizmus kapcsán – a gondolatiság szépségén túl azonban – felveti a földhasználat problematikáját, tekintettel arra, hogy annak tartalma nincs egyértelműen körülhatárolva a turisztikai szereplők szempontjából. Az idegenforgalmi ágazat és a rénszarvastartók közötti konfliktus alappillére a mások megélhetésének tiszteletben tartása és az állatok tisztelete. Ennek kapcsán arra kell gondolni, hogy a szafarika specializálódott vállalkozók lehetőség szerint ne menjenek azokra a területekre, ahol a rénszarvasok a borjaikat világra hozzák és gondozzák, illetve a szánhúzókutya társaságok a túraútvonalakat a rénszarvastartókkal együttműködve alakítsák ki. Ez különösen Inariban, mint jelentős turisztikai célpontnál okoz problémát, ahol a rénszarvastartók és a kutyaszános társaságok is meg akarják tartani a saját útvonalukat. Ezen konfliktus ugyanúgy igaz a nem állatokkal végzett turisztikai tevékenységre, így a motoros szánozásra, mivel – a gazdasági érdekeken túl – a helyi lakosság, az állat- és növényvilág számára negatív hatást jelent a turizmus a mindennapok során.

E téma kapcsán született meg több etikai irányelv: „A fenntartható turizmus elvei”, „Típek és fenntartható kommunikáció”, „Eszközök a fenntarthatóságról és a kommunikációról” című dokumentumokat készítette el az erdőgazdálkodási hatáskörrel rendelkező szerv, a Metsähallitus, a Számi Parlament pedig „A felelősségteljes és etikailag fenntartható számi turizmus alapelvei” című írást adta ki. Összességében igen szélsőségesnek mondható a Számi Parlament kritikája a turisztikai

³⁸ Fesenko & García-Rosell 2019, 88–92.

szánhúzó kutyás tevékenységről, mivel álláspontjuk szerint az felelőtlen és etikailag fenntarthatatlan, ezért teljesen meg kell szüntetni, inkább a helyi kultúrák valódi és hiteles tevékenységeinek kellene hangsúlyt kapnia. Kifejtik, hogy a szánhúzó kutyák problémát okozhatnak a rénszarvasok terelése esetén, ez különösen a környezettel nem törődő, elsősorban nemzetközi cégekre jellemző.³⁹

4.5. Állatjólét a turisztikai szolgáltatásokban

2016 és 2018 között az „Állatjólét a turisztikai szolgáltatásokban” címmel valósult meg egy projekt a Lappföldi Gazdaságfejlesztési, Közlekedési és Környezetvédelmi Központ, valamint az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap finanszírozásával, illetve a Multidimenzióális Turisztikai Intézet szervezésében. A projektbe a Lappföldi Egyetem is bekapcsolódott, ennek eredményeként született meg a „Példák és gyakorlati tanácsok a lappföldi turizmusban használt állatok jóllétére” című dokumentum. Az útmutató tulajdonképpen a helyes gyakorlatot próbálja meghatározni a szánhúzó kutyák, a rénszarvasok és a lovak tekintetében. Élettani szükségleteket ír le, valamint a vonatkozó jogszabályok alapkövetelményeit fogalmazza meg közérthetően, gyakorlatias formában. Mindezekre tekintettel itt most csupán azok a többletinformációk kerülnek kiemelésre, amelyek a fentiekben már részletesen tárgyalt jogszabályok mellett kiegészítő jelleggel szerepelhetnek.

Az útmutató leszögezi, hogy az állatokhoz való viszonyulás változó a turisták részéről, amely függhet az állampolgárságtól, attól, hogy vidéki vagy városi környezetből jöttek az emberek, illetve az állatokkal kapcsolatos korábbi tapasztalatoktól.

Kiemelten fontos a szánhúzó kutyák esetében a rendszeres fizikai vizsgálat: napi két perc kutyánként elegendő idő lehet a vizsgálathoz, de hetente egyszer egy alaposabb fizikális vizsgálat szükséges. Ezt óvatosan kell végezni, hogy a legapróbb változások is észlelhetők legyenek, ilyenkor meg kell figyelni a vizelet, az étvágy és a viselkedés változását. Fontos a rendszeresség a vizs-

gálatok során, hiszen így könnyebben kiszűrhető az adott probléma az időben közeli viszonyítási alap miatt. A kutyáknak egész évben mozgásra van szükségük, mert ősszel könnyebben érik el a munkához szükséges állapotot, ha nyáron is megőrzik a jó fizikai kondíciójukat. Már a téli turisztikai szezon előtt elkezdődik a kutyák edzése, ilyenkor rövidebb, kb. 400 méteres távokkal kezdik a felkészülést és sok szünetet tartanak a gyakorlások között. A komolyabb tréning akkor kezdődik, ha a kinti hőmérséklet +10 Celsius fok alá süllyed. Az ugyanabban a csapatban lévő kutyáknak azonos kondíciókkal kell rendelkezniük, valamint a motiváció fenntartására is figyelemmel kell lenni. Komoly figyelmet kell fordítani a talppárnák állapotára a kavicsos és kemény terepeken.

Fontos a kutyák izomzatára kiemelten figyelni, mert – főleg a heves – mozgás közben sérülések keletkezhetnek. Az izmok ellazításában nagy szerepe lehet a masszázsnak. Fontos figyelni különösen az extrém időjárás esetében, hogy nehogy a kutyának túl meleg vagy túl hideg legyen a hőmérséklet, de ez egyéni lehet, mert függ az életkortól és a szőrzettől.

A fizikai jóllétén túl a kutyák mentális egészségét is szem előtt kell tartani. Amennyiben az állat mentálisan instabil állapotba kerül, annak jól látható jelei is vannak, ide tartozik a passzivitás, ilyenkor állandóan alszik, késve reagál az ingerekre; vagy éppen túl aktívvá válik, túl sokat ugat, nyüszít, körbe-körbe fut, kergeti a farkát. A motiváció fenntartása érdekében sor kerülhet az útvonalak változtatására vagy a csapaton belüli pozícióváltásra.

A különböző fajták keverékei, mint például az alaszkai husky, nem bírják olyan jól a sarkvidéki hideget, mint a szibériai husky társaik, ezért előbbiek kutyaházait szigetelni kell a jóllétük biztosítása érdekében.

Az idős kutyákat, akik a szánhúzó munkában már nem vesznek részt, be lehet vonni abba, hogy a fiatalabbakat tanítsák, azonban gondolni kell arra,

³⁹ Multidimensional Tourism Institute, University of Lapland 2020, 8–32.

hogyan az idős kutya többet alszik és könnyebben megfázik. Ha semmilyen formában nem használják már a turizmusban az adott egyedet, akkor örökbefogadhatóvá minősítheti a kutyát tartó szervezet. Amennyiben egyik fenti lehetőség sem teljesül, akkor az eutanázia is szóba jöhet a kutyák esetén.⁴⁰

A rénszarvasok a nyári szünet után, a szezon elején szintén könnyebb fizikai munkát végeznek és akkor nehezítik a feladatokat, ha már visszanyerték az izomtónusukat. Szintén naponta kell ellenőrizni a rénszarvasok egészségi állapotát. Meg kell jegyezni, hogy állategészségügyi kockázata lehet, ha a turisták a saját országukból, vagy eleve az általuk hozott csemegékkel kínálják meg a rénszarvasokat. A motiváció fenntartása érdekében egyénileg ismerni kell a rénszarvasokat, mert van olyan, aki a rövidebb vagy éppen a hosszabb utakat kedveli. Nem ajánlott őket tartósan kikötve tartani, mert így nem tudják tanúsítani a rájuk jellemző viselkedést, illetve az izomtónusuk sem marad a munkához megfelelő állapotban.⁴¹

Nagy felelőssége van a rénszarvastartóknak abban, hogy törekedjenek a turisták logikátlan cselekedeteinek megelőzésére az utazások során. Ezért a szafari előtt el kell nekik mondani, hogy milyen állat a rénszarvas, mit szeret és mit nem. A turistáknak tudniuk kell, hogy a rénszarvasok nem szeretik a hangos zajokat, a hirtelen mozdulatokat és a simogatást. Egy rénszarvas által húzott szántúra előtt a turisták tájékoztatást kapnak arról, hogy hogyan kell viselkedni a szánon. Természetesen a turisták tevékenységei a szafari időtartama alatt fontos szerepet játszanak a rénszarvasok jóllétében, illetve az utasítások is lényegesek a turisták biztonsága érdekében. A túrák során a rénszarvasokkal foglalkozó turisztikai vállalkozónak törekednie kell arra, hogy a turistáknak leginkább megfelelő rénszarvast válassza ki. A nyugtalannak tűnő utazó jól illik egy idősebb, nyugodtabb ígás

rénszarvashoz, amely nem riad meg az ügyfél mozgásától és zajától. Ilyen viselkedési jegyeket magán hordozó turistának nem szabad fiatal és tapasztalatlan egyedet választani, mivel, ha egy fiatal ígás rénszarvasnak kellemetlen élményei vannak a túra során, előfordulhat, hogy ez lelassítja az egészséges munkafolyamatot.⁴²

Itt kell megjegyezni, hogy az állatalapú turizmus általában passzív nézelődést és aktív interakciót jelent a vad, félig vad és fogságban tartott állatokkal összefüggésben. A fentiekben felsorolt aspektusok az állatjóllétre alapoznak, azonban mellette érdemes lehet a pozitív állatjóllét fogalma felé fordulnunk. A pozitív állatjóllét koncepciója az állatok pozitív élményekkel való ellátására összpontosít, nem pedig a negatívak elkerülésére.⁴³ Erre kiváló lehetőséget ad a turizmus, különösen olyan állatok esetében, amelyeknek fajától, fajtájától és élettani adottságaitól a munkavégzés nem áll távol, tehát itt jó példával szolgálhatnak a szánhúzó kutyák és a rénszarvasok. Mindazonáltal megjegyzendő, hogy az itt említett állatokat természetüknél és a régió adottságainál fogva bizonyos esetekben „munkaállatként” is használják, amely tevékenységek a turisták szeme elől adott esetben rejtve maradnak, tekintettel arra, hogy ezek a hétköznapi cselekvések – úgy, mint fakitermelés, szállítmányozás – inkább a helyi lakosság számára jelentenek elfoglaltságot.

40 Majuri & Koljonen 2018, 31–63.

41 Majjala 2018, 65–69.

42 Majjala 2018, 74–81.

43 Beuttner 2022, 5–6.

5. KÖVETKEZTETÉSEK

A finn Lappföldön, a turizmusban dolgozó szánhúzó kutyákra és rénszarvasokra vonatkozó joganyag igen részletesnek mondható, az állatjóléti keretjogszabály mellett részletszabályok is vonatkoznak az egyes fajokra. Arra a kérdésre, miszerint hogyan viszonyul egy jelentős természeti kiterjedésű ország népe az állati jogokhoz, az állatok jóllétéhez, kiváló iránymutatás az alkotmánymódosítási javaslat megtárgyalása. Valóban nagy jelentősége van a javaslatnak, így a jogi szakma képviselői mellett a társadalom szerepét sem lehet eléggé hangsúlyozni. Mivel a javaslat benyújtása civil kezdeményezésre történt, ezért azt lehet mondani, hogy a társadalom fogékony a téma iránt és érdeklődést, tenni akarást is mutat.

A témát részleteiben áttekintve az egyik igen erős konklúzió, hogy az edukációra a turizmuson keresztül kiemelten sor kerülhet. Ez a következtetés a magyar viszonylatra is igaz lehet. Itt természetesen figyelemmel kell lenni arra, hogy a realitás talaján maradvá egymással szembenálló szempont lesz az állati jóllét és a gazdasági érdek. Habár jelenleg is értékes hazai gyakorlat vonatkozik egyebek mellett a Nemzeti Parkok látogatására, különös tekintettel az Állatvédelmi Témahét során, fontos lenne az állatjólét szempontjából, hogy ezekre a helyekre gyerekek és felnőttek egyaránt eljussanak.

Hasznosnak bizonyulna, ha valóban minél több ember részt tudna venni olyan eseményeken, ahol a társállatok tartásáról és a vadon élő állatokról is információkat szerezhetnek, illetve gondot fordítanánk arra, hogy a társadalom megszólítható legyen ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban, összeegyeztetve a jószándékot és a racionalitást. Erre kiváló terület lehet a turizmus, mivel az országon belüli, de globális ismeretterjesztést is jelenthet,

illetve amennyiben többen, akár családdal utaznak, akkor már egy mikrokörnyezetben biztosan kommunikálni fognak az átélt, állatokkal kapcsolatos élményekről. Ilyen formán a turizmus körébe sorolható már a gyerekek osztálykirándulása is, amely szintén lehetőséget ad arra, hogy a gyerekek valamilyen módon kapcsolatba kerüljenek az állatokkal és felvilágosítást, iránymutatást kapjanak az egyes fajok létezéséről, viselkedéséről, a természetben betöltött szerepéről.

A hazai viszonylatba átvételre érdemesnek mondható a finn jogi gondolkodásból az állatok jogalanyiségéről való elmélkedés, illetve, hogy erről a jogi szakma képviselői beszéljenek, induljon el egy párbeszéd és meghatározásra kerüljön az állatok jogi státusza.

Megfontolandó lehet a pozitív állatjólét fogalmának használata és alkalmazása a turizmusban foglalkoztatott állatok viszonylatában, hiszen esetükben lehetségesnek tartom, hogy az általuk végzett tevékenységet valóban pozitív benyomásként éljék meg.

BIBLIOGRÁFIA

1. Beutner E (2022) Tourists' Framing of Positive Animal Welfare The Example of Dog Sledding in Finnish Lapland, University of Lapland, Master's Thesis, Tourism Research.
2. Eduskunta (2023) Asian käsittelytiedot KAA 8/2023 vp (https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/EduskuntaAloite/Documents/KAA_8+2023.pdf) [2024. 12. 12.]
3. European e-Justice (2024) Jogszabályok és ítélkezési gyakorlat, A tagállamok jog, Finnország (https://e-justice.europa.eu/6/HU/national_legislation?FINLAND&member=1) [2024. 12. 12.]
4. Fesenko I & García-Rosell J-C (2019) An acoustic perspective on nature-based tourism experience: The soundscape of dog sledding, Lapland, Matkailututkimus 15(1), pp. 88–92, DOI: <https://doi.org/10.33351/mt.84315>
5. García-Rosell J-C (2018) Animal welfare in tourism: the case of sled dogs in Lapland, Finland, In International Sled Dog Veterinary Medical Association 15th Biennial Symposium, Palacio de Colomina, Valencia, Spain, pp. 44–45.
6. García-Rosell J-C & Tallberg L (2021) Animals as tourism stakeholders: Huskies, reindeer, and horses working in Lapland, in: Rickly J M & Kline C (eds.) Exploring non-human work in tourism: From beasts of burden to animal ambassadors, De Gruyter Oldenbourg, pp. 103–121, DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110664058-007>
7. García-Rosell J-C & Hancock P (2022) Working Animals, Ethics and Critical Theory, in: Thomas N (ed.) Animals and Business Ethics. The Palgrave Macmillan Animal Ethics Series, Palgrave Macmillan, Cham, pp. 91–110, DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-97142-7_5
8. Laaksonen T (2023) Tourism and Animal Welfare in Lapland, Haa-ga-Helia University of Applied Sciences, Tourism and Event Management, Research Thesis.
9. Majjala V (2018) Reindeer welfare, in: Ojuva J (ed.) Animal Welfare in Tourism Services – Examples and Practical Tips for the Well-being of Animals Used for Tourism in Lapland, Publications of Lapland UAS, Publication series D. Other Publications (7), pp. 65–81.
10. Majuri K & Koljonen S (2018) Sledge dog welfare, in: Ojuva J (ed.) Animal Welfare in Tourism Services – Examples and Practical Tips for the Well-being of Animals Used for Tourism in Lapland, Publications of Lapland UAS, Publication series D. Other Publications (7), pp. 31–63.
11. Melamies I (2021) Paliskunta – pohjoisen erityislaatuinen työyhteisö, Lumen – Lapin ammattikorkeakoulun verkkolehti (1).
12. Metsähallitus (1) Kansallispuistot ovat luontoaarteitamme <https://www.metsa.fi/maat-ja-vedet/suojelualueet/kansallispuistot/> [2024. 12. 12.]
13. Metsähallitus (2) Lapin erämaa-alueet (<https://www.metsa.fi/maat-ja-vedet/suojelualueet/eramaa-alueet/>) [2024. 12. 12.]
14. Kugapi O, Höckert E, Lühje M, Mazzullo N & Saari R (2020) Toward culturally sensitive tourism, Report from Finnish Lapland, Publications of the Multidimensional Tourism Institute, Lapland University Consortium Rovaniemi, pp. 8–32.
15. Petrétei K (2011) A finn dologi és öröklési jog bemutatása, Magyar Jog 58(8), pp. 503–509.
16. Petrétei K (2011) A finn jogforrásokról és a magánjogi igazságszolgáltatás rendszeréről, Európai Jog 11(4), pp. 22–36.
17. Petrétei K (2022) A vadászat szabályozása, a vadak által okozott károk viselése, vadgazdálkodás Finnországban skandináv kitekintéssel, in: Barta J (ed.) A vadkár, a vadászható állat által okozott kár és a vadgazdálkodás összefüggései nemzetközi kitekintéssel, Patrocinium Kiadó, Budapest, pp. 207–239.
18. Saikku, M (2020) Erämaa—Finnish, Environment & Society Portal (<https://www.environmentandsociety.org/exhibitions/wilderness-babel/eramaa-finnish>) [2024. 12. 12.]
19. University of Helsinki Animal Law Centre (no date) About (<https://www.helsinki.fi/en/researchgroups/animal-law-centre/about>) [2024. 12. 12.]
20. Von Essen E, Lindsjö J, Berg C (2020) Instagranimal: Animal Welfare and Animal Ethics Challenges of Animal-Based Tourism, Animals 10(10), 1830, pp. 1–17, DOI: <https://doi.org/10.3390/ani10101830>

ÁLLATORVOSTUDOMÁNYI EGYETEM **ÁLLATVÉDELMI JOGI, ELEMZŐ- ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT**

A 2021. január elsején alakult Állatorvostudományi Egyetem Állatvédelmi Jogi, Elemző- és Módszertani Központ (röviden ÁTE Állatvédelmi Központ) feladata, hogy multidiszciplináris szemlélettel tudományos háttérrel biztosítson az állatvédelem elméletének és gyakorlatának, segítve mind az állatvédelemmel kapcsolatos állami döntések meghozatalát, mind a terepen dolgozó állatorvosokat és állatvédőket.

A Központ egy hiánypótló tudásbázis, amely nem csupán az állatorvosképzésben biztosítja a korszerű állatvédelmi ismeretek átadását, hanem a nem állatorvos szakembereknek, civileknek is szervez képzéseket, szakmai napokat. Vállalkozik továbbá a legújabb állatvédelmi kutatási eredmények közérthető nagyközönségi kommunikációjára is.

allatvedelmikozpont@univet.hu

Az emberi élet, mint az állatkínzás bűncselekmény védett jogi tárgya

Human Life as the Protected Legal Interest of the Crime of Animal Cruelty

ABSZTRAKT

A tanulmány középpontjában az állatkínzás védett jogi tárgyának elemzése áll, különös tekintettel annak pontos meghatározására. A szerző részletesen ismerteti az állatkínzás bűncselekmény védett jogi tárgyáról való gondolkodás alakulását, bemutatja a társadalmi és tudományos szemléletváltás hatásait a kihágási büntető törvénykönyvtől kezdve napjainkig, és vázolja a lehetséges fejlődési irányokat. A téma fontosságát két meghatározó körülmény adja. Az egyik, hogy a jogalkalmazók csak a jogi tárgy megfelelő értelmezésével tudnak helyes döntéseket hozni vitás jogi kérdésekben. A másik nyomós érv a jogi tárgy tovább gondolására, hogy egyre több kutatás mutat rá arra, hogy az állatkínzás bűncselekmény megvalósítása potenciálisan magában rejt az ember elleni erőszakos cselekmények későbbi elkövetésének lehetőségét.

Kulcsszavak: állatkínzás, állatvédelem, emberi élet védelme, védett jogi tárgy, gyermekkori állatbántalmazás, állatkínzás pszichológiája, ember elleni erőszak

1. PROBLÉMAFELVETÉS

A bűncselekmény védett jogi tárgya az a büntetőjog által védett társadalmi érdek vagy érték, amelyet a bűncselekmény sért, vagy veszélyeztet.^{4,5}

ABSTRACT

This study is centered on the analysis of the legally protected subject of animal abuse, with special focus on its exact definition. The author analyses the evolution of how we think about criminal law regulations of animal cruelty, introducing the impact of the shift in social and scientific perspectives, starting from the Offenses Penal Code until recently, addressing the outlining of possible courses of development. The importance of this topic can be seen through two determining factors. One is that law enforcers can only make the right decisions in controversial legal issues if the legal subject is adequately interpreted. The other compelling argument for further defining legal subjects is that more and more studies show that committing the crime of animal abuse potentially holds the possibility of committing violent acts against a person in the future.

Keywords: animal abuse, animal welfare, protection of human life, protected legal subject, childhood animal abuse, psychology of animal abuse, acts of violence against a person

Jogi tárgy nélkül nincsen bűncselekmény, nincsen büntetőjogi tényállás, hiszen azokat a védendő jogi tárgyak figyelembevételével alakítja ki a jogalkotó. A jogalkotás szintjén tehát nélkülözhetetlen a jogi

¹ LL. M., Állatorvostudományi Egyetem Állatvédelmi Jogi, Elemző- és Módszertani Központ, goczaaagnes@gmail.com.

⁴ Görgényi et al. 2014, 144.

⁵ A jogi tárgy fogalmáról lásd bővebben: Nagy 2008, 3–8.

tárgy tisztázása, vagyis annak precíz körülírása, hogy mi igényel védelmet. Ez alapján lehet megfogalmazni a törvényi tényállást és meghatározni a szankciók mértékét. Emellett a jogi tárgy a törvényi tényállások törvényben történő rendszerezésének is a kiindulópontja. A Büntető Törvénykönyv Különös Részében található bűncselekményi tényálláscsoportok kialakításánál irányadó beosztási szempont az egyes bűncselekmények jogi tárgya. Azok alapján kerülnek meghatározásra a különböző fejezetek, illetve azonos fejezetbe az egyes bűncselekmények. A jogi tárgy pontos ismerete a jogalkotók mellett a jogalkalmazók számára is elengedhetetlen, hiszen vitás esetekben csak így képes a jogszabályokat helyesen értelmezni és a büntetőjogi felelősséggel kapcsolatos kérdésekben helyesen dönteni.⁶ A védett jogi tárgyak megismerését és értelmezését nagyban segíti az, hogy a legtöbb bűncselekmény esetében egy állandó meghatározásról van szó, vagyis a védendő érdek a társadalmi és kulturális területen történő elmozdulások, valamint a tudományos ismeretek bővülésének hatására sem változik. Bizonyos esetekben azonban az emberi felfogás átalakulása teljesen más irányba viheti egy adott bűncselekmény védett jogi tárgyáról történő gondolkodást. Ez utóbbi körbe tartozik az állatkínzás bűncselekmény is, ami eddig is egy meglehetősen mozgalmat járt be a szabályozását illetően, és azt gondolom, hogy még mindig nem érkezett meg a végleges helyére. Ehhez a lendületes változáshoz több körülmény is hozzájárult. Egyrészt ide sorolhatók azok a nagy port kavaró emblematis esetek, amelyek erősen formálták az emberek értékítéletét és gondolkodását az állatokkal és a velük való kegyetlenkedéssel kapcsolatban. Másrészt a jogalkotás során is megfigyelhető egy folyamat, amely a nemzetközi trendekhez igazodva teljesen más megvilágításba helyezi az állatokat. Az, hogy a jog kiemelte az állatokat a pusztán dologi státuszából, illetve, hogy elismerte az „érezni, örülni, szenvedni” képes természetüket, mind hozzájárultak az állatkínzás bűncselekmény védett jogi tárgyának formálódásához. Végül pedig ebben a

körben említendőek azok a – főként pszichológiai és kriminológiai – kutatások, amik olyan összefüggésekre világítottak rá, melyek fenntartják annak szükségességét, hogy az állatkínzás védett jogi tárgyának meghatározása tovább formálódjon. A tanulmányban részletesen bemutatom az állatkínzás bűncselekmény védett jogi tárgyáról való gondolkodás alakulását a kihágási büntető törvénykönyvről szóló 1879. évi XL. törvényciktől kezdve egészen napjainkig, kitérve a lehetséges fejlődési irányok ismertetésére. A téma fontosságát két meghatározó körülmény adja. Az egyik, amit már fentebb említettem, hogy a jogalkalmazók csak a jogi tárgy megfelelő értelmezésével tudnak helyes döntéseket hozni vitás jogi kérdésekben. A másik érv a jogi tárgy tovább gondolására pedig az, hogy egyre több kutatás mutat rá arra, hogy az állatkínzás bűncselekmény megvalósítása potenciálisan megában rejti ember elleni erőszakos cselekmények későbbi elkövetésének lehetőségét.

2. BEVEZETÉS

„2003. június 16-án az esti órákban Fadd-Domboriban három vagyonőr autó után kötött egy keverék kutját, és több száz méteren át vontatták, majd sorsára hagyták. Az állatot néhány nappal korábban a Tolna megyei üdülőfalu egyik kikötőjének vezetője fogadta be. Egy közeli cég biztonsági őreit azonban zavarta a kutya jelenléte. Emiatt először riasztópisztollyal lőttek rá, majd egyikük az autója után kötötte és mintegy 100 méteren át maga után húzta. Az állatról több helyen csontig lejtött a hús és a bőr. A szemtanúk szerint a három férfi 15 percig gázpisztollyal is lövöldözött a kutyára, amelyik bemenekült a lakókonténer alá. Még ekkor is utána lőttek, pedig a konténerben emberek voltak, akik nem mertek közbelépni. Másnap a kutya teljesen összetörve visszatért a telepre, és bebújt a konténer alá. Két napig ott feküdt, mire orvost hívtak hozzá. Fájdalmai ellenére a kutya békésen tűrte a vizsgálatokat, majd hálája jeléül többször megnyalta gondozói kezét. 2003. június 19-én szenvedései örökre véget értek.”⁷

⁶ Nagy 2010, 103.

⁷ Nagy 2021.

Számos ilyen és ehhez hasonló tragikus esetről szóló beszámolóval találkozhatunk nap, mint nap a médiában. Ám az idézetben említett névtelen kutya kálváriája kiemelkedik az összes többi közül. És nem azért, mert ez a kutya többet szenvedett, vagy mert máshogy kínozták, vagy bármiben is különlegesebb lett volna a többi bántalmazott kutyánál. És nem is azért, mert ez az eset jobban felháborította volna a társadalmat, mint más állatok szenvedése. Hanem azért, mert ennek a kutyának a története nem ért véget a halálával. Sőt! Ennek a kutyának a tragédiája indította el azt a folyamatot, amely végül az állatkínzás kriminalizálását eredményezte.

3. A TÁRSADALOM FELHÁBORODÁSI HULLÁMA ÉS MINDEN, AMIT MAGÁVAL HOZOTT

Abban az időben az esetszám rendkívüli emelkedése és az állatkínzás iránti társadalmi érzékenységek növekedése elérte azt a szintet, amikor is egy ilyen mértékű kegyetlenség amellet, hogy országos szintű felháborodást váltott ki, tettekre késztetett több százezer embert. A Magyar Állatotthonok Országos Szövetsége szervezésében a Tolna Megyei Állat- és Természetvédő Alapítvány népi kezdeményezésen alapuló aláírásgyűjtésbe kezdett. Az aláírásgyűjtő íven a következő szöveg szerepelt: „Egyetértünk azzal, hogy az Országgyűlés módosítsa a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényt annak érdekében, hogy az állatkínzás bűncselekménynek minősüljön.”⁸ Összesen 379.611 aláírás gyűlt össze, amiből nagyjából 330 ezer volt érvényes. Ez a szám bőven meghaladta az országos népi kezdeményezés érvényességéhez meghatározott ötvenezres számot.⁹ Az Országgyűlés a népi kezdeményezésben foglaltakkal

egyetértett.¹⁰ Törvényjavaslatként négy képviselő az igazságügyi tárca által előkészített szöveget nyújtott be az Országgyűlés elnökéhez, önálló képviselői indítványként.¹¹ Úgy fogalmaztak az előterjesztők, hogy a javaslat megalkotása azért volt szükséges, mert a jogalkotónak kötelessége az emberi felelősségtudat növelése, illetve a társadalmi erkölcs szintjének emelése a jog eszközeivel. Hozzá tették, hogy az állatok bántalmazása olyan méreteket öltött hazánkban, hogy indokoltá vált az állatkínzással szembeni büntetőjogi fellépés.¹² De ennél az esetnél fontos hangsúlyozni, hogy a szemléletváltás nem jogalkotói lépés hatására indult el, hanem a társadalom igazságos jogérzet által táplált igénye idézte elő.¹³ A dolgok szerencsés együttállása folytán azonban a politikai támogatás is megvolt, ugyanis az Országgyűlés 2004. március 8-án 284 igen, 11 tartózkodás és 4 nem szavazat mellett¹⁴ elfogadta a Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és a hozzá kapcsolódó jogszabályok módosításáról szóló 2004. évi X. törvényt. Az ekkor elfogadott törvény értelmében 2004. április 24. napjától az állatkínzás bűncselekménynek minősül.¹⁵ A módosító törvényhez fűzött indokolás szerint „a társadalom jelentős része által negatív megítélésben részesített cselekmények alkalmasak arra, hogy a büntetőjogi szabályozás részét képezzék.”¹⁶

A jogalkotó szemléletváltása tükröződik abból, hogy az új szabályozás szövegében már nem szerepel az a fordulat, amit a korábbi szabályozások – a kihágási törvény és a szabálysértési törvény – szövegei tartalmaztak, melyek szerint a gerinces állat bántalmazása csak akkor volt tényállásszerű, ha az közterületen vagy nyilvános helyen, és má-

8 111/2003. (VI. 30.) OVB határozat aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítéséről.

9 1998. évi III. törvény az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről 1. § (1) bekezdés.

10 131/2003. (XII. 11.) számú határozata.

11 Bárándy 2010, 2.

12 T/6743. Képviselői önálló indítvány 4–5.

13 Bárándy 2010, 2.

14 Károlyi 2006, 15.

15 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 266/B. § (1)–(2) bekezdés.

16 2004. évi X. törvény Általános Indokolás.

sok felháborodására alkalmas módon történt.¹⁷ Ezek alapján a magánterületen való bántalmazás kívül esett a tényállás keretein. A védendő jogi érdekek vonatkozásában azonban nem ennyire látható élesen a szemléletváltás a jogalkotó részéről. A kihágás és a szabálysértési alakzatok esetében önmagából a törvény szövegezéséből kitűnik, hogy ezek a szabályok nem az állatot, mint érző lényt voltak hivatottak védeni, hanem elsősorban a közrend és a köznyugalom megővése volt a cél.

A szöveg mellett azonban ezt juttatja kifejezésre az is, hogy a kihágási törvényben a tényállás a közrend és a közszemérem elleni kihágások között került rögzítésre. És ez az a pont, ahol a szemléletváltás nem látszik annyira élesen, mint a tényállás szövegének megváltozásában, ugyanis az újonnan hatályba lépő törvénymódosítással az állatkínzás bűncselekmény továbbra is a közrend elleni bűncselekményekről szóló fejezetben, a közbiztonság elleni bűncselekményekről szóló cím alatt kapott helyet. Történt ez úgy, hogy ekkor már több éve hatályban volt az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény, melynek a preambulumában rögzítésre került az Országgyűlés azon álláspontja, mely szerint az állatok érezni, szenvedni és örülni képes élőlények, és a tiszteletben tartásuk, jó közérzetük biztosítása minden ember erkölcsi kötelessége. Emellett elismeri, hogy az állatvilág egésze és annak egyedei megkülönböztetetten nagy értéket jelentenek az emberiség számára, és kifejezi azon szándékát, hogy Magyarország tevékeny módon részt vállal az állatok védelme és kímélete érdekében kifejtett nemzetközi erőfeszítésekből. Az új törvény általános miniszteri indokolása egyébként utal is rá, hogy a „törvény által megfogalmazott új tényállás védett jogi tárgya az állat, mint érző lény életének és egészségének védelme.” Azonban úgy folytatja, hogy „ugyan-

akkor ezen bűncselekmény az azonos védendő tárgyak alapján rendszerező Btk.-ban leginkább a közrend elleni bűncselekmények között helyezhető el.”¹⁸ Elmozdulás történt azonban a korábbi jogalkotói szemlélethez képest az állatkínzás bűncselekmény minősített esetének bevezetésével, ami a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2008. évi LXXXIV. törvény hatálybalépésével valósult meg. Ettől fogva pedig büntettnek minősül az állatkínzás, ha az olyan módon történik, hogy az az állatnak különös szenvedést okoz és ezt a törvény súlyosabban rendeli büntetni.¹⁹ A képviselői indítvány rögzíti, hogy a büntetőjog az állatot érző lénynek ismeri el, ebből adódóan nem lehet közömbös aziránt, hogy szenvedése milyen mértékű. A különös szenvedést okozó állatkínzás esetében a büntetés céljának eléréséhez szükséges, hogy a jogalkotó lehetővé tegye súlyosabb büntetés kiszabását is. Emellett kijelenti azt is, hogy jóval nagyobb a személyében rejlő társadalomra veszélyessége és bűnösségi foka annak az elkövetőnek, akinek cselekménye az állatnak különös szenvedést okoz.²⁰

Változást hozott a 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről. A jelenleg is hatályos szabályozással kapcsolatban Vetter úgy fogalmaz, hogy ebben az új büntetőkódexben „méltó” helyre került azt állatkínzás bűncselekménye, hiszen egy „relevánsabb jogszabályhelyen”, mégpedig a Környezet és természet elleni bűncselekményekről szóló fejezetben rendelkezik az állatkínzás szankcionálásáról.²¹ Ambrus István úgy vélekedik ezzel az újítással kapcsolatban, hogy nem a védendő társadalmi érdekekkel kapcsolatos jogalkotói felfogás módosulása indukálta, hanem sokkal inkább a korábbi közrend elleni bűncselekményeket tömörítő fejezet feldarabolásának igénye. Ambrus szerint ezt támasztja alá az a tény is, hogy a Btk. minisz-

17 Lásd: 1879. évi XL. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a kihágásokról 86. §, ezután 17/1968. (IV. 14.) Kormányrendelet az egyes szabálysértésekről 25. §, majd 218/1999. (XII. 28.) Kormányrendelet az egyes szabálysértésekről 2. §.

18 2004. évi X. törvény Általános Indokolás.

19 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 266/B. § (3) bekezdés.

20 T/6655. Képviselői önálló indítvány.

21 Vetter 2020, 98.

teri indokolása a jogi tárgy kérdésére egyáltalán nem tér ki.²²

A 2013. július 1-én hatályba lépő állapot egészen 2022. január 1-ig változatlan maradt annak ellenére, hogy a regisztrált állatkínzás bűncselekmények száma évről évre nőtt²³ és folyamatosan napvilágot látott egy-egy kirívó és rendkívül gátolástalan elkövetési magatartással véghez vitt eset, és a társadalom tagjai az állatkínzókkal szembeni szigorúbb büntetőjogi fellépést kívánnak meg.²⁴ 2021. november 24-én azonban megtörtént az állatok védelme érdekében szükséges egyes büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról szóló 2021. évi CXVIII. törvény egyhangúlag történő elfogadása, amely éritette az állatkínzás törvényi tényállását is, mégpedig a minősített esetek körének bővítése által. Az új minősített esetekkel és a hozzájuk kapcsolódó szankciókkal a Btk. 244. §-a Európa legszigorúbb szabályai közé került állatkínzás vonatkozásában.²⁵ A legsúlyosabb kiszabható büntetés az állatkínzás elkövetése esetén 5 évig terjedő szabadságvesztés.²⁶ Ez pedig megegyezik az emberölés miatt kiszabható büntetés alsó határával.²⁷ Elmondható, hogy a jogalkotói szándék közeledni látszik a társadalom abbéli igényéhez, miszerint szükséges az állatok egyre erősebb jogi védelme.

4. AZ ÁLLATKÍNZÁS KRIMINALIZÁLÁSÁNAK LEHETSÉGES EMBERVÉDELMI HATÁSAI

Az eddigiekből kiderült, hogy a jogalkotó az állatkínzás törvényi szabályozása által a közrendet, a köznyugalmat, illetve később az állat, mint érző lény egészségét és életét kívánta jogi védelem alá helyezni. De vajon lehetséges, hogy az állatkínzás

kriminalizálása az embereket is védi? A társadalom tagjai általában a természet- és fajvédelmi megközelítés miatt fejezik ki nemtetszésüket az állatokkal való kegyetlen, vagy elégtelen bánásmód kapcsán, illetve sokszor kerül szóba az élelmiszeripar tömegtermelése, vagy az állatkísérletek kapcsán is számos alkalommal merülnek fel etikai kérdések. Nem szabad elfelejteni azonban a kérdés kriminológiai perspektíváját sem, hiszen amennyiben elfogadjuk azt a felvetést, miszerint az állatkínzás az ember elleni erőszak előszobája, vagyis hogy van kapcsolat az állatkínzás és az ember elleni erőszakos cselekedetek között, akkor önmagunk védelmezése is felmerül az állatvédelem által.²⁸ Emellett Ambrus felvet egy meglehetősen érdekes megközelítést, miszerint az állatgazdája, aki az állattal együtt él és neveli, szereti, köznap értelemben pedig „családtagnak” tekint, az állathoz fűződő érzelmi viszonyulása okán szintén büntetőjogi védelmet érdemel.²⁹

Ahogy egyre több kutatás születik, és egyre jobban rálátunk a témára, úgy válik egyre bizonyosabbá, hogy az állatkínzásra nem tekinthetünk egysíkúan. Igaz ez a szóban forgó bűncselekmény védett jogi tárgyainak tekintetében is. Ahhoz, hogy egy kiforrott és a napjaink társadalmi felfogásával összeegyeztethető meghatározás szülessen, elengedhetetlen az összetett megközelítés. Ambrus elképzelése szerint az alábbi érdekeket, értékeket kell az állatkínzás bűncselekmény jogi tárgyának tekinteni. Elsődleges, közvetlen jogi tárgy az állatnak, mint érző individuumnak a szükségtelen szenvedéstől mentes élethez való joga. Másodlagos, közvetlen jogi tárgy az állat gazdájának az állathoz fűződő érzelmi viszonyulása. Közvetett

²² Ambrus 2021, 454.

²³ Legfröbb Ügyészség 2022, 28.

²⁴ Ehhez hozzátartozik, hogy a társadalmi felfogás alakításában nagy szerepe van a médiának, illetve a közösségi médiának, hiszen ezeken a csatornákon keresztül gyorsan és nagy mennyiségben jutnak el az állatkínzásokról szóló tudósítások az emberekhez, amelyekben a bűnelkövetők kegyetlenségét hangsúlyozzák.

²⁵ Mészáros 2023.

²⁶ Btk. 244. § (3)–(4) bekezdés.

²⁷ Btk. 160. § (1) bekezdés.

²⁸ Mészáros 2023.

²⁹ Ambrus 2021, 455.

jogi tárgy az előző mellett a közrend, ezen belül a közbiztonság és a köznyugalom. Végül pedig áttételes jogi tárgyként kell tekinteni más vagy mások életére, testi épségére és egészségére.³⁰

Az állatkínzás emberekre való veszélyességére történő hivatkozás már a joggyakorlatban is megjelent, amikor is a Pesti Központi Kerületi Bíróság egy 2018-ban három év letöltendő szabadságvesztésre és három év közügyektől eltiltásra ítélt egy férfit állatkínzás elkövetése miatt. „A bíróság megállapította, hogy a vádlott az állatkínzás minősített esetét, büntettét követte el, mert az állatnak különös szenvedést okozott, ezen túl az állat el is pusztult. A bíróság az ítélet meghozatalakor súlyosító körülményként értékelte az éjszakai elkövetést, a gátlástalan, valamint az elkövetővel szemben teljesen kiszolgáltatott, ellenállásra képtelen állat sérelmére történő elkövetési módot. (...) A büntetés kiszabásánál – amellet, hogy az állatok védelme állami, társadalmi és emberi kötelezettség – a bíróság azt is figyelembe vette, hogy az állatkínzás bűncselekményének igazi társadalomra veszélyességét az adja, hogy aki képes egy állatot ily módon bántalmazni, illetőleg elpusztítani, az könnyebben, illetőleg sokkal nagyobb eséllyel követ el hasonló erőszakos cselekményeket az embertársai sérelmére is.”³¹

A tanulmány következő részében arra keresem a választ, hogy valós veszélyről beszélünk, vagy csak hangzatos, de üres frázis az a kijelentés, miszerint az állatkínzás az ember elleni erőszak előszobája? Vagyis van-e az állatkínzás kriminalizálásának embervédelmi hatása és így sorolható-e az emberi élet az állatkínzás védett jogi tárgyai közé?

5. AKI ÁLLATOT KÍNOZ, EMBERRE KÉSZÜL?³²

Az Állatorvostudományi Egyetem „Az állatkínzás és az emberekkel szembeni erőszak összefüggései” című egynapos képzésén Vetter Szilvia előa-

dásában hangzott el, hogy az állatkínzás mutató, előrejelző és ok-okozati összefüggést mutató jelenség, ugyanis utal már megtörtént dolgokra, előrejelez a jövőben várható bűncselekményekre, és okozati összefüggést mutat a bántalmazott, abúzált múlttal. (Múlt – jelen – jövő tengely)³³

Hasonló kapcsolódást fedezett fel Susan Crowell is, egy számos jogeset elemzését is magába foglaló kutatása során. Crowell az erőszak körének nevezi azt a jelenséget, amikor az állatokkal kegyetlenkedő személyek a gyerekkorban átélt bántalmazások miatt saját magukban felgyülemlett dühüket vezetik le ezekkel az erőszakos cselekedetekkel, és ahogy nő a gyerek, úgy nő a felgyülemlett düh és agresszió is benne, amelyet végül emberek elleni erőszakos cselekedetekkel vezet le.³⁴

A tanulmány következő részében felsorakoztatom azokat a szakirodalmi megállapításokat, amelyek alátámasztják a fenti megállapításokat. Részletesen bemutatom a folyamatot, ami egészen a gyermekkori diszfunkcionális családi légkörtől és a bántalmazó környezettől indul, majd az állatkínzáson keresztül eljut egészen az ember elleni erőszakos cselekedeteikig.

5.1 Gyermekkor – „A múlt”

Lélektani szempontból hogyan lesz valakiből állatkínzó? A gyermekkorban állatok ellen elkövetett kegyetlenkedések egy amerikai tanulmány alapján három kategóriába sorolhatók. Az első a kíváncsiság/felfedezési vagy által vezérelt állatbántalmazások. Második kategória a patológiás, a harmadik pedig a bűnözői állatkínzás. Az első kategóriába olyan óvodáskorú vagy fiatalabb gyerekek tartozhatnak, akik nincsenek megfelelően felügyelet alatt és koruknál fogva még nem feltétlenül értik, hogy az állatokkal is hasonlóan kellene bánniuk, mint az emberekkel. Esetükben szülői példamuta-

30 Ambrus 2021, 455.

31 Fővárosi Törvényszék Közleménye – Letöltendő börtönbüntetés állatkínzás miatt.

32 Ezt a kérdést Csányi Vilmos etológus professzornak tulajdonítják. Kajó 2019a.

33 Kajó 2019b.

34 Crowell 1999, 39.

tás és tanítás csökkentheti az állatokkal szembeni erőszak mértékét. A második kategóriába olyan övodáskornál idősebb gyerekek tartozhatnak, akik esetében a kegyetlen viselkedés mögött valamilyen pszichológiai zavar feltételezhető, mint például az empátiás készségek hiánya.³⁵ Ennek oka valamilyen gyermeki abúzus (fizikai/szexuális) vagy családon belüli erőszak átélése is lehet. A bűnözői kategóriába olyan fiatal felnőttek tartozhatnak, akik antiszociális tevékenységekben vesznek részt, alkohol és más szerhasználatuk feltételezhető, vagy esetleg valamilyen csoportos erőszakhoz, kultuszhoz kapcsolódik az általuk elkövetett állatbántalmazás.³⁶

5.1.1 Környezeti faktorok

Fontos megemlíteni, hogy a gyermeki állatbántalmazás tanult viselkedés is lehet. Amellett, hogy egy erőszakos, bántalmazó környezet önmagában véve táptalaja lehet az ilyen cselekedeteknek, a szemtanú szerep átélése tovább növeli annak az esélyét, hogy a gyerek maga is állatbántalmazóvá váljon. Továbbá minél fiatalabb korban találkozik a gyermek állatok ellen elkövetett erőszakkal, annál korábban vesz részt benne ő maga is. Még tovább növeli az elkövetés valószínűségét, ha valamelyik közeli családtagjától látja ezt a viselkedést.³⁷ Ugyanezt a megállapítást teszi az állatkínzási ügyek és más bűncselekmények közötti összefüggést kutató amerikai szervezet, a National Link Coalition is. Megállapították, hogy ha egy gyermek végignézi azt, ahogy egy másik személy éppen egy állatot bántalmaz vagy egyszerűen elhanyagolja, a tapasztalatai kihatnak személyiségének további alakulására, pszichológiai fejlődésére. Emiatt érzéketlenné válhat a

látottakkal szemben és ez meggátolja az empatikus képességének kialakulását.³⁸ A környezeti faktorok között szerepel a gyermekbántalmazás és a családon belüli erőszak is. A diszfunkcionális családokban gyakran a háziállatok is erőszak áldozataivá válnak.³⁹ Így a gyermek olyan környezetben nő fel, ahol folyamatosan traumák érik és azt tanulja meg, hogy az erőszak elfogadott.⁴⁰ Nem elhanyagolható az a tényező sem, hogy minden ember vágyik arra, hogy figyelmet és megerősítést kapjon szeretteitől. Azonban, ha a folyamat nem megfelelően alakul, és valaki nem kapja meg azt a figyelmet és megerősítést, amire szüksége van, annak a hozadéka, hogy a figyelemre vágyó fél frusztrálódik és a negatív érzéseit egy nála gyengébb egyénnel vagy egyednel vezetheti le. A frusztráció mellett a megalázottság érzésének akár erőszak árán történő elkerülése is kiválthatja ezt a fajta magatartást. A frusztrációra és megalázottságra adott válasz egyik jellemző velejárója, hogy az agresszor igyekszik helyreállítani az önértékelését azáltal, hogy a hatalmi pozíció átélése mellett a gyengébben (például állatok) vezetői le agresszióját.⁴¹ „Az állatkínzást elkövető személy úgy érzi, erővel és hatalommal bír az állat felett, az irányítás az ő kezében van.”⁴² Az elkövető szempontjából az állatkínzás esetén nem feltétlenül az állat a hangsúlyos, hanem inkább a nála gyengébb, elesettebb fél bántalmazása, terrorizálása vagy megölése. Ez a hatalmi dinamika sokszor szinte forgatókönyv-szerűen jelenik meg az elkövető viselkedésében és az állatok mellett más, szintén önmagánál gyengébb, elesettebb, kiszolgáltatottabb élőlények felé is irányul.⁴³ Ez alapján tehát lehet párhuzam aközött, ahogy az állatokkal bánunk és aközött, ahogyan az emberekkel.

35 Az empátiáról, annak hiányáról és ennek a hiánynak az állatkínzással való összefüggéséről lásd: Kiss 2023b.

36 Ascione & Lockwood 2001, 39–53.

37 Browne, Hensley & McGuffee 2016, 1850–1865.

38 Idézi Kajó Cecília: Kajó 2019b.

39 Egyes szerzők a háziállatok kínzását is a családon belüli erőszak részeként határozzák meg, hiszen az állatok jelentős részére a bántalmazó is családtagként tekint. Lásd: Lacroix 1998, 6–7.

40 Vass 2022, 6.

41 Vass 2022, 7.

42 Adam Lippe, Baltimore megyei ügyész idézve: Kajó 2019b.

43 Kajó 2019b.

5.1.2 Az állatokról alkotott vélekedés

A gyerekkori állatbántalmazás esetén a társas- és kulturális környezet, valamint a gyermek saját motivációi mellett az állatokról alkotott vélekedéseknek is nagy jelentősége van. Hogy miként vélekedünk az állatokról, kölcsönhatásban áll a velük való interakcióinkkal. A gyerekek már egészen korán, négyéves koruktól számos elképzeléssel rendelkeznek az emberi elmét illetően, mint például a vágyak megértése, a tudás eredete vagy, hogy az embereknek lehetnek téves vélekedéseik. Ehhez hasonlóan vélekedhetnek a gyerekek az állatok elméjéről is.⁴⁴ Azonban a környezettel – benne az emberekkel és az állatokkal – folytatott interakciók jóval a vélekedések kialakulása előtt kezdődnek.⁴⁵ Ezen korai interakciók és tapasztalatok formálják a vélekedéseket, amik pedig befolyásolják az állatokhoz való viszonyulást. Hawkins és Williams kifejlesztette a gyermekek állati elmével kapcsolatos hiedelmeinek mérőszámát (Child-BAM – Children's Beliefs about Animals' Minds), és egy kérdőívet, amely gyerekek állatokkal kapcsolatos vélekedéseit méri fel, pozitív és negatív interakciók mentén. A kutatás során több mint ezer 6–13 éves gyermek töltötte ki a kérdőívet. Minél magasabb pontszámot értek el a gyerekek, annál erősebb kötődésről, odaadásról és emberiségesebb viselkedésről számoltak be az állatokkal kapcsolatban, illetve annál elutasítóbbak voltak az állatbántalmazással szemben. Vagyis, ha a gyermek érző lényként tekint az állatokra, akkor nagy valószínűséggel szem előtt fogja tartani azok jólétét, míg ellenkező esetben negatív magatartást mutathat irányukba.⁴⁶

5.1.3 Mentális zavarok

Az erőszakos magatartást lehet egyfajta patológiai érzelmi folyamatként is értelmezni, mint mások szenvedésében és fájdalmában, vagy a felesleges fájdalom okozásában lelt örömet és élvezetet. Ezért az állatbántalmazásra pszichológiai zavar jeleként is tekinthetünk.⁴⁷ Több mentális zavarral is összefüggésben van az állatbántalmazás jelensége, például a viselkedészavarral, az antiszociális személyiségzavarral, az oppozíciós zavarral, az obszesszív-kompulzív személyiségzavarral, és a szélsőséges érzelmi megnyilvánulásokat fedő hisztrionikus személyiségzavarral. A gyerekkorban elkövetett állatbántalmazás 1987-ben bekerült a DSM-III⁴⁸ felülvizsgált harmadik kiadásába, mint a viselkedészavar és az antiszociális személyiségzavar kritériuma.⁴⁹ Több kutatás eredményét összevetve elmondható, hogy a viselkedészavarral rendelkező gyermekek nagyjából 25%-a vett részt állatbántalmazásban. A kutatásokból az is kiderül, hogy a gyerekkori állatbántalmazás lehet a legkorábbi jele az antiszociális személyiségzavarnak vagy a viselkedészavarnak.⁵⁰ A másokkal szembeni tisztetlenség és erőszakosság az antiszociális személyiségzavarra jellemző tulajdonságok.⁵¹ Ebbe a körbe tartoznak még az úgynevezett rideg-érzéketlen vonások (Callous-Unemotional Traits, CU), amik olyan viselkedési formákra utalnak, melyek a büntudat, empátia hiányát mutatják és/vagy amiknek mások kihasználása a célja. Azok a gyerekek, akik magas CU vonásokkal rendelkeznek, gyakrabban vesznek részt erőszakos, illetve agresszív tevékenységekben, bűncselekményekben, valamint nagyobb valószínűséggel mutatják az antiszociális személyiségzavar jeleit, mint azok, akik alacsony CU vonásokkal rendelkeznek, sőt még azoknál a gyerekeknél is, akiknél viselkedé-

⁴⁴ Hawkins & Williams 2016, 503–519.

⁴⁵ Vass 2022, 5.

⁴⁶ Hawkins & Williams 2016, 503–519.

⁴⁷ Ascione 1993, 226–247.

⁴⁸ Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Mentális zavarok diagnosztikai és statisztikai kézikönyve).

⁴⁹ Gleyzer, Felthous & Holzer 2002, 257–265.

⁵⁰ Vass 2022, 11.

⁵¹ Juliadilla & Noveni 2021, 56–72.

szavart diagnosztizáltak. A magas CU vonásokkal rendelkező gyermekek gyakrabban bántalmaznak állatokat is. A CU vonások gyerekkortól felnőttkorig stabilan fennállnak, és előre jelezhetik a felnőttkori antiszociális viselkedést, valamint a pszichopátiát is. Tehát a gyerekkorban megjelenő állatbántalmazás diagnosztikai értékkel bír egyes mentális zavarok esetében.⁵² Így a korai intervenció, diagnosztizálás hozzájárulhat a hasonló cselekedetek csökkentéséhez, és ha időben segítséget kaphatnak az érintett gyerekek, esélyük nyílna a súlyos problémák elkerülésére. Azonban fontos megjegyezni, hogy az állatbántalmazás jelensége önmagában nem elegendő a viselkedészavar vagy az antiszociális személyiségzavar diagnosztizálásához. Azonban más jellemző vonásokkal – mint például büntudat hiánya – együttesen történő megjelenése okot adhat a feltételezésre.⁵³

5.2 Ember ellen irányuló erőszak – „A jövő”

A fentieket folytatva szükségesnek tartom megemlíteni a John MacDonald pszichológus által 1963-ban ismertetett gyerekkori karakterisztikák triádját, amely olyan magatartásokat sorol fel, amelynek megléte előre jelezhet későbbi ember ellen irányuló erőszakos cselekményekre. MacDonald összekapcsolja az állatokkal való kegyetlenkedést, a gyűjtogatást és az ötéves kor utáni tartós ágybavizelést, a személyek elleni erőszakos viselkedéssel, különösen az emberöléssel és az erőszakos szexuális cselekményekkel.⁵⁴ Vetter úgy fogalmaz ezzel kapcsolatban, hogy az állatokkal szembeni kegyetlen bánásmód komoly viselkedészavar előjele, diagnosztikai szempontja lehet, tehát ő is felhívja a figyelmet a gyermekkori kegyetlenkedésnek az erős prognosztikai értékére.⁵⁵

5.2.1 Az állatkínzás és az emberölés kapcsolata

Kovács Lajos rendőr-ezredes, a sorozatgyilkos-

ságok szakértője is tesz egy a MacDonald-triásszal egybeeső kijelentést. Azt mondja, hogy a nyereségvágyból elkövetett emberölésekhez képest kriminalisztikai szempontból más minőségi kategóriát jelentenek azok a sorozatos emberölések, amelyeket nők, vagy esetleg gyermekek sérelmére, szexuális indíttatásból hajtanak végre. Az elkövetők többsége gyerekkorában elszenvetője volt valamilyen brutális cselekménynek, sokakat homoszexuális csábítás vagy erőszak ért. Gyermekkorban ágybavizeléssel küszködtek, jellemzően vonzódtak a gyűjtogatáshoz, és állatokat szoktak kínozni.”⁵⁶

Lápossy Lőrinc már 1977-ben felhívta a figyelmet arra a veszélyre, amit az állatkínzók jelentenek: „Érdekes módon Kiss Béla nem emberekkel volt szadista, ettől félt. Annál inkább az állatokkal. Az alvilágban el is nevezték a „nagy kísérletezőnek”. Ugyanis macskákkal, kutyákkal „kísérletezett”, lehetőleg úgy, hogy minél nagyobb fájdalmat okozzon az állatoknak. Ha ilyen ember környezetében gyilkosság történik, vagy eltűnik valaki, nem szabad róla levenni a szemünket.”⁵⁷

A témában készült számos sorozat, film, illetve igaz történeteket feldolgozó könyv irányába mutatott nagy érdeklődés azt eredményezte, hogy az emberek körében szinte köztudomású tény az, hogy a hírhedt amerikai sorozatgyilkosok állatkínzással kezdték a „pályafutásukat”. Itt említhető Ted Bundy, John Wayne Gacy, a Pogó bohóc vagy Jeffrey Dahmer, akiről dr. Hannibal Lecter karakterét mintázták. Viszonylag friss és ismert példa Nikolas Cruz. A meglehetősen furcsa, fegyvermániás fiú rendszeresen töltött fel fegyverekkel pózoló szelfiket és állatkínzásról készült képeket a közösségi oldalára, majd 2019-ben több mint 10 osztálytársát lőtte le egy floridai középiskolában.

52 Hartman et al. 2016, 2419–2437.

53 Johnson 2018.

54 MacDonald 1963, 125–130. Ismerteti: Miller 2001, 735–749.

55 Vetter 2020, 28.

56 Faragó 2003, 264.

57 Szabó 1977, 71.

Magyarországon a büntetőjog nem ismeri a sorozatgyilkos kifejezést, azonban a több ember sérelmére elkövetett emberölés, mint törvényi egység nagyjából megegyezik annak tartalmi jelentésével. És sajnos találunk is olyan hírhedt magyar elkövetőket, akikre ráillik a sorozatgyilkos kifejezés, emellett pedig sokuk múltjában felfedezhetőek állapotok ellen irányuló erőszakos cselekedetek. Megemlíthető itt például Matuska Szilveszter, Kovács Péter, a martfűi rém, vagy Jancsó Ladányi Piroska Mária. Ezen kívül számos nem elhíresült magyar jogeset ismertetését olvashatjuk különböző tanulmányokban, amelyekben az emberölést elkövető személy előéletében fellelhető az állatkínzás bűncselekmény elkövetése.⁵⁸ Pszichológiai vizsgálatok is rávilágítanak, hogy azok a személyek, akik képesek, illetőleg hajlamosak az állatkínzásra, azok szükségtelen fájdalommal járó bántalmazására, könnyebben követnek el embertársak ellen is brutalitással járó bűncselekményt.⁵⁹ Sőt, olyannyira szoros lehet ez a kapcsolódás, hogy sok esetben párhuzam fedezhető fel a módszerek tekintetében, vagyis az emberi és állati áldozatokat hasonló vagy ugyanolyan módon ölik, vagy kínozzák meg az érintett elkövetők.⁶⁰ Fontos azonban hangsúlyozni, hogy ezen két cselekmény közötti összefüggés korántsem egyszerűsíthető le ennyire, és a témában fellelhető kutatások sem mondhatók teljeskörűnek, így kategorikusan kijelenteni, hogy az állatkínzóból gyilkos lesz, felelőtlenség, mert ez nem igaz. Egyébként is nehéz lenne a bizonyítás a kérdést illetően, hiszen tudva levő, hogy az állatok bántalmazásával kapcsolatos esetek körében különösen nagy a látencia. De ezzel együtt is ki kell emelni, hogy nem lesz minden állatkínzóból gyilkos, vagy sorozatgyilkos, de az sem törvényszerű, hogy az állatkínzás történik meg időben előrébb, majd utána az emberölés. Emellett pedig sok gyilkos vagy más erőszakos cselekmény elkövetője

nem hozható összefüggésbe állatkínzással.

5.2.2 Az állatkínzás és a családon belüli erőszak kapcsolata

Ezen két bűncselekmény összefüggésének több iránya is lehet. Egyrészt a már fent kifejtett gyermekkori traumák elszívódása és azok miatt kialakuló gyermekkori állatbántalmazásokban megjelenő agresszió tevődik át később a már felnőtt ember gyengébb családtagjaira. Ennek oka a korábbi traumák feldolgozatlanul hagyása és az emiatt egyre csak növekvő belső feszültség, bizonytalanság és önértékelési problémák ellensúlyozása, amely ilyenkor már nem valószínűsíthető meg állatok bántalmazásán keresztül, így kiterjeszti az erőszakot a nála gyengébb családtagjaira is. Az állatbántalmazás és a családon belüli erőszak ezekben az esetekben hasonló mintát követ. Mindkét cselekménynél jelentős szerepe van a már fentebb említett hatalmi dinamikának, azaz a gyengébben való uralkodási vágyak. „Kutatások, és vizsgálatok sora ma már egyértelműen kimutatta, hogy amennyiben egy közösségben, családon belül bántalmaznak az állatokat, ott nagy valószínűséggel a család gyengébb tagjai – például gyermekek, idősök, nők – is folyamatos lelki, vagy fizikai bántalmazásnak vannak kitéve.”⁶¹ Emellett kapcsolódhat a két bűncselekmény úgy is, hogy az állat bántalmazása egy másik családtag érzelmi bántalmazásának eszközüül szolgál. Felhasználhatja az állat bántalmazását zsarolásra, az agressziója túrsására, de alkalmas eszköz a környezet hallgatásra bírására is. Emellett megvalósulhat a győtrelemközítés is a családtag állatának bántalmazásán keresztül. Ilyenkor az elkövető egyértelműen érzékelhető formában akar ártani a családtagjának, mégpedig egy, a kívüljár számára feltűnőbb személy elleni erőszakos bűncselekmény végrehajtása nélkül.^{62, 63} A családon belüli erőszak áldozatainak sok esetben

58 Lásd például: Kajó 2019b, Nagy 2023.

59 Károlyi 2006, 4.

60 Vetter 2020, 28.

61 Fodor 2019.

62 Az erőszakos családi körülmények között élő nők 89%-a állította azt 2017-ben, hogy az őket bántalmazó illető ártott már házkedvencüknek is, vagy adott esetben meg is ölte azt. (Animal Legal Defense Fund no date.)

63 Mészáros 2023.

eleve elszigeteltségben élnek, ezért rendkívül szoros kapcsolatot alakítanak ki kedvenc állatukkal. A nők kifejezetten érzékenyek az állatok bántalmazására. A bántalmazott először megkönnyebbülést érez, hogy adott esetben nem ő kapta a verést, hanem kedvence, később azonban büntudata lesz emiatt.⁶⁴ Jól látható, hogy a háziállatokkal szembeni erőszak korrelál az emberekkel szembeni családon belüli erőszakkal, és egyben a családon belüli erőszak eszköze is.⁶⁵ Több vizsgálatot is végeztek a kutatók arra vonatkozóan, hogy a családi erőszak esetén mekkora azzal egyidejűleg az állatkínzásnak való kitettség. Vetter két külföldi kutatási eredményt ismertet, melyek közül az egyik alapján elmondható, hogy New Yorkban a családon belüli erőszak áldozatainak 53%-a szemtanúja volt társállatok bántalmazásának, a másiktól pedig kiderül, hogy az állatkínzásban elkövetőként vagy tanúként résztvevő személyek 57,9%-a családon belüli erőszak áldozata is egyidejűleg.⁶⁶

5.2.3 Az állatkínzás és a szexuális bűncselekmények kapcsolata

Kiss rámutatott, hogy a szexuális bűncselekményeket elkövetők élettörténetében nagy valószínűséggel jelen van az állatkínzás és a szexuális erőszaknak való kitettség.⁶⁷ Az Egyesült Államokban 150 állatkínzás vagy szexuális zaklatás miatt letartóztatott, felnőtt férfi vizsgálati eredményeiben szignifikáns összefüggéseket fedeztek fel az aktív állatkínzás, például verés vagy késelés, és a személyközi erőszak, az állatok szexuális zaklatása és az emberek elleni szexuális bántalmazás között. Egy másik kutatás résztvevői között pedig nagyobb eséllyel volt kitéve a nő pszichológiai, fizikai és szexuális bántalmazásnak abban a kapcsol-

latban, ahol az élettársa állatkínzást követett el.⁶⁸ A kapcsolat a két bűncselekmény között ebben az esetben is az elkövetés mögött meghúzódó motiváció, ami itt is a hatalom, az uralkodás és a birtoklási vágy kielégítése, a belső feszültség levezetése vagy a megtorlás. A szexuális bűncselekményeknél a motivációhoz sorolható a szexuális kielégülés. Amennyiben ez utóbbi motiváció állatkínzás kapcsán merül fel, zoofiliáról⁶⁹ beszélünk. Fentebb már említésre került, de Hawkins R.D. és kutatótársai is megerősítik, hogy a gyerekkori állatkínzás kapcsán a leggyakoribb kockázati tényezők között szerepel a szexuális bántalmazás.⁷⁰ A gyermekkorban megtapasztalt viselkedésminták pedig nagyon gyakran átveszik a gyerekek és később ők maguk is ugyanazt a mintát alkalmazzák a saját emberi kapcsolataikban.⁷¹

6. AZ ERŐSZAK ESZKALÁCIÓJA

Az ismertetett kutatások eredményei teljes mértékben alátámasztják, hogy az állatkínzás egy meglehetősen összetett problémakör központi eleme. Egyrészt utalhat diszfunkcionális családi légkörre, vagy bántalmazó, traumatizáló környezetre, árulkodhat pszichológiai zavarok fennállásáról, emellett pedig feltárhat olyan jeleket, amelyek későbbi személyközi erőszak elkövetésére utalhatnak. A kutatások azt is megerősítik, hogy ezek a körülmények az időben történő beavatkozás nélkül egymással összefüggő társadalomra veszélyes cselekmények sorozatát eredményezhetik.

Mota-Rojas és szerzőtársai az erőszak eskalációjának nevezik ezt a folyamatot.⁷²

64 Domokos 2021, 97.

65 Animal Legal Defense Fund no date.

66 Vetter 2024, 177–178.

67 Kiss 2023a.

68 Lorászko 2023, 20.

69 A zoofiliáról lásd bővebben: Vetter & Ózsvári 2019, 759–768.

70 Hawkins, Hawkins & Williams 2017, 280–312. Idézi Lorászko 2023, 21–22.

71 Mészáros 2023.

72 Mota-Rojas et al. 2022, 977.

1. ábra Az erőszak eskalációja [Escalation of violence]⁷³

Elmondható, hogy különösen indokolt az állatkínzással szembeni hatékony fellépés, főként a gyermekkorban elkövetett állatbántalmazások monitorozása és az ezen cselekedetekhez történő jogkövetkezmény fűzése, hiszen ezzel megelőzhető olyan ember ellen irányuló erőszakos cselekedetek, mint a családon belüli erőszak, a szexuális erőszak, illetve az emberölés. A híres amerikai kulturális antropológus, Margaret Mead azt mondta, hogy az egyik legveszélyesebb dolog, ami egy gyerekkel történhet, hogy megkínóz vagy megöl egy állatot és megússza büntetés nélkül.⁷⁴ Ezzel egyet lehet érteni annyiban, hogy az állatkínzás szankcionálásával úgymond beavatkozhatunk abba a folyamatba, aminek lehetséges eleme egy későbbi ember ellen irányuló erőszakos magatartás, vagyis megakadályozhatjuk a jövőben esetlegesen megvalósított ember elleni erőszakos cselekmények elkövetését. Azonban ha arra gondolunk, hogy a gyermekkori állatbántalmazások jelentős része nem csak egy későbbi személyközi erőszak oka lehet, hanem egy a bántalmazó, elhanyagoló környezet miatt kialakuló személyiségzavar, vagy a kiskorban elszenvedett traumák okozata, akkor

talán nem a büntetés elmaradása a legrosszabb dolog, ami történhet, hiszen ezekben az esetekben a legszigorúbb büntetés sem lenne „oki terápiának” tekinthető, vagyis a büntetés nem teljesítené be a speciális prevencióban megnyilvánuló célját. Ebben az esetben sokkal inkább csatlakoznék a Rigdon, J. D. – Tapia, F. megállapításához, miszerint az állatbántalmazó gyerekek 61,5%-a később is folytatta ezt a viselkedést és a probléma leghatásosabb megoldásának az bizonyult, ha kiemelték a gyereket az abuzív környezetéből.⁷⁵

7. ZÁRÓ GONDOLATOK

A büntetőjogi tényállás megalkotása során elengedhetetlen annak a tisztázása, hogy a jogalkotó miért akar büntetni bizonyos cselekményeket, milyen társadalmi vagy individuális értékeket vagy érdekeket kíván védelemben részesíteni, vagyis mi a bűncselekmény jogi tárgya. A kérdés helyes megválaszolásához az szükséges, hogy a védeni kívánt értékek, érdekek köre a lehető legteljesebben kerüljön meghatározásra. Ha ugyanis egy vagy több jogi tárgy léte a jogalkotás során elsikkad, az könnyen a tényállás helytelen felépítéséhez, illetve akár a büntetési tételek nem megfelelő megválasztásához vezethet. A jogi tárgy nem megfelelő meghatározása jogalkalmazói oldalon a jogszabályok helytelen értelmezéséhez, ezáltal pedig a büntetőjogi felelősséggel kapcsolatos kérdésekben hibás döntéseket eredményezhet. Az elmúlt évtizedekben a jogalkotó eljutott oda, hogy az állatokat önmagukért tekinti védendő értéknek. Egyetértek azzal, hogy az állatkínzás elsődleges jogi tárgya az maga az állat, az állat élete, testi épsége, egészsége és az állatok ésszerű védelméhez, kíméletéhez fűződő társadalmi érdek. Szorosan kapcsolódik az állathoz annak a tulajdonosa, tartója, gazdája, aki neveli, vele együtt él. Számos kutatás rávilágított már arra, hogy egy gazda és állata között olyan erős érzelmi kötelék tud kialakulni, mint a legközelebbi családtagjaival. Egy háziállat elvesztése is hasonló gyásszal jár, mintha az ember egy hozzá közel álló személyt veszítene el. Ezt figyelem-

⁷³ Mota-Rojas et al. 2022.

⁷⁴ Idézi Kajó 2019b és Vetter 2020, 28.

⁷⁵ Rigdon & Tapia 1977, 27–36. Idézi: Vetter 2020, 28.

be véve a gazda állatához fűződő érzelmi viszonyának büntetőjogi védelme is szükséges. Mivel az állatkínzás miatt folytatott büntetőeljárások legtöbb esetben lakossági bejelentés alapján indulnak, továbbra is célja az állatkínzás pönalizálásának a köznyugalom és a közrend védelme. Ide tartozik még a közbiztonság védelme, hiszen az állatkínzás következményenként rengeteg állat tartózkodik felügyelet nélkül szabadon az utcákon, ami nagy mértékben veszélyezteti a közbiztonságot.⁷⁶ A tanulmány fő kérdése pedig az volt, hogy vajon az emberi élet megnevezhető az állatkínzás bűncselekmény jogi tárgyaként? Az ismertetett kutatási eredmények arra mutatnak rá, hogy meglehetősen szoros a kapcsolat az állatkínzás és a különböző erőszakos ember elleni bűncselekmények között. Összefüggést találtak a kutatók az emberöléssel, a családon belüli erőszakkal és az erőszakos szexuális bűncselekményekkel. Az pedig, hogy egy elkövetőnél meddig jut el az erőszak eszkalációja, nagyban függ attól, hogy mikor lép közbe az arra jogosult. Valószínűsíthető, hogy egy következmények nélkül maradt állatkínzást elkövető ember könnyebben fog később is elkövetni erőszakos cselekményeket. Az ábra pedig egyértelműen mutatja, hogy az állatkínzás utáni következő lépcsőfok már ember ellen irányuló erőszak. Ezért a feltett kérdésre igennel válaszolok, vagyis, hogy az emberi életnek, az ember testi épségének és egészségének abszolút helye van az állatkínzás bűncselekmény védett jogi tárgyai között. Amennyiben pedig elfogadjuk, hogy az állatkínzásnak ennnyire komplex jogi tárgya van, érdemes megnézni, hogy a Büntető Törvénykönyv Különös Részében való jelenlegi elhelyezése megfelelően jeleníti-e meg azt az érdeket, amit az állatkínzás büntetőjogi szabályozása által védelemben részesít a jogalkotó. A tárgyalt bűncselekmény a Btk. környezet és természet elleni bűncselekményeket tömörítő XXIII. fejezetében kapott helyet. Az állatkínzásnak ebben az új fejezetben történő elhelyezéséről a következőket olvashatjuk a törvényhez fűzött miniszteri indoklásban: „Az állatkínzás és a

tiltott állatviadal szervezése bűncselekményeknek a környezetvédelmi fejezetben történő elhelyezését az azonos jogi tárgy, az állatok kímélete, a velük való humanitárius bánásmód indokolja. Ez ugyanis szoros összefüggést mutat a környezetkárosításban szereplő élővilág, valamint a természetkárosításban szereplő növények és állatok védelmével.”⁷⁷ Az indoklásban leírtakkal egyet lehet érteni és az állatkínzás bűncselekmény kiemelése a közrend elleni bűncselekmények köréből nagyon nagy előrelépést jelentett az új büntető törvény kodifikációja során. Azonban ha figyelembe vesszük annak a számos kutatásnak az eredményét, amelyek azt támasztják alá, hogy az állatkínzás bűncselekmény szoros összefüggést mutat erőszakos ember ellen irányuló bűncselekménnyel, és elfogadjuk, hogy az állatkínzáshoz fűzött hatékony jogkövetkezmények által akár ember életek is megmenthetők, vagyis hogy az állatkínzás védett jogi tárgyai között szerepel az emberi élet, testi épség és egészség is, akkor elgondolkozhatunk azon, hogy az állatkínzás egy teljesen új fejezetben kerüljön szabályozásra. Az állatkínzás jogi tárgyának összetettsége indokoltá teszi a bűncselekmény részére történő külön fejezet megalkotását.

A védett jogi tárgyak teljeskörű meghatározása után lehetőség van a jogi tárgyakhoz igazodó szankciók meghatározására. Az állatkínzás speciális mutató és előre jelző tulajdonsága miatt hatékony lenne speciális jogkövetkezmények hozzárendelése. Figyelembe véve azt, hogy lényeges szerepe van a folyamat megállításában a minél előbb történő beavatkozásnak, illetve a Btk. 16. §-ban felsorolt kivételek jogi tárgyát, megfontolandó lehet az említett szakasz kiterjesztése az állatkínzás esetkörüre is. Természetesen ezzel nem azt kellene elérni, hogy az ilyen fiatal elkövetőkre lecsapjon a jogalkalmazó a törvény vas szigorával, hanem inkább a Btk. szabályozásával összhangban azt, hogy minél előbb lehetőség nyíljon olyan intézkedések alkalmazására, amelyek által a fiatalok helyes irányba fejlődik, és a

⁷⁶ Ambrus 2021, 456.

⁷⁷ T/6958. számú törvényjavaslat indoklással – A Büntető Törvénykönyvről.

társadalom hasznos tagjává tud válni.⁷⁸ Ezáltal a változtatás által még több eset állna rendelkezésre a szakemberek számára, amelyek elemzésével további információkat nyerhetnek a gyermekkori állatbántalmazás jelenség megértéséhez, és így a kezeléséhez. Hozzájárulhat továbbá olyan korai jelek kiszűréséhez, amelyek segítenek azonosítani a potenciálisan erőszakos személyeket.⁷⁹ Különösen indokoltnak tartom, hogy az állatkínzást elkövetők esetében, tekintettel arra, hogy sok esetben hosszú idő óta fennálló, feldolgozatlan traumák, vagy mentális zavarok állnak az állatokkal való kegyetlenkedés hátterében, új alternatív „büntetésenként” vagy intézkedésként terápián való részvételre kötelezés is megjelenjen az alkalmazható jogkövetkezmények között. Természetesen ezen jogkövetkezmény alkalmazása megkívánja az elkövetők differenciálását, vagy pedig a törvényi tényálláson belül történő különbségtételt, esetleg több sui generis tényállás létrehozását, amelyek révén elkülöníthetők az egyes elkövetői csoportok. Erre azért van szükség, mert a terápia alkalmazása nem szükséges minden állatkínzás elkövetője számára, hanem csak az erőszakos, agresszív cselekményeket megvalósítók esetében van értelme. A tudatlanságból, illetve nehéz anyagi körülményekből eredő elhanyagolás és a nem kielégítő ellátással megvalósított bűncselekmények esetén inkább az edukáción való részvétel, illetve a menhelyen végzett közérdekű munka jelentene hatékony megoldást. Ezek a jogkövetkezmények pedig a kezeletlen traumák, illetve a mentális zavarra jellemző rideg-vonások, mint például a bűntudat vagy az empátia hiányának kezelésében hatástalanok. Ezen elkövetői csoport hatékony kezelése érdekében alkotta meg az amerikai Animals and Society Institute az AniCare elnevezésű intervenció programot. A program célja az érzelmi intelligencia tárgykörébe tartozó készségek

fejlesztése áll, különös tekintettel az empátiára, az önkontrollra, a társas készségekre és az önértékelésre, illetve az állatokkal kapcsolatos értékek felismerésére. Emellett pedig az elkövetők állatokkal is kapcsolatba kerülhetnek szakemberek irányításával, ami hozzájárul a folyamat sikeréhez. Az AniCare külön kezelési metodika alapján foglalkozik a gyermek⁸⁰ és a felnőtt⁸¹ elkövetőkkel. Ez a program egy kiváló alapként szolgál a hazai szakemberek számára, hogy egy olyan alternatív jogkövetkezményként alkalmazható kezelési modellt alkosson meg, amivel idejében és hatékonyan lehetne közbeavatkozni az erőszak eszkálcációs folyamatába. A fentiek mellett fontos hangsúlyozni, hogy a tárgyalat, rendkívül összetett probléma hatékony kezelésében meghatározó szerepe van a megelőzésnek, aminek hatékony eszköze lehet a gyerekek intézményes keretek között történő állatvédelmi oktatása. Lényeges, hogy a gyerekek abban az időkorban kapják meg ezt az oktatást, amikor a legfogékonyabbak az állatvilág szeretetére, az állatok védelmére és az állattartás szabályaival kapcsolatos tudás befogadására.^{82, 83}

BIBLIOGRÁFIA

1. Ambrus I (2021) Az állatkínzás bűncselekményének jogi tárgyai, egyes dogmatikai kérdései, valamint de lege ferenda szabályozása, Magyar Jog 68(7–8), pp. 452–466.
2. Animal Legal Defense Fund (no date) The Link Between Cruelty to Animals and Violence Toward Humans (<https://aldf.org/article/the-link-between-cruelty-to-animals-and-violence-toward-humans-2/>) [2024. 12. 09.]
3. Ascione F R (1993) Children Who are Cruel to Animals: A Review of Research and Implications for Developmental Psychopathology, Anthrozoös: A multidisciplinary journal of the interactions between people and other animals 6(4), pp. 226–247, DOI: <https://doi.org/10.2752/089279393787002105>
4. Ascione F R & Lockwood R (2001) Cruelty to Animals: Changing Psychological, Social, and Legislative Perspectives, in: Salem D J & Rowan A N (eds.) (2001) The State of the Animals, Washington DC, Humane Society Press, pp. 39–53.

78 Btk. 106. § (1) bekezdés.

79 Vetter 2024, 180.

80 Shapiro et al. 2014.

81 Shapiro & Henderson 2016.

82 Tilki 2019, 92–93.

83 A tanulmány alapja a Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar Állatvédelmi szakjogász szakon írt szakdolgozatom, melynek témavezetője Vetter Szilvia volt. Lelkisimuláris munkájáért és támogatásáért ezúton is hálás köszönetemet fejezem ki!

5. Bárándy G (2010) Az állatkinzás jelene és jövője, *Debreceni Jogi Műhely* 7(2), pp. 1–13. DOI: <https://doi.org/10.24169/DJM/2010/2/1> (<https://ojs.lib.unideb.hu/DJM/article/view/6266/5878>) [2024. 12. 09.]
6. Browne J A, Hensley C, McGuffee K M (2016) Does Witnessing Animal Cruelty and Being Abused During Childhood Predict the Initial Age and Recurrence of Committing Childhood Animal Cruelty?, *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 61(16), pp. 1850–1865, DOI: <https://doi.org/10.1177/0306624X16644806>
7. Crowell S (1999) Animal Cruelty as it Relates to Child Abuse: Shedding Light on a "Hidden" Problem, *20 Journal of Juvenile Law*.
8. Domokos A (2021) A családon belüli erőszak egy sajátos esete: a háziállatok (társállatok) bántalmazása, in: Czine A, Domokos A & Lukács K (szerk.) *Studia in honorem Mihály Tóth* 70, Budapest, KGRE, ÁJK, pp. 93–107.
9. Faragó O (2003) *Sorozatgyilkosok*, Sensus kiadó, Budapest. ISBN: 9639375527
10. Fodor K (2019) A családon belüli erőszak és az állatkinzás összefüggései című interjú (https://kutyabaratt.hu/hasznos_tanacsok/76964/az_allatkinzas_es_a_csaladon_beluli_eroszak_szorosan_osszefugg/) [2024. 12. 09.]
11. Fővárosi Törvényszék Közleménye – Letöltendő börtönbüntetési állatkinzás miatt (<https://birosag.hu/aktualis-kozlemenyek/fovarosi-torvenyszek-letolendo-bortonbuntetes-allatkinzas-miatt/>) [2024. 12. 09.]
12. Gleyzer R, Felthous A R, Holzer C E (2002) Animal Cruelty and Psychiatric Disorders, *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law* 30(2), pp. 257–265.
13. Görgényi I, Gula J, Horváth T, Jacsó J, Lévy M, Sántha F et al. (2014) *Magyar Büntetőjog Általános Rész*, Complex Kiadó, Budapest.
14. Hartman C, Hageman T, Williams J, H, St. Mary J (2016) Exploring Empathy and Callous-Unemotional Traits as Predictors of Animal Abuse
15. Perpetrated by Children Exposed to Intimate Partner Violence, *Journal of Interpersonal Violence* 34(12), pp. 2419–2437, DOI: <https://doi.org/10.1177/0886260516660971>
16. Hawkins R D & Williams J M (2016) Childrens' Beliefs about Animal Mind (Child-BAM): Associations with Positive and Negative Child-Animal Interactions, *Anthrozoös: A multidisciplinary journal of the interactions between people and other animals* 29(3), pp. 503–519, DOI: <https://doi.org/10.1080/08927936.2016.1189749>
17. Hawkins R D, Hawkins E L, Williams J M (2017) Psychological Risk Factors for Childhood Nonhuman Animal Cruelty: A Systematic Review, *Society & Animals: Journal of Human-Animal Studies* 25(3), pp. 280–312, DOI: <https://doi.org/10.1163/15685306-12341448>
18. Juliadilla R & Noveni N A (2021) Are childhood cruelty to animals indicates as mental disorder?, *Journal of Psychology, Religion and Humanity* 3(1), pp. 56–72,
19. Kajó C (2019a) Aki állatot kínozt, az emberre készül? (<https://arsboni.hu/aki-allatot-kinoz-az-emberre-keszul/>) [2024. 12. 09.]
20. Kajó C (2019b) Aki állatot kínozt, az emberre készül? – Az állatkinzás bűncselekmény összefüggései más erőszakos cselekményekkel az ítélkezési gyakorlat alapján, *Jogi Fórum* (<https://www.jogiforum.hu/publikacio/2019/09/23/aki-allatot-kinoz-az-emberre-keszul-az-allatkinzas-buncselekmeny-osszefuggesei-mas-eroszakos-cselekmenyekkel-az-itelkezesi-gyakorlat-alapjan/>) [2024. 12. 09.]
21. Károlyi J (2006) Az állatkinzás szabályozásának fejlődése Magyarországon, *Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica* 68(13), pp. 1–25, ISSN: 0324-6523
22. Kiss A (2023a) Az állatkinzás pszichológiája 1. rész (<https://kiss-anna.hu/allatkinzas-pszichologiaja-1-resz/>) [2024. 12. 09.]
23. Kiss A (2023b) Az állatkinzás pszichológiája 2. rész (<https://kiss-anna.hu/allatkinzas-pszichologiaja-2-resz/>) [2024. 12. 09.]
24. Lacroix C A (1998) Another Weapon for Combating Family Violence: Prevention of Animal Abuse, *Animal Law* 4(1), pp. 1–32.
25. Legfőbb Ügyészség (2022) Tájékoztató a bűnözés 2021. évi adatairól (<https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2023/01/tajekoztato-a-bunozes-2021-evi-adatairrol.pdf>) [2024. 12. 09.]
26. Lorászó G (2023) Az állatkinzás bűncselekmény igazságügyi vonatkozásai, Doktori (PhD) értekezés, Budapest, Állatorvostudományi Egyetem.
27. MacDonald J M (1963) "The threat to kill", *American Journal of Psychiatry* 120(2), pp. 125–130, DOI: <https://doi.org/10.1176/ajp.120.2.125>
28. Mészáros L (2023) Az állatkinzás és a személy elleni erőszakos bűncselekmények elkövetésének kriminológiai összefüggései, *Ügyészek Lapja* 30(2), pp. 33–57.
29. Miller C (2001) Childhood animal cruelty and interpersonal violence, *Clinical Psychology Review* 21(5), pp. 735–749, DOI: [https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(00\)00066-0](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(00)00066-0)
30. Mota-Rojas D, Monsalve S, Lezama-García K, Mora-Medina P, Domínguez-Oliva A, Ramírez-Necochea R et al. (2022) Animal abuse as an indicator of domestic violence: One health, one welfare approach, *Animals* 12(8), pp. 977, DOI: <https://doi.org/10.3390/ani12080977>
31. Nagy Cs (2023) Az állatkinzás és az emberellenes bűncselekmények kapcsolatának bemutatása bírósági ítéleteken keresztül, Magyarországon, *Jogi Fórum* (<https://www.jogiforum.hu/publikacio/2023/05/04/az-allatkinzas-es-az-emberellenes-buncselekmények-kapcsolatainak-bemutatasa-birosagi-iteleteken-keresztul-magyarorszagon/>) [2024. 12. 09.]
32. Nagy Cs (2018) nyilatkozat, Magyar Állatvédelem (<https://magyarallatvedelem.hu/a-kutya-aki-torvenyt-irt-18/>) [2024. 12. 09.]
33. Nagy F (2008) Gondolatok a jogi tárgyról, *Büntetőjogi Kodifikáció*, 1, pp. 3–8.
34. Nagy F (2010) A Magyar Büntetőjog Általános Része, HVG-ORAC, Budapest.
35. Rigdon J D & Tapia F (1977) Children who are cruel to animals: A follow-up study, *Journal of Operational Psychiatry* 8(1), pp. 27–36.
36. Shapiro K & Henderson A J (2016) The Identification, Assessment, and Treatment of Adults Who Abuse Animals: The AniCare® Approach, Springer. ISBN: 978-3-319-27360-0, DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-27362-4>
37. Shapiro K, Randour M L, Krinsk S, Wolf J L (2014) The Assessment and Treatment of Children who Abuse Animals: The AniCare® Child Approach, Springer. ISBN: 978-3-319-01088-5, DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-01089-2>
38. Tilki K (2019) A jelentés elutasításának, illetve a nyomozás megszüntetésének jellemző okai az állatkinzással kapcsolatos büntetőügyekben, *Belsőügyi Szemle* 67(4), pp. 77–93, DOI: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.4.5>
39. Szabó L (1977) 13 nyomozó emlékezik, Minerva, Budapest. ISBN: 231006993687
40. Vass E A (2022) Gyerekkori állatbántalmazás: mi áll a jelenség hátterében, milyen kapcsolatban áll az interperszonális agresszióval és a mentális egészséggel? (<http://www.pszich.u-szeged.hu/impulzus/wp-content/uploads/2022/12/10-vass.pdf>) [2023. 11. 20]
41. Vetter Sz & Özsvári L (2019) A zoofília megítélése és büntetőjogi szabályozása tizenöt európai országban, *Magyar Állatorvosok Lapja* 141(12), pp. 759–768.
42. Vetter Sz (2024) Állatvédelmi jog, L'Harmattan, Budapest.
43. Vetter Sz (2020) Az állatkinzás szabályozása gazdasági és társadalmi mutatók tükrében, Doktori (PhD) értekezés, Gödöllő, Szent István Egyetem.

ACTA ANIMALIA
HUNGARICA

„Az állatvédelem és állatjóllét interdiszciplináris kutatásáért! „

A régió első
interdiszciplináris,
kétnyelvű állatvédelmi
tudományos folyóirata.

ONLINE IS ELÉRHETŐ!

actaanimaliahungarica.hu

SZILVIA VETTER,¹ ANITA PAULOVICS,² CSILLA CSÁK³

Legal Frameworks for Wildlife Protection, with a Special Focus on China and India

A vadvilág védelmének jogi keretei, különös tekintettel Kínára és Indiára

ABSTRACT

Since the beginning of the 20th century, the extinction or endangerment of wildlife species has been a growing problem worldwide as a result of human interventions. Countries around the world have recognised the need for international cooperation to protect wildlife, in addition to national legislation. As a result of this process, a complex system of international conventions for the protection of wildlife has been developed. The European Union is a world leader in efforts to protect wildlife and their habitats. The United States also has well-developed and effective legislation. However, this is not the case in China and India, the two Asian countries examined in this study, despite the fact that both countries have a large number of special and endangered species. Although the last few decades have brought several legal regulations for the protection of wildlife, it would be important to modernise legislation, make enforcement more effective and raise public awareness in order to effectively protect wildlife. Conservation of species is an important task for the future, both for the humanity and for the biosphere.

Keywords: wildlife, international conventions, biodiversity, in-situ protection, ex-situ protection

ABSZTRAKT

A 20. század elejétől világviszonylatban egyre növekvő problémát okoz a vadon élő állatok fajainak kipusztulása, illetve veszélyeztetetté válása különféle emberi beavatkozások eredményeként. A világ államai felismerték, hogy a vadvilág megővése érdekében nemzetközi együttműködés is szükséges a belső jogi szabályozás mellett. Napjainkra e folyamat eredményeként kialakult a vadon élő állatok védelmét biztosító nemzetközi egyezmények komplex rendszere. Az Európai Unió világviszonylatban is kiemelkedő erőfeszítéseket tesz a vadon élő állatok és élőhelyeik megővése érdekében. Ugyancsak fejlett és hatékony a jogi szabályozás az Egyesült Államokban. A tanulmányban vizsgált két ázsiai országról, Kínáról és Indiáról ugyanakkor ez nem mondható el, annak ellenére, hogy mindkét országban számos különleges és veszélyeztetett állatfaj él, illetve honos. Bár az utóbbi évtizedekben születtek a vadvilág védelmét biztosító jogszabályok, a jövőben fontos cél lenne a jogi szabályozás korszerűsítése, a jogalkalmazás hatékonyabbá tétele és a lakosság tudatformálása a vadvilág eredményes megővése érdekében. A fajok megővése az egész emberiség és a bioszféra szempontjából egyaránt fontos feladatot a jövőben.

Kulcsszavak: vadon élő állatok, nemzetközi egyezmények, biológiai sokféleség, in-situ védelem, ex-situ védelem

¹ PhD, Specialist lawyer in animal protection law and Legal Psychology, Head of the Centre, Centre for Animal Welfare, University for Veterinary Medicine, vetter.szilvia@univet.hu.

² Prof. dr., Specialist lawyer in animal protection law, University of Miskolc, Faculty of Law, Department of Constitutional Law, anita.paulovics@uni-miskolc.hu.

³ Prof. dr., Dean, University of Miskolc, Faculty of Law, Department of Labour and Agricultural Law, csilla.csak@uni-miskolc.hu.

1. INTRODUCTION

In our study, we analyse the legal regulation of wildlife, with a detailed description of two Asian countries, China and India. The protection of biodiversity has become a major concern, especially since the 1960's. International cooperation to protect biodiversity has been initiated. The reason for this was that the state of biodiversity was deteriorating significantly, mainly as a result of various human activities. These factors include globalisation, climate change, habitat destruction, deforestation, poaching, and the illegal wildlife trade. As a result of all these, many species have become endangered and a lot of today's species could suddenly become endangered or extinct.⁴

The world's countries have had to recognise that international cooperation is needed to protect biodiversity, as many endangered plant and animal species and their habitats are located in more than one country.

The International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources, founded in 1948, played an important role in the development of international nature conservation legislation. The Red Book was published by this organisation. Soon afterwards, international nature conservation programmes were launched, for example, in 1970 UNESCO launched an international research programme called the Man and the Biosphere (MAB) programme.

Although the elements of biodiversity – plant species, animal species, protected areas – are closely related, in this study, partly due to space limitations, we focus on the conservation of wildlife species. In order to provide a comprehensive overview of the legislation in the two countries we have chosen, it is necessary to briefly review the international conventions on wildlife and the most relevant US and EU legislation on the subject. Of the international conventions, only the non-re-

gional international treaties aimed at protecting wildlife are described.

2. INTERNATIONAL CONVENTIONS

2.2. The Convention on Biological Diversity

The Convention on Biological Diversity was concluded in Rio de Janeiro in 1992. The Convention aims to safeguard biodiversity and its ecological, social, scientific, educational, and cultural significance.⁵ One of the Convention's major positive aspects is that it was the first to draw attention to developing countries, "the enormous value of their biodiversity, but also the immense dangers of the predatory exploitation of biodiversity in these countries, often dictated by economic circumstances."⁶

The Convention takes a new approach and distinguishes between two types of protection. One is ex-situ conservation, which is the conservation of elements of biodiversity, i.e. wildlife species of importance to our topic, outside their natural habitat, while the other is in-situ conservation, which involves the preservation of natural habitats and the maintenance or, where necessary, restoration of viable populations of species in their natural environment. The latter, i.e. the protection of species in their natural habitat, is in our view of primary importance, whereas ex-situ protection should be of secondary importance, i.e. necessary in cases where in-situ protection is not possible. In the Convention on Biological Diversity, the Contracting Parties commit themselves to ensuring the protection of natural habitats, the maintenance of viable populations of each species and the establishment of a regulatory regime necessary to achieve this effectively.

2.2. Washington Convention

The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, or CITES,

⁴ Prugberger 2001, 619–625.

⁵ 1995. évi LXXXI. törvény a Biológiai Sokféleség Egyezmény kihirdetéséről 1. Cikkely.

⁶ Varga 1998, 7.

adopted in Washington on 3 March 1973, is of paramount importance in international regulation. The aim of the Convention is to regulate international trade in wild fauna and flora species so that their survival is not threatened.⁷ The idea of legally regulating wildlife trade dates back to the 1960s and was a fairly new concept at the time.⁸

CITES was born out of the idea that, because wildlife trade crosses borders, efforts should be made to create international regulation. As an international treaty, 'convention' has two meanings in international law, according to the literature. In the narrow, traditional sense, 'Convention' is the name given to a number of international treaties of major importance. In a broader sense, it covers the whole range of international conventions, whether or not they include the term 'convention' in their title.⁹

Our country joined the Washington Convention in 1985.¹⁰ The Parties to the Convention have declared that wild animals should be conserved in their habitats in all their beauty and diversity. An important part of the Convention are the annexes. Annex I lists the endangered species that are or may be targeted by illegal trade in animals. Trade in such species is subject to particularly strict rules. Annex II lists species which, although not yet threatened with extinction, could easily become so if strict rules are not enforced to ensure their survival. Annex III lists those species which any State Party considers it necessary to extend the legal regime to them and to control their international trade. The Washington Convention only regulates international trade in endangered species. This is crucial, as the illegal wildlife trade and poaching have significantly accelerated the extinction or endangerment of many wildlife species. It should be noted, however, that the Convention does not provide for the protection of species' habitats, nor does it provide for the use of species within the

country. It therefore provides a forward-looking, but only partial, solution to the problem of wildlife trade. It is important to develop a more effective system of enforcement and monitoring of the Convention in the future.

2.3. The Bonn Convention

The Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals, signed in Bonn on 23 June 1979, plays an important role in nature conservation. The main reason for the creation of the Convention was the recognition that special attention should be paid to wildlife species that migrate across national borders. Conservation of such species is only possible with the cooperation of all the States within whose borders they spend any part of their lives. The primary objective of the Convention is to prevent any migratory species from becoming endangered. If this is not possible, it is to protect endangered species as effectively as possible.

Appendix I to the Convention lists the endangered migratory species. Exploitation of the species listed here must be prohibited in their entirety by the States concerned. Appendix II lists those migratory species whose conservation status is unfavourable and whose effective conservation would benefit significantly from international cooperation.

2.4. The Bern Convention

The Bern Convention is specific in that it only covers the Member States of the European continent and therefore protects wildlife in Europe. The Convention is signed by all member states of the Council of Europe.¹¹ The European Convention on the Conservation of Wildlife and Natural Habitats was adopted in 1979. The primary objective of the Convention is to protect wildlife and their natural habitats, in particular those species whose conservation requires the cooperation of sever-

⁷ Jámbor 2013, 81.

⁸ Perczel 1992, 31–37.

⁹ Favre 2002.

¹⁰ Faragó & Lakosné Horváth 1996, 25.

¹¹ Bándi, Faragó & Lakosné Horváth 1994, 37.

al States. Contracting States must take steps to conserve wildlife and their natural habitats, with particular attention to endangered and vulnerable species, including in particular native species.

The Bern Convention was also of major importance in that it laid the foundations for EU nature conservation legislation, which was further developed shortly after the adoption of the Convention with the adoption of the Birds Directive and later the Habitats Directive.¹²

2.5. The Ramsar Convention

The Ramsar Convention is primarily aimed at protecting nature reserves, but its importance for the conservation of wildlife is undisputed. A large proportion of wild species are threatened or extinct as a result of habitat loss or shrinkage. The Ramsar Convention on Wetlands of International Importance was adopted on 2 February 1971. The Convention is based on the premise that wetlands and their distinctive flora and fauna have outstanding ecological functions. It follows that the protection of wetlands and their fauna must be ensured by internationally coordinated measures. By 1999, 116 Contracting States had acceded to the Convention and the number of Ramsar sites had increased to 1,006.¹³ In our country, 2,500 square kilometres of wetlands were covered by the Ramsar Convention in 2016.¹⁴ Contracting States are obliged to ensure the conservation, management and appropriate use of migratory waterbird populations.

For bird species in particular, the greatest threat today is the shrinking or loss of habitats. There is therefore no question that the protection of migratory birds by legislation is a priority for the future.¹⁵

3. THE EUROPEAN UNION

When the European Communities were founded, the primary objective was economic cooperation. As the Communities enlarged and integration deepened, a number of other common objectives emerged, including a common environmental policy.

The primary objective of the EU's environment policy is to protect and improve the quality of the environment and to use natural resources, including wildlife, carefully and sensibly.

The integration of nature conservation policy in the EU started quite early, with the adoption of the Birds Directive in 1979.¹⁶ When the Directive was adopted, the European Union consisted of only 9 Member States, but they already recognised the importance of protecting the bird species in their territory. The number of EU Member States has now increased significantly, with a corresponding increase in the geographical areas where the provisions of the Directive apply. Many additional bird species have been and are still present in the new Member States and need to be protected. The number of bird species to be protected has therefore increased steadily in parallel with this enlargement. The main objective of the Directive is to protect and manage all wild bird species and to regulate the hunting and capture of these species. Member States are responsible for designating special protection areas. The Directive sets out long-term tasks for the conservation and use of all wild bird species.¹⁷

The Habitats Directive, adopted in 1992, was also an important step forward for the protection of

¹² Fleurke & Trouwborst 2014, 128–162.

¹³ Farrier & Tucker 2000, 21.

¹⁴ Istvánovics 2015, 844.

¹⁵ Rozan, 2014.

¹⁶ 79/409/EGK irányelv a vadon élő madarak védelméről, HL L 103., 1979. 4. 25., magyar kiadás.

¹⁷ Tilki 2017, 97.

wildlife.¹⁸ The Directive was primarily motivated by the recognition that endangered habitats and species are part of the Community's natural heritage and that their protection must therefore be addressed at Community level.¹⁹

Overall, these Directives ensure the conservation of wildlife species and their habitats, with a particular focus on endangered species. The EU is a party to a number of nature conservation conventions. As a result, nature conservation programmes have been launched at Community level, notably Natura 2000.²⁰ Despite the many efforts the European Union has made and is making to protect wildlife species, it is important to further strengthen the Community level legislation and to develop a more effective system of effective enforcement at Community level and in the Member States.

4. PROTECTING ENDANGERED SPECIES IN THE USA

In the United States, the Endangered Species Act was passed as early as 1973. The main purpose of the Act was to protect endangered species from extinction. Under the Act, a species is considered endangered if there is a possibility of extinction. The law also includes a category of so-called 'threatened species'. This category includes species that are not yet endangered but may become so in the near future. The Act attempts to protect such species in a number of ways, including making it illegal to sell, import, export or transport endangered species. The Act also provides for the possibility of designating habitats necessary for the survival of such species as so-called 'critical' habitat.²¹

Breaches of the law can have both criminal and civil consequences. Criminal penalties include imprisonment and a fine of up to \$50,000. The civil penalty is a fine of up to \$25,000 for intentional violations and a fine of up to \$12,000 for negligent violations. For minor offences, much lighter penalties of up to \$500 may be imposed.²²

It is worth noting that the protection of grey wolves is a priority under the Endangered Species Act. By 1978, the Federal Fish and Wildlife Service had listed gray wolves as endangered in 49 states. Over the past decades, partly as a result of strict legislation and partly as a result of successful reintroduction programmes, grey wolf numbers have begun to increase throughout the US.

As a result of an amendment to the Act in 1982, the Fish and Wildlife Service was given the opportunity to translocate wild animals from their natural habitat to new areas in order to reproduce the species' population. Such translocated populations are called experimental populations and are treated similarly to threatened species. Special rules apply to the conservation of such populations.²³

The United States has an advanced wildlife rehabilitation system. Rehabilitators care for injured animals with the aim of returning them to their natural habitat. Several Member States have adopted legislation on wildlife rehabilitation, which requires that those involved in rehabilitation activities have a special licence from the Member State's chief authority for fish and wildlife conservation.²⁴

18 92/43/EGK irányelv a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről, HL L 206., 22. 7. 1992, magyar kiadás.

19 Tilki 2017, 97.

20 Paulovics 2015, 176–185.

21 Hodges 2010.

22 Hodges 2010.

23 Archibald 2005.

24 Johnson 2012.

Overall, US legislation on wildlife is effective. Wildlife rehabilitation initiatives and legislation can serve as a model for other countries, including our own.²⁵

5. CHINA

5.1. First steps to protect wildlife

China has a relatively high wildlife population, which is also a consequence of the fact that it occupies 6.5% of the total land area. China is home to more than 6,347 vertebrate species, accounting for 14% of the world's vertebrate species. Among the wildlife species, there are many that live exclusively in China, such as the giant panda, the South China tiger, the golden-haired monkey and the Chinese alligator, to name but a few. There are also many species of animals that are found in other countries, although they are native to China. These include the Asian elephant, the Siberian tiger, the Asian brown bear and the Mongolian gazelle. Over the past half century, China has faced an increasing number of wildlife extinctions.²⁶

In China, policy-making for wildlife conservation started in the 1950s. The measures adopted in 1950 sought to protect rare wildlife, mainly by regulating the hunting of individuals of such species. A state authority for the protection of wildlife was also set up in this period. In 1956, China's first nature reserve was established. In 1965, another 18 nature reserves were established. In 1962, the State Council formulated detailed guidelines for game management and wildlife protection. However, these did not include sanctions for violations of the guidelines. Indeed, the State's own actions contradicted the policy on wildlife protection. Until the mid-1970s, the Chinese government continued producing tiger fur, despite the fact that tigers

were state-protected species. A further problem was that during the famine of 1960–1962, members of the official apparatus, soldiers and even ordinary citizens went on hunting expeditions and indiscriminately killed wild animals. According to official statistics, 62,000 wild deer were killed in Sichuan province alone in 1960. And the Mongolian gazelle is on the brink of extinction as a result of hunting.²⁷

In China, modern wildlife management began in the post-1978 period, contributing to the conservation of wildlife. From the mid-1980s, game farms, which had previously been state monopolies, were allowed to be run by private enterprises. One of the largest bear farms in China today, which now has around 1,000 bears, started in this period as a small family business with only three wild bears. In 1987, the Chinese government focused on tackling the widespread poaching and illegal trade in protected species.

Among the reforms for the protection of wildlife, the accession of China to the Washington Convention in December 1980 was of particular importance. And in 1983, it signed a bilateral agreement with Japan on the conservation of migratory bird species. Although the number of conventions signed was still rather limited, their importance lay primarily in the fact that the new responsibilities provided an incentive for the country to take wildlife conservation to a higher level.²⁸

China's Constitution was adopted in 1982 and was last amended in 2018.²⁹ The Constitution stipulates that the state shall ensure the rational use of natural resources and the protection of rare species of plants and animals.³⁰

²⁵ Paulovics 2018, 408–417.

²⁶ Li 2007, 71–107.

²⁷ Li 2007, 71–107.

²⁸ Li 2007, 71–107.

²⁹ Vetter & Ózsvári 2020, 11–18.

³⁰ Feng, Liao, Hu 2019, 3.

5.2. The 'protect - domesticate - hunt' principle

In 1988, China passed the Wildlife Protection Law, which provides for the ownership of wildlife, mechanisms for their protection and management, and penalties for violations. The law is based on the principle of 'protection - domestication - hunting' and states that wildlife species are part of the natural resources and must be managed and protected in a sustainable manner. In 1989, the ministers of Forestry and Agriculture jointly published a list of wild species protected by the state, dividing protected species into two groups. Category I listed rare and endangered species such as the giant panda, the Asian elephant, the golden-haired monkey and 109 other species. Category II includes a number of other species that are also warranted protection, such as the brown bear, salamanders, the Mongolian gazelle, the snow leopard and 301 other species.³¹

In 2016, the Wildlife Protection Act was amended to include a provision that rare or endangered terrestrial and aquatic species of ecological, scientific and social value are protected under the Act.³² This is ostensibly an improvement, but the Act does not define what is meant by a species of ecological, scientific or social importance, leaving this effectively to the discretion of the legislator.

It should be noted, however, that China has a long history of using wild animals for various purposes. Accordingly, the Wildlife Protection Law has continued to support the 'domestication' of wild animals. Thus, while it can ensure the survival of some wild species, in many cases it cannot ensure the well-being of individuals.

Penalties for violations of the Wildlife Protection Act have been established and are contained in several pieces of legislation. For example, illegal wildlife trade, smuggling, smuggling of protected species, falsifying documentation on protected an-

imals, and the use of prohibited hunting tools and methods are punishable. Offences against wildlife include poaching, the use of prohibited hunting equipment and the destruction of rare species or other wildlife resources. The seriousness of the offence depends on the species of animal, the number of animals destroyed and their commercial value. In the least serious cases, the penalty is imprisonment for up to three years, while in the most serious cases, the penalty is imprisonment for 10 years to life or even death.³³

It can therefore be concluded that the perpetrators of offences against wildlife and wildlife species can be punished with very severe sanctions, but the question is whether this is an effective way to protect wildlife. Despite the strict rules, in 2004 the Forestry Bureau carried out China's first national wildlife survey and found that urgent action was needed to save many species from extinction.

5.3. Regulatory problems

Critics argue that China's Wildlife Protection Law repeatedly emphasizes the 'rational use' of wildlife resources, implying that it does not strictly prohibit their exploitation. According to a Chinese professor of animal welfare, the Wildlife Protection Law treats wildlife species as resources of wildlife, similar to mineral resources or resources of arable land. It follows that wildlife resources also serve human needs.³⁴

Another serious problem is that the Wildlife Protection Act makes it the responsibility of local authorities to compensate for agricultural and other damage caused by protected species, and most provinces do not have the resources to do so. For example, China's north-western provinces have opened up various hunting grounds to foreigners. Their official justification is that the money raised from this is used to conserve wildlife species. In reality, however, this is doubtful, as no one is mon-

³¹ Li 2007.

³² Feng L, Liao W, Hu J 2019.

³³ Li 2007.

³⁴ Li 2007.

itoring it. In Anhui Province, Chinese alligators, which are classified as endangered species, are artificially bred to preserve the species. This breeding site has also been opened as a tourist attraction. And with the permission of the China Wildlife Conservation Foundation, two local restaurants will serve Chinese alligator meat dishes. According to other sources, other restaurants besides those with permits also offer alligator meat dishes on their menus. Given all this, it is not entirely unexpected that the Chinese Wildlife Protection Law faces significant challenges in its effectiveness.

The Wildlife Protection Act assigns a number of tasks and responsibilities to the provinces, but does not provide funds for them. There are also provincial regulations (e.g. Shanghai) where wildlife protection is not even included in future development plans. The prevailing stance of local authorities is that allocating funds for the conservation of endangered species would detract from resources designated for productive activities. This does not necessarily align with the priorities of local authorities. Nor have any regional or local wildlife authorities been established in the country. In its absence, it is obvious that there is no dedicated body to enforce the rules. Where such bodies do exist, limited funding often hampers their ability to effectively carry out their responsibilities.

In China, game farms started in the 1950s, and by the late 1970s there were approximately 3,000 such farms, raising hundreds of thousands of mink. In the 1990s, game farms were already breeding 40 species of wild animals, including bears, Siberian tigers and Chinese alligators. In 2003, the China Wildlife Conservation Bureau itself announced that China had succeeded in breeding 54 species of wild animals for commercial purposes. These figures confirm that wildlife conservation in China is not primarily for nature and species conservation, but rather for economic purposes. It can also be concluded that animal welfare receives relatively little, if any, attention. The industrialisation

of game farms has also resulted in more animals being used for food.³⁵

In 2020, the emergence of the coronavirus epidemic in China led to calls from the Chinese legislature and scientific community to ban the use of wild animals for food.³⁶ However, as this is very widespread in China, it is likely to be a challenge to implement this effectively. It should also be noted that the reason for the bans in this case is not to protect animal species, but rather to protect human health and prevent epidemics, i.e. not for conservation purposes.

As far as the animal welfare provisions of the Wildlife Protection Act are concerned, it is noted that it does not even contain minimum standards for animal welfare. The consensus among Chinese animal welfare scholars and activists was that at least the five freedoms for animals should be enshrined in law, i.e. to provide conditions that protect animals from pain, suffering, lack of space, food shortages and behavioural disorders. However, these provisions have not been included in the Wildlife Protection Act. Further problem is that the few existing animal welfare provisions do not apply to captive animals, leaving many animals on game farms with even less protection than their natural counterparts.

Overall, it can be observed that, despite the adoption of the Wildlife Protection Act, challenges related to wildlife conservation and the extent of their decline have persisted and, in some cases, become more pronounced. In many cases, the Wildlife Protection Act contains provisions that are unworkable or unenforceable in practice. In the future, a complete revision of the Wildlife Protection Act would be necessary to ensure the survival of species and the humane treatment of individuals. Legislative solutions are needed in the short term to solve the problems in the field of wildlife protection, and both legislative and political solutions in the long term.

³⁵ Li 2007.

³⁶ Huang et al. 2021.

6. INDIA

6.1. Evolution of the legislation

India has a long history of legal regulation of wildlife conservation. The first codified legislation, the Wild Birds Protection Act, was passed by the British in 1887. Later, the Indian government passed a comprehensive Wildlife Protection Act in 1972. The Act provided the framework for regulating the safety and welfare of wildlife species. The Act was subsequently amended on several occasions (1976, 1982, 1986, 1991, 1993) and has become increasingly effective as a result of these amendments. The Constitution of India also lays emphasis on the protection and conservation of the country's national heritage.³⁷ The 1960 Constitution of India has already made it the duty of every citizen of India to protect and improve the natural environment, including forests, lakes, rivers and wildlife, and to have compassion for all living creatures. The above constitutional obligation is complemented by a further provision that the state shall endeavour to protect and improve the environment and protect the forests and wildlife of the country. Both constitutional provisions were introduced by the 42nd Amendment in 1976. Although the constitutional provisions are not directly enforceable in the Indian courts, they provide a constitutional basis for the enactment of legislation at the central and district levels for the protection of animals, particularly wildlife.³⁸ In addition, India acceded to the CITES Convention in 1976. The legal framework for the protection of wildlife is complex and includes provisions in the Indian Penal Code, the Customs Act, the Forest Protection Act, the Environment Protection Act and the Prevention of Cruelty to Animals Act.³⁹ There is a separate law on biodiversity which regulates the use and pro

tection of biodiversity in accordance with the provisions of the Wildlife Protection Act.⁴⁰

Today, India is party to almost all international conventions on wildlife conservation.⁴¹

It is perhaps not so well known how high and varied the wildlife diversity is in India. India is home to 411 mammal species, 1,232 bird species, 456 reptile species, 219 amphibian species and 2,546 fish species. In addition to this outstanding biodiversity, 104 national parks, 18 bio-reserves and more than 515 zoos have been established in India to conserve wildlife species.⁴²

Unfortunately, despite legislation and the CITES Convention, the illegal wildlife trade continues to flourish. The trade in wild animals, their parts and products is a very lucrative business. India is involved in this business as an importer, exporter and transit country.⁴³

The protection of endangered species was first introduced into the Wildlife Protection Act in 1991. At the same time, rules on the import and export of wildlife species were tightened. Despite this, the protection of non-native species in India is still not effectively enforced. In fact, according to views in the literature, India should also more effectively enforce its obligations under the CITES Convention. According to a 1995 report by the Wildlife Protection Society of India, there are serious gaps in the practice of the courts in the enforcement of wildlife-related criminal law provisions. In the five-year period examined by the organisation, only 2

³⁷ Singhar 2002, 1113.

³⁸ Kavuri 2020.

³⁹ Singhar S A 2002 1113.

⁴⁰ Kunte 2008, 729.

⁴¹ Srivastava & Tyagi 2016, 208.

⁴² Soni 2020, 796.

⁴³ Singhar S A 2002 1113.

or 3 persons were sentenced to imprisonment for wildlife offences. In the other cases examined, traffickers and nose hunters were released on bail, followed by extremely lengthy procedures involving recourse to legal remedies. Members of one of the most serious wildlife trafficking syndicates were busted in Delhi in 1974 and the leader of the organisation was finally jailed in 1994.⁴⁴

6.2. Possible means of combating wildlife crime

Criminology suggests that three factors deter crime: 1. the certainty of punishment, 2. the speed of enforcement, and 3. the severity of penalties. It is now generally accepted in the literature that of the three factors, the inevitability of punishment carries the greatest weight. In other words, if there is little chance of conviction and punishment when the offence is committed, then even if the penalty is severe, the deterrent effect of committing the offence will be low. This is important to emphasise because in India, the conviction rate for wildlife offences is particularly low. Also working against the reduction of wildlife crime is the fact that, as has been mentioned, the length of proceedings leading to prosecution is extremely long. Taking all this into account, effective and efficient protection of wildlife can only be achieved in the medium term. To this end, legislation and the application of the law must be developed gradually but continuously.

As a first step, the work of the investigative bodies must be made faster and more effective in the case of offences against wildlife. Within law enforcement agencies, specialised units for wildlife crime should be established, whose members should be developed through specific training and education. It is important to involve the general public, especially rural people, in activities to protect wildlife and their habitats, for example by providing them with work opportunities within national parks and wildlife protection bodies. The State Forest Department staff should be selected from among those who are particularly well

trained in wildlife cases. Their expertise can help to make wildlife conservation more effective.⁴⁵

In general, as in India, the survival of endangered species requires the protection of their habitat. Although India has protected areas, 60–70% of wildlife populations live outside protected areas. For example, more than two-thirds of Indian tigers live outside designated tiger reserves and receive minimal protection. A major challenge for the future is to significantly expand the protected natural areas that provide wildlife habitat.

It cannot be ignored that wildlife conservation alone through government and administrative intervention in India cannot be effective enough. It is important to build cooperation with as wide a section of society as possible, working with NGOs with a well-trained and committed membership, in order to make wildlife conservation a success.

For the widest possible cooperation to be effective, we need accurate data on the number of endangered species, their location and habitats within the country. It is important to modernise the data inventory system and to collect and record data on an ongoing basis, making them available to voluntary conservation bodies where necessary.⁴⁶

And finally, why is India important? India is a vast country, also extremely rich in wildlife species that are found only here in their natural habitat. We believe that these species must not be allowed to disappear from the face of the earth. The extinction of species in India would be extremely damaging for humanity as a whole and for the biosphere, and further efforts must be made to protect these species, partly by strengthening international co-operation and partly by making Indian legislation and law enforcement more effective.

⁴⁴ Singhar S A 2002 1115.

⁴⁵ Singhar S A 2002 1116.

⁴⁶ Singh 1999, 36.

7. SUMMARY

It can be seen that wildlife conservation has gained considerable momentum since the 1970s, both at international level and in some of the countries studied. The system of international conventions for the protection of wildlife is now a complex one. At international level, it is accepted that the conservation of wildlife requires the cooperation of States and that the provisions of the conventions require a unified and rigorous approach to activities that threaten and endanger wildlife.

The European Union is taking outstanding global action to protect wildlife. This is mainly due to the fact that wildlife conservation in Europe is becoming more effective and efficient. Detailed and strict legislation is also in place in the United States. Although this study does not address the issue of conservation, it is important to emphasize that in developed countries worldwide, wildlife conservation is closely linked to ensuring the welfare of these species.

Unfortunately, the same cannot be said of the countries examined in the second part of the study, namely China and India. In addition to the above, it can be summarised that, although in recent decades there have been advances in the legal regime in both China and India, partly due to the accession of the two Asian states under review to a number of international nature conservation conventions, effective legal protection of wildlife, including endangered species, has not been ensured to date. A particular problem is that existing rules are not effectively enforced and the general public is not well informed about the importance of the issue. While conservation efforts are improving, a concern remains that endangered species are increasingly bred in captivity, sometimes under inadequate welfare standards and conditions that may compromise their well-being. The Asian countries under review still have progress to make in the future to further modernize their legislation, enhance the effective application of their laws, and support societal development.

BIBLIOGRAPHY

1. Archibald C J (2005) Overview of the Recovery of the Grey Wolf under the ESA, Animal Legal & Historical Center (<https://www.animallaw.info/article/overview-recovery-gray-wolf-under-endangered-species-act>) [2024. 07. 21.]
2. Bándi Gy, Faragó M & Lakosné Horváth A (1994) Nemzetközi környezetvédelmi és természetvédelmi egyezmények, Környezetvédelmi és területfejlesztési Minisztérium Környezetvédelmi Hivatal, Budapest.
3. Faragó T & Lakosné Horváth A (1996) Approval and implementation of international conventions on environmental protection and nature conservation in Hungary. Hungarian Ministry for Environment and Regional Policy, Budapest.
4. Farrier D & Tucker L (2000) The Ramsar Convention: A Challenge for Meaningful Implementation of International Law, *Journal of International Law* 12(1), pp. 21–42, DOI: <https://doi.org/10.1093/jel/12.1.21>
5. Favre D (2002) An introduction to the nature of Treaties, Animal Legal & Historical Center (<https://www.animallaw.info/article/nature-treaties>) [2025. 01. 02.]
6. Feng L, Liao W, Hu J (2019) Towards a More Sustainable Human – Animal Relationship: The Legal Protection of Wildlife in China, *Sustainability* (11)11, 3112, pp. 1–11, DOI: <https://doi.org/10.3390/su11113112>
7. Fleurke F & Trouwborst A (2014) European Regional Approaches to the Transboundary Conservation of Biodiversity: The Bern Convention and the EU Birds and Habitats Directive, in: Kotze L, Marauhn T (eds.) *Transboundary Governance of Biodiversity*, Martinus Nijhoff Publishers, pp. 128–162, DOI: https://doi.org/10.1163/9789004273894_008
8. Hodges C (2010) Brief Summary of the Endangered Species Act (ESA), Animal Legal & Historical Center (<https://www.animallaw.info/article/brief-summary-endangered-species-act>) [2024. 07. 20.]
9. Huang Q, Wang F, Yang H, Valitutto M (2021) Will the Covid-19 outbreak be a turning point for China's wildlife protection: New developments and challenges of wildlife conservation in China, *Biological Conservation* 254, pp. 1–5, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2020.108937>
10. Istvánovics V (2015) Felszíni vizek kutatása Magyarországon – Helyzetkép és javaslatok, *Magyar Tudomány* 176(7), pp. 843–854.
11. Jámbor A (2013) Az állatvédelem jogi szabályozásának története hazánkban, in: Sipta István (ed.) *Doktoranduszok Fóruma*, Miskolci Egyetem, Miskolc, pp. 81–86.
12. Johnson A N (2012) Overview of Wildlife Rehabilitation Laws, Animal Legal & Historical Center (<https://www.animallaw.info/article/overview-wildlife-rehabilitation-laws>) [2024. 07. 21.]
13. Kavuri T (2020) Overview of Animal Laws in India, Animal Legal & Historical Center (<https://www.animallaw.info/article/overview-animal-laws-india>) [2025. 01. 02.]
14. Kunte K (2008) The Wildlife (Protection) Act and conservation prioritization of butterflies of the Western Ghats, southwestern India, *Current Science* 94(6), pp. 729–735 (https://repositories.lib.utexas.edu/bitstream/handle/2152/41087/2008_Kunte.pdf?sequence=1) [2025. 01. 02.]
15. Li P J (2007) Enforcing Wildlife Protection is China, *China Information* 21(1), pp. 71–107, DOI: <https://doi.org/10.1177/0920203X07075082>
16. Paulovics A (2015) Állatvédelem és Eu, in: Paulovics A (ed.) *Decem anni in Europaea Unione IV. Államtudományi Tanulmányok*, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, pp. 176–185.
17. Paulovics A (2018) A vadvilág természetvédelme, *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica* (2), pp. 408–417.

18. Perczel Gy (1992) Adalékok a környezetvédelem intézményesülésének történetéhez, Magyar Közigazgatás 42(1), pp. 31–37.
19. Prugberger T (2001) A globalizáció és a környezetvédelem neuralgikus kérdései a jogalkotás, a jogkövetés és a jogalkalmazás síkján, Magyar Közigazgatás 51(10), pp. 619–625.
20. Rozan K (2014) Overview of the Migratory Bird Treaty Act. Animal Legal & Historical Center (<https://www.animallaw.info/article/overview-migratory-bird-treaty-act-0>) [2024. 07. 21.]
21. Singh S (1999) Assessing management effectiveness of wildlife protected areas in India, Parks 9(2), pp. 34–49.
22. Singhar S A (2002) Laws for protection of Wildlife in India: need for awareness towards implementation and effectiveness, Indian Forester 120(10), pp. 1113–1118.
23. Soni V K (2020) Wildlife Conservation in India: Issues and Challenges, Journal of Interdisciplinary Cycle Research 12(10), pp. 796–802.
24. Srivastava R & Tyagi R (2016) Wildlife corridors in India: Viable legal tools for species conservation?, Environmental Law Review 18(3), pp. 205–223, DOI: <https://doi.org/10.1177/1461452916662114>
25. Tilki K (2017) Természetvédelem nemzetközi szinten és az Európai Unióban, Belügyi Szemle 65(5), pp. 87–104, DOI: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2017.5.6>
26. Varga Z (1998) A biológiai sokféleség állapota és védelme Magyarországon. Ország Tanulmány, Fenntartható Fejlődés Bizottság, Budapest.
27. Vetter Sz & Özsvári L (2020) Az állatfajok és állategyedek védelme az európai országok alkotmányában, különös tekintettel az állatok „méltóságára”, Alkotmánybírószági Szemle (2), pp. 11–18.

A kedvtelésből tartott állatok védelme Európában

Protection of Pet Animals in Europe

ABSZTRAKT

A modern társadalmakban a kedvtelésből tartott állatok tartása egyre népszerűbbé válik, melynek számos előnye mellett növekszik az állatokkal való nem megfelelő bánásmódból eredő vagy azzal összefüggő állatbántalmazások, valamint a kóbor állatok száma. A tanulmány célja annak vizsgálata, hogy a kedvtelésből tartott állatok védelméről szóló európai egyezményben megfogalmazott alapelvek hogyan biztosítják az állatok védelmét. Emellett a tanulmány bemutatja azokat a kedvtelésből tartott állatok védelmére és tartására vonatkozó magyar szabályokat, amelyek közvetlenül kapcsolhatók az egyezményben megfogalmazott előírásokhoz. Magyarország – még – nem írta alá és nem ratifikálta az egyezményt, ezért a tanulmány felveti az egyezmény Magyarország által történő aláírásának és ratifikálásának kívánalmát. Az összehangolt állatvédelmi jogszabályok kialakítása nem csak az állatokat védi, hanem a különböző országok és jogrendszerek közötti harmonizációt is elősegíti, amelynek eredményeképpen a kedvtelésből tartott állatok mindenhol azonos vagy hasonló védelemben részesülhetnek.

Kulcsszavak: kedvtelésből tartott állat, európai egyezmény, harmonizáció, információ és oktatás

ABSTRACT

In modern societies, pet ownership is becoming increasingly popular, with many of its benefits, but moreover the number of animal abuses and stray animals resulting from or joined to inappropriate treatment of animals is increasing. The aim of this study is to analyse how the principles of the European Convention for the Protection of Pet Animals wording of the protection of animals. In addition, the study presents the Hungarian rules on the protection and keeping of Pets that are directly join to the provisions of the Convention. Hungary has not – yet – signed and ratified the convention, so the study suggests the need for Hungary to sign and ratify the convention. The development of harmonised animal welfare legislation not only protects animals but also is conducive to harmonisation between different countries and legal systems, so that pets everywhere can benefit from the same or similar protection.

Keywords: pet animals, european convention, harmonisation, information and education

¹ PhD., LL.M., állatvédelmi szakjogász, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Alkotmányjogi Tanszék, egyetemi docens, adrienn.jambor@uni-miskolc.hu.

1. BEVEZETÉS

1979. május 8-án az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése javaslatot tett arra, hogy a Miniszteri Bizottság bízza meg a megfelelő kormányzatkértői bizottságot egy, az állatkereskedelem ellenőrzésére és az állatállomány szabályozására irányuló európai egyezmény kidolgozásával.⁴ Eszerint az állatkereskedelem ellenőrzése több módon lenne megvalósítható. Az állattenyésztés és -értékesítés szigorú higiéniai és állatjóléti normáinak előírásán túl, az európai környezeti és éghajlati viszonyokhoz kevésbé vagy nehezen alkalmazkodó egzotikus állatok behozatalának tiltása révén is foganatosítható. Valamint – mivel az egyik cél az állatkereskedelem szabályozása – olyan nemzeti és nemzetközi szervezetek létrehozása is indokolt, amelyek célja egy – betartatható és végrehajtható – magatartási kódex kidolgozása.⁵ Az állatállomány szabályozásának és ellenőrzésének lehetséges módja a kutyák kötelező megjelölése és nyilvántartásba vétele mellett a kutyatulajdonosokat terhelő speciális adó bevezetése, a kutyák és macskák ingyenes vagy támogatott ivartalanítása, valamint annak előírása, hogy a kóbor állat életének kioltása szakképzett személy által, humánus és korszerű tudományos módszerek alkalmazásával történjen.⁶

Az állatok védelmével foglalkozó ad hoc szakértői bizottság (a továbbiakban: bizottság) 1980.

áprilisában tartott ülésén megállapította, hogy az ajánlásban felvetett kérdéseket európai szinten kell megvizsgálni, azonban erre csak a kísérleti és egyéb tudományos célokra felhasznált gerinces állatok védelméről szóló egyezmény kidolgozására irányuló munkájának befejezését követően kerül sor. Mindezekre tekintettel a bizottság 1983 novemberében kezdte meg a kedvtelésből tartott állatok védelméről szóló egyezménnyel kapcsolatos munkáját.⁷ Az egyezménytervezet szövege 1986. júniusában elkészült, majd 1987. május 26-án a Miniszteri Bizottság elfogadta azt.⁸

Strasbourgban, 1987. november 13-án nyitották meg aláírásra a kedvtelésből tartott állatok védelméről szóló európai egyezményt,⁹ amelynek célja alapvetően az állatok, különösen a kedvtelésből és társasági célból tartott állatok jólétének biztosítása. Az aláírásra történő megnyitás napján, az Európa Tanács nyolc tagállama¹⁰ írta alá az egyezményt. Az egyezményben való részvétel nem korlátozódik kizárólag az Európa Tanács tagállamaira – részben a kedvtelésből tartott állatok és az állattartók mobilitása, részben pedig a nemzetközi kereskedelem miatt –, ugyanis az egyezményhez más, nem tagországok is csatlakozhatnak a Miniszteri Bizottság hivatalos felkérése alapján.¹¹ Elvben tehát a Miniszteri Bizottság kezdeményezheti, hogy egy harmadik országot felkérjenek az egyezményhez való csatlakozásra.¹² Fontos hangsúlyozni, hogy

4 Council of Europe 1987a, 1.

5 Council of Europe 1987a, 1–2.

6 Council of Europe 1987a, 1–2.

7 A bizottság hat ülésen és egy munkacsoport három ülésen foglalkozott az egyezménytervezet kidolgozásával. (Council of Europe 1987a, 1–2.)

8 Council of Europe 1987a, 2.

9 Council of Europe 1987a, 1.

10 Belgium, Dánia, Görögország, Olaszország, Luxemburg, Hollandia, Norvégia, Portugália. (Council of Europe Treaty Office 2025.)

11 Council of Europe 1987b, 7, Art. 19, 1.

12 A gyakorlat ezzel szemben az, hogy a harmadik ország az Európa Tanács főtákarának címzett – a külügyminiszter vagy a kormánya megbízásából eljáró diplomáciai képviselő által aláírt – levélben kérelmezi a csatlakozást. A felkérésről – az Európa Tanács gyakorlatának megfelelően és a kérdésnek a Miniszteri Bizottság napirendjére való hivatalos felvételét megelőzően – a Titkárság egyidejűleg konzultál az Európa Tanács valamennyi tagállamával, függetlenül attól, hogy részes felei-e az egyezménynek vagy sem, valamint az egyezmény nem-tagállam részes feleivel. A kedvtelésből tartott állatok védelméről szóló európai egyezmény esetében egyhangúlag kell döntenünk a meghívás kibocsátásáról vagy elutasításáról az Európa Tanács azon tagjainak, amelyek ratifikálták az egyezményt. Ezt követően pedig a Főtákarásg értesíti az érintett államot az egyezményhez való csatlakozásra vonatkozó meghívásról. Az egyezmény a csatlakozási okiratnak az Európa Tanács főtákaránál történő letétbe helyezését követő hat hónap leteltét követő hónap első napján lép hatályba. (Council of Europe 1987b, 7, Art. 19, 2.)

– az egyes szerződések alkalmazandó rendelkezéseire is figyelemmel¹³ és a szerződések jogáról szóló 1969. évi bécsi egyezménynek megfelelően – a fenntartásokat vagy nyilatkozatokat a csatlakozási okmány letétbe helyezésekor kell megtenni. A jogbiztonság és az egyezmények egységes végrehajtásának biztosítása érdekében a fenntartások későbbi időpontban nem tehetők meg. Jelenleg huszonhét állam szerepel az aláíró, ratifikáló és hatályba léptető államok¹⁴ listáján, amelyek közül tíz állam¹⁵ csatolt fenntartást az egyezményhez. Magyarország – még – nem írta alá és nem ratifikálta a dokumentumot.

A tanulmány célja annak vizsgálata, hogy az egyezményben megfogalmazott, kedvtelésből tartott állatokra vonatkozó alapelvek hogyan biztosítják az állatok védelmét és milyen követelmények vonatkoznak ezen állatok tartására. Emellett a tanulmány bemutatja azokat a kedvtelésből tartott állatok védelmére és tartására vonatkozó magyar szabályokat, amelyek közvetlenül kapcsolhatók az egyezményben megfogalmazott előírásokhoz. Vizsgálja, hogy a jelenleg hatályos magyar állatvédelmi és állattartási szabályok mennyiben felelnek meg az egyezményben foglaltaknak, valamint javaslatokat vet fel a magyar állatvédelmi szabályok módosítására vonatkozóan. A tanulmány fő célja, hogy átfogó – ám korántsem teljeskörű – képet adjon az egységes, részes államok által elfogadott és ratifikált – a kedvtelésből tartott állatokra vonatkozó – alaptételekről és minimumkövetelményekről, kiemeli a kedvtelésből tartott állatok védelmének fontosságát és felveti az egyezmény Magyarország által történő aláírásának és ratifikálásának kívánalmát, tekintve, hogy a magyar szabályozás alapvetően már illeszkedik az egyezményben megfogalmazott elvekhez.

2. AZ EGYEZMÉNY FELÉPÍTÉSE

Az egyezmény szerkezeti felépítését tekintve három részre tagolódik: preambuluma, anyagi jogi rendelkezésekre és operatív rendelkezésekre. A tanulmány a dokumentum utolsó, harmadik részben foglaltak bemutatására és vizsgálatára azért nem tér ki, mert elsősorban az állatvédelmet, illetve a kedvtelésből tartott állatokat érintő alapelvek és szabályok bemutatását, illetve elemzését tűzte ki célul jogszabálmódosításra irányulóan. Az operatív szabályok vizsgálatával nem kíván foglalkozni, az akár további tanulmányok alapjául szolgálhat.

2.1. Preambulum

Az egyezmény preambuluma felsorolja azokat az alapelveket, amelyek a kedvtelésből tartott állatok védelme érdekében az aláíró tagállamok egyetértését erősítik, illetve olyan további követelményeket és értékeket fogalmaz meg, amelyek az aláíró tagállamok közötti nagyobb egység megteremtéséhez járulnak hozzá. Eszerint az aláíró tagállamok egyetértenek abban, hogy az ember erkölcsi kötelessége tiszteletben tartani minden élőlényt, és védeni kell az emberrel szoros, különleges kapcsolatban álló kedvtelésből tartott állatokat. A dokumentum elismeri, hogy a kedvtelésből tartott állatok fontos szerepet játszanak az emberi életminőség javításában, és ebből következően értéket képviselnek a társadalom számára. Ugyanakkor a felelős állattartás érdekében figyelembe kell venni, és hangsúlyozni kell, hogy az ember által tartott állatok sokfélesége miatt számos kihívással kell szembenézni. Az egyezmény törekszik a kedvtelésből tartott állatok túlszaporodásával járó, az emberek és más állatok higiéniáját, egészségét és biztonságát veszélyeztető kockázatok kezelésével és kiter arra is, hogy nem szabad ösztönözni a vadon élő állatfajok példányainak kedvtelési

13 Lásd: Council of Europe 1987b, 8, Art. 21.

14 Andorra (2022, 2022, 2023), Ausztria (1997, 1999, 2000), Azerbajdzsán (2003, 2007, 2008), Belgium (1987, 1991, 1992), Bulgária (2003, 2004, 2005), Ciprus (1993, 1993, 1994), Cseh Köztársaság (1998, 1998, 1999), Dánia (1987, 1992, 1993), Finnország (1991, 1991, 1992), Franciaország (1996, 2003, 2004), Görögország (1987, 1992, 1992), Hollandia (1987, 2022, 2023), Lettország (2010, 2010, 2011), Litvánia (2003, 2004, 2004), Luxemburg (1987, 1991, 1992), Moldovai Köztársaság (2024, 2025, 2025), Németország (1988, 1991, 1992), Norvégia (1987, 1988, 1992), Olaszország (1987, 2011, 2011), Portugália (1987, 1993, 1994), Románia (2003, 2004, 2005), Spanyolország (2015, 2017, 2018), Svájc (1990, 1993, 1994), Svédország (1989, 1989, 1992), Szerbia (2010, 2011, 2011), Törökország (1999, 2003, 2004), Ukrajna (2011, 2014, 2014). (Council of Europe Treaty Office 2025.)

15 Azerbajdzsán, Belgium, Cseh Köztársaság, Dánia, Finnország, Franciaország, Németország, Lettország, Luxemburg, Portugália. (Council of Europe Treaty Office 2025.)

célből történő tartását. Meghatározza továbbá a kedvtelésből tartott állatok szerzésére, tartására, kereskedelmi és nem kereskedelmi célú tenyésztésére és eladására, valamint a kedvtelésből tartott állatok kereskedelmére vonatkozó különböző minimumfeltételeket és ráirányítja a figyelmet arra, hogy a kedvtelésből tartott állatok nem mindig olyan körülmények között tartják, amelyek elősegítik egészségüket és jó(l)létüket. Az egyezmény tehát azért jött létre, hogy a kedvtelésből tartott állatokkal kapcsolatos igen eltérő attitűdök és a korlátozott ismeretek és tudatosság ellenére elősegítse a felelős állattartást, amely nemcsak kívánatos, hanem reális és megvalósítható cél, amelynek eléréséhez a felek részéről tanúsított kollektív magatartás és gyakorlat szükséges.

Magyarországon az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény (a továbbiakban: Ávtv. vagy magyar állatvédelmi törvény) hatálya alá tartoznak a kedvtelésből tartott állatok, ami azt jelenti, hogy ezen állatokra is alkalmazni kell az e jogszabályban foglalt előírásokat. Emellett kormányrendelet is szabályozza a kedvtelésből tartott állatok tartását és forgalmazásukra vonatkozóan is rendelkezik.¹⁶

Magyarországon az Ávtv.-t az Országgyűlés annak tudatában, hogy az állatok érezni, szenvedni és örülni képes élőlények, tiszteletben tartásuk, jó közérzetük biztosítása minden ember erkölcsi kötelessége, elismerve azt a megkülönböztetetten nagy értéket, amelyet az állatvilág egésze és annak egyedei jelentenek az emberiség számára, és kifejezve azon szándékát, hogy Magyarország tevékeny módon részt vállaljon az állatok védelme és kímélete érdekében kifejtett nemzetközi erőfeszítésekből,¹⁷ az állatok ésszerű védelmének és kíméletének biztosítása érdekében alkotta meg.¹⁸

Megállapítható, hogy az egyezmény és a magyar állatvédelmi törvény preambuluma egyaránt hangsúlyozzák, hogy az állatok érző lények, az ember kötelessége tiszteletben tartani és védeni őket. Mindkét dokumentum elismeri az állatok értékét és fontosságát az emberiség és a társadalom számára. A dokumentumok egyaránt kiemelik a felelős állattartás eszméjét, és az állatok jólétének biztosítását – ideértve a kedvtelésből tartott állatok is. Az európai egyezmény preambuluma azonban további fontos kérdéseket is érint, mint például a kedvtelésből tartott állatok túlszaporodásával járó kockázatokat, vagy a vadon élő állatok kedvtelési célú tartásának korlátozását. Az európai egyezmény a kedvtelésből tartott állatokot érintő kihívások kezelésére vonatkozóan részletesebb elveket fogalmaz meg, azonban a magyar állatvédelmi törvény preambuluma kifejezi az Országgyűlés azon szándékát, hogy Magyarország tevékenyen részt vállal az állatok védelme és kímélete érdekében a nemzetközi erőfeszítésekből és az állatok ésszerű védelmének és kíméletének biztosítása érdekében alkotta meg az Ávtv.-t.

Általánosságban tehát megállapítható, hogy Európában az állatvédelmi szabályozás célja, az állatok indokolatlan szenvedéstől, fájdalomtól és károsodástól való védelme, megóvása.¹⁹

2.2. Anyagi jogi rendelkezések

Az anyagi jogi előírásokat az egyezmény négy fejezetben fogalmazza meg: az általános rendelkezések, a kedvtelésből tartott állatok tartásának általános szabályai, a kóbor állatokra vonatkozó kiegészítő előírások, valamint a tájékoztatásra és az oktatásra vonatkozó rendelkezések.

2.2.1. Általános rendelkezések

Az általános rendelkezések fejezet alatt az alapfogalmakat, illetve a hatályra és a végrehajtásra,

16 41/2010. (II. 26.) Kormányrendelet a kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról.

17 Az állatjóléti és állatvédelmi nemzetközi és európai szabályozásáról lásd például: Várnagy 1999, 627–628; Paulovics 2002a, 169–200; Paulovics 2002b, 201–217; Paulovics 2003, 89–101; Paulovics 2004, 82–92; Horváth 2005, 97; Bárándy 2010, 1; Csintalan et. al 2016a, 7–13; Nagy 2016, 257–262; Tilki 2017a, 19–25; Tilki 2017b, 19–26; Bak 2018, 21–31; Vetter 2024a, 44–51.

18 Ávtv., preambulum.

19 Lásd: Paulovics 2015, 177; Tilki 2017b, 19.

megvalósításra vonatkozó szabályokat rögzíti az egyezmény.

A dokumentum szerint minden olyan állat, amelyet az ember saját öröme, társasági célokra vagy kedvtelésből tart vagy ilyen célokból szándékában áll tartani, kedvtelésből tartott állatnak minősül.²⁰ A definíció alapján a kedvtelésből tartott állat fogalma alatt az ember közvetlen környezetében élő és társas, szociális kapcsolatokat kialakító állatokat kell érteni – ideértve a kedvtelés céljából tartott vagy tenyésztett állatokat is. A fogalom körébe tartoznak továbbá a kóbor állatok is. A kedvtelésből tartott állat definíciója azonban nem terjed ki az élelmiszer, gyapjú, bőr vagy szőrme előállítására vagy egyéb mezőgazdasági célokra tartott állatokra, az állatkertekben és cirkuszokban kiállítási célból tartott állatokra, valamint a kísérleti vagy egyéb tudományos célokra tartott állatokra. Ugyanakkor az aláíró tagállamok nemzeti jogszabályaikban szabadon dönthetnek arról, hogy a definíció alá sorolják-e például a munkakutyákat.²¹

Magyarországon kormányrendelet határozza meg a kedvtelésből tartott állat fogalmát, amely szerint kedvtelésből tartott állat a rendszertani besorolásától függetlenül minden olyan állat, amelyet nem kizárólag tudományos kutatás, állati eredetű termék előállítása, igavonás, teherhordás, természetvédelem, géntartalék- védelem és – eb és macska kivételével – közcélú bemutatás céljából tartanak, tenyésztenek, forgalmazznak, továbbá az az állat, amelyet más kedvtelésből tartott állat táplálása céljából tartanak és szaporítanak, valamint a nem gazdasági céllal tartott haszonállat, és a vadászatra használt állat.²² Mind a két fogalom az ember és az állat közötti kapcsolatra helyezi a hangsúlyt és nem a rendszertani beso-

rolásra vagy az állat felhasználásának céljára vagy módjára. A magyar definíció külön kiemeli azokat az állatokat, amelyet más kedvtelésből tartott állat táplálása céljából tartanak és szaporítanak. Mind a két definíció kizárja a mezőgazdasági célból tartott haszonállatokat, a kísérleti vagy egyéb tudományos célokra tartott állatokat és a közcélú bemutatás céljából tartott állatokat. Vagyis megállapítható, hogy a magyar fogalom összhangban van az egyezményben meghatározott definícióval. A hatály és végrehajtás fejezetben az egyezmény megerősíti azt az elvet, hogy a részes felek egyrészt szigorúbb belső jogszabályokat alkothatnak a kedvtelésből tartott állatok védelme érdekében, és a rendelkezések alkalmazását kiterjeszthetik azokra az állatokra is, amelyeket az egyezmény nem említ kifejezetten.²³ Azonban azokat az állatokat, amelyek tartása vagy birtoklása ellentétes a vadon élő állatok védelmére vonatkozó nemzetközi jogi dokumentumokkal nem lehet kedvtelésből tartott állatként tartani.²⁴

Mivel az egyezmény a kedvtelésből tartott állatok védelme mellett az állatkereskedelem ellenőrzésére is törekszik, ezért az alapfogalmak között meghatározásra került, hogy mit jelent a kedvtelésből tartott állatokkal való kereskedelem és az ilyen állatok kereskedelmi célú tenyésztésének és tartásának definíciója is. Eszerint kedvtelésből tartott állatokkal való kereskedelemnek minősül minden olyan rendszeres, jelentős mennyiségben, haszonszerzési célból végzett üzleti tranzakció, amely a kedvtelésből tartott állatok tulajdonjogának átruházását eredményezi, míg kereskedelmi célúnak minősül a tenyésztés és tartás, ha az elsősorban haszonszerzés céljából és jelentős mennyiségben történik.²⁵ Magyarországon a kedvtelésből tartott állatok forgalmazására és az

20 Council of Europe 1987b, 1, Chapter I, Art. 1, 1.

21 Commentary on the provisions of the Convention, 3.

22 4/1/2010. (II. 26.) Kormányrendelet 1. § (2) bekezdés a).

23 Council of Europe 1987b, 2, Chapter I, Art. 2, 3.

24 Például washingtoni egyezmény, berni egyezmény, bonni egyezmény stb.

25 Council of Europe 1987b, 2, Chapter I, Art. 1, 2–3.

állatkereskedelemre vonatkozó szabályokat kormányrendelet tartalmazza.²⁶

Az egyezmény meghatározza az állatmenhely és a kóbor állat fogalmát is. Eszerint állatmenhelynek minősül minden olyan nonprofit létesítmény, ahol a kedvtelésből tartott állatok jelentős számban tartathatók és amennyiben a nemzeti jogszabályok ezt lehetővé teszik, befogadhat kóbor állatokat. A kóbor állat fogalma alatt az olyan kedvtelésből tartott állatot érti a dokumentum, amelynek nincs otthona (hontalan), vagy amely a tartási helyétől eltérő területen van, vagy nem áll a tulajdonos vagy az állattartó ellenőrzése vagy közvetlen felügyelete alatt.²⁷ Az egyezmény a definíciókban többször használja a „jelentős mennyiségben” vagy „jelentős számban” fordulatot, de nem határozza meg, hogy pontosan mit jelentenek ezek a kifejezések, illetve milyen mennyiséget kell érteni e fordulat alatt. Ezért ennek eldöntése a részes államok hatáskörébe tartozik.

Magyarországon az állatmenhely fogalmát az Ávtv. határozza meg, amely szerint állatmenhelynek minősül minden – az elkobzott vagy ideiglenesen megfigyelés alatt tartott állatok kivételével – a gazdátlan állatok ideiglenes vagy állandó, ellenszolgáltatás nélkül történő elhelyezésének céljából működtetett intézmény.²⁸ Az egyezmény és a magyar állatvédelmi törvény egyaránt kiemeli, hogy az állatmenhely ellenszolgáltatás nélkül, nonprofit intézményként működik. A magyar definíció a gazdátlan állatok elhelyezését határozza meg az állatmenhely céljaként, míg az egyezményben szereplő fogalom ennél szélesebb körű, lehetővé teszi az intézmény működtetését más – nem gazdátlan – kedvtelés céljából tartott állatok számára is és tagállami hatáskörbe utalja annak eldöntését, hogy kóbor állatok elhelyezhetők-e az állatmenhelyen.

A kóbor állat fogalmát Magyarországon az Ávtv.²⁹ mellett kormányrendelet határozza meg.³⁰ Eszerint kóbor állat a háziasított állatfajok közül a házi kutya (*Canis lupus familiaris*) és a házi macska (*Felis silvestris catus*) olyan egyede, amely állattartó felügyelete nélkül, tartási helyétől eltérő területen tartózkodik.³¹ Az egyezmény és a magyar kóbor állat definíció közti különbség az, hogy az egyezmény által meghatározott fogalom minden olyan kedvtelésből tartott állatra kiterjed, amelynek nincs otthona (gazdátlan), vagy amely a tartási helyétől eltérő területen van, vagy nem áll a tulajdonos vagy az állattartó ellenőrzése vagy közvetlen felügyelete alatt, míg a magyar definíció kizárólag a házi kutya és macska olyan egyedére vonatkozik, amely az állattartó felügyelete nélkül, tartási helyétől eltérő területen tartózkodik.

2.2.2. A kedvtelésből tartott állat tartásának általános szabályai

A kedvtelésből tartott állat tartásának általános szabályai fejezetben az állattjólét alapvető elveit, a tartásra, a tenyésztésre, a képzésre, a kereskedelemre, az állatmenhelyekre, valamint a reklámra, szórakoztatásra, kiállításokra, versenyekre és más, hasonló rendezvényekre vonatkozó előírásokat határozza meg az egyezmény. Vagyis az állattjólét általános szabályai az állattartás számos területét érintik: társadalmi, gazdasági, tudományos vagy kulturális hatásai egyaránt meghatározóak. Az állattjólét két alapelvét határozza meg az egyezmény: egyrészt senki sem okozhat kedvtelésből tartott állatnak szükségtelen fájdalmat, szenvedést vagy distresszt; vagyis egy általános, mindenkire – a hatóságokra is – kiterjedő tilalmat állapít meg arra vonatkozóan, hogy a kedvtelésből tartott állatnak fájdalmat, szenvedést vagy distresszt okozzanak, kivéve, ha az az állat érdekét

26 Lásd részletesen: 41/2010. (II. 26.) Kormányrendelet 1. § (2) bekezdés b); 3–12. §§. Vö: Nagy-Balogh 2024.

27 Council of Europe 1987b, 2, Chapter I, Art. 1, 4–5.

28 Ávtv. 3. § 6; Vetter & Fodor 2022, 545.

29 Ávtv. 2. § (1) bekezdés i) pontja értelmében a törvény alkalmazási köre kiterjed a háziasított állatok gazdátlan egyedeire (kóborállat).

30 785/2021. (XII. 27.) Kormányrendelet a kóbor állat befogásával, tulajdonjogának átruházásával és elhelyezésével kapcsolatos feladatok ellátásának részletes szabályairól (a továbbiakban: kóbor állat rendelet).

31 Kóbor állat rendelet 2. § e).

szolgálja. Másrészt az állatjólét alapvető elveként mondja ki az egyezmény, hogy tilos a kedvtelésből tartott állat elhagyása, azonban nem minősül állatelhagyásnak, ha az állattartó az állatot állatmenhelynek vagy olyan személynek adja át, aki felöltséget vállal érte.³² Az állatjólétnek tehát több specifikus előírása is van, amelyeket mindenkinek be kell tartania.

Magyarországon az állatvédelmi törvény meghatározza az állatkínzás fogalmát,³³ amely kimondja, hogy az állatnak tilos indokolatlan vagy elkerülhető fájdalomat, szenvedést vagy sérülést okozni, valamint magában foglalja az állat elhagyásának tilalmát is.³⁴ E szabályok megsértése esetén közigazgatási, illetve büntetőjogi jogkövetkezmények alkalmazását teszi lehetővé a magyar szabályozás.³⁵ Ezek az elvek azonban nem csak a kedvtelésből tartott állatokra alkalmazandók, hanem minden, az állatvédelmi hatálya alá tartozó állatra.³⁶ Vagyis a magyar szabályozás e tekintetben összhangban van az egyezmény előírásaival, sőt az állatvédelmi törvény alkalmazása túlmutat a kedvtelésből tartott állatok körén.

Az egyezmény a kedvtelésből tartott állatok tartásával kapcsolatos követelményeket is rögzíti, mely szerint az állattartó felelős a kedvtelésből tartott állat egészségéért és jólétéért; valamint köteles az állat fájának, fajtájának és etológiai szükségleteinek megfelelő feltételeket biztosítani: különösen az elhelyezés, a táplálék, a víz és a gondozás tekintetében. Az állattartó továbbá köteles az állat számára megfelelő mozgáslehetőséget biztosítani, illetve gondoskodnia kell az állat szökésének

megakadályozásáról. Abban az esetben, ha az állatnak nem biztosíthatók a felsorolt feltételek, vagy ha a feltételek fennállnak ugyan, de az állat fiziológiai vagy etológiai szükségletei miatt nem tud alkalmazkodni a fogságban tartáshoz, akkor az nem tartható kedvtelési célból.³⁷ Az egyezmény ezzel az állatok – ideértve a vadon élő állatokat is – nem megfelelő környezetben és körülmények között történő tartását kívánja megakadályozni.

A magyar állatvédelmi törvény tartalmazza az egyezményben megfogalmazott, állattartással kapcsolatos követelményeket,³⁸ azaz a magyar szabályozás e tekintetben is összhangban áll az egyezményben foglaltakkal.

A kedvtelésből tartott állat tenyésztésére és szaporítására vonatkozó általános előírások mögött az az elv húzódik, amely szerint az állatok tenyésztése, szaporítása során mindig figyelembe kell venni és biztosítani kell az anyaállat és az utódok testi-lelki egészségét. Ezért, aki kedvtelésből tartott állatot tenyészt, felelős azért, hogy az anatómiai, a fiziológiai és a viselkedési jellemzők figyelembevételével válassza ki a tenyésztésre szánt állatokat, és ezzel biztosítsa az anyaállat és az utódok egészségét és jólétét.³⁹ Az állatvédelem egyik fontos eleme tehát az állatok tartása és tenyésztése során való megfelelő bánásmód biztosítása.

Magyarországon az állatvédelmi törvény értelmében állatkínzásnak minősül az öröklődő betegségben szenvedő – nem kísérleti célra szánt – állategyed tenyésztése, szaporítása is,⁴⁰ tovább-

32 Council of Europe 1987b, 2, Chapter II, Art. 3, 1–2.

33 Ávtv. 3. § 4; 6. §.

34 Ávtv. 8. §.

35 A közigazgatási és büntetőjogi jogkövetkezményekről lásd részletesen például: Jámbor 2022, 71–82; Kajó 2022; Bányai 2021, 23–38; Bányai 2022, 67–74; Vetter, Özsvári & Visenyi 2010, 489–496; Petrasovszky 2022, 27–37.

36 Lásd: Ávtv. 4–5. §§.

37 Council of Europe 1987b, 2–3, Chapter II, Art. 4, 1–3.

38 Lásd: Ávtv. 2. §.

39 Council of Europe 1987b, 3, Chapter II, Art. 5.

40 Ávtv. 3. § 4.

bá kimondja, hogy az állattartó köteles a jó gazda gondosságával eljárni. A jó gazda gondossága az az emberi tevékenység, amely arra irányul, hogy az állat számára olyan életkörülményeket biztosítson, amely az annak fajára, fajtájára és nemére, korára jellemző fizikai, élettani, tenyésztési és etológiai sajátosságainak, egészségi állapotának megfelel, tartási, takarmányozási igényeit kielégíti.⁴¹ A tenyésztés és szaporítás tekintetében mind a két szabályozási megoldás az állatok egészségének és jólétének biztosítására fókuszál és hasonló elveket fogalmaz meg.

A kedvtelésből tartott állatok szerzése tekintetében korhatárt állapít meg az egyezmény: kimondja, hogy tizenhat éven aluli személyeknek nem adható el vagy ajándékozható kedvtelésből tartott állat a törvényes képviselő hozzájárulása nélkül.⁴² Ennek a szabályozásnak az a célja, hogy megakadályozza azt, hogy a tizenhat éven aluli személyek törvényes képviselői hozzájárulás hiányában, önállóan szerezzenek kedvtelésből tartott állatot, mert ez akár azt is eredményezheti, hogy az állattartás követelményei nem teljesülnek, vagyis az állatok tartása nem biztos, hogy megfelelően megvalósul vagy akár az állatok jóléte sérülhet. E szabállyal kapcsolatban a dokumentum biztosítja, hogy a részes államok fenntartást tegyenek és eltérő korhatárokat állapíthassanak meg az állatszerzéssel kapcsolatban.⁴³ Ennek alapján Cseh Köztársaság azokra a személyekre, akiknek a törvényes képviselőt gyakorló más személyek kifejezett beleegyezése nélkül kedvtelésből tartott állatot lehet eladni, tizenöt év az alkalmazandó korhatár.⁴⁴

Magyarországon a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) szabályozza a kiskorúság miatti korlátozott cselekvőképességet és cselekvőképtelenséget. Eszerint kiskorú az, aki a tizennyolcadik életévét nem töltötte be.⁴⁵ Cselekvőképtelen az a kiskorú, aki a tizennegyedik életévét nem töltötte be. A cselekvőképtelen kiskorú jognyilatkozata semmis; nevében a törvényes képviselője jár el.⁴⁶ Korlátozottan cselekvőképés az a kiskorú, aki tizennegyedik életévét betöltötte és nem cselekvőképtelen. A korlátozottan cselekvőképés kiskorú jognyilatkozatának érvényességéhez törvényes képviselőjének hozzájárulása szükséges.⁴⁷ A gyámhatóság a tizenhatodik életévét betöltött korlátozottan cselekvőképés kiskorúnak a házasságkötésre engedélyt adhat.⁴⁸ A kiskorú a házasságkötéssel nagykorúvá válik.⁴⁹ Magyarországon önállóan tehát csak nagykorú, tizennyolcadik életévét betöltött cselekvőképés személy szerezhet (adásvétel, ajándékozás stb.) állatot.⁵⁰ A magyar polgári jogi szabályok alapján a korlátozottan cselekvőképés személyek jognyilatkozataihoz kapcsolódó korhatár tehát szigorúbb, mint az egyezményben meghatározott korhatár, azonban az egyezmény lehetőséget biztosít arra, hogy az államok fenntartással éljenek e rendelkezéssel kapcsolatban, így e tekintetben sincs akadálya az egyezmény Magyarország általi aláírásának és ratifikálásának.

Az egyezmény a kedvtelésből tartott állatok kiképzésével kapcsolatban is megfogalmazza a főbb követelményeket és szempontokat. Mivel a kiképzés komoly stresszforrás lehet az állat szá-

⁴¹ Ávtv. 3. § 8.

⁴² Council of Europe 1987b, 3, Chapter II, Art. 6.

⁴³ Council of Europe 1987b, 8, Chapter VII, Art. 21, 1.

⁴⁴ Az 1998. szeptember 23-án letétbe helyezett jóváhagyó okiratban foglalt fenntartás.

⁴⁵ Ptk. 2:10. § (1) bekezdés.

⁴⁶ Ptk. 2:13. §; 2:14. § (1) bekezdés.

⁴⁷ Ptk. 2:11. §.

⁴⁸ Ptk. 4:9. § (2) bekezdés.

⁴⁹ Ptk. 2:10. § (1) bekezdés.

⁵⁰ Tatai, Fodor & Vetter 2022, 545.

mára, és bizonyos kiképzési módszerek akár kegyetlenek, oktanak is lehetnek, ezért szükséges olyan előírásokat bevezetni, amelyek biztosítják, hogy az állat soha ne kényszerüljön túllépni természetes képességeinek és erejének határait. Ez okból az egyezmény tiltja az olyan eszközök az alkalmazását, amelyek sérülést, szükségtelen fájdalmat, szenvedést vagy szorongást okozhatnak az állatnak, valamint deklarálja, hogy a kiképzés során nem szabad a kedvtelésből tartott állatot arra kényszeríteni, hogy túllépje természetes képességeit és erejét.⁵¹

Magyarországon a jó gazda gondosságának követelménye kiterjed az állat kiképzésére, nevelésére és felügyeletére is,⁵² valamint állatkínzásnak minősül az állat teljesítőképességét felismerhetően meghaladó teljesítményre kényszerítése.⁵³ Összességében megállapítható, hogy a magyar szabályozás összhangban áll az egyezménnyel az állatok kiképzése tekintetében is. Mindkét megoldás az állatok jólétének és egészségének biztosítására törekszik, valamint arra, hogy az állatok ne szenvedjenek feleslegesen a kiképzés során.

A kedvtelésből tartott állatok kereskedelmére, a kereskedelmi célú tenyésztésére és tartására, valamint az állatmenhelyekre vonatkozó általános rendelkezések is kidolgozásra kerültek az egyezményben. A hatálybelépéstől számított meghatározott időn belül minden kereskedelmi vagy kereskedelmi célú tenyésztési és tartási tevékenységet, valamint állatmenhely működtetését, illetve az ilyen tevékenységek végzésére vagy állatmenhely létesítésére irányuló szándékot be kell jelenteni az illetékes hatóságnak. A bejelentésnek tartalmaznia kell a kedvtelésből tartott állat fajtát, fajtaját, a felelős személy adatait és a szakirányú végzettséget vagy gyakorlatot, valamint a használt vagy használni kívánt helyiségekre és eszkö-

zökre vonatkozó leírást. A felsorolt tevékenységek végzése konjunktív feltételekhez kötött: a felelős személynek rendelkeznie kell szakirányú végzettséggel vagy a kedvtelésből tartott állatokkal kapcsolatos jelentős tapasztalatokkal és a használt eszközöknek és helyiségeknek meg kell felelniük az állattartással kapcsolatos egyezményben meghatározott előírásoknak. A hatóság a bejelentés alapján megállapítja, hogy a tevékenység végzéséhez szükséges feltételek fennállnak-e. Amennyiben ezek a kritériumok nem teljesülnek, akkor intézkedéseket javasol, illetve, ha az állatok jóléte érdekében szükséges, akkor megtiltja a tevékenység végzését vagy annak megkezdését.⁵⁴

Magyarországon az állatmenhely létesítésére irányuló szándékot be kell jelenteni az állatvédelmi hatóságnak, amely a bejelentés alapján nyilván tartásba veszi az állatmenhely létesítését. A bejelentésnek tartalmaznia kell a tulajdonos nevét, lakcímét, tartózkodási helyét, szervezet esetén székhelyét, a vezető nevét és címét, a folytatni kívánt szolgáltatási tevékenység megjelölését, a tevékenység megkezdésének dátumát, és a telephely adatait (helyrajzi szám, cím), valamint a bejelentéshez mellékelni kell működési szabályzatot és felszámolási tervet is. Az állatmenhely vezetőjével vagy a felelős személlyel szemben támasztott követelmény a szakirányú végzettség, ezért a bejelentéshez mellékelni kell a végzettséget és képesítést igazoló dokumentumokat is. Az állatmenhely működését az állatvédelmi hatóság – a szakhatóságok részvételével (hatósági állatorvos útján) – folyamatosan ellenőrzi, és öt évenként felülvizsgálja. A felülvizsgálat eredményétől függően kétféle döntést hozhat a hatóság: ha azonnali bezárást nem indokoló hiányosságokat talál, akkor határidő tűzésével a hiányosságok pótlását rendelheti el, vagy az állatmenhely azonnali bezárását rendelheti el.⁵⁵ Mindkét szabályozás előírja, hogy

51 Council of Europe 1987b, 3, Chapter II, Art. 7.

52 Ávtv. 3. § 8.

53 Ávtv. 6. § (1) bekezdés e).

54 Council of Europe 1987b, 3–4, Chapter II, Art. 8.

55 3/2001. (II. 23.) KöM-FVM-NKÖM-BM együttes rendelet az állatkert és az állatotthon létesítésének, működésének és fenntartásának részletes szabályairól 12. § (1)–(5) bekezdés; lásd még például: Paulovics 2002c, 82–85; Paulovics 2007, 889–890; Törőcsik 2011, 11–12; Jámbor 2014a; Jámbor 2016; Csintalan et. al 2016b, 91; Jámbor 2022; Vetter 2024b, 217–219.

az állatmenhely működtetését be kell jelenteni az illetékes hatóságnak, meghatározza a bejelentés tartalmi elemeit, valamint szakirányú végzettséghez köti a létesítést és működtetést. Összességében tehát az állatmenhelyekre vonatkozó nemzeti rendelkezések összhangban állnak az egyezményben megfogalmazott minimumkövetelményekkel.

Az egyezmény az állattartásra vonatkozó szabályok között fogalmazza meg, hogy reklámokban, műsorokban, kiállításokon, versenyeken és más, hasonló rendezvényeken kedvtelésből tartott állatok csak akkor vehetnek részt vagy szerepeltethetők, ha a szervező biztosítani tudja az állat fájának, fajtájának és etológiai szükségleteinek megfelelő feltételeket, így különösen a megfelelő elhelyezést, táplálékot, vizet és gondozást. A szervező továbbá köteles az állat számára megfelelő mozgáslehetőséget biztosítani, illetve gondoskodnia kell az állat szokásának megakadályozásáról, valamint az állatok egészségének és jólétének biztosítására is köteles. Ha ezen feltételek nem adóttak, akkor az állatokat nem szabad szerepeltetni vagy ilyen célokból használni.⁵⁶

Az egyezmény ugyanebben a fejezetben deklarálja a kedvtelésből tartott állatokra vonatkozó doppingellenes szabályokat is, melyek szerint tilos a kedvtelésből tartott állatoknak olyan anyagokat, szereket, készítményeket adni, vagy olyan eszközöket használni, illetve eljárásokat alkalmazni, amelyek célja az állat természetes teljesítményének növelése vagy csökkentése a verseny során vagy azon kívül, bármely más olyan időpontban, amikor ez veszélyeztetheti az állat egészségét és jó(l)létét.⁵⁷ Az egyezményt aláíró államok ál-

latvédelmi szabályai általánosan tiltják az állatok doppingolását. Például a lett állatvédelmi törvény kimondja, hogy tilos az állatba olyan hatóanyagot tartalmazó szert fecskendezni, amely befolyásolja az állat teljesítményét,⁵⁸ a cseh állatvédelmi törvény is tiltja az állatok doppingolását az állat teljesítményének vagy küllemének megváltoztatása céljából stb.⁵⁹ Bár az egyezmény aláírói között Lengyelország, Horvátország, Szlovák Köztársaság vagy Szlovénia nem szerepel, a lengyel, a horvát, a szlovák, szlovén állatvédelmi törvény is tiltja az állatok doppingolását.⁶⁰ A magyar állatvédelmi törvény azonban nem tartalmaz ilyen rendelkezést. Az európai és nemzetközi állatvédelmi szabályoknak megfelelően célszerű lenne ebben a kérdésben módosítani a magyar állatvédelmi törvényt és a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény állatkínzás tényállását egyaránt.

Az egyezmény szigorú szabályokat állapít meg a kedvtelésből tartott állatokon végzett beavatkozásokra. Tilos a kedvtelésből tartott állatok küllemének megváltoztatását célzó vagy az egyéb, nem gyógyászati céllal végzett sebészeti beavatkozások végzése, különösen a fül- és farokkorrekciót, a debarkálást, a karom-, illetve a méreg- és tépőfog eltávolítását. E tilalmak alól azonban enged kivételt az egyezmény, mégpedig akkor, ha az állatorvos a nem gyógyászati céllal végzett beavatkozásokat állatorvosi okokból, illetve az állat érdekében szükségesnek tartja, vagy ha a beavatkozás célja a reprodukció megakadályozása, vagyis, ha az állat ivartalanítására irányul.⁶¹ Az egyezmény lehetőségét biztosít az államoknak arra, hogy fenntartásokat tegyenek a farokkorrekcióval⁶² kapcsolatban, és néhány ország élt is ezzel a lehetőséggel.⁶³

56 Council of Europe 1987b, 4, Chapter II, Art. 9, 1.

57 Council of Europe 1987b, 4, Chapter II, Art. 9, 2.

58 Lett állatvédelmi törvény, 21. §.

59 Cseh állatvédelmi törvény, 4. § e).

60 Lengyel állatvédelmi törvény, Art. 15. 3.; horvát állatvédelmi törvény 5. cikk (2) bekezdés 9–10; szlovák állatvédelmi törvény 35. § (1) bekezdés j); szlovén állatvédelmi törvény 15. cikk.

61 Council of Europe 1987b, 4, Chapter II, Art. 10, 1–2.

62 A farokkorrekció az állat farka egy részének vagy egészének amputációját jelenti.

63 Council of Europe 1987b, 8, Chapter VII, Art. 21, 1.

Ezek az országok a következők: Azerbajdzsán,⁶⁴ Belgium,⁶⁵ Cseh Köztársaság,⁶⁶ Dánia,⁶⁷ Finnország,⁶⁸ Franciaország,⁶⁹ Németország,⁷⁰ Lettország,⁷¹ Luxemburg,⁷² Portugália.⁷³ Belgium az egyezményhez fűzött fenntartást 2002-ben visszavonta és 2006. január 1-jétől betiltotta a farokkorrekció végzését.⁷⁴ A Cseh Köztársaságban – sertéseknél hét napos korig, juhok és – kutyák esetén azok nyolc napos koráig engedélyezett a farokkorrekció, feltéve, hogy a beavatkozást szakképzett személy végzi.⁷⁵ Dánia főszabályként tiltja az állat küllemének megváltoztatását célzó beavatkozásokat, azonban az egyezményhez fűzött fenntartás alapján lehetőséget biztosít arra, hogy miniszter részletes szabályokat állapítson meg az állatok farokkorrekciójára vonatkozóan.⁷⁶ Ez azt jelenti, hogy a beavatkozást csak speciális szabályok és előírások betartása mellett lehet elvégezni. Finnország ugyan 1991-ben fenntartást tett a farokkorrekcióra vonatkozóan, de végül 1996. július 1. napjától betiltotta azt.⁷⁷ Franciaországban a farokkorrekció még mindig engedélyezett. Németország 2006-ban betiltották a kutyák esztétikai cél-

ból végzett farokkorrekcióját, azonban a korrekció állatorvosi indoklás alapján, orvosi okokból elvégezhető.⁷⁸ Lettország hét (vadász)kutyafajta⁷⁹ tekintetében lehetővé teszi a farokkorrekció végzését, azonban ezt a beavatkozást kizárólag gyakorló állatorvos végezheti el.⁸⁰ Luxemburg 1992-ben betiltotta a kutyák farokkorrekcióját.⁸¹ Portugáliában az állatok küllemét megváltoztató beavatkozást kizárólag állatorvos végezhet az állat érdekében, illetve orvosi okokból. Annak az állattartónak, aki olyan kedvtelésből tartott állatot tart, amelyen az állat küllemét megváltoztató beavatkozást végeztek, rendelkeznie kell egy – a beavatkozást végző – állatorvos által kiállított igazolással, amely igazolja a beavatkozás szükségességét, vagyis azt, hogy a beavatkozást egészségügyi okból, az állat érdekében végezte el. A külföldről importált állatok tartójának is rendelkeznie kell ilyen igazolással, amelyet szintén a beavatkozást végző állatorvos állít ki és az adott ország illetékes hatósága hitelesít.⁸² A fenntartásokat és a szabályokat vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a kedvtelésből tartott állatok farokkorrekciójára vonatkozó szabályozás nem

64 A 2007. október 19-én letétbe helyezett megerősítő okiratban foglalt fenntartás.

65 1987. november 12-én kelt fenntartás, amelyet 2002. augusztus 13-ával visszavont.

66 Az 1998. szeptember 23-án letétbe helyezett jóváhagyó okiratban foglalt fenntartás.

67 Az 1992. október 20-án letétbe helyezett ratifikációs okiratban foglalt fenntartás.

68 Az 1991. december 2-án letétbe helyezett elfogadó okiratba foglalt fenntartás.

69 A 2003. október 3-án letétbe helyezett megerősítő okiratban foglalt fenntartás.

70 Az 1991. május 27-én letétbe helyezett megerősítő okiratban foglalt fenntartás.

71 A 2010. október 22-én letétbe helyezett megerősítő okiratban foglalt fenntartás.

72 Az 1987. november 16-án kelt nyilvántartásba vett fenntartás.

73 Az 1993. június 28-án letétbe helyezett ratifikációs okiratba foglalt fenntartás.

74 Lefebvre et al. 2007, 623.

75 Az 1998. szeptember 23-án letétbe helyezett jóváhagyó okiratban foglalt fenntartás; 246/1992 sz. törvény, 13. § (4) bekezdés.

76 Dán állatjóléti törvény, 14. § (2)–(3) bekezdés.

77 Lefebvre et al. 2007, 623.

78 Lefebvre et al. 2007, 624.

79 Drótszőrű foxterrier, simaszőrzű foxterrier, orosz spániel, drótszőrű német vizsla, simaszőrzű német vizsla, német vadássterrier, welsh terrier.

80 Lett állatvédelmi törvény, 18. §.

81 Lefebvre et al. 2007, 624.

82 Portugál állatvédelmi törvény, 17–18. §§.

egységes az egyes országokban. Néhány ország teljes mértékben betiltotta a farokkorrekció végzését (például Belgium, Finnország), még más országokban (például Franciaországban) engedélyezett. Az állat küllemének megváltoztatását célzó beavatkozásokat általában tilos elvégezni, de vannak országok (például Portugália, Németország), amelyek kivételes esetekben engedélyezik annak végrehajtását. Néhány országban a fenntartások azt jelentik, hogy az ilyen beavatkozásokat csak szakképzett személy, jellemzően állatorvos végezhet, vagy az állatokon csak bizonyos életkorhatár betöltéséig lehet farokkorrekciót végezni. A különböző országok eltérő szabályozása azt mutatja, hogy nincs egységes álláspont a farokkorrekcióval kapcsolatban. Ezen jogszabályi eltérések miatt, az állattartó felelőssége, hogy ha más országba utazik, akkor tájékozódjon az adott országban hatályos szabályokról az esetleges problémák elkerülése végett, lásd például Portugália állatvédelmi szabályozását. Ha az állattartó bizonytalan az állatvédelmi szabályokkal kapcsolatban, ajánlott felkeresni az adott ország hivatalos honlapjait vagy állatvédelmi hatóságát, illetve helyi állatvédelmi civil szervezetet, amelyek segíthetnek eligazodni az adott ország szabályozásában.

Az egyezmény azon előírásai, amelyek a kedvtelésből tartott állatokon végzett beavatkozásra vonatkoznak tehát elsősorban az olyan sebészeti beavatkozásokat tiltják, amelyeket jellemzően esztétikai okból az állattartó, illetve a tenyésztő egyéni megítélése, személyes kényelme érdekében végeznek. A súlyos fájdalommal járó beavatkozások tekintetében követelmény, hogy azok kizárólag állatorvos jelenlétében vagy állatorvosi felügyelet mellett, érzéstelenítéssel végezhetők. Az érzéstelenítést nem igénylő beavatkozásokat a nemzeti jogszabályok által meghatározott hozzáférő és megfelelő gyakorlattal rendelkező személy is elvégezheti.⁸³

Magyarországon az állatvédelmi törvény és a kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról szóló kormányrendelet az egyezmény-nyel összhangban szabályozza az állatokon végzett beavatkozás végzését.⁸⁴

Az állat életének kioltására vonatkozó minimum-követelményeket is meghatározza az egyezmény. Főszabály szerint az állat életét állatorvos vagy más, megfelelő szakértelemmel és ismeretekkel rendelkező személy olthatja ki. Kivételes esetben – ha sürgőshelyzetben az állat szenvedésének azonnali megszüntetése szükséges és nem érhető el gyorsan szakszerű segítség, vagy egyéb, sürgősségi esetben, ha az állat jólléte megköveteli – e szabálytól el lehet térni. Az állat életének kioltása azonban minden esetben csak a minimális fizikai és mentális szenvedéssel járhat. A választott módszer tekintetében követelmény, hogy annak vagy azonnali eszméletvesztést és halált okozónak kell lennie, vagy kizárólag előzetes kábítás után történhet az állat életének kioltása. Az állat életének kioltását végző személynek az ártalmatlanítás előtt meg kell győződnie arról, hogy az állat elpusztult.⁸⁵ Az egyezmény meghatározza a tilos leölési módszereket is. Eszerint tilos a vízbe fojtás és más fojtásos módszer alkalmazása, ha nem előzi meg az állat kábítása.⁸⁶ A tiltott fojtási módszerek alatt minden olyan módszer alkalmazását kell érteni, amely során az állattól megvonják a megfelelő oxigénellátást, eszméletvesztést vagy közvetlenül az állat elpusztulását eredményezi. Az egyezmény azonban nem zárja ki az olyan módszerek alkalmazását, amelyek különböző (altató, érzéstelenítő és egyéb) gázok alkalmazásával járnak, feltéve, hogy azt a megfelelő oxigénmennyiséggel együtt alkalmazzák oly módon, hogy az az állat öntudatlan állapotát idézi elő és nem egyszerűen megfullad.⁸⁷ A tiltott leölési módok közé tartozik továbbá az áramütés alkalmazása, kivéve, ha azt megelőzi az állat előzetes kábítása, valamint az

83 Council of Europe 1987b, 4, Chapter II, Art. 10, 3.

84 Lásd: Ávtv. 9–10. §§.

85 Council of Europe 1987b, 4–5, Chapter II, Art. 11, 1.

86 Council of Europe 1987b, 5, Chapter II, Art. 11, 2, a.

87 Council of Europe 1987a, pp. 6–7.

olyan mérgező anyagok vagy szerek használata, amelyek adagja vagy alkalmazása nem ellenőrizhető és nem felel meg az egyezmény által előírt állatjóléti követelményeknek.⁸⁸

A magyar állatvédelmi szabályok az egyezménnyel összhangban szabályozzák az állat élete kioltásának kérdését.⁸⁹

2.2.3. A kóbor állatokra vonatkozó kiegészítő rendelkezések

Az egyezmény lehetőséget biztosít a részes felek számára, hogy jogszabályi és/vagy közigazgatási eszközökkel csökkentsék a kóbor állatok számát. Ez azt jelenti, hogy az egyezmény nem kötelezi a tagállamokat és azok hatóságait a kóbor állatok befogására, tartására vagy leölésére. Ha azonban egy tagállam ezt megteszi, akkor az egyezmény humánus módszerek alkalmazását követeli meg a tagállami hatóságoktól: figyelemmel kell lenni arra, hogy a kóbor állat befogása minimális fizikai és mentális szenvedéssel járjon és a befogott állatok tartása vagy leölése az egyezményben meghatározott elveknek megfelelően történjen.⁹⁰

Az egyezmény további követelményeket határoz meg a kutyák és macskák azonosítására és nyilvántartásba vételére vonatkozóan, amelyek teljesítése során nem okozhatnak semmilyen tartós fájdalmat, szenvedést vagy distresszt az állatoknak. Emellett a dokumentum a nem tervezett szaporodás csökkentése érdekében az ivartalanítás előmozdítását is szorgalmazza.⁹¹ Az egyezmény csak abban az esetben tesz lehetővé kivételeket a kóbor állatok befogására, tartására és leölésére vonatkozó előírások alól, ha az elkerülhetetlen a nemzeti állat- és járványvédelmi programok keretében.

Magyarországon 2022. január 1-jével lépett hatályba a kóbor állat rendelet, amely meghatározza a kóbor állat fogalmát, valamint a kóbor állat befogásával, tulajdonjogának átruházásával és elhelyezésével kapcsolatos feladatok ellátásának részletes szabályait. Ezek a rendelkezések összhangban állnak az egyezmény előírásaival.⁹²

2.2.4. Tájékoztatás és oktatás – tájékoztató és oktatási programok

Az egyezményben foglaltak szerint a hatékony eredmények elérése érdekében a részes felek vállalják, hogy ösztönzik, támogatják az olyan tájékoztató, ismeretterjesztő és oktatási programok létrehozását, amelyek célja az egyezményben foglalt rendelkezések és elvek tudatosítása a kedvtelésből tartott állatok tartásával, tenyésztésével, kiképzésével, kereskedelmével, illetve elhelyezésével foglalkozó szervezetek és természetes személyek körében. Az egyezmény konkrétan határozza meg azokat a szempontokat és követelményeket, amelyekre kiemelt figyelmet kell fordítani az ilyen programokban, így különösen a következő témákra kell felhívni a figyelmet:

- A kedvtelésből tartott állatok kereskedelmi vagy versenycélú kiképzését csak megfelelő ismeretekkel és képességekkel rendelkező személy végezheti.
- Tilos tizenhatodik életévét be nem töltött személynek kedvtelésből tartott állatot a törvényes képviselő kifejezett hozzájárulása nélkül ajándékozni.
- Vissza kell szorítani a kedvtelésből tartott állatok díjak, nyeremények vagy bónuszok, jutalmak formájában történő ajándékozását.
- Meg kell akadályozni a kedvtelésből tartott állatok nem tervezett szaporítását vagy szaporodását.

⁸⁸ Council of Europe 1987b, 5, Chapter II, Art. 11, 2, b–c.

⁸⁹ Lásd: Ávtv. 11–12. §§.

⁹⁰ Council of Europe 1987b, 5, Chapter III, Art. 12, a.

⁹¹ Council of Europe 1987b, 5, Chapter III, Art. 12, b.

⁹² Kóbor állat rendelet. A kóbor ebek számának csökkentését célzó intézkedésekről lásd: Töröcsik 2011, 25–27. A kóbor állatokra vonatkozó szabályokról lásd részletesen még például: Jámbor 2022, 133–145; Vetter 2024b, 214–223.

- A kedvtelésből tartott állatok felelőtlen tartása a nem kívánt, elhagyott állatok számának növekedéséhez vezet.
- A vadon élő állatok kedvtelési célú tartása veszélyeztetheti ezen állatok egészségét és jó(l)létét.⁹³

A hat kiemelt témakör mindegyike egyaránt fontos a kedvtelésből tartott állatok védelme érdekében. Azzal például, hogy az állat versenycélú kiképzését csak megfelelő ismeretekkel és képességekkel rendelkező személy végezheti, megelőzhető és elkerülhető, hogy az állat fizikai vagy mentális sérülést szenvedjen el. Vagy az állatok díjak, nyeménnyek vagy bónuszok, jutalmak formájában történő ajándékozásának visszaszorítása mögött meghúzódó alapelv szintén az, hogy az állatok élőlények, felelősségteljes módon kell bánni velük és tiszteletben tartásuk minden ember erkölcsi kötelessége. A kedvtelésből tartott állatok nem tervezett szaporításának vagy szaporodásának megakadályozása révén egyrészt csökkenthető a kóbor állatok száma, másrészt mérsékelhetők az ezen állatok elhelyezésére szolgáló létesítmények működésével és működtetésével kapcsolatos költségek és kiadások.

Az egyezmény célja, hogy összehangolja a kedvtelésből tartott állatok tekintetében az állatvédelemmel kapcsolatos (főbb) szabályokat és előmozdítsa a felelős állattartás fejlődését. A felelős állattartói magatartások és szokások csak megfelelő ismeretek alapján alakíthatók ki. A különféle oktatási programok kidolgozása és az ismeretterjesztés azért is fontos és kiemelt terület az állatvédelemben, mert ha a célzott szervezetek és ter-

mészetes személyek megfelelően tájékozottak és rendelkeznek a szükséges ismeretekkel – akár az állatokkal kapcsolatos általános ismeretekkel, akár a vonatkozó jogszabályokkal vagy a jó gyakorlatokkal kapcsolatban –, akkor elkötelezettebben és hatékonyabban tudnak fellépni a felelős állattartás és az állatok védelme érdekében.⁹⁴

3. A VADON ÉLŐ ÁLLATOK, MINT KEDVTELÉSBŐL TARTOTT ÁLLATOK TARTÁSÁNAK KÖVETELMÉNYEI

1995. március 7–10. között Strasbourgban tartott multilaterális konzultáción a részes felek kialakították a vadon élő állatok kedvtelésből tartott állatként való tartására vonatkozó (minimum) követelményeket. Ezzel a felek egy olyan rendszer felállításáról állapodtak meg, amely lehetővé teszi a vadon élő állatfajok kedvtelésből tartott állatként való tartásának ellenőrzését.

Noha az egyezmény kimondja, hogy a vadon élő állatfajok példányainak kedvtelésből tartott állatként való tartását nem szabad ösztönözni⁹⁵ és azokat az állatokat, amelyek nem képesek alkalmazkodni a fogságban tartáshoz nem lehet kedvtelésből tartott állatként tartani,⁹⁶ továbbá bizonyos fajok nemzetközi jogi eszközeik, például a washingtoni egyezmény,⁹⁷ a berni egyezmény⁹⁸ vagy a bonni egyezmény⁹⁹ alapján védelem alatt állnak,¹⁰⁰ a részes felek felismerik, hogy a vadon élő állatok kedvtelésből tartott állatként történő tartása fejlődésnek indult, ezért erőfeszítéseket kell tenni annak megakadályozására, hogy ezeket az állatokat olyan körülmények között tartsák, amelyek nem felelnek meg szükségleteiknek és ez

93 Council of Europe 1987b, 6, Chapter IV, Art. 14.

94 Magyarországi tájékoztató és oktató programokkal, illetve oktatási kérdésekkel kapcsolatban lásd például: Majoros 1995, 836; Fodor 2012a, 124–132; Fodor 2012b, 150–155; Jámbor 2014b; Jámbor 2016; Jámbor 2022; Közös ügyünk az állatvédelem Alapítvány 2022, Jámbor 2024; Vetter 2024c; Fazekas et al, 2025, 112.

95 Council of Europe 1987b, 1, Preamble.

96 Council of Europe 1987b, 6, Chapter IV, Art. 14, c.

97 Egyezmény a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről.

98 Egyezmény az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyeik védelméről.

99 Egyezmény a vándorló, vadon élő állatfajok védelméről.

100 Lásd részletesen Paulovics & Bragyova 2018, pp. 1–7; Tilki 2017a, 19–25.

csak az ilyen állatok kedvtelésből tartott állatok tartásának szabályozására irányuló intézkedésekkel érhető el.¹⁰¹

Az elfogadott követelmények számos szempontot tartalmaznak, amelyeket az állattartás során figyelembe kell venni, hogy az állatok megfelelő körülmények között élhessenek. Az állatok fiziológiai és viselkedési szükségleteinek megfelelő elhelyezése, a megfelelő mozgástér biztosítása, valamint a tartási hely kialakítása, ideértve a mászóeszközökkel, átsási lehetőséggel, pihenő- és rejtkehelyekkel, valamint fürdéshez, úszáshoz vagy merüléshez alkalmas létesítményeket is, nagyon fontos kritérium ahhoz, hogy az állatok a természetes élőhelyükhöz hasonló körülmények között élhessenek.

A követelmények közé tartozik a megfelelő környezeti viszonyok kialakítása mellett az állat fiziológiai és viselkedési igényeinek teljes körű kielégítése is, amihez az állattartónak – a tartás időtartama alatt – megfelelő ismeretekkel kell rendelkeznie. Az állat szökésének megakadályozása és az emberi biztonságra és egészségre jelentett potenciális veszélyek figyelembevétele az állat tartása során szintén kulcsfontosságú. Egyes országok már előírtak követelményeket a vadon élő állatok tartására vonatkozóan, vagy korlátozzák azokat a fajokat, amelyeket kedvtelésből tartott állatként tartani lehet.¹⁰²

4. ÖSSZEGZÉS

A modern társadalmakban a kedvtelésből tartott állatok tartása egyre népszerűbbé válik, melynek számos előnye mellett egyaránt növekszik az állatokkal való nem megfelelő bánásmódból eredő vagy azzal összefüggő állatbántalmazások, valamint a kóbor állatok száma. Ezért az állatok védelme érdekében meg kell akadályozni, hogy olyan körülmények között tartsák őket, amelyek nem felelnek meg szükségleteiknek vagy veszélyeztetik egészségüket és jólétüket. Az egyezmény legfőbb célja, hogy biztosítsa a kedvtelésből tartott állatok

védelmét azáltal, hogy meghatározza az tartásukra és a velük való bánásmódra vonatkozó legfontosabb alapelveket és követelményeket.

Az egyezményben részes felek közös célnak tekintik a kedvtelésből tartott állatok jólétének biztosítását. Ennek elérése érdekében közös és összehangolt programokat dolgoznak ki és hoznak létre, amelyek ismeretterjesztő és oktatási tevékenységeken, programokon keresztül elősegítik az állattartók felelős állattartóvá válását. Mindezek mellett a részes felek törekednek az állatvédelmi és állattartási szabályok alapelveinek és minimumkövetelményeinek egységesítésére a kedvtelésből tartott állatok megfelelő védelmének biztosítása céljából. Az összehangolt állatvédelmi jogszabályok kialakítása azonban nem csak az állatokat védi, hanem a különböző országok és jogrendszerek közötti harmonizációt is elősegíti, amelynek eredményeképpen a kedvtelésből tartott állatok mindenhol azonos vagy hasonló védelemben részesülhetnek. A közös, európai és nemzetközi erőfeszítések eredményeképpen pedig javulhat az állatok és ezáltal akár az emberek életkörülménye is.

Magyarország – még – nem írta alá és nem ratifikálta az egyezményt. Azonban, ha a szabályokat vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy a magyar állatvédelmi előírások nagyrészt összhangban állnak az egyezményben foglalt elvekkel. Megfontolandó lehet az egyezményhez való csatlakozás, hiszen ezáltal Magyarország is az európai és nemzetközi szinten is elfogadott elvek alapján biztosítaná a kedvtelésből tartott állatok védelmét, illetve részt venne az – Ávtv. preambulumban is deklarált – állatok jólétének biztosítására irányuló nemzetközi együttműködésben és az állatvédelmi szabályok harmonizálásában.

¹⁰¹ Council of Europe 1987a, 2–5.

¹⁰² Resolution on the keeping of wild animals as pet animals, 2; Council of Europe 1987a; Council of Europe 1987b.

BIBLIOGRÁFIA

1. Bak K (2018) Állatvédelem – nemzetközi egyezmények, jogi tanulmányok 1, pp. 21–31.
2. Bányai K (2021) Gondolatok a ne bis in idem elvről az állatok jogi védelmét szolgáló közigazgatási és büntetőjogi szankciók tükrében, *Ágrár- és környezetjogi* 31, pp. 23–38.
3. Bányai K (2022) Az ügyész szerepe az állatvédelemben, *Miskolci Jogi Szemle* 17(2), pp. 67–74, DOI: <https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.2.2041>
4. Bárándy G (2010) Az állatkínzás jelene és jövője, *Debreceni Jogi Műhely* 7(2), pp. 1–13, DOI: <https://doi.org/10.24169/DJMJ/2010/2/1>
5. Council of Europe (1987a) Explanatory Report to the European Convention for the Protection of Pet Animals, pp. 1–8 (<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentid=09000016800ca43a>) [2025. 03. 28.]
6. Council of Europe (1987b) European Treaty Series (ETS) - No. 125., European Convention for the Protection of Pet Animals, pp. 1–9 (<https://rm.coe.int/168007a67d>) [2025. 03. 28.]
7. Council of Europe Treaty Office (2025) Details of Treaty No.125 (<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=125>) [2025. 03. 30.]
8. Csintalan Cs, Fodor K, Gyertyán I, Özsvári L (2016a) Állat- és természetvédelemmel kapcsolatos nemzetközi egyezmények, in: Visnyei L (ed.) *Az állatvédelem általános és jogi vonatkozásai*, 2. átdolgozott kiadás, Szent István Egyetem, Állatorvos-tudományi Kar, Állat-egészségügyi Igazgatástani és Ágrár-gazdaságtani Tanszék, Budapest, pp. 7–13.
9. Csintalan Cs, Fodor K, Gyertyán I, Özsvári L (2016b) *Az állatkert, az állatotthon és a kiskerti menzéria létesítése és fenntartására vonatkozó általános szabályok*, in: Visnyei L (ed.) *Az állatvédelem általános és jogi vonatkozásai*, 2. átdolgozott kiadás, Szent István Egyetem, Állatorvos-tudományi Kar, Állat-egészségügyi Igazgatástani és Ágrár-gazdaságtani Tanszék, Budapest, pp. 90–94.
10. Fazekas F, Koska H D, Özsvári L, Vetter Sz (2025) Az állatkínzás és az emberek elleni erőszak összefüggéseinek ismertsége és megítélése a magyar lakosság körében, *Magyar Állatorvosok Lapja* 147(2), pp. 105–113, DOI: <https://doi.org/10.56385/magvallorv.2025.02.105-113>
11. Fodor K (2012a) Fókuszban az állatvédelem aktuális kérdései I, *KisállatPraxis* 13(3), pp. 124–132.
12. Fodor K (2012b) Fókuszban az állatvédelem aktuális kérdései, *KisállatPraxis* 13(4), pp. 150–155.
13. Horváth É (2005) Az állatvédelem a jogi szabályozásban, *Studia juvenum* 1(1), pp. 95–102.
14. Jámbor A (2014a) Állatmenhely kontra gyepmesteri telep – Merre tovább? in: Kékesi T (ed.) 28th microCAD Nemzetközi Multidiszciplináris Tudományos Konferencia = 28th microCAD International Multidisciplinary Scientific Conference, Miskolci Egyetem, Miskolc, pp. 1–8.
15. Jámbor A (2014b) Miért nincs állatvédelmi oktatás?, in: Törő Cs, Cservák Cs, Rixer Á, Fábán F (ed.) IX. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója 2013, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, pp. 38–44.
16. Jámbor A (2016) A kedvtelésből tartott állatok jogi védelme, PhD-disszertáció, Miskolc, Miskolci Egyetem.
17. Jámbor A (2018) Gondolatok az állatvédelmi törvény fejlesztéséről, *Iustum Aequum Salutare* 14(1), pp. 195–211.
18. Jámbor A (2022) A kedvtelésből tartott állatok jogi védelme a közigazgatásban, *Bibor Kiadó, Miskolc*.
19. Jámbor A (2023) Facilities for the keeping and protection of stray animals in Hungary, in: Varga Z (ed.) *Jogi kihívások és válaszok a XXI. században*, 2., Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc, pp. 87–94.
20. Jámbor A (2024) A kedvtelésből tartott állatok védelmének jogi vonatkozásai, *Közös ügyünk az állatvédelem Alapítvány*, pp. 1–17 (<https://www.kozosugyunkazallatvedelem.hu/tananyagok/osszeshtananyag-153>) [2025. 03. 29.]
21. Kajó C (2022) Az állatvédelmi bírság speciális és generális prevencios hatásáról, *Jegyző és Közigazgatás*, 24(4) (<https://jegyzo.hu/az-allatvedelmi-birsag-specialis-es-generalis-prevencios-hatasa>)
22. rol/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=az-allatvedelmi-birsag-specialis-es-generalis-prevencios-hatasarol [2025. 03. 28.]
22. *Közös ügyünk az állatvédelem Alapítvány (2022) Állatvédelmi téma-hét 2022, Közös ügyünk az állatvédelem - Kiadványok (kozosugyunkazallatvedelem.hu)* [2025. 03. 29.]
23. Lefebvre D, Lips D, Giffroy J M (2007) The European Convention for the Protection of Pet Animals and tail docking in dogs, *Rev. sci. tech. Off. int. Epiz* 26(3), pp. 619–628, DOI: <https://doi.org/10.20506/rst.26.3.1770>
24. Majoros T (1995) Az állatvédelem aktuális irányelvei, *Magyar Állatorvosok Lapja* 50(11), pp. 836–837.
25. Nagy-Balogh B (2024) Kedvtelésből tartott állatok illegális átlakteskedelme, *Miskolci Jogi Szemle* 19(1), pp. 110–123.
26. Nagy N T (2016) Állat- és növényvédelem a nemzetközi jogban, in: Szabó M (ed.) *Doktoranduszok Fóruma, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa*, Miskolc, pp. 257–262.
27. Paulovics A (2002a) Állatvédelem a nemzetközi szabályozás tükrében, in: Albert R (ed.) *Állatvédelem az EU jogharmonizáció tükrében*, Virtuóz Kiadó, Budapest, pp. 169–200.
28. Paulovics A (2002b) Állatvédelem az Európai Unióban, in: Albert R (ed.) *Állatvédelem az EU jogharmonizáció tükrében*, Virtuóz Kiadó, Budapest, pp. 201–217.
29. Paulovics A (2002c) Az egyes állatok védelmének külön szabályai, in: Albert R (ed.) *Állatvédelem az EU jogharmonizáció tükrében*, Virtuóz Kiadó, Budapest, pp. 82–85.
30. Paulovics A (2003) Állatvédelem az Európai Unióban, in: Róth E (ed.) *Magyarország az Európai Unió csatlakozás tükrében*, Miskolci Jogtudományi Műhely 3, Bibor Kiadó, Miskolc, pp. 89–101.
31. Paulovics A (2004) Állatvédelem a nemzetközi szabályozás tükrében, *Magyar Jogi Szemle* 51(2), pp. 82–92.
32. Paulovics A (2007) Az állatvédelem jogi szabályozása 1985–2005, in: Jakab A, Takács P (eds.) *A magyar jogrendszer átalakulása 1985/1990–2005 jog. rendszerváltozás, EU csatlakozás II. kötet, Gondolat-ELTE ÁJK, Budapest*, pp. 881–893.
33. Paulovics A (2015) Állatvédelem és EU, in: Paulovics A (ed.) *Decem anni in Europaea Unione IV, Egyetemi Kiadó, Miskolc*, pp. 176–185.
34. Paulovics A & Bragyova A (2018) Protection of wildlife, in: *MultiScience - XXXII. microCAD International Multidisciplinary Scientific Conference*, University of Miskolc, 5–6 September, pp. 1–7.
35. Petrasovszky B (2022) A ne bis in idem elvről, különös tekintettel az állatvédelmi hatósági eljárás büntetőeljáráshoz való viszonyáról, *Fontes iuris* 1, pp. 27–37.
36. Tóti K, Fodor K, Vetter Sz (2022) A magyarországi állatvédő szervezetek örökbeadási feltételei és gyakorlata, *Magyar Állatorvosok Lapja* 144(9), pp. 543–554.
37. Tilki K (2017a) Állatvédelem a nemzetközi egyezményekben és az Európai Unióban, I. rész, *Ügyészek Lapja* 24(1), pp. 19–25.
38. Tilki K (2017b) Állatvédelem a nemzetközi egyezményekben és az Európai Unióban, II. rész, *Ügyészek Lapja* 24(2), pp. 19–26.
39. Törőcsik Sz (2011) A kőbőr ebek kérdése Magyarországon, *Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Kar, Állat-egészségügyi Igazgatástani és Ágrár-gazdaságtani Tanszék, Budapest*, pp. 1–55.
40. Várnagy L (1999) Az állatvédelem megvalósulása Magyarországon, *Magyar Állatorvosok Lapja* 121(10), pp. 627–630.
41. Vetter Sz, Özsvári L, Visnyei L (2010) Az állatkínzás tényállása és az állatvédelmi büntetőrendszer a megelőzés tükrében, *Magyar Állatorvosok Lapja* 132(8), pp. 489–496.
42. Vetter Sz (2024a) Az állatvédelem jogforrási rendszere Magyarországon, in: Vetter Sz (ed.) *Állatvédelmi jog*, I. Harmattan Kiadó, Budapest, pp. 43–61.
43. Vetter Sz (2024b) Kedvtelésből tartott állatok védelme, in: Vetter Sz (ed.) *Állatvédelmi jog*, I. Harmattan Kiadó, Budapest, pp. 185–223.
44. Vetter Sz (2024c) Az állatok védelméről és kíméletéről szóló törvény, in: Vetter Sz (ed.) *Állatvédelmi jog*, I. Harmattan Kiadó, Budapest, p. 100.

ANNA SZILASI,¹ ISTVÁN TÓTH,² JULIA AYSU,³ MIRA MÁNDOKI⁴

Short review on veterinary forensic pathology and animal abuse

Az állatkínzás felismerése az állatorvosi igazságügyi patológia eszközeivel – rövid áttekintés

ABSTRACT

The recognition and prevention of animal cruelty require vigilant observation and thorough investigative practices as specific indicators cannot be verbalized by the affected animals. Veterinarians must develop skills to identify signs of abuse and maltreatment through physical examinations, clinical evaluations, and forensic pathology. The evolving field of veterinary forensics has gained importance in addressing animal cruelty, notably due to studies linking animal abuse with violence towards humans.

This review highlights key aspects of veterinary forensic pathology, emphasizing the historical context, the necessity of precise diagnostic techniques, and the current challenges faced within the discipline. It explores different forms of animal abuse such as physical, sexual, and emotional harm, neglect, and poisoning, and their legal considerations. Understanding these dimensions not only aids in protecting animal welfare but also reinforces the role of veterinary professionals as possible first responders in domestic violence situations.

ABSZTRAKT

Az állatkínzás felismerése és megelőzése éber odafigyelést és alapos vizsgálati eljárásokat követel meg, mivel az érintett állatok nem képesek verbálisan jelezni az állapotukra utaló konkrét tüneteket. Az állatorvosoknak olyan készségeket kell elsajátítaniuk, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy a bántalmazás és az elhanyagolás jeleit fizikai vizsgálatok, klinikai értékelések, valamint igazságügyi állatorvosi patológiai elemzések során felismerjék. Az állatorvosi igazságügyi szakértői vizsgálatok fejlődő területe egyre nagyobb jelentőséget kap az állatkínzás kezelésében, különösen azoknak a tanulmányoknak köszönhetően, amelyek kapcsolatot mutattak ki az állatkínzás és az emberek elleni erőszak között.

Ez az áttekintés az állatorvosi igazságügyi patológia kulcsfontosságú aspektusaira összpontosít, hangsúlyozva a történelmi kontextust, a pontos diagnosztikai technikák szükségességét, valamint a szakterület jelenlegi kihívásait. Megvizsgálja az állatkínzás különböző formáit, például a fizikai, szexuális és érzelmi bántalmazást, az elhanyagolást és a mérgezést, valamint azok jogi vonatkozásait. E dimenziók mélyebb megértése nemcsak az állatok jóllétének védelmét szolgálja, hanem megerősíti az állatorvosi szakemberek szerepét is, mint lehetséges első beavatkozókat a családon belüli erőszak eseteiben.

1 Dr., PhD., senior lecturer, Department of Pathology, University of Veterinary Medicine, Budapest, Hungary; szilasi.anna@univet.hu.

2 Dr., DVM, PhD., associate professor, Department of Physiology and Biochemistry, University of Veterinary Medicine, Budapest, Hungary; toth.istvan@univet.hu.

3 Dr., DVM, Department of Pathology, University of Veterinary Medicine, Budapest, Hungary.

4 Prof., dr, head of Department of Pathology, University of Veterinary Medicine, Budapest, Hungary; mandoki.mira@univet.hu.

Integrating forensic practices into veterinary medicine is essential for enhancing the legal standing of animal cruelty cases, providing robust evidence for the judicial system, and fostering public awareness of animal welfare issues. As the field advances, promoting interdisciplinary collaboration and standardized training will be crucial for veterinarians engaged in forensic investigations.

Keywords: forensic pathology, animal abuse, neglect, poisoning, pathology

Az igazságügyi szemléletmód integrálása az állatorvosi gyakorlatba elengedhetetlen az állatkínzási esetek jogi megítélésének megerősítéséhez, a bíróságok számára megbízható bizonyítékok szolgáltatásához, valamint az állatvédelem társadalmi jelentőségének tudatosításához. Ahogy ez a szakterület egyre inkább fejlődik, az interdiszciplináris együttműködés erősítése és az egységesített képzési rendszerek kialakítása egyre inkább kulcsszerepet játszik az igazságügyi vizsgálatokban közreműködő állatorvosok felkészítésében.

Kulcsszavak: igazságügyi patológia, állatkínzás, elhanyagolás, mérgezés, patológia

1. INTRODUCTION

Like humans, animals can suffer, but they cannot verbalize their pain and suffering. Therefore, it's crucial for veterinarians, caregivers, and pet owners to cultivate the skills needed to recognize signs of cruelty and abuse through physical exams, thorough inspections, clinical evaluations, or forensic pathology. While the responsibility of safeguarding animals falls on everyone, veterinarians, as dedicated defenders of animal welfare, play a key role in preventing cruelty and abuse by detecting potential maltreatment and raising awareness within the community.

Veterinary forensics is quickly gaining recognition as a unique field of veterinary medicine, stimulated by growing awareness of animal cruelty and its link to violence against people. The role of veterinary forensics is further strengthened by studies.^{4,5} They explored the connection between child abuse and animal cruelty and found that animal abuse often occurred in the same households where child abuse was present, with 88% of physically abusive households engaging in the abusive treatment of pets. Furthermore, cruelty to animals

by children is frequently a predictor of future anti-social behavior, which may progress into violence against humans.⁶ This study also describes that abusive adults will sometimes kill or damage pets in order to control or silence children, particularly in cases of sexual or ritual abuse. Veterinarians might encounter indicators of abuse in both animals and humans, as pets are commonly part of families experiencing domestic violence, and this makes veterinarians potential first responders in identifying abusive environments.

In summary, veterinary forensic medicine and pathology play essential roles in cases of animal cruelty and abuse and are used in legal investigations to help courts understand the causes and significance of injuries or diseases in animals. They also educate veterinarians and animal keepers about the protection and justice the animals deserve.⁷ However, while forensic science is well integrated into human medicine, its application in veterinary cases is still catching up. Many veterinarians lack comprehensive training in veterinary forensic practice and may be uncertain about applying this

⁴ DeVinney, Dickert & Lockwood 1983, 321–329.

⁵ Monsalve, Ferreira & García 2017, 18–26.

⁶ Arkow 1994, 1004–1007.

⁷ Brooks 2018, 1–2.

field to legal cases. Nevertheless, research and publications are steadily expanding the knowledge base in veterinary forensics, including educational programs helping veterinarians with better and new tools and techniques to handle cases involving animals.⁸

1.1 The history of veterinary forensic pathology

Forensic science has a long and distinguished history, especially in human forensic medicine. It has evolved over centuries and has become a complex, multidisciplinary field.⁹

Its development began in the mid-1700s and initially focused on equine medicine due to the influence of military and noble interests, which delayed the attention to other species. Following developments in human pathology and encouragement for meat hygiene research in slaughterhouses, by the 19th century, veterinary pathology was taught in North America and Europe. Through the 20th century, pathology became more specialized with the establishment of organizations like the American College of Veterinary Pathologists (1949) and the European College of Veterinary Pathologists (1995), fostering standards in training.¹⁰

Traditionally, forensic investigations were performed by medical professionals who played the most relevant roles. Nowadays, the team comprises a larger group of forensic specialists, including forensic chemists, botanists, biologists, and others. This evolution reflects the maturation of forensic science as a discipline, with different subfields contributing to the overall understanding and investigation of crimes.¹¹

Veterinary forensic pathology remains a much newer, less developed discipline in its early stages.

This is partly due to the lack of formalized training, certification programs, consistent standards, institutional support, and established medicolegal structures in veterinary medicine, unlike human forensic science, which is supported by accredited educational programs and professional organizations.¹² However, due to the increased awareness of animal welfare, forensic veterinary pathology has seen a significant rise in demand, and international organizations such as the European Society of Veterinary Pathology have played a crucial role in promoting high standards.

Recently, initiatives like the European College of Veterinary Pathologists (ECVP) have been introduced to address the need for specialized qualifications and provide consistent standards for legal investigations involving animals. This progress is driven by public demand for better animal welfare enforcement, and forensic veterinary pathologists are increasingly recognized for their vital role in animal-related legal cases.¹³

Since that growth in popularity, accredited programs at universities and colleges have been established in nations like the UK, ensuring that forensic practitioners receive standardized and independently assessed training. On the other hand, the lack of accreditation procedures in veterinary forensic pathology hinders the field's growth and the acceptance of its practitioners as authorities in court. Additionally, human forensic medicine faces ongoing challenges in relation to scandals involving unreliable expert witnesses or the privatization of forensic services. These issues enable valuable lessons for veterinary forensic pathology. By learning from these challenges, the veterinary field can build a more robust and reliable forensic framework, avoiding the pitfalls that have weak-

⁸ Parry & Stoll 2020, 110069.

⁹ Daniel, Cooper & Cooper 2010.

¹⁰ Munro et al. 2020, 83–88.

¹¹ Daniel, Cooper & Cooper 2010.

¹² Daniel, Cooper & Cooper 2010.

¹³ Munro et al. 2020, 83–88.

ened public trust in human forensic medicine in some cases.¹⁴

In conclusion, as veterinary forensic pathology continues to evolve, it must follow the example set by human forensic science by embracing interdisciplinary collaboration, formalizing training programs, and establishing accreditation standards. Only then can the field fully mature and contribute to investigating animal-related crimes with the same level of precision and authority as its human counterpart.

1.2 Importance of veterinary forensic pathology

Unlike diagnostic necropsy, forensic necropsies involve careful evidence handling, adherence to standardized protocols, and comprehensive documentation to ensure legal reliability.¹⁵ The examinations aim to discover and look for injuries, abnormalities, or diseases and interpret them so they can be used legally to bring out the cause of death or the harm that it entails. The work of veterinarians in these cases includes reviewing medical histories, conducting scene investigations, performing pathology necropsies like post-mortem examinations, documenting findings through photography and reports, and providing testimony in court as experts.¹⁶ Investigations often involve different species, requiring pathologists to adapt their techniques and to consider anatomical and physiological differences. The field plays a critical role in addressing not only domestic animal abuse but also wildlife crimes, which are often linked to environmental issues. Animals can serve as victims, witnesses, or even perpetrators in crime scene investigations, requiring veterinarians to interpret their findings within a broader medico-legal context.¹⁷

The importance of these examinations is highlighted by their potential to illuminate broader societal issues, such as the connection between animal cruelty and interpersonal violence.¹⁸ Thus, forensic pathology must be included in a multidisciplinary field combining skills such as scene investigation, forensic examination of dead and live animals, and analytical chemistry.¹⁹

2. TYPES AND INDICATORS OF ANIMAL ABUSE AND CRUELTY

Animal cruelty and abuse, much like the abuse of humans, can be classified into different types, with each having its distinct characteristics. As Munro and Munro (2008) discuss,²⁰ there is significant confusion regarding the terminology about animal abuse because it includes a variety of situations, such as “cruelty”, “maltreatment”, and “ill-treatment”. Although these terms are often used, their applicability may become unclear, and different societal views about the proper treatment of animal groups exacerbate this uncertainty. Types of injuries in cases of animal cruelty can vary immensely, from physical trauma to environmental injuries. Understanding these different types of harm is crucial for both legal cases and veterinary forensic pathology, however the legal definition of animal abuse is always exact in every country. In the following, some of the most common injury types observed in cases of animal abuse are presented.²¹

Societal views on what is deemed acceptable for the care and slaughter of farm animals, the trapping and poisoning of vermin, and the use of laboratory animals in research often contrast sharply with the standards for pet animals. In essence,

¹⁴ Brooks 2018a, 1–2.

¹⁵ Brownlie & Munro 2016, 919–928.

¹⁶ Tourou & Fitch 2016, 880–887.

¹⁷ Salvagni et al. 2012, 37–38.

¹⁸ Monsalve, Ferreira & Garcia 2017, 18–26.

¹⁹ Bailey 2016, 12–20.

²⁰ Munro and Munro 2008, 3–5.

²¹ Vetter 2024, 146.

practices tolerated for one category of animals might be seen as “abusive” for another.²²

In the context of companion animals, this confusion can be effectively minimized by adopting a classification system that the medical field has successfully developed for identifying child abuse, which can also be applied to animal cases. This typology categorizes abuse into four main types: physical, sexual, emotional, and neglect.²³ Physical abuse, also known as non-accidental injury (NAI) or battered pet syndrome, involves actions that cause bodily injury to the animal. The term “animal sexual abuse” refers to using an animal for sexual gratification. In contrast, injuries resulting from such an act can be severe, depending on the type of act and the animal’s size. Emotional abuse involves verbal harassment, threatening behavior, or failure to provide psychological comfort. Closely related to emotional abuse is neglect, which describes the inability to provide basic necessities like food, water, shelter, and veterinary care for injury or illness, for instance, abandoning an animal or allowing a collar to constrict as the animal grows.

It is possible to note that more than one type may occur in one case. This approach is beneficial because it is straightforward, allows clear communication between veterinarians and other professionals like pediatricians, and helps standardize terminology, which is essential for conducting and comparing research in this challenging area.

2.1 Physical injuries

In forensic pathology, analyzing wounds and injuries is critical to determining the cause and harm done to the animal. Identification and interpretation can provide evidence in cases where animal cruelty and abuse are suspected. External forces cause wounds and may affect the skin, deeper tissue, or both. In forensic veterinary medicine, inju-

ries are categorized into different types based on the nature of the force and the tissues affected.²⁴ Distinguishing between accidental and non-accidental injuries is a critical aspect of investigations into animal trauma. Non-accidental injuries are intentionally inflicted traumas that often result from abuse or neglect. These injuries are characterized by specific patterns that separate them from accidental harm. Radiographic evidence in NAI cases usually reveals multiple fractures across different body regions or fractures at varying stages of healing, indicating repeated abuse over time. Transverse fractures are noticeably more common in NAI cases, typically caused by blunt force trauma, such as beating or kicking. The delayed presentation of injuries is another hallmark of NAI. Animals subjected to abuse often show advanced fracture healing, such as callus formation, suggesting that medical care was postponed or completely ignored. In contrast, accidental injuries arise from unintentional events, such as road traffic accidents, falls, or dog attacks. These injuries are often localized to a specific body region and typically present as spiral fractures rather than the transverse fractures common in NAI. Pelvic fractures are a frequent finding in accidental trauma, reflecting the high-impact forces of road accidents. Unlike NAI, unintentional injuries are usually treated immediately, and radiographs often show recent trauma without evidence of long-term neglect or healing.²⁵

Differentiating accidental from non-accidental injuries remains difficult without comprehensive medical records or detailed anamnesis. However, forensic necropsy techniques, including careful analysis of lesions and toxicological testing, play a crucial role in identifying malicious intent.²⁶ This distinction is vital in legal proceedings, where accurate identification of NAI can lead to the prosecution of perpetrators and the protection of

²² Munro and Munro 2008, 3–5.

²³ Munro and Munro 2008, 3–5.

²⁴ Bailey 2016, 12–20.

²⁵ Tong 2014, 392–398.

²⁶ de Sequiera et al. 2012, 723–728.

vulnerable animals.²⁷ In a documented case, a cat was presented in the clinic with skull fractures and abdominal hemorrhages, where radiographic imaging revealed healed rib fractures as an indication of prior abuse. The ability to distinguish these as non-accidental injuries led to the conviction of the perpetrator under animal cruelty statutes, as the evidence was clear that the owner's claim of accidental injury from a fall was not possible.²⁸

The distinction between blunt force trauma (BFT) and sharp force trauma (SFT) is essential to understand the nature and cause of injuries. They differ in their mechanism and forensic implications. BFT results from non-sharp objects and involves kinetic energy transfer, leading to abrasions, contusions, lacerations, or fractures, influenced by factors such as impact area, force magnitude, and duration. In contrast, SFT is caused by sharp objects, such as knives, and results in specific wound patterns that can be challenging to diagnose accurately. Correct diagnosis is crucial in assessing whether injuries are accidental or intentional, particularly in cases of animal abuse.²⁹

Blunt force trauma occurs when a blunt surface collides with an animal's body or when a blunt object strikes the animal. There must be movement involved, either from the object, the animal, or both. This motion and the resulting impact are necessary for the trauma to occur. Abrasions occur when the skin is scraped against a rough surface, while bruises form due to bleeding beneath the skin, often influenced by tissue density and proximity to bones. Lacerations caused by stretching or crushing forces are irregular tears in the skin that are frequently accompanied by bruising or abrasions. Blunt force injuries are common in accidents, such as falls or vehicular collisions, but

can also indicate deliberate acts of violence, such as beating or kicking.³⁰ Abdominal injuries may not always show external bruise, but severe internal damage, such as ruptures of the liver or spleen, can occur. The lack of visible signs makes internal examination crucial in identifying trauma to these organs with the help of radiographic diagnostics. In young animals, the flexibility of their rib cages may result in internal bruising without external signs, making it important to reflect the skin carefully during an examination.

Incised wounds, also known as cuts, occur when sharp objects like knives, broken glass, or other objects are drawn across the skin. These wounds tend to be long and shallow, with clean edges and profuse bleeding, but not as deep. In veterinary cases, knives of various types, such as hunting knives or box cutters, are commonly used to inflict these injuries. In most cases, it is not possible to provide information about the weapon used, but they often bleed heavily due to the clean-cut.³¹ Stab wounds, or puncture wounds, are penetrating injuries caused by thrusting sharp objects like knives, swords, or even scissors into the body. These can result in severe internal bleeding and damage to organs, such as the lungs or heart. The depth of a stab wound is usually greater than that of a surface wound and can be misleading, depending on the dynamics of the incident. Perforating wounds, which pass through the body, are also a type of stab wound. The angle, direction, and depth of the stab wound can sometimes offer clues about the circumstances in which the injury was inflicted. These injuries typically suggest intentional acts of violence, though accidental sharp force trauma can also occur.³²

²⁷ Tong 2014, 392–398.

²⁸ de Sequiera et al. 2012, 723–728.

²⁹ Byrd, Norris & Bradley-Siemesn 2020, 126–150.

³⁰ Eze & Ojifinni 2022, 94.

³¹ Munro and Munro 2008, 30–47.

³² Eze & Ojifinni 2022, 94.

In the case of gunshot wounds in animals, the injuries are highly complex and influenced by the firearm type and projectile designs, such as velocity, energy transfer, and the anatomical characteristics of the affected animal. Veterinarians often rely on human medical literature to understand gunshot wounds, yet the dynamics are different between humans and animals. For instance, military munition is designed for human targets with consideration for survival, while hunting munition, used in animals, aims for a quick, lethal impact.³³ Gunshot wounds typically have distinct entry and exit points, with the entry wounds often being smaller and more defined due to the projectile's impact. Exit wounds, if present, are usually larger and more irregular because of tissue disruption as the projectile exits. Wound channels are straight paths the projectile creates as it passes through the body, often significantly damaging tissues, bones, and internal structures.³⁴ When a bullet impacts bone, it can lead to fragmentation, creating secondary projectiles from shattered bone pieces. This can result in a complication of the wound, causing multiple tissue injuries around the bullet's path and increasing the risk of infection. Furthermore, gunshot wounds are highly prone to contamination because the projectile carries bacteria and debris into the body. In some cases, gunshot wounds are not recognized in time, either due to neglect or the lack of severe injuries at the entry point and the absence of an exit point. Figure 1 shows an example of a cat shot in the eye, where a post-traumatic ocular sarcoma has developed – the bullet was an accidental finding during histopathologic examination after enucleation because of the tumor.

Figure 1 Intraocular bullet found in a cat's eye after enucleation due to neoplasm formation (feline post-traumatic ocular sarcoma) (Courtesy: Anna Szilasi, DVM)

In cases of illegal shootings or animal abuse, veterinarians are called upon to assess gunshot wounds for legal purposes, which highlights the importance of understanding ballistics, wound characteristics, and interpretation of the findings accordingly in forensic cases.³⁵

2.1.1 Organized animal fights

Dogfighting originated in mid-1800s England after bullbaiting was banned in 1886. Over time, bulldogs were bred for fighting, leading to the development of the pit bull terrier. Dogfighting is categorized into street fighting, hobby fighting, and professional fighting. Street fights are unplanned and without rules, often linked to gang activities. Hobby fights are organized a few times yearly, while professionals make a full-time living from breeding, selling, and fighting dogs, often at national and international levels.³⁶

³³ Felsmann et al. 2014, 279–287.

³⁴ Vilzlo et al. 2024, 76–96.

³⁵ Felsmann et al. 2014, 279–287.

³⁶ Brooks 2018b, 97–100.

In many countries, breeds such as Pit Bull Terriers, American Bulldogs, Staffordshire Bull Terriers, and Kangals are still abused for dogfighting. However, it is essential to know that these breeds are abused for dogfights and are not born as “fighting dogs”. This confusion often leads to misinterpretation and false conclusions.³⁷ These dogs are specifically bred and trained using cruel methods to increase their aggression. Training includes using treadmills to enhance endurance, blood-soaked carpets are used as stimulants during fights, and in some cases, even bait animals are allegedly used to provoke dogs (Figure 2). Dogfighting in many countries is also linked to broader criminal activities (eg. prostitution, drug-related offenses, personal and property crimes, etc.), with these dogs often serving as weapons or status symbols for criminals, who exploit the animals only for financial gain and prestige.

Figure 2 Treadmill adapted for fighting dog trainings to enhance their aggression and endurance. (Courtesy: Gábor Lorátszkó, DVM)

Veterinarians may suspect dogfighting when animals present with multiple bite wounds, fractures, or dental injuries, especially when there are repeated veterinary visits for such injuries. Furthermore, finding training equipment and medi-

cal supplies like sutures and intravenous fluids in suspicious settings can be a signal (Figure 3). In rural settings, they are chained, while in urban environments, they are often kept in crates, sometimes stacked in dark, cramped spaces. The lack of socialization and poor living conditions contribute to their aggressive behavior and represent an example of animal cruelty and abuse.³⁸

Figure 3 Illegal drugs and medical supplies at a dogfighting area. (Courtesy: Gábor Lorátszkó, DVM)

The wounds of spontaneous and organized dogfights can be differentiated based on different aspects, such as the form of the wounds. Forensic veterinarians are responsible for documenting these injuries; any scarring can help identify whether a fight was organized or spontaneous. In addition, it is necessary to look for other features of abuse, including fractures and/or infections. *Babesia gibsoni*, a common blood parasite found in fighting pit bulls that can be passed on through dog bites, should also be investigated as part of necropsy.³⁹

In organized dogfighting, distinguishable wound patterns are observed. The study by the Cummings School of Veterinary Medicine at Tufts University⁴⁰ examined injuries in dogs involved in both

³⁷ Eichelberg 2000, 91–93.

³⁸ Brooks 2018b, 97–100.

³⁹ Tuska-Szalay et al. 2021, 100048.

⁴⁰ Intarapanich et al. 2017, 1424–1431.

spontaneous and organized dogfights, focusing on differences in the extent, distribution, frequency, and location of injuries. Dogs from organized fights showed a high prevalence of wounds concentrated on the thoracic limbs, dorsal and lateral aspect of the head, the muzzle and oral mucosa, as well as the dorsal and ventral part of the neck and chest (Figure 4). These injuries mainly include deep puncture wounds, avulsions of skin and tissue, and sometimes fractures with damage most commonly found around the oral cavity. This is because dogs in organized fights are specifically bred for this purpose and trained to be more aggressive, continuously attacking despite being injured. During forensic pathologic investigations, a chart is always used to document all lesions properly (Figure 5).

Figure 4 Lesions of deep puncture wounds (bites) concentrated on the head, thoracic, and forelimb areas of a fighting dog in case of an organized dog fight. (Courtesy: Anna Szilasi, DVM)

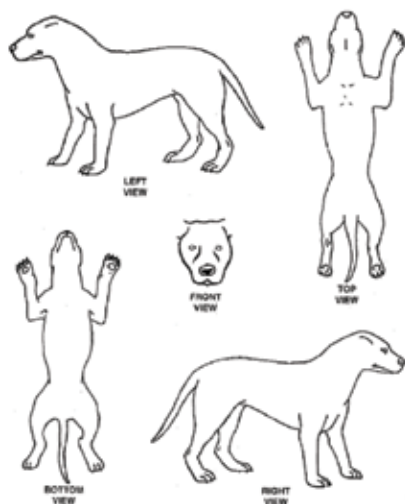

Figure 5 Dog fighting and injury chart⁴¹

In contrast, spontaneous dogfights resulted in superficial, less severe, and more isolated injuries, often located on the pinnae, neck, and front legs. Unlike organized fights, spontaneous fights typically involve fewer wounds, with dogs more likely to stop fighting after initial injuries and the absence of multiple wounds in different healing stages. This distinction in wound patterns makes forensic veterinarians able to identify whether a dog has been involved in organized dogfighting, with evidence-based injury patterns indicating more frequent and severe trauma in these cases.

Additionally, bite wounds can frequently carry bacteria like *Staphylococcus intermedius* and *Escherichia coli*. This contamination can provide forensic insights, as the type and source of bacteria help identify the wound's origin and whether abuse or neglect is involved.⁴²

⁴¹ Merck 2019.

⁴² Kožar, Hamilton & Koščová 2018, 39–47.

Last but not least, these wound analyses and interpretations help veterinarians with essential information on what may have happened to the animal. Furthermore, wounds or injuries as well as the cause of death are also differentiated in literature in categories in areas to distinguish between thermal trauma, firearm wounds, asphyxia, drowning, physical trauma, poisoning, and bite injuries.

Cockfighting is a cruel practice where roosters are forced to fight against each other, most often resulting in severe injuries or death. Only male birds, specifically mature roosters, are involved in these fights. A mature rooster is referred to as a „cock” once it is two years old and has completed its first molt. Younger roosters, also called the stags, may be used in fighting events known as stag derbies. Female birds are not fought but used for breeding.⁴³

The preparation of the birds for such a fight is extensive and often involves a program called „the keep”. This includes a strict diet and exercise program that may last two to four weeks. The birds undergo various exercises like running, flying, and leg pulls to build muscle strength and balance in this regimen. Sparring matches are also conducted to evaluate their fighting style and their fitness. Additionally, the roosters may be given dietary supplements and drugs, such as antibiotics and anabolic steroids, during this period to enhance their performance.⁴⁴

Cockfighting involves physical alterations to the birds, such as removing their combs, wattles, and earlobes to prevent injuries and reduce their body weight, which gives them an advantage in the fight. Furthermore, birds sometimes trim off their feathers to avoid overheating during a fight.⁴⁵

In some extreme cases, their natural spurs are trimmed to allow the attachment of weapons like gaffs or knives to their legs to increase the lethality of the fights, making them even more dangerous. The fights are often end in the death of one of the birds. They usually last no more than fifteen minutes. Roosters who lose are often discarded or left to die from their injuries.⁴⁶

2.2 Animal Sexual Abuse

Animal Sexual Abuse (ASA) involves a range of abusive behaviors toward animals, including fondling, penetration (vaginal, anal, or oral), masturbation, and the use of foreign objects. While not all instances of ASA cause physical harm, the presence of unexplained injuries, particularly to genitalia, should always raise suspicion. ASA can also involve other traumas like blunt force, ligature marks, tail and ear injuries, or strangulation, which may be inflicted either as part of the abuse or during attempts to restrain the animal.⁴⁷

The terminology surrounding this subject is important. While most are familiar with the term “bestiality,” which refers to sexual activity between a human and an animal, the term is problematic. Both “bestiality” and its synonym “zoophilia” focus primarily on the person involved, neglecting to address the harm suffered by the animal. A more appropriate and precise term is “animal sexual abuse”, which focuses on the abuse and harm inflicted on the affected animal.⁴⁸

Animal sexual abuse is distinguished by the focus on the animal’s genitalia or the anus and rectum (or the cloaca in birds). Whether an animal is physically harmed depends on the type of sexual contact and the size of the animal. The injuries caused can range from mild to severe and, in some cas-

⁴³ Brooks 2018b, 108–118.

⁴⁴ Brooks 2018b, 108–118.

⁴⁵ Miller & Zawistowski 2013, 441–452.

⁴⁶ Miller & Zawistowski 2013, 441–452.

⁴⁷ Rogers & Stern 2017, 348–361.

⁴⁸ Munro & Munro 2008, 30–47.

es, may be fatal. Veterinarians have a vital role in identifying and managing injuries caused by animal abuse, although discussions should concentrate on the animal's suffering rather than the underlying motivations for the abuse.

ASA is not limited to a specific species or gender of animals, as well as the perpetrator's gender. Both male and female animals of various species, including companion animals, farmed livestock, and birds, are subjected to sexual abuse by both men and women. However, dogs are the most frequent victims due to accessibility and behavioral factors.⁴⁹

When it comes to semen found at these scenes, it is essential that animal and human sperm can be differentiated so the origin of this evidence can be accurately identified, particularly when dog sexual abuse cases are investigated. The Kernechtrot-pico indigo-carmin stain, also known as Christmas tree stain, produces a unique staining pattern in dog sperm, where in the sperm head, a colorless band can be observed between the acrosomal and postacrosomal regions, a feature not present in human sperm. This band could serve as a marker for canine sperm in forensic examinations.⁵⁰ Besides morphology, biochemical tests are important for distinguishing between human and animal semen. Acid phosphatase, found in large quantities in human semen, is a marker that persists for up to 24 hours in the vaginal tract and hence is often used in forensic analyses. Since P30 is a glycoprotein that originates from the human prostate and is present in semen whether it contains sperm or not, it provides an excellent marker for human semen. In contrast, canine semen does not result positive to test for either acid phosphatase or P30, which essentially makes these biochemical markers very specific in evaluating doubt when committed human sexual activity is suspected.⁵¹

In some sexual abuse cases, there is no sperm present due to a variety of reasons such as lack of ejaculation, condom use, aspermia from vasectomy, degradation of sperm over time, the natural drainage of semen, or that the perpetrator is a woman. In those cases, forensic experts can still detect male DNA from epithelial cells or lysed sperm. Still, interpretation can be challenging since the victim's DNA may hide that of the perpetrator. Y-chromosome short tandem repeats (Y-STR) analysis is a central tool to resolve these mixed profiles. Forensic tools such as the Sperm Hy-Liter test allow specific detection of human sperm heads without cross-reacting with animal sperm such as that of dogs, cats, and other species. The Rapid Stain Identification Semen (RSID) test detects human semenogelin and does not cross-react with animal seminal fluid or other bodily fluids, such as blood or saliva. This positive molecular identification is critical when dealing with instances of sexual abuse of animals by humans and when human as well as animal sperm may be present in the samples. Correct differentiation is essential to correctly indicating the responsible person and researching animal abuse.⁵²

Even though ASA is seen as a taboo topic, veterinarians must remain aware that sexual abuse exists and is sanctioned more and more strictly internationally. They must recognize the injuries associated with it and include ASA in the differential diagnosis of lesions affecting the genitalia, anus, and rectum of animals.

49 Bolliger & Goetschel 2005, 2–13.

50 Stern 2020, 23–25.

51 Merck 2012, 239–241.

52 Merck 2012, 239–241.

2.3 Neglect

Neglect is frequently downplayed compared to other types of abuse, but it is a prevalent and harmful form of animal mistreatment. The general definition describes not providing an animal with its physical and mental requirements. Neglect can harm an animal's health and overall welfare and may even be considered a criminal offense in some cases.⁵³

Neglect appears in different ways and can be categorized into other forms. Husbandry-related neglect is the most common form, where basic needs such as food, water, shelter, or veterinary care are not met. Economically motivated neglect describes cases resulting from cost-cutting methods or a lack of concern for animal welfare, like puppy mills. When animals are utilized for profit, such as racing horses or fighting dogs, they frequently suffer for a long time because their needs are ignored. Medical neglect is the failure to address obvious medical issues, such as embedded collars, untreated fractures, or visible tumors, which result in prolonged and unnecessary suffering. These cases often highlight apathy or a complete lack of regular interaction with the animal. Last but not least, a rare but concerning form of neglect, caregiver-fabricated illness or Munchausen by proxy syndrome, occurs when caregivers intentionally harm animals to seek attention or sympathy, where warning signs include animals presenting with unexplained symptoms that improve when separated from the owner or another abusive person.⁵⁴

The five freedoms of animal welfare (freedom from hunger and thirst, discomfort, pain, injury or disease, to express normal behavior, from fear and distress) serve as the foundation for assessing neglect and are most often violated when discussing neglect. Failure to provide the minimal standard of care offends the animal keeper's duty (Figure 6). Financial distress is not an excuse for an animal to suffer.⁵⁵

Figure 6 The consequences of keeping a dog constantly in a cage that is too small from a young age are distorted bones and joints, abnormal growth and posture, and a lack of social skills—a form of neglect⁵⁶

Legal definitions of neglect differ depending on the location. Nevertheless, in cases, the „average person“ standard is typically used to decide whether the pet owner should have been aware that their negligence would cause harm to the animal. Forensic veterinarians often approach the case with the questions whether the signs of neglect, such as malnutrition (Figure 7), untreated medical conditions, or behavioral changes, were evident to the owner. Any obvious indicators help establish that the neglect was willful. For instance, these indicators can include foul odor from an infection or a visible wound.

⁵³ Brooks 2018, 37–66.

⁵⁴ Levitt, Patronek & Grisso 2015, 110–125.

⁵⁵ McCausland 2014, 649–662.

⁵⁶ Nóng 2022.

Figure 7 Metabolic bone disease in a crested gecko (*Correlophus ciliates*) due to malnutrition. (Courtesy: Anna Szilasi, DVM)

Furthermore, the animal's environment also provides crucial evidence of neglect. Unsanitary conditions, unsafe housing, overcrowding, and lack of basic resources such as clean drinking water, quality feed, or cat litter can all be indicators. Over time, these conditions influence the animals' health. Furthermore, they provide a timeline of neglect through evidence regarding indicators like the presence of old feces, scavenging, or signs of contaminated drinking water like algae in water containers.

Neglect cases demand careful evaluation by both veterinary professionals and legal authorities. Without proper investigation, the suffering of neglected animals may continue to be unimpaired.⁵⁷ A form of neglect can include overcrowding, also called hoarding, representing the violation of the five freedoms. Hoarding, also known as the chronic form of neglect, is a form of animal cruelty that can be described as extreme neglect, where the keeper collects a large number of animals but is unable to meet their basic needs. This behavior is

often linked to a mental health disorder, with the hoarder typically failing to recognize the suffering they are causing to the animals.⁵⁸ Furthermore, these conditions also pose significant health risks to humans, including zoonotic diseases and environmental hazards such as high ammonia levels.⁵⁹ Animals in hoarding situations experience physical effects, such as malnutrition, starvation, lack of medical care, and physical injuries, as well as psychological effects, such as chronic stress, anxiety, and developmental and/or social impairments. In many cases, there is competition between the animals to get the right amount of feed and water, leading to fights between animals. This can cause physical injuries such as bite wounds, scratches, infections, and overgrown nails that can become embedded in the skin. The lack of resources leads to underweight bodies, stunted growth, dehydration, starvation, and cannibalism. They frequently suffer from untreated medical conditions such as infections and parasitic infestations (fleas, ticks, intestinal worms, etc.) as well as from chronic diseases that the hoarding entails.⁶⁰

2.4 Poisoning

Animal poisoning, because of incorporating any toxic material, can also be an accident or malicious human activity. Most reported poisoning incidents in the United States are accidental, with fewer than 1% being intentional. Intentional poisoning can still happen in goodwill (e.g., wrong choice of NSAIDS), and only a tiny percentage (less than 0.5% of reported cases) of poisoning is meant to cause harm. However, the suspected number of malicious poisonings is probably higher as many animal poisoners operate secretly, and malicious poisonings are easily misidentified as accidental.⁶¹ Malicious intentions are hard to identify. To reduce the number of misinterpreted cases, the veterinary pathologist must consider all poisoning cases as potentially malicious acts that might have fo-

57 Merck 2012, 207–209.

58 Merck 2012, 219–221.

59 Reinisch 2008, 1211–1214.

60 Merck 2012, 219–221.

61 Gwaltney-Brant 2018, 37–44.

rensic relevance. In these cases, a more thorough necropsy and a more precise toxicology specimen collection might be needed. Even more importantly, a more accurate anamnesis is required, as the original intentions can only be revealed by carefully looking for clues as to potential sources of poisonings.⁶² Anamnesis of suspected animal poisoning involves the exposure (e.g., whether exposure was witnessed, location, and timing of symptoms); the environment (it may include a thorough field investigation); and patient medical history (breed, age, vaccination status and treatments, etc.). The most common toxins used for intentional malicious poisonings are rodenticides (warfarin and related substances), pesticides/molluscicides (diquat, metaldehyde), and easily accessible toxic materials often used around the house (antifreeze solutions, acids, alkali).^{63,64,65} A proper pathological diagnosis usually requires additional toxicological testing that may involve veterinary forensic toxicologists.

3. CONCLUSION

In forensic investigations of animal cruelty, the correct and appropriate interpretation of post-mortem changes is crucial. These findings help clarify the cause and manner of death, assess signs of abuse, and confirm whether the animal suffered before death. If post-mortem changes are misinterpreted, critical signs of cruelty might be overlooked or misidentified, potentially leading to an incorrect conclusion regarding the events leading to death and, therefore, misleading the court and other people. Mostly, these misinterpretations happen due to environmental or pathological factors that mimic ante-mortem injuries.

A well-structured post-mortem report is important to differentiate between injuries occurring before death and changes occurring after death. For instance, injuries may appear externally, like bruising or fractures, while internal findings can uncover hidden trauma, chronic malnutrition, or other

indicators of any kind of long-term abuse. Proper documentation and unambiguous categorization of these findings facilitate adequate comprehension of the situation.

Additionally, forensic necropsy reports serve as a basis for legal evidence in animal cruelty cases. Therefore, they must present objective, detailed accounts, as courts rely on these interpretations to assess the possibility and extent of abuse. Errors in determining wound age, bruise age, drowning status, time since death, and other factors can easily lead to misleading interpretations.

BIBLIOGRAPHY

1. Arkow P (1994) Child abuse, animal abuse, and the veterinarian, *Journal of the American Veterinary Medical Association* 204(7), pp. 1004–1007, DOI: <https://doi.org/10.2460/javma.1994.204.07.1004>
2. Bailey D (2016) *Practical Veterinary Forensics*. CABI, ISBN: 978-1-78064-294-9, pp. 12–20, DOI: <https://doi.org/10.1079/9781780642949.0000>
3. Bille L, Toson M, Mulatti P, Pozza M D, Capolongo F, Casarotto C et al. (2016) Epidemiology of animal poisoning: An overview on the features and spatio-temporal distribution of the phenomenon in the north-eastern Italian regions, *Forensic Science International*, 266, pp. 440–448, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2016.07.002>
4. Bolliger G & Goetschel A F (2005) Sexualität mit Tieren (Zoophilie) – ein unerkanntes Tierschutzrechtsproblem, *Stiftung für das Tier im Recht*, Zürich, pp. 2–13.
5. Brooks J W (ed.) (2018a) *Veterinary Forensic Pathology*, Volume 1. Springer International Publishing. ISBN: 978-3-319-67170-3, pp. 3–5, DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-67172-7>
6. Brooks J W (ed.) (2018b) *Veterinary Forensic Pathology*, Volume 2. Springer International Publishing. ISBN: 978-3-319-67173-4, pp. 37–66, pp. 97–100, pp. 108–118, DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-67175-8>
7. Brownlie H W B & Munro R (2016) *The Veterinary Forensic Necropsy: A Review of Procedures and Protocols*, *Veterinary Pathology*, 53(5), pp. 919–928, DOI: <https://doi.org/10.1177/0300985816655851>
8. Bury D, Langlois N, Byard R W (2012) Animal-related fatalities—part II: characteristic autopsy findings and variable causes of death associated with envenomation, poisoning, anaphylaxis, asphyxiation, and sepsis, *Journal of Forensic Sciences* 57(2), pp. 375–380, DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1556-4029.2011.01932.x>
9. Byrd J H, Norris P, Bradley-Siemens N (eds.) (2020) *Veterinary Forensic Medicine and Forensic Sciences*, CRC Press Boca Raton. ISBN: 9781032919492, pp. 126–150, DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315121918>

62 Gwaltney-Brant 2016, 1067–1077.

63 Giorgi & Mengozzi 2011, 173179.

64 Bury, Langlois & Byard 2012, 375–380.

65 Bille et al. 2016, 440–448.

10. Daniel R, Cooper J E, Cooper M E (2010) Introduction to veterinary and comparative forensic medicine, Blackwell Publishing, Oxford. ISBN: 978-14051-1101-0, DOI: <https://doi.org/10.1007/s12024-010-9153-1>
11. DeViney E, Dickert J, Lockwood R (1983) The Care of Pets Within Child Abusing Families, International Journal for the Study of Animal Problems 4(4), pp. 321–329.
12. Eichelberg H (2000) Kampfhunde – Gefährliche Hunde?, Deutsche Tierärztliche Wochenschrift 107, pp. 91–93.
13. Eze U O & Ojifinni K A (2022) Trauma Forensics in Blunt and Sharp Force Injuries, Journal of West African College of Surgeons 12(4), p. 94, DOI: https://doi.org/10.4103/jwas.jwas_190_22
14. Felsmann M Z, Felsmann M, Babinska J, Szarek I (2014) A Review of Firearms, Projectile and Gunshot Wounds in Animals, Pakistan Veterinary Journal 34, pp. 279–287.
15. Giorgi M & Mengozzi G (2011) Malicious animal intoxications: Poisoned baits, Veterinarni Medicina 56, pp. 173–179, DOI: <https://doi.org/10.17221/3148-VETMED>
16. Gwaltney-Brant S (2016) Veterinary Forensic Toxicology, Veterinary Pathology, 53(5), pp. 1067–1077, DOI: <https://doi.org/10.1177/0300985816641994>
17. Gwaltney-Brant S (2018) Epidemiology of Animal Poisonings in the United States, in Veterinary Toxicology: Basic and Clinical Principles 3rd edn, pp. 37–44, DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-811410-0.00002-7>
18. Intarapanich N P, Tourou R M, Rozanski R A, Reisman R W, Intarapanich P P, McCobb E C (2017) Characterization and comparison of injuries caused by spontaneous versus organized dogfighting, AVMA Publications, pp. 1424–1431, DOI: <https://doi.org/10.2460/javma.251.12.1424>
19. Kožár M, Hamilton H, Koščová J (2018) Types of Wounds and the Prevalence of Bacterial Contamination of Wounds in the Clinical Practice of Small Animals, Folia Veterinaria 62(4), pp. 39–47, DOI: <https://doi.org/10.2478/fv-2018-0036>
20. Levitt L, Patronek G, Grisso T (eds.) (2015) Animal Maltreatment: Forensic Mental Health Issues and Evaluations, Oxford University Press, Oxford, New York. ISBN: 9780199360901, pp. 110–125, DOI: <https://doi.org/10.1093/med:psych/9780199360901.001.0001>
21. McCausland C (2014) The Five Freedoms of Animal Welfare are Rights, Journal of Agricultural and Environmental Ethics 27(4), pp. 649–662, DOI: <https://doi.org/10.1007/s10806-013-9483-6>
22. Merck M. (ed.) (2012) Veterinary Forensics: Animal Cruelty Investigations. 2nd edn. Wiley-Blackwell, Ames, Iowa. ISBN: 978-0-470-96162-9, pp. 207–209, pp. 219–221, pp. 239–241.
23. M (2019) Dog Fighting Scar and Injury Chart (chrome-extension://efaidnbmninnbpcjpcgclefindmkaj/https://www.veterinaryforensics.com/img/DogFtgScarChart.pdf) [2025. 03. 17.]
24. Miller L & Zawistowski S (2013) Shelter Medicine for Veterinarians and Staff. 2nd edn, John Wiley & Sons, Hoboken, New Jersey. ISBN: 9780813819938, pp. 441–452, DOI: <https://doi.org/10.1002/9781119421511>
25. Monsalve S, Ferreira F, Garcia R (2017) The connection between animal abuse and interpersonal violence: A review from the veterinary perspective, Research in Veterinary Science 114, pp. 18–26, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.rvsc.2017.02.025>
26. Munro R, Ressel L, Gröne A, Hetzel U, Jensen H E, Paciello O, Kippar A (2020) European Forensic Veterinary Pathology Comes of Age, Journal of Comparative Pathology 179, pp. 83–88, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jcpa.2020.08.003>
27. Munro R & Munro H M C (2008) Animal Abuse and Unlawful Killing: Forensic veterinary pathology. Elsevier Health Sciences, Edinburgh. ISBN: 978-0-7020-2878-6, pp. 3–5, DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-7020-2878-6.X5001-6>
28. Nong X L T (2022) Rescuing a malformed dog from a cage after two years (<https://www.xaluannews.com/modules.php?name=News&file=article&sid=3624151>) [2025. 03. 17.]
29. Parry N M A & Stoll A (2020) The rise of veterinary forensics, Forensic Science International 306, p. 110069, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2019.110069>
30. Reinisch A I (2008) Understanding the human aspects of animal hoarding, The Canadian Veterinary Journal 49(12), pp. 1211–1214 (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2583418/>) [2025. 03. 17.]
31. Rogers E & Stern A W (eds.) (2017) Veterinary Forensics: Investigation, Evidence Collection, and Expert Testimony. 1st edn. CRC Press, Boca Raton. ISBN: 9781315153421, pp. 348–361. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315153421>
32. Salvagni F, de Siqueira A, Barbosa Esteves Maria A C, Rodrigues dos Santos C, Ramos A T, César Maiorka P (2012) Forensic Veterinary Pathology: Old Dog Learns a Trick, Brazilian Journal of Veterinary Pathology 5, pp. 37–38.
33. de Siqueira A, Cassiano F C, de Albuquerque Landi M F, Fernandes Marlet E, César Maiorka P (2012) Non-accidental injuries found in necropsies of domestic cats: a review of 191 cases, Journal of Feline Medicine and Surgery 14(10), pp. 723–728, DOI: <https://doi.org/10.1177/1098612X12451374>
34. Stern A (2020) Sperm cytology: Kernechtrot–picroindigocarmine stain and dog semen, Journal of Veterinary Forensic Sciences 1(1), pp. 23–25, DOI: <https://doi.org/10.32473/jvfs.v1i1.128311>
35. Tong L J (2014) Fracture characteristics to distinguish between accidental injury and non-accidental injury in dogs, The Veterinary Journal 199(3), pp. 392–398, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tvjl.2013.08.019>
36. Tourou R & Fitch A (2016) Identification, Collection, and Preservation of Veterinary Forensic Evidence: On Scene and During the Postmortem Examination, Veterinary Pathology 53(5), pp. 880–887, DOI: <https://doi.org/10.1177/0300985816641175>
37. Tuska-Szalay B, Vizi Zs, Hofmann-Lehmann R, Vajdovich P, Takács N, Meli M L et al. (2021) Babesia gibsoni emerging with high prevalence and co-infections in “fighting dogs” in Hungary, Current Research in Parasitology & Vector-Borne Diseases 1, p. 100048, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.crvbd.2021.100048>
38. Vetter Sz (2024) Állatvédelmi jog, L'Hartmann, Budapest. ISBN: 978-963-646-083-9
39. Vlizlo V V, Zelenina O M, Kozak M R, Danchuk O V, Zaruba K V, Antonik I I et al. (2024) Prospects for the development and implementation of innovative technologies in veterinary medicine and animal husbandry Publishing House “Baltija Publishing”, Riga, pp. 76–96. DOI: <https://doi.org/10.30525/9789934-26-454-2-4>

INGYENES ÁLLATVÉDELMI TANANYAGOK, KIADVÁNYOK

A "KÖZÖS ÜGYÜNK AZ ÁLLATVÉDELEM"
ALAPÍTVÁNY INGYENES TANANYAGAI ÉS
INFORMÁCIÓI ELÉRHETŐEK ONLINE!

KÖZÖS ÜGYÜNK
AZ ÁLLATVÉDELEM

kozossugyunkazallatvedelem.hu

Magyarország egyetlen törvény által létrehozott állatvédelmi alapítványa többek között ösztöndíjprogramokkal, tudományos pályázatokkal, az ország legteljesebb állatvédelmi tananyagával és országjáró szakmai napokkal támogatja az állatvédelmet.

**Szeretne többet megtudni a munkánkról?
Olvassa be az alábbi QR kódot, és böngéssze a lehetőségeket
weblapunkon!**

KÖZÖS ÜGYÜNK
AZ ÁLLATVÉDELEM
ALAPÍTVÁNY

kozossugyunkazallatvedelem.hu
info@kozossugyunkazallatvedelem.hu

